

รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาด
ทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

นางเกศิณี เขียนด้วง

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาราช

พ.ศ. 2560

**An Integrated Group Counseling Model to Develop Social Intelligence of
the Elderly People in Southern Provinces**

Mrs. Kesinee Khianduang

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Doctor of Philosophy
School of Educational Studies
Sukhothai Thammathirat Open University

2017

หัวข้อคุษฎีนิพนธ์ รูปแบบการปริกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ชื่อและนามสกุล นางเกศิณี เจียนค้วง

วิชาเอก จิตวิทยาการแนะแนวและการปริกษา

สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาริราช

อาจารย์ที่ปริกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.สุชอรุณ วงษ์ทิม
2. รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์

คุษฎีนิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาเอก เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2560

คณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เถียรตันเดชากุล)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.สุชอรุณ วงษ์ทิม)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมส วรรณจิตร)

.....ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รุ่งโรจน์วิชย์)

ชื่อคุณิพนธ์ รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ
ในจังหวัดภาคใต้

ผู้วิจัย นางเกศิณี เขียนด้วง **รหัสนักศึกษ** 4502400080 **ปริญญา** ปริญญาคุณิบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนวและการปรึกษา) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.สุชอรุณ วงษ์ทิม (2) รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิพัฒน์ เมฆขจร (3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์ **ปีการศึกษา** 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ (2) ศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ และ (3) พัฒนารูปแบบและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

การวิจัยในครั้งนี้เป็นแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุจำนวน 300 คนในจังหวัดภาคใต้ ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดความฉลาดทางสังคม ที่มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .92 สถิติที่ใช้ คือการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ระยะที่ 2 การศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุจำนวน 450 คนในจังหวัดภาคใต้ ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระยะที่ 3 การพัฒนาและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุจำนวน 16 คนในจังหวัดภาคใต้ ซึ่งมีคะแนนจากแบบวัดความฉลาดทางสังคมตั้งแต่ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา และสมัครใจเข้ารับการทดลอง แล้วสุ่มอย่างง่ายเพื่อแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน เท่ากัน ดำเนินการทดลองโดยใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ สถิติที่ใช้คือการทดสอบวิลคอกชัน และการทดสอบแมนวิทนี่

ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ มี 3 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (2) ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ (3) รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การบูรณาการเทคนิคจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบยึดผู้รับเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ และทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบแอดเลอร์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 การดำเนินการปรึกษากลุ่มโดยใช้ทฤษฎีดังกล่าว แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการและขั้นยุติ และผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ พบว่า ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นภายหลังการใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ความฉลาดทางสังคม ผู้สูงอายุ จังหวัดภาคใต้

Dissertation title: An Integrated Group Counseling Model to Develop Social Intelligence of the Elderly People in Southern Provinces

Researcher: Mrs. Kesinee Khianduang; **ID:** 4502400080;

Degree: Doctor of Philosophy (Guidance and Psychological Counseling);

Dissertation advisors: (1) Police Lieutenant Colonel Dr. Sukaroon Wongtim, Assistant Professor;
 (2) Dr. Nitipat Mekkhachorn, Associate Professor;
 (3) Dr. Phatcharaphorn Srisawat, Assistant Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

The objectives of this research were (1) to analyze components of social intelligence of the elderly people in Southern provinces; (2) to study social intelligence of the elderly people in Southern provinces; and (3) to develop an integrated group counseling model to develop social intelligence of the elderly people in Southern provinces and study the effectiveness of the developed model.

The research process was divided into three stages: The first stage was an analysis of components of social intelligence of the elderly people. The research sample consisted of 300 elderly people in Southern provinces, obtained by multi-stage sampling. The employed research instrument was a scale to assess social intelligence, with reliability coefficient of .92. The employed statistical procedure was the confirmatory factor analysis. The second stage was a study of social intelligence of the elderly people. The research sample consisted of 450 elderly people, obtained by multi-stage sampling. The employed statistics for data analysis were the mean and standard deviation. The third stage was the development and effective verification of an integrated group counseling model to develop social intelligence of the elderly people. The research sample consisted of 16 elderly people in a Southern province, whose scores as assessed by a scale to assess social intelligence were at the 25th percentile or below, and who were willing to participate in the experiment. They were randomly assigned into an experimental group and a control group, each of which consisting of eight elderly people. The experiment was conducted with the use of the integrated group counseling model. The employed statistical procedures for data analysis were the Wilcoxon Matched Pairs Signed-Ranks Test, and Mann-Whitney U Test.

The research results were as follows: (1) social intelligence of the elderly people in Southern provinces was composed of three components, namely, social awareness, social information processing, and social skills; all components fitted the empirical data; (2) the overall social intelligence of the elderly people in Southern provinces was at the high level; and (3) the developed integrated group counseling model to develop social intelligence of the elderly people in Southern provinces comprised the integration of techniques from the client-centered group counseling theory, Gestalt group counseling theory, transactional analysis group counseling theory, rational emotive behavior therapy group counseling theory, solution-focus group counseling theory, and Adler group counseling theory; the content validity of the model was indicated by the indices of item-objective congruence (IOC) between 0.66 – 1.00; there were three stages of counseling: the beginning stage, the operational stage, and the terminal stage; as for results of effectiveness study of the model, it was found that after using the integrated group counseling model, the social intelligence scores of the elderly people increased significantly at the .01 level of statistical significance.

Keywords: Integrated group counseling model, Social intelligence, Elderly people, Southern province

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์เรื่องรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ในภาคใต้เป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ที่ได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชาของคณะอาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่ได้ให้แก่ผู้วิจัย การได้รับทุนสนับสนุนการทำคุษฎีนิพนธ์ จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ประจำปีการศึกษา 2559 และการได้รับความเมตตาการให้การสนับสนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือของผู้มีพระคุณที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ทุกท่าน อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้บริหารต้นสังกัด เพื่อนครู และครอบครัว

ข้าพเจ้านางเกศิณี เขียนดั่ง ขอรกราบขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโท หมูญง ดร. สุขอรุณ วงศ์ทิม อย่างสูงยิ่ง ที่ให้ความเมตตา ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด คอยให้คำชี้แนะ คิดตาม เอื้ออำนวย และให้กำลังใจ

ขอรกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล ประธานกรรมการสอบปกป้อง คุษฎีนิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี รองศาสตราจารย์ ดร.นิธิวัฒน์ เมฆขจร ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นคณะกรรมการสอบปกป้องคุษฎีนิพนธ์ทุกท่าน

ขอรกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ถัดดาวรรณ ณ ระนอง รองศาสตราจารย์ ดร.สกล วรเจริญศรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน และ พันเอกหมูญง ดร.สายสมร เฉลยกิตติ คณะอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ช่วยตรวจสอบเครื่องมือวิจัยทั้งในส่วนของแบบวัดความฉลาดทางสังคมและ รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม

ขอรกราบขอบพระคุณท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพร นายเลิศพรชัย ชัยฤทธิ์ หัวหน้าสำนักงาน จังหวัดชุมพร หัวหน้าสำนักงานจังหวัดพังงา หัวหน้าสำนักงานจังหวัดปัตตานี นายอำเภอเมืองพังงา จังหวัดพังงา นายอำเภอทุ่งตะโก อ.ทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี สำนักงานสาธารณสุขอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ประธานชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ที่ช่วยอำนวยความสะดวก ในการเก็บข้อมูลวิจัย

ขอขอบคุณผู้อำนวยความสะดวก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตอำเภอเมืองจังหวัดชุมพร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาทุ่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังไผ่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งมะขาม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่ายาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาชะอัง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขุนกระโทกและนายกเทศบาลมนตรีตำบลนาชะอัง ที่อำนวยความสะดวกในการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย และเก็บข้อมูลวิจัย และท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้สูงอายุที่ ร่วมตอบแบบสอบถาม และเข้ารับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการทุกท่าน

เกศิณี เขียนดั่ง

มีนาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
คำถามการวิจัย	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
สมมติฐานการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคม	12
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	44
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ	61
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	92
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	92
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการสร้างเครื่องมือ	94
การดำเนินการวิจัย	96
แบบแผนการวิจัย	97
การเก็บรวบรวมข้อมูล	98
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	99

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	100
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดภาคใต้.....	101
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้.....	104
ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้.....	105
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	108
สรุปผลการวิจัย.....	108
อภิปรายผล.....	113
ข้อเสนอแนะ.....	123
บรรณานุกรม.....	124
ภาคผนวก.....	135
ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ/รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	136
ข ตารางแสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบวัดความฉลาดทางสังคม ของผู้สูงอายุในภาคใต้.....	138
ค ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม แบบวัดความฉลาดทางสังคม.....	142
ง ภาพประกอบ กราฟควิวพล็อต (Q-Plot) แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ค่าความคลาดเคลื่อนกับค่าควอนไทล์ปกติ.....	144
จ แบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้.....	146
ฉ ตารางสรุปเทคนิค และทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนา ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้.....	153
ช รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม.....	162
ซ ตารางการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ.....	232
ประวัติผู้วิจัย.....	233

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1	แสดงองค์ประกอบความฉลาดทางสังคม..... 23
ตารางที่ 3.1	แสดงจำนวนตัวอย่างสำหรับการศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดภาคใต้..... 93
ตารางที่ 3.2	จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการศึกษาระดับของความฉลาด ทางสังคมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดภาคใต้..... 94
ตารางที่ 3.3	แสดงแบบแผนการทดลอง Randomized Pretest Posttest Control group Design..... 97
ตารางที่ 4.1	ค่าดัชนีความสอดคล้องและดัชนีเปรียบเทียบของโมเดล การวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้..... 101
ตารางที่ 4.2	การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดภาคใต้..... 102
ตารางที่ 4.3	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของความฉลาดทาง สังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้..... 103
ตารางที่ 4.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดภาคใต้..... 104
ตารางที่ 4.5	การเปรียบเทียบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง..... 105
ตารางที่ 4.6	การเปรียบเทียบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง..... 107

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แสดง กรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบการปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้.....	7
ภาพที่ 4.1 แสดง โมเดลการวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้.....	103

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันประชากรสูงอายุของประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 สัดส่วนของประชากรที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ มีเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศที่ส่งผลให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย และอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ที่สูงกว่าร้อยละ 4 ต่อปี นำไปสู่การคาดประมาณจำนวนประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ว่าประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี 2564 สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจะมีสูงถึงร้อยละ 20 หรือมีผู้สูงอายุประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งประเทศ การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุและสถานการณ์แห่งสังคมสูงวัยของประเทศไทยเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคมในทุกระดับ ในระดับประเทศรายได้และผลผลิตมวลรวมของประเทศจะลดลงเนื่องจากการมีประชากรวัยทำงานที่ลดลง การเพิ่มขึ้นของงบประมาณค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ โครงการประกันสังคมและโครงการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติรวมถึงโครงการสวัสดิการอื่น ๆ ของรัฐที่สูงขึ้นเป็นจำนวนเงินถึง 4.47 แสนล้านบาทในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558) ระดับสังคมทั่วไป คนวัยแรงงานต้องรับภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุถึงร้อยละ 22.3 ในปี 2557 นั่นคือคนวัยแรงงาน 100 คน ต้องรับภาระผู้สูงอายุถึง 22 คน (สำนักงานสถิติ, 2559) ซึ่งเป็นอัตราการเป็นภาระของผู้สูงอายุที่อยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนี้ (ระวี สัจจโสภณ, 2556) ส่วนในระดับครัวเรือน การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุส่งผลให้ครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงของลักษณะครัวเรือนและการอยู่อาศัย เกิดครอบครัวสามวัยที่ลูกวัยทำงานกลับภูมิลำเนามาดูแลผู้สูงอายุของครอบครัว ครอบครัวข้ามรุ่นหรือครอบครัวแห่วงกลางที่มีผู้สูงอายุ ปู่ ย่า ตา ยายเป็นหัวหน้าครอบครัวอาศัยอยู่กับหลาน และครัวเรือนที่ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตตามลำพังคนเดียว

ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลกลุ่มใหญ่ ที่มีความสำคัญและมีคุณค่าของประเทศ นักวิชาการหลายท่านมีความเห็นว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปนั้นยังไม่แก่ ผู้สูงอายุไม่ใช่ผู้ป่วย ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ผู้สูงอายุจึงเหมาะสมที่จะเป็นตัวแทน เป็นผู้ถ่ายทอดการทำงานที่ต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ ที่มีความน่าเชื่อถือ ผู้สูงอายุเป็นภูมิ

ปัญญาและมีคุณค่าของสังคม ผู้สูงอายุจึงมีความเหมาะสมที่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา หรือการเป็นวิทยากร โดยใช้ความรู้ ความสามารถที่มีก่อนเกษียณอายุมาใช้ประโยชน์ ข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถจึงมักจะได้รับการต่ออายุราชการ หรือไม่ก็ได้รับการจ้างให้ทำงานในองค์กรต่อไป ในลักษณะของผู้เชี่ยวชาญหรือที่ปรึกษา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) ผลการศึกษาที่สอดคล้องกันพบว่าปัจจุบันหลังจากเกษียณอายุ ผู้สูงอายุเข้าสู่ตลาดแรงงานจำนวน 3.4 ล้านคน จากจำนวนของผู้สูงอายุ 8.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 39.4 ของผู้สูงอายุทั้งหมด (ชนยศ สุมาลย์โรจน์ และคณะ, 2558) โดยเฉพาะผู้สูงอายุตอนต้นมีความต้องการทำงานมากที่สุด งานที่ทำจะมีทั้งเป็นเจ้าของธุรกิจส่วนตัว แบบไม่มีลูกจ้าง ช่วยงานของครอบครัว เป็นลูกจ้างรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และลูกจ้างภาคเอกชน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุจะไม่ต่างไปจากช่วงวัยก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุตอนต้น ผู้สูงอายุจึงยังมีการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคนรอบข้างทั้งในการทำงานและชีวิตส่วนตัวทั่วไป

จากการตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ มีการศึกษาวิจัยผู้สูงอายุเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต ความสุข สุขภาพเชิงบวก ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (จิราพร ทองดี และคณะ, 2556) และคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นมีคะแนนต่ำกว่าทุกด้าน (วิไลพร ขำวงษ์ และคณะ, 2011; นริศรา พิงโพธิ์สภ และฐาศุภร์ จันประเสริฐ, 2555) งานวิจัยของวัฒนา พันธุศักดิ์ และสุธีรา สุนทรกุล (2554) ก็พบในทำนองเดียวกันว่าผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี ผู้สูงอายุจึงเป็นกลุ่มบุคลากรที่ควรจะได้รับ ความสนใจเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยเฉพาะกับสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นศูนย์กลางชีวิตสังคมของผู้สูงอายุ การมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบุคคลร่วมวัย และต่างวัย จึงสำคัญต่อผู้สูงอายุ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีขวัญและกำลังใจที่ดี มีชีวิตชีวาในการดำเนินชีวิต (Zest of life) (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549, น. 601) และในส่วนผู้สูงอายุเองก็ควรสร้างสัมพันธภาพทางบวกกับบุคคลต่างวัย และร่วมวัย (Schwartz, 1990: อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549, น. 601) โดยเฉพาะความสัมพันธ์อันดีกับลูกหลาน

ปัจจุบันความสามารถด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้รับความสนใจศึกษาจากนักจิตวิทยาทั้งในมุมมองด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล และด้านบุคลิกภาพ ตามทฤษฎีพหุปัญญาของไฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Gardner, 1983) ความฉลาดในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonnal Relationship) จัดเป็นสติปัญญาด้านหนึ่งใน 8 ด้าน ของทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ซึ่ง สติปัญญาหรือความฉลาดนี้ ธอร์นไดค์ (Thorndike, 1920) นักจิตวิทยาให้ชื่อว่า “Social Intelligence” หรือ “People Skills” เป็นความสามารถที่จะเข้าใจผู้อื่นและจัดการผู้คน ชาย หญิงทั้งปฏิบัติต่อเขาเหล่านั้นอย่างฉลาดในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ความฉลาดทางสังคมนี้

เป็นสติปัญญา (Intelligence) ที่ต่างไปจากสติปัญญาที่ใช้ในการเรียนรู้ซึ่งเป็นเรื่องของพันธกรรมกับการศึกษาเล่าเรียน (พสุ เศษะรินทร์, 2558) เป็นความสามารถที่บุคคลต้องใช้เมื่อต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นและการเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันนั้น เกิดมิตรภาพต่อกัน เข้าใจกันและกัน นำไปสู่ความร่วมมือ (Albreach, 2006) ช่วยให้เกิดความสำเร็จในงานอาชีพ สติปัญญาระหว่างบุคคลนี้ เป็นความสามารถที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของผู้คนทุกเพศ ทุกวัย (Lau, 2016) ส่วนในผู้สูงอายุมีผลการศึกษาวิจัยของ ปวริสา ภวเจริญผล (2559) ระบุว่าผู้สูงอายุที่มีความฉลาดทางสังคมจะมีความพึงพอใจในชีวิต มีสุขภาพจิต ขณะที่ โคชิกและแซนวัล (Kaushik & Sanwal, 2010) ศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชราในอินเดีย พบว่า ความฉลาดทางสังคมลดลงเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุเพศหญิงจะมีความฉลาดทางสังคมจะต่ำกว่าเพศชาย เป็นต้น และเมื่อผู้วิจัยทำการสำรวจเบื้องต้นเพื่อทราบสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของผู้สูงอายุ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี อาศัยในเขตเทศบาลตำบล ของอำเภอเมืองในจังหวัดชุมพร จำนวน 30 คน ผลการสำรวจพบว่าผู้สูงอายุมีความตระหนักรู้ในสังคมในระดับพอใช้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการสังเกตสีหน้า แววตา กริยาท่าทาง ของผู้ที่พูดคุยด้วย แต่มีเล็กน้อย ซึ่งองค์ประกอบนี้จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความฉลาดทางสังคม ผลการสำรวจเบื้องต้นนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความฉลาดทางสังคม เพื่อให้มีชีวิตที่มีความสุขต่อไป

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับความฉลาดทางสังคม พบว่า นักจิตวิทยาให้คำนิยามแตกต่างกันไปหลายแง่มุม เช่น ให้ความหมายความฉลาดทางสังคมว่าเป็นความสามารถที่จะเข้ากันได้ดีกับผู้อื่น (Most and Hunt, 1928; Vernon, 1933) ซึ่งเป็นผลของพฤติกรรม ที่เกิดจากความสำเร็จในการแก้ไขสถานการณ์ (Ford and Tisak, 1983) ระหว่างบุคคล และเป็นการใช้ความรู้และประสบการณ์ที่เป็นคลังความรู้ (Kilhstrom and Cantor, 1987) ของบุคคล นอกจากนี้ยังมีนักจิตวิทยาอีกหลายท่านที่ให้ความหมายว่าเป็นการเข้าใจผู้อื่นอย่างถูกต้องในอารมณ์ ความรู้สึก และแรงจูงใจของผู้อื่น (Wedek, 1947) ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการรู้คิด (Cognition) มีการรับรู้อใช้ความจำ การให้เหตุผลและการแก้ปัญหา (Kilhstrom and Cantor, 2011) ซึ่งช่วยให้บุคคลตัดสินใจแสดงออก หรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม (Marlowe, 1986) และจากวิทยากรที่ก้าวหน้าทางสมอง โกลแมน (Goleman, 2006) ระบุว่า “สมอง” เป็นตัวการสำคัญของ “สติปัญญาในชีวิตแห่งสังคม” หรือ “Intelligence in Social Life” ความฉลาดทางสังคมตามแนวคิดหลังนี้จึงเป็นความสามารถที่บุคคลต้องใช้การรู้คิด (Cognition) เช่น การรับรู้ การเข้าใจผู้อื่น สังคมและการมีทักษะ (Social Skill) ในการปฏิบัติต่อบุคคล สังคม ช่วยให้มีสัมพันธภาพเชิงบวกต่อกัน

ช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ซิลเวอร์ร่าและคณะ (Silvera et al, 2001) ทำการศึกษาความฉลาดทางสังคม โดยใช้ผลการสอบถามความคิดเห็นของนักจิตวิทยา มาสร้างแบบวัดความฉลาดทางสังคม และวิเคราะห์องค์ประกอบของแบบวัดพบว่าความฉลาดทางสังคมมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม ปี ค.ศ. 2006 โกลแมน (Goleman) เสนอทฤษฎีความฉลาดทางสังคมที่มี 2 องค์ประกอบใหญ่ๆ คือ การรับรู้ผู้อื่น หรือการตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) และด้านการปฏิบัติต่อผู้อื่น หรือการเอื้ออำนวยทางสังคม (Social Facility) ส่วน อัลเบเรคท์ (Albrecht, 2006) นำเสนอทฤษฎีความฉลาดทางสังคมที่มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่การตระหนักรู้สภาพการณ์ทางสังคม (Situation Awareness) การวางท่าที/แสดงออก (Presence) การแสดงออกอย่างจริงใจ (Authenticity) ความชัดเจนในการนำเสนอหรือการแสดงออก (Clarity) และการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น/ความรู้สึกลึก (Empathy) จากองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความฉลาดทางสังคมประกอบด้วยความสามารถจากการรู้คิด (Cognition) ที่เป็นการตระหนักรู้หรือการรับรู้บุคคลและสังคม และการมีความเข้าใจซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นภายในสมอง และความสามารถที่เป็นทักษะ (Skill) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมจากแนวคิดของนักจิตวิทยาทั้ง 3 ท่านแล้ว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในครั้งนี้อยู่โดยใช้องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของซิลเวอร์ร่า และคณะ (2001) ที่มี 3 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม แนวคิดนี้ได้รับความสนใจและนำไปใช้ในการศึกษาความฉลาดทางสังคมอย่างกว้างขวางในยุโรป เอเชีย

มนุษย์ดำรงชีวิตและอาศัยรวมกันเป็นกลุ่ม จากสังคมระดับครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยสังคมพื้นฐานและกลุ่มสังคมประเภทองค์กร การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นภารกิจของชีวิต (Bolton, 1987) ที่นำไปสู่กิจกรรมทั้งในส่วนงานและครอบครัวในแต่ละวันเราจึงไม่สามารถจะปฏิเสธภารกิจของชีวิตเหล่านี้ โกลแมน (Goleman, 2006) ระบุว่าในทุกกิจกรรมของชีวิตเมื่อบุคคลมาพบเจอกันมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน สถิติปัญญานี้จะเข้ามาสนับสนุนให้บุคคลประสบความสำเร็จในสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ความฉลาดทางสังคมจึงเป็นความสามารถบุคคลที่ต้องนำมาใช้ในทุกที่ ทั้งในสนามเด็กเล่นในที่ทำงาน และในบ้าน ในที่สาธารณะทั่วไป ปัจจุบันนักจิตวิทยา และองค์กร เอกชนในต่างประเทศจึงได้ให้ความสนใจและพัฒนาความฉลาดทางสังคมให้กับบุคลากร และเยาวชนเช่นของคิงส์คอลเลจ ในสหราชอาณาจักร บริษัทดิวิตทอรีล ในสหรัฐอเมริกา วิธีการพัฒนามีหลายวิธี เช่นการจัดค่ายพัฒนา การจัดคอร์สออนไลน์ การฝึกอบรม เป็นต้น

การปรึกษาแบบกลุ่มเป็นกระบวนการที่ผู้ให้การศึกษาหรือผู้นำจัดทำขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มที่เน้นปัญหาเฉพาะ (Corey and Corey, 1997, pp. 12-13) ใช้เพื่อป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ ด้วยกระบวนการกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มในระดับจิตสำนึก เน้นที่ความรู้สึกและพฤติกรรมที่เกิดในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มมีหน้าที่กำหนดกิจกรรมให้กับกลุ่ม สร้างบรรยากาศทางบวก สนับสนุนให้ข้อมูล เอื้ออำนวยให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เรียนรู้ ซึ่งกันและกัน การปรึกษากลุ่มสามารถช่วยเหลือสมาชิกได้ครั้งละหลาย ๆ คน วิธีการนี้จึงได้รับความสนใจจากนักจิตวิทยาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันการปรึกษากลุ่มได้มีการขยาย จากการปรึกษากลุ่มที่ใช้ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มเพียงทฤษฎีเดียว มาเป็นการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เนื่องด้วยความต้องการการบำบัดที่มีจำนวนมากและเทคนิคที่ได้จากทฤษฎีในการปรึกษาเพียงทฤษฎีเดียวไม่ครอบคลุมคุณลักษณะทางจิตวิทยาที่เป็นมิติด้านพฤติกรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก และความคิด นักจิตวิทยาจึงนำทฤษฎีและเทคนิคการปรึกษาแบบกลุ่มของทฤษฎีต่าง ๆ มาบูรณาการเพื่อใช้ในการช่วยเหลือคนไข้และบุคคลที่ต้องการแก้ปัญหาทั้งด้านพฤติกรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก รวมถึงด้านการคิด (Norcross & Newman, 1992 อ้างถึง Corey, 1996, p. 449) ซึ่งผู้นำกลุ่มหรือผู้ให้การศึกษาจะเลือกใช้ทฤษฎีและเทคนิคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและผู้รับบริการ การบูรณาการสามารถทำได้หลายวิธี วิธีที่นิยมใช้กันมาก การเลือกเทคนิคจากสองทฤษฎีมาใช้เป็นอย่างน้อย จากการสำรวจงานวิจัยที่ใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มพบว่านักวิจัยจะนำทฤษฎีการปรึกษากลุ่มมาบูรณาการ มากกว่า 2 ทฤษฎี เช่น การบูรณาการทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม 3 ทฤษฎี (ทัชชา สุริโย, 2556) บ้างก็ใช้ 5 ทฤษฎี (มงคล ศัยกุล, 2556) และใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ 7 ทฤษฎี (วรศรา ใจเปี่ยม, 2558) การใช้การปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาคุณลักษณะแบบบูรณาการที่ศึกษาในประเทศไทยพบว่าสามารถเพิ่มคุณลักษณะให้กับกลุ่มตัวอย่างได้ ได้แก่งานวิจัยของ มงคล ศัยกุล (2556) พัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลพบว่านักศึกษามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรศรา ใจเปี่ยม (2558) ที่ใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จและ รอฮานี เจ๊ะอุเซ็ง (2558) ทำการศึกษากระบวนการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อลดผลกระทบทางจิตใจและกระบวนการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักหลังเกิดเหตุการณ์วิกฤติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ส่วนการพัฒนาความฉลาดทางสังคมในประเทศไทยพบว่ามีการใช้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ (คุชฎี เล็บขาว, 2559) โปรแกรมฝึกอบรม (กาญจน์กมล สุวิฑารัตน์, 2556) สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการสำหรับพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้โดยการบูรณาการเทคนิคจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบผู้รับบริการ

เป็นศูนย์กลาง (Client Center Group Counseling) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ (Gestalt Group Counseling) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลและอารมณ์ (Rational Emotional Behavior Therapy) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Transactional Analysis) ทฤษฎีการปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ (Solution-Focused Brief Therapy: SFBT) และทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบแอดเลอร์ (Adler Counseling) ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้ผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีความฉลาดทางสังคมเพิ่มมากขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขของช่วงชีวิตที่เหลืออยู่ต่อไปได้อย่างเหมาะสม

2. คำถามการวิจัย

ในงานวิจัยนี้มีคำถามวิจัยดังนี้

1. องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้เป็นอย่างไร
2. ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีมากน้อยเพียงใด
3. รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีประสิทธิผลหรือไม่

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้
2. เพื่อศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้
3. เพื่อพัฒนารูปแบบและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

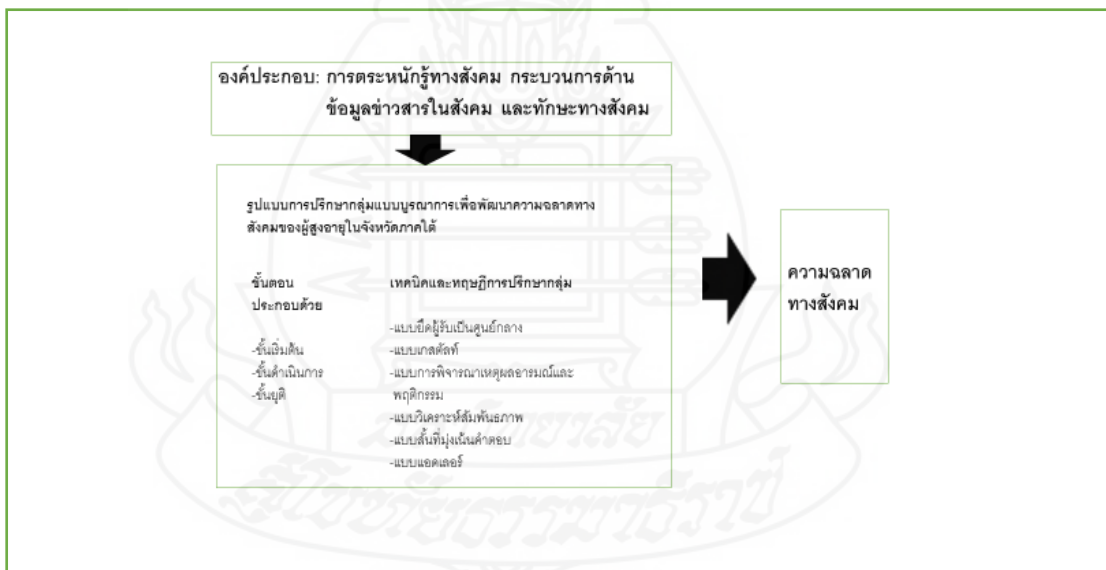
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ

ความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่บุคคลต้องใช้ในทุก ๆ วันขณะพบเจอกัน ที่บ้าน ในที่ทำงาน และในสังคมทั่วไป เป็นมิติของการรู้คิดภายในบุคคล ซึ่งจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคมพบว่า มีหลายทฤษฎี ผู้วิจัยสนใจนำผลการศึกษาของซิลเวอร์รา และคณะ (2001) ที่ทำการศึกษาโครงสร้างทางทฤษฎีของความฉลาดทางสังคมแล้วพบว่า สติปัญญาด้านนี้มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) องค์ประกอบด้านกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม (Social Information Processing) และองค์ประกอบด้านทักษะทางสังคม (Social Skills) นำเสนอเป็นกรอบแนวคิด ดังภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 แสดง กรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบการปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

5. สมมติฐานการวิจัย

1. องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์
2. ภายหลังการใช้รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ กลุ่มทดลองมีความฉลาดทางสังคมสูงขึ้น
3. ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองที่ได้รับการศึกษากลุ่มด้วยรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมมีความฉลาดทางสังคมสูงขึ้นกว่าผู้สูงอายุกลุ่มควบคุมที่ได้รับคำแนะนำและบริการแบบปกติจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

6. ขอบเขตของการวิจัย

6.1 ประชากร

ประชากรผู้สูงอายุที่ใช้ในการศึกษาระดับของความฉลาดทางสังคมในครั้งนี้ เป็นผู้สูงอายุมีอายุครบ 60 ปี ในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2560 และไม่เกิน 69 ปี ในจังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วยจังหวัด ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง ระนอง ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต สงขลา สตูล ยะลา ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 639,473 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

6.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่ใช้ในระยะวิเคราะห์องค์ประกอบจำนวน 300 คน และในระยะศึกษาความฉลาดทางสังคมจำนวน 450 คน ซึ่งมีอายุครบ 60 ปี ในเดือนตุลาคมปี พ.ศ. 2560 และไม่เกิน 69 ปี ในจังหวัดภาคใต้ประกอบด้วยจังหวัด ชุมพร พังงา และ ปัตตานี

6.3 ตัวแปรที่ใช้ในขั้นตอนการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ

6.3.1 ตัวแปรอิสระ คือ 1) การศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ 2) การได้รับคำแนะนำแบบปกติ

6.3.2 ตัวแปรตาม คือ ความฉลาดทางสังคม

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 ความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) หมายถึง ความสามารถที่สร้างและจัดการเพื่อรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันของผู้สูงอายุกับบุคคลรอบข้าง ทั้งในวัยเดียวกันหรือต่างวัยในครอบครัวและในสังคมทั่วไป เป็นผลที่เกิดจากการคิดและการตอบสนองระหว่างการสนทนาพูดคุยและการปฏิบัติต่อกันในสังคม โดยมีการพิจารณาถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ผู้อื่นและสังคมส่วนรวมในเชิงบวก ภายใต้กฎ กติกา กรอบวัฒนธรรมประเพณี ด้วยความเคารพในเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ช่วยให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข สามารถวัดได้จากแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ครอบคลุมคุณลักษณะใน 3 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม (Social Information Processing) และทักษะทางสังคม (Social Skills) รายละเอียดดังนี้

7.1.1 การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุในการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่น และบริบทแวดล้อม อย่างรวดเร็วรอบด้าน ผ่านการมองเห็น การได้ยิน ได้ฟัง ขณะมีปฏิสัมพันธ์ รวมถึงการตอบสนองต่อผู้อื่นในบริบทแวดล้อมนั้น ๆ และแสดงออกได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ เวลา และสถานที่

7.1.2 กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม (Social Information Processing) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุในการรู้คิด ขณะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เข้าใจริยาท่าทาง พฤติกรรมที่ผู้อื่นแสดงออกมา และเข้าใจสัญลักษณ์ เหตุการณ์ เรื่องราวในขณะนั้น ทั้งที่แฝงอยู่และเปิดเผย เป็นการใช้ความรู้ ประสบการณ์และเหตุผล เพื่อจะเข้าใจผู้อื่น และคาดเดาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

7.1.3 ทักษะทางสังคม (Social Skills) หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุในการสื่อสาร การพูด การสนทนา ที่ใช้การฟังอย่างใส่ใจ (Active Listening) การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ ทั้งในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันหรือโดยทั่วไปในสถานการณ์ที่ยุ่งยากหรือเมื่อต้องเผชิญกับการแสดงออกที่ไม่พึงประสงค์ของผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการสร้าง รักษา หรือยุติความสัมพันธ์ ด้วยกริยามารยาทที่เหมาะสม มั่นใจในตนเอง กล้าหาญ อดทน การปฏิบัติต่อผู้อื่นที่คำนึงถึงความมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ด้วยพฤติกรรมที่ทำให้เกียรติและเห็นคุณค่าของผู้อื่น

7.2 รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ หมายถึง แบบแผนการปรึกษากลุ่มที่ออกแบบขึ้นเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ด้วยการบูรณาการเทคนิคการปรึกษากลุ่มจากทฤษฎีการปรึกษา ได้แก่ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ (Gestalt Group Counseling)

ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลและอารมณ์ (Rational Emotional Behavior Therapy) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ (Transactional Analysis) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง (Client Center Group Counseling) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบสั้นมุ่งเน้นคำตอบ (Solution-Focused Brief Therapy) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบแอดเลอร์ (Adler Counseling) ผ่านกระบวนการปรึกษากลุ่ม 3 ขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นเริ่มต้น (Initial Stage) ขั้นดำเนินการ (Working Stage) และขั้นยุติ (Terminal Stage) ดำเนินการปรึกษาจำนวน 8 ครั้ง ใช้เวลาดำเนินการปรึกษารั้งละ 90 - 120 นาที

7.3 การได้รับคำแนะนำแบบปกติ หมายถึงแนะนำเกี่ยวกับการดูแลตนเองทั้งด้านร่างกายจิตใจ ที่บุคลากรจากหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุตามปกติ

7.4 ผู้สูงอายุ หมายถึง พลเมืองไทยที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นผู้สูงอายุตอนต้น มีอายุครบ 60 ปี และไม่เกิน 69 ปี ในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2560

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ที่ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาและมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. ผู้สูงอายุที่รับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมได้เรียนรู้ทักษะการตระหนักรู้ในตนเองและสังคม และเรียนรู้วิธีการสร้าง การรักษาสัมพันธ์ภาพกับบุคคลรอบข้าง รวมถึงได้เรียนรู้ที่จะแสดงออกในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
3. ผู้สูงอายุที่รับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมมีความเข้าใจอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้างได้อย่างเหมาะสม สามารถรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างกันด้วยความราบรื่น
4. หน่วยงานที่ดูแลผู้สูงอายุมีนวัตกรรมที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความฉลาดทางสังคมเพียงพอ และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยเฉพาะด้านสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น
5. ผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีความตระหนักรู้ทางสังคม และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ เวลา และสถานที่ได้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ผู้วิจัยประมวลวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องและนำเสนอเป็น 3 ตอนตามลำดับดังนี้

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคม

- 1.1 ประวัติความเป็นมาและทฤษฎีความฉลาดทางสังคม
- 1.2 ความหมายของความฉลาดทางสังคม
- 1.3 องค์ประกอบความฉลาดทางสังคม
- 1.4 ความสำคัญและประโยชน์
- 1.5 การพัฒนาความฉลาดทางสังคม
- 1.6 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคม
- 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคม
 - 1.7.1 งานวิจัยในประเทศไทย
 - 1.7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

- 2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ
- 2.2 ความสำคัญของผู้สูงอายุ
- 2.3 ธรรมชาติของผู้สูงอายุ
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษากลุ่มในผู้สูงอายุ

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

- 3.1 เอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการบูรณาการ
- 3.2 ทฤษฎีการศึกษากลุ่ม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ
 - 3.2.1 ความหมายของการศึกษาแบบบูรณาการ
 - 3.2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ
 - 3.2.3 ทฤษฎีการศึกษากลุ่มและเทคนิคที่นำมาใช้ในการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

3.2.4 รูปแบบการบูรณาการทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม

3.2.5 ทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม และเทคนิคที่ใช้ในการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

3.3 วรรณกรรมเกี่ยวกับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคม

1.1 ประวัติความเป็นมาและทฤษฎีความฉลาดทางสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับสติปัญญาของมนุษย์มีมาอย่างยาวนาน ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 “social intelligence” เป็นเพียงคำที่ แอดเวิร์ด ที. ธอร์นไดค์ นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้เริ่มใช้เพื่ออธิบาย ความสามารถด้านผู้คน (people skills) หรือ “ความฉลาดทางสังคม” เขาได้ให้ความหมาย ความสามารถนี้ว่าเป็นความสามารถที่จะเข้าใจผู้อื่น และจัดการผู้คน เด็กชาย-หญิง เป็นการกระทำ/แสดงอย่างฉลาดในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนี้ " the ability to understand and manage men and women, boys and girls, to act wisely in human relations" (Thorndike, 1920; อ้างถึงใน Sternberg, 2000) สติปัญญาด้านผู้คนนี้ได้รับความสนใจจากนักจิตวิทยา และนักวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ถึงกลางศตวรรษ นักจิตวิทยากลุ่มพัฒนามาตรวัดทางจิตวิทยากลับพบว่าความฉลาดทางสังคมเป็นคุณลักษณะที่วัดได้ยาก ในที่สุดเป็นเพียงคำอธิบายศัพท์เท่านั้น (Sternberg, 1998) ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันที่ศึกษาการทำงานเกี่ยวกับสมองของมนุษย์ ได้พบว่าสมองมนุษย์แต่ละส่วนมีหน้าที่แตกต่างกัน หลังจากศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของสมองเป็นเวลานาน เขาจึงเสนอ ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) ที่ระบุว่ามนุษย์มีความสามารถมากถึง 8 ด้าน แนวคิดของการ์ดเนอร์ส่งผลให้เกิดจุดเปลี่ยนและมีอิทธิพลต่อแวดวงวิชาการช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของพฤติกรรมมนุษย์ในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบันเช่นเกิดทฤษฎีความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ทฤษฎีนี้ได้รับการยอมรับและนำไปใช้พัฒนาให้นักเรียน นักศึกษา และผู้ปฏิบัติงานอาชีพต่าง ๆ มาจนถึงปัจจุบัน ในปี ค.ศ.2006 แดเนียล โกลแมน (Goleman) นำเสนอทฤษฎีความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) ในหนังสือชื่อ “Social Intelligence: The New Science of Relationship” ซึ่งโกลแมนได้อธิบายถึงการทำงานของสมองขณะที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งเกิดจากความรู้ที่เป็นวิทยาการทางสมองของมนุษย์ ที่มีทฤษฎีความฉลาดทางอารมณ์เป็นพื้นฐาน ในปีเดียวกัน อัลเบรคท์ (Albrecht, 2006) ชาวเยอรมันบรรณาธิการ นักวิชาการด้านจิตวิทยาองค์การได้ตีพิมพ์หนังสือทฤษฎีความฉลาดทางสังคมในชื่อ “Social Intelligence: The New Science of Success” แม้ว่าชื่อหนังสือความฉลาดทางสังคมจะใช้ชื่อละม้ายคล้ายคลึงกัน แต่ที่มาของ

ทฤษฎีความฉลาดทางสังคมของเขากลับต่างออกไป กล่าวคือ อัลเบรคท์ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีพหุปัญญาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ โดย เขามีความเชื่อว่า “ความสามารถในการเข้ากันได้ดีกับผู้อื่น” เป็นสติปัญญา (Intelligence) อยู่ในตัวเองที่ต่างไปจาก “IQ” จากการคลุกคลีกับงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรและมีประสบการณ์ด้านผู้คนมาเป็นเวลานาน แม้จะไม่มีตัวเลขที่เป็นผลการวิจัยมาเป็นหลักฐาน อัลเบรคท์ได้สรุปเป็นทฤษฎีความฉลาดทางสังคมและอธิบายลักษณะของความฉลาดทางสังคมว่า “เป็นการรวมกันของความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกลยุทธ์การตระหนักรู้สังคมของบุคคลและชุดของทักษะสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์ที่สำเร็จกับเขาเหล่านั้น และในช่วงสิบปีที่ผ่านมายังมีความสับสนกันอยู่ว่า ความฉลาดทางสังคมและความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่ อย่างไรก็ตามในกลุ่มนักจิตวิทยาที่ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์มาก่อนจะใช้คำทั้งสองคำในชิ้นงานวิจัยและนวัตกรรมการ เช่นแบบวัดความฉลาดทางสังคม Emotional-Social Intelligence (ESI) ของ บาร์ออน (Bar-on, 2003) อย่างไรก็ตามโกลแมนได้ระบุว่า ความฉลาดทางสังคมเป็นส่วนต่อยอดของความฉลาดทางอารมณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ ซีล และคณะ (Seal et al, 2013) ซึ่งเป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่กับความฉลาดทางสังคมตั้งแต่ช่วงแรก ๆ ก็ได้ระบุว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นส่วนย่อยของความฉลาดทางสังคม (the Subset of Social Intelligence) ซึ่งมีความสามารถในการกำกับดูแลอารมณ์และความรู้สึกของตนเองเป็นพื้นฐาน อีกทั้งแยกแยะและใช้เพื่อนำให้บุคคลคิดและกระทำการใด ๆ ออกมา ขณะที่สปีลเบอร์เกอร์ (Spielberger, 2004) ระบุไว้ในวารสาร “The Encyclopedia of Applied Psychology” ว่า ความฉลาดทางสังคม มีสามรูปแบบใหญ่ ๆ ได้แก่ กลุ่มของ ซาโลเวย์-เมเยอร์ (Salovey - Mayer, 1997) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ให้ความหมายความฉลาดทางสังคมว่าเป็นความสามารถที่จะรับรู้ เข้าใจ จัดการและใช้อารมณ์เพื่อช่วยเอื้ออำนวยการคิดของตนโดยวัดจากความสามารถ กลุ่มที่ใช้รูปแบบของโกลแมน (Goleman Model, 1998) กลุ่มโกลแมนและนักจิตวิทยาที่มีความเชื่อในทิศทางเดียวกัน อธิบาย “Social Intelligence” ว่าเป็นแถวของความสามารถและทักษะซึ่งขับเคลื่อนการกระทำไปสู่การจัดการ วัดโดยใช้การประเมินหลายด้านแบบให้น้ำหนัก นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ประกอบด้วย โบยาตซีส (Boyatzis) โกลแมน (Goleman) (Boyatzis, 2006; Boyatzis, Goleman, & Hay Group, 2001) และกลุ่มของบาร์-ออน (The Bar-On model 1997b, 2000) (Bar-On & Handley, 2003a, 2003b) กลุ่มนี้อธิบายภาคตัดขวางของการเชื่อมโยงกันของอารมณ์และความสามารถทางสังคม ทักษะต่าง ๆ และตัวช่วยซึ่งส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสติปัญญา วัดได้จากการใช้แบบรายงานตนเอง ภายใต้วิธีการที่มีศักยภาพหลาย ๆ วิธี

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคมในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ถึงปัจจุบัน พบว่าการศึกษาความฉลาดทางสังคมในระยะหลังมีแนวคิดที่ต่างออกไป เช่นปี ค.ศ.2001 กลุ่มนักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยโทรอนโต ในประเทศแคนาดา ซีลเวอร์รา

และคณะ (Silvera et al, 2001) ศึกษาวิจัยความฉลาดทางสังคมโดยนำองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของ โคสมิตซกีและ จอห์น (Kosmitzky & John, 1998) และใช้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยที่มีต่อความฉลาดทางสังคมมาทำการศึกษา ซึ่งผลพบว่าความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ/นักจิตวิทยา จะแตกต่างจากความเห็นของบุคคลทั่วไปคือ นักจิตวิทยาจะพิจารณากระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองขณะมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคล โดยบุคคลรับรู้สังคม/ตระหนักรู้สังคม เข้าใจสังคมด้วยความรู้และประสบการณ์เดิม และกระทำการตอบสนองต่อสังคมอย่างเหมาะสม ความฉลาดทางสังคมตามแนวคิดของซิลเวอร์ราและคณะได้รับความสนใจจากนักจิตวิทยา นักวิจัยทั้งในยุโรป เอเชีย ทั้งนำแบบวัดฉบับที่เขาและคณะสร้างขึ้นไปใช้ในการศึกษากลุ่มนักเรียน นักศึกษา คนทำงานอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการพัฒนาต่อยอดเป็นแบบวัดความฉลาดทางสังคมอีกหลายฉบับ

จากประวัติความเป็นมาของความฉลาดทางสังคมข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่าการศึกษาความฉลาดทางสังคมในช่วงปัจจุบันมีสี่แนวคิดใหญ่ ๆ ได้แก่แนวคิดของโกลแมน (Goleman, 2006) แนวคิดของอัลเบรคท์ (Albrecht, 2006) แนวคิดของบาร์-ออน (Bar-on, 2004) และ แนวคิดของซิลเวอร์ราและคณะ (Silvera et al, 2001)

1.2 ความหมายของความฉลาดทางสังคม และความสำคัญ

หลังจาก ธอร์นไดค์ (Thorndike, 1920) ระบุแนวความคิดเกี่ยวกับสติปัญญา ด้านผู้คน (People Skills) ของมนุษย์และให้ชื่อว่า “Social Intelligence” สติปัญญาด้านนี้ ได้รับความสนใจจากนักจิตวิทยา รวมถึงนักวิจัยในขณะนั้น และมีการศึกษาเพื่ออธิบาย ให้ความหมาย คิดค้นวิธีประเมินความฉลาดทางสังคมกันอย่างหลากหลาย กว้างขวาง และให้คำนิยามแตกต่างกันไป ดังนี้

มอสและฮันท์ (Most and Hunt, 1928) พิจารณาว่า ความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถที่จะเข้ากันได้ดีกับบุคคลอื่นและเป็นความสามารถที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ด้วยความเคารพในความเป็นมนุษย์

เวอร์นอน (Vernon, 1933; อ้างถึงใน Sternberg, 2011. P.4) ให้คำนิยามความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถที่จะเข้ากันได้ดีกับผู้อื่นในทั่ว ๆ ไป เข้าใจเทคนิคทางสังคม เข้ากับสังคมได้ง่าย มีความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ของสังคม ง่ายต่อการถูกกระตุ้นจากสมาชิกกลุ่ม รวมถึงระลึกได้ เมื่อพบเจอคนแปลกหน้า

เวดเดค (Wedek, 1947) พิจารณาความฉลาดทางสังคมว่าเป็นมิติด้านการรู้จักคิด และได้ให้ความหมายว่าเป็น การตัดสินใจที่ต้องในความรู้สึก อารมณ์และแรงจูงใจของบุคคล

โอล์ค (Orlik, 1978) ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถที่จะเกี่ยวข้องกับผู้คน และวิธีการที่นำมาช่วยเพื่อให้มีการตอบสนองของบุคคลอื่น

ฟอร์ดและไทแซค (Ford and Tisak, 1983, p. 197) นิยามความฉลาดทางสังคมว่าเป็นผลแห่งพฤติกรรม และประสบความสำเร็จในการสนับสนุนความฉลาดทางสังคมในมิติที่ต่างกันของความฉลาดทางสังคม เป็นความสามารถของบุคคลที่จะแก้ข้อขัดข้องได้สำเร็จในวัตถุประสงค์

แคนโตและไคลสตรอม (Cantor and Kihlstrom, 2011) ให้ความหมาย เป็นแหล่งความรู้ทางสังคมของบุคคล เป็นความรู้เกี่ยวกับกระบวนการที่เกี่ยวข้องและชีวิตทางที่เป็นงานชีวิตในสังคม การมีความเข้าใจตัวเอง ผู้อื่น และสถานการณ์ทางสังคม และกฎซึ่งควบคุมความประทับใจ ความเป็นเหตุเป็นผล และข้อพิจารณาอื่น ๆ ทางสังคม

มาร์โลเว (Marlowe, 1986, p. 52) ระบุว่าความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถทางสังคม หรือ “social competence” และนิยามความฉลาดทางสังคมว่าเป็น “ความสามารถที่จะเข้าใจความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมของคน รวมถึงตัวเอง ในสถานการณ์ระหว่างบุคคลและการปฏิบัติอย่างเหมาะสมจะขึ้นอยู่กับความเข้าใจของบุคคลนั้น

โคสมิทซกีและคณะ (1993) กล่าวถึงองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมที่มีการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่นกับความสามารถทั่วไปในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การมีความรู้ในกฎเกณฑ์ทางสังคมและชีวิตทางสังคม การหยั่งรู้และรู้สึกไวต่อสภาพการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อน การใช้เทคนิคทางสังคมเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น มิติในการรับรู้ผู้อื่น (Perspective Taking) การปรับตัวทางสังคม (Social Adaptation)

วาซิลโลวา (Vasilova, 2005) ได้รวบรวมแนวคิดของนักจิตวิทยาจากการวัดความฉลาดทางสังคมด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ความฉลาดโดยทั่วไปที่ประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ทางสังคม ความสามารถของบุคคลในการตัดสินใจคนอื่น ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น ทักษะทางสังคม

โกลแมน (Goleman, 2006) ให้ความหมายความฉลาดทางสังคมแยกเป็นสองส่วน คือ การตระหนักรู้ทางสังคม และการเอื้ออำนวยทางสังคม (Social Awareness and Social Facility) โดยอธิบายความตระหนักรู้ในสังคมว่าเป็นการรับรู้เกี่ยวกับผู้อื่น และระบุ Social Facility ที่เราปฏิบัติ / แสดงออกขณะที่เรามีความตระหนักรู้ในเรื่องนั้น ๆ และให้ความหมายความตระหนักรู้ในสังคมว่าเป็นสิ่งที่เรารับรู้ได้เกี่ยวกับผู้อื่น ส่วนการเอื้ออำนวยทางสังคมเป็นสิ่งที่เราทำด้วยการตระหนักรู้ (Goleman, 2006, p. 84) โกลแมนเชื่อว่าความฉลาดทางสังคม หมายถึง ทักษะทางอารมณ์ซึ่งจำเป็นต่อการคงไว้ของความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ของเพื่อน คู่สมรส หรือความสัมพันธ์ของการจ้างงาน ทักษะเหล่านี้ เริ่มขึ้นในวัยเด็กและเจริญก้าวหน้าในช่วงชีวิต

อัลเบรคท์ (Albrecht, 2006) ให้ความหมาย ความฉลาดทางสังคมว่าเป็นการรวมกันของความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกลยุทธ์ การตระหนักรู้สังคมของบุคคลและชุดขององค์ประกอบของทักษะสำหรับการปฏิสัมพันธ์ที่สำเร็จกับเขาเหล่านั้น

คราวน์ (Crowne, 2009) ความฉลาดทางสังคม เป็นความสามารถที่ช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ต่อเป้าหมายที่มีอยู่ เป็นความสามารถของบุคคล สองชนิด เป็นมิติ ที่มีความฉลาดเกี่ยวกับตนเองและความฉลาดในมนุษย์สัมพันธ์ รวมถึงความรู้และความตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น

ฮิวส์ และเทอร์เรล (Hughes & Terrell, 2011) ให้ความหมายความฉลาดทางสังคมว่าเป็นความสามารถที่จะเข้าใจและตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่ออารมณ์ สัญลักษณ์ ของสังคมและความต้องการของผู้อื่นในทิศทางที่คุณค่าของตัวเองยังคงดำรงอยู่และแสดงความเคารพนับถือในผู้อื่นในระดับบุคคล หมู่คณะ องค์กร และระดับโลก

โกลแมน และ โบยาดซิส (Goleman and Boyatzis, 2011) ให้ความหมายความฉลาดทางสังคมว่าเป็น ชุดของความสามารถระหว่างบุคคลที่สร้างขึ้นด้วยวงจรของเส้นประสาท (และเชื่อมด้วยระบบเอ็นดอทรีน) ซึ่งบังคับให้บุคคลอื่นแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพ

ไคลสตรอม และ แคนธอร์ (Kihlstrom and Cantor, 2011) ความฉลาดทางสังคมเป็นสติปัญญาที่เชื่อมด้วยกระบวนการรู้คิด ของการรับรู้ ความจำ การให้เหตุผล และการแก้ปัญหา มากกว่าเชื่อมโดยการสะท้อนธรรมชาติ

คานนิง (Kanning, 2014) ให้ความหมายว่า เป็นโลกของความรู้เกี่ยวกับบุคคล ความสามารถ และทักษะซึ่งสนับสนุนพฤติกรรม ความสามารถทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพ เหมาะกับบริบทของสังคมนั้น ซึ่งเป็นประสิทธิภาพของพฤติกรรมในบริบทของกลุ่มสังคม

ติวเตอร์เรียล พ้อยท์ (Tutorials Point.com, 2015) องค์กรเอกชน ในประเทศอเมริกา ผู้พัฒนาหลักสูตรการสร้างความฉลาดทางสังคมกล่าวว่า ความฉลาดทางสังคมสามารถนิยามได้ว่าเป็นความสามารถของมนุษย์ของการเข้ารหัส (Decoding) สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของโลก และตอบสนองสิ่งเหล่านั้น ความสามารถนี้ เป็นความสามารถของมนุษย์โดยเฉพาะ และแยกเราให้ต่างไปจากสิ่งมีชีวิตในอาณาจักรของสัตว์ ความฉลาดทางสังคมต่างจากความสามารถทางวิชาการและเป็นเครื่องหมายที่แสดงความฉลาด (Talent) ของการเข้ากันได้ดีกับคนอื่น ๆ เกิดจากการสะสมความรู้และความจริงเกี่ยวกับโลก ทำให้เชื่อมั่นในตนเอง มีความต้องการจะพบเจอผู้คนใหม่ ความฉลาดทางสังคมรู้กันในเรื่อง ปัญญาระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) เกิดจากความสามารถของมนุษย์ที่จะสังเกตเห็นความแตกต่างของเขากับบุคคลอื่น จัดเป็นบุคลิกภาพ

ส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผลผลิตของความแตกต่างของความรู้และรวมถึง ระดับของการปฏิสัมพันธ์ที่มีกับบุคคลอื่นรอบตัว

โล (Lau, 2016) ระบุว่า ความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence: SI or social Cognition) เป็นกลุ่มของความสามารถและทักษะซึ่งเราใช้เพื่อเข้าใจสถานการณ์ สามารถรวมถึงความสามารถพื้นฐานที่จะรู้สึกและระลึกว่าคนอื่นกำลังคิด กำลังรู้สึก มีความตั้งใจ และมีอารมณ์ และความสามารถที่ซับซ้อน ได้แก่ ความสามารถในการใช้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสังคม ทำนายหรือคาดการณ์สิ่งที่ผู้อื่นกำลังจะทำต่อไป และหรือเปลี่ยนเมื่อเราทำเช่นไรกับเขา และ โล (Lau, 2016) อธิบายเพิ่มว่า ความฉลาดทางสังคมเกิดขึ้นและทำงานร่วมกับความฉลาดทางอารมณ์ โดยประยุกต์ความเข้าใจด้านอารมณ์ของผู้คน เพื่อตัดสินใจที่จะแสดงออก/มีปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม

โกศล มีคุณ (2554) ให้ความหมายความฉลาดทางสังคมว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการเข้าใจ ปฏิบัติต่อผู้อื่น และแสดงออกในการเกี่ยวข้องกับผู้อื่นได้อย่างฉลาด

ณัฐวดี เผ่าทวี (2558) อธิบายว่า ความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถในการใช้ความฉลาดทางอารมณ์ ที่เรามีในการบริหารสัมพันธภาพทางสังคมที่เรามีกับคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อน คนรัก หรือคนแปลกหน้า

ความฉลาดทางสังคมนี้นี้ แรกเริ่มมาเป็นมโนทัศน์เดี่ยว (Saffarinia, Solgi and Tavakkoli, 2011) แต่ภายหลัง นักจิตวิทยา นิยามเป็น สองชนิดของสติปัญญาของบุคคลซึ่งมี 2 มิติ ที่เป็นส่วนตัว และระหว่างบุคคล สติปัญญานี้รวมความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความตระหนักรู้กับความตระหนักรู้ในผู้อื่น

จากคำนิยามและคำอธิบายความฉลาดทางสังคมข้างต้น เราจะเห็นได้ว่านักจิตวิทยาให้นิยามและคำอธิบายความฉลาดทางสังคมมีทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่าง และเมื่อองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์มีมากขึ้นการให้ความหมายความฉลาดทางสังคมก็มีการปรับเปลี่ยนไป นักจิตวิทยาหลายท่านให้ความหมายความฉลาดทางสังคมว่าเป็นคลังความรู้เกี่ยวกับผู้คน สังคม ขณะที่หลายท่านให้ความหมายว่าเป็นความสามารถของบุคคลอยู่ร่วมกับผู้อื่น และเข้ากันได้

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีสรุปได้ว่า ความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถของบุคคลด้านการรู้คิดและมีการปฏิบัติขณะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นซึ่งบุคคลจะใช้ศักยภาพภายในด้านการรับรู้สถานการณ์ บุคคล และบริบทแวดล้อมภายนอกรอบตัว ภายใต้อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และรับรู้ เข้าใจ ในบุคคลอื่น สังคม ในขณะนั้น พร้อมทั้งใช้ความรู้สำหรับการปฏิบัติอย่างมีทักษะเพื่อสื่อสารและตอบสนองอย่างเหมาะสม ผลจากการปฏิบัติอย่างมีทักษะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

1.3 องค์ประกอบความฉลาดทางสังคม

ความฉลาดทางสังคมเป็นมโนทัศน์เชิงทฤษฎีที่เป็นนามธรรม การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจคุณลักษณะทางจิตวิทยาที่มีความเป็นนามธรรม ในอดีตใช้การนิยาม หรือให้ความหมายตามองค์ความรู้และมุมมองจากประสบการณ์ของเขา เช่น ธอร์นไคค์ (1920) อัลเบิร์ต (2006) ปัจจุบันเมื่อความรู้ความเข้าใจในสัทธิที่ใช้ในการวิเคราะห์มีการพัฒนามากขึ้น และเครื่องมือที่ช่วยในการคำนวณ เป็นโปรแกรมที่สามารถทำงาน สั่งงานผ่านสมองกลหรือคอมพิวเตอร์ การศึกษาความฉลาดทางสังคมด้วยวิธีการวิเคราะห์เพื่อหาองค์ประกอบของตัวแปรทางจิตวิทยาจึงสามารถทำได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมที่นักจิตวิทยานำเสนอไว้ สามารถแสดงให้เห็นได้ดังนี้

เอ็ดเวิร์ด ที ธอร์นไคค์ (Thondike, 1920) ระบุว่าเขาว่าสังคมประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ความสามารถในการเข้าใจและจัดการความคิดที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมของบุคคล พิจารณาได้จากคำนิยามที่กล่าวว่า “ความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถในการเข้าใจบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทั้งชายและหญิง เพื่อจะจัดการความสัมพันธ์อย่างชาญฉลาด

มอสและฮันท์ (Moss & Hunt, 1927) พัฒนาแบบวัดความฉลาดทางสังคมขึ้นชื่อ (George Washington Social Intelligence Test: GWSIT) ขึ้น มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การประเมินสถานการณ์ในสังคม (Judgement in Social Situation) การจดจำชื่อและใบหน้า (Memory for names and Faces) การสังเกตพฤติกรรมของผู้คน (Observation of Human Behavior) การรับรู้สภาวะจิตใจเบื้องหลังคำพูด (Recognition of the Mental States Behind Words) การรับรู้สภาวะจิตใจจากการแสดงสีหน้า (Recognition of the Mental States Behind from Facial Expression) การรับรู้ข่าวสารทางสังคม (Perception of Social) และ การมีอารมณ์ขัน (Sense of Humor) แต่ภายหลังได้ตัดองค์ประกอบการรับรู้สภาวะจิตใจจากการแสดงสีหน้าการรับรู้ข่าวสารทางสังคมออกไป

โอ ซันลิแวน และคณะ (O'sullivan et al, 1967) จัดองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมเป็น 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้คิดในจิตใจผู้อื่น (Cognition of Behavioral Units) การรู้คิดในการจำแนกกลุ่มคน (Cognition of Behavioral Classes) การรู้คิดในความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม จิตใจผู้อื่น (Cognition of Behavioral Relations) การรู้คิดเกี่ยวกับระบบพฤติกรรม (Cognition of Behavioral Systems) การรู้คิดด้านการยืดหยุ่น (Cognition of Behavioral Tranformations) และการรู้คิดด้านการคาดการณ์ (Cognition of Behavioral Implications)

เฮนดริค (Hendrick et al, 1969) พัฒนาแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่มี 6 องค์ประกอบ หรือผลผลิตตามหน่วยพฤติกรรมเป็นความสามารถในการวางท่าทางได้สอดคล้องกับสภาวะจิตใจ ผลผลิตตามหน่วยระดับชั้นพฤติกรรม เป็นความสามารถในการรับรู้ท่าทางการแสดงออกต่าง ๆ

ผลผลิตตามหน่วยความสัมพันธ์ของพฤติกรรมเป็นความสามารถในการเป็นตัวของตัวเองไม่ว่าบุคคลอื่นกำลังทำอะไร ผลผลิตตามหน่วยระดับพฤติกรรมเป็นความสามารถในการรักษาสัมพันธ์ภาพผลผลิตตามการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นความสามารถในการปรับเปลี่ยนการแสดงออกตามสถานการณ์ต่าง ๆ และผลผลิตตามนัยพฤติกรรม เป็นความสามารถในการคาดการณ์ความเป็นไปได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือคาดการณ์ผลที่จะตามมาของบุคคล

ฟอร์ดและไทแอสค (Ford&Tisak, 1983) ให้นิยามความฉลาดทางสังคมว่าเป็นความสามารถปรับปรุงในการแสดงออกทางสังคมโดยเขาสร้างแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่มีองค์ประกอบที่เป็นทักษะ ได้แก่ การอ่านตัวแฉะที่เป็นภาษาท่าทาง (Reading Nonverbal Cues) และการอ้างอิงจากพฤติกรรมของผู้อื่น (Making Inferences from the Behavior of Others) การแสดงบทบาทที่เพียงพอ (Adequate role taking) การรับรู้สังคม (Social perception) การหยั่งรู้ (Insight) บทชีวิต (Scripts) และการตระหนักรู้ระหว่างบุคคล (Interpersonal Awareness)

โคสมิทซ์กีและจอห์น (Kosmitzki & John, 1993) ระบุว่าความฉลาดทางสังคมมี 7 องค์ประกอบ คือ การรับรู้อารมณ์และสภาวะจิตใจของผู้อื่น การจัดการสัมพันธ์ภาพ การรู้ในทฤษฎีสังคมและชีวิต การรู้สถานการณ์ในสังคม และบริบทของสังคม การบริหารจัดการบุคคล การร่วมรู้ดีทุกอย่างแท้จริง และการปรับตัวในสังคม

ซิลเบอร์แมน (Silberman, 2000) ระบุถึงสติปัญญาระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) ไว้ในหนังสือ People Smart ที่เขาเขียนไว้ว่า สติปัญญาระหว่างบุคคล จะต้องประกอบด้วย การเข้าใจผู้อื่น การแสดงออกทางความคิด ความรู้สึกของตน การแสดงถึงความต้องการตนเอง การรู้จักให้และรับข้อเสนอแนะ การจูงใจ การเป็นแรงบันดาลใจหรือการโน้มน้าวบุคคลอื่น การสร้างสรรค์หนทางแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น การปรับทัศนคติให้เหมาะสมเมื่อพบเจอความยากลำบากซึ่งในแต่ละด้านเน้นการรับรู้ เข้าใจ และจัดการสัมพันธ์ภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

บุซัน (Buzan, 2003) ระบุว่าความฉลาดทางสังคม มี 8 องค์ประกอบ การอ่านใจบุคคล การเข้าใจและรู้ใจบุคคลโดยรับรู้จากภาษาพูด ภาษาท่าทาง การฟังอย่างตั้งใจ การมีศักยภาพทางสังคม การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น การเป็นที่ชื่นชม การเจรจาต่อรองและการจัดการปัญหา การสร้างแรงจูงใจ การรู้วิธีการเป็นสื่อกลาง

ซิลเวอร์ร่า และคณะ (Silvera, et al, 2001) ศึกษาความฉลาดทางสังคม โดยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่าจัดได้ 3 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness: SA) กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม (Social Information Processing: SP) และ ทักษะทางสังคม (Social Skills: SS)

ชัตตาและเกนิซาน (Chadda and Ganesan, 2004) พัฒนาแบบวัด Social Intelligence Scale (SIS) ขึ้นครอบคลุมมิติของความฉลาดทางสังคม ด้านความอดทน (Patience) ความร่วมมือ (Cooperativeness) ความเชื่อมั่น (Confidence) ความไวในการรับรู้ความรู้สึก (Sensitivity) การรู้จักสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Recognition of Social Environment) ความมีไหวพริบและปฏิพาน (Tactfulness) ความเป็นมนุษย์ (Sense of Human) และ ความจำ (Memory)

วาซิลโลวา (Vasilova, 2005) รวบรวมแนวคิดของนักจิตวิทยาในการวัดความฉลาดทางสังคมแล้วสรุปองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม ว่าประกอบด้วยความฉลาดโดยทั่วไปที่ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ความสามารถของบุคคลในการตัดสินใจคนอื่น ความสามารถเข้ากันได้ดี ทักษะทางสังคม

โกลแมน (Goleman, 2006) นำเสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมว่ามีสององค์ประกอบใหญ่คือ องค์ประกอบด้านการรับรู้ผู้อื่น หรือการตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) ประกอบด้วย การรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น (Primal Empathy) การเชื่อมต่อกับความรู้สึกกับผู้อื่น (Attunement) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathic Accuracy) และการรู้คิดทางสังคม (Social Cognition) และด้านการปฏิบัติต่อผู้อื่น หรือการเอื้ออำนวยทางสังคม (Social Facility) ประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารที่สอดคล้อง (Synchrony) การแสดงออก (Self-Presentation) การโน้มน้าว (Influence) และการห่วงใยใส่ใจผู้อื่น (Concern) เขาอธิบายเพิ่มว่าความฉลาดทางสังคมเป็นทักษะทางอารมณ์ซึ่งสำคัญต่อการรักษาความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ของความเป็นเพื่อนสนิท คู่สมรส ความสัมพันธ์ในงานอาชีพให้ยั่งยืน ทักษะนี้แตกหน่อในวัยเด็ก และงอกงามระหว่างชีวิต

อัลเบรคท์ (Albrecht, 2006) นำเสนอทฤษฎีความฉลาดทางสังคมที่มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้สถานการณ์ทางสังคม (Situation Awareness) การแสดงตน (Presence) การแสดงความจริงใจในการแสดงออก (Authenticity) ความชัดเจนในการแสดงออก (Clarity) และความร่วมรู้สึก (Empathy) หรือ S.P.A.C.E. ซึ่งเป็นการรวมกันของอักษรตัวแรกของทักษะทั้งห้าองค์ประกอบ

คอนซ็อลแมนและคณะ (Conzelmann et al, 2013) พัฒนาแบบวัดความฉลาดทางสังคม ชื่อ The Magdeburg Test of Social Intelligence (MTSI) เป็นแบบวัดที่ใช้เครื่องมือที่หลากหลาย แบบวัดประกอบด้วยแบบทดสอบย่อยวัด การเข้าใจสังคม (social understanding), ความจำเกี่ยวกับสังคม (social memory) and การรับรู้ทางสังคม (social perception) ใช้การฟังจากเสียงที่บันทึก ชมวิดีโอ ภาพถ่าย และ การพูดสนทนา

เออวิน (Erwin, 2016) ใช้แนวคิดของโกลแมน (2006) และอัลเบรคท์ (2006) ในการสร้างแบบวัดความฉลาดทางสังคมในนักศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ แบบวัดที่ได้รับการพัฒนาเป็นแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่มี 5 ด้านประกอบด้วย การสื่อสารในสังคม (Social communication) การมีอิทธิพลในสังคม (Social Influence) การมีความสามารถทางสังคม (Social efficacy) การตกผลึกทางสังคม (Social catalyst) และ ความก้าวหน้าทางสังคม (Social advancement)

คณิตพันธุ์ ทองสืบสาย (2552) ทำการพัฒนาแบบวัดความฉลาดทางสังคมสองชนิดสำหรับวัดความฉลาดทางสังคมของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีของประเทศไทย เมื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของแบบวัดชนิดสถานการณ์ และแบบวัดชนิดมาตรประมาณค่า พบว่าองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมมี 2 องค์ประกอบ คือ เป็นความสามารถของบุคคลในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมมีการรับรู้ เข้าใจและตระหนักรู้ถึงความต้องการของสังคม นำไปสู่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสมต่อสังคม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในสังคม ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์ (2556) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีความฉลาดทางสังคมของโกลแมน อัลเบรคท์ และทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของแบบวัดที่สร้างขึ้นพบว่าความฉลาดทางสังคมของนักศึกษามี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้ทางสังคม การรู้คิดทางสังคม และทักษะทางสังคม โดยค่าน้ำหนักขององค์ประกอบมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ น้ำหนักองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของนักศึกษามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การศึกษาความฉลาดทางสังคมในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 จำนวน 900 คนในภาคใต้ของไทย ในงานวิจัยนี้และแบบวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีค่าความเชื่อมั่น .85

จากองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของนักจิตวิทยาและนักวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมที่นักจิตวิทยาและนักวิจัยที่นำเสนอไว้มีทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน นักจิตวิทยา บางท่านเช่นเฮนดริค (Hendrick et al, 1969) พิจารณาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมที่เป็นด้านผลผลิต คือเป็นความสามารถของบุคคลในหกด้านประกอบด้วย การวางท่าทาง การรับรู้ท่าทาง การแสดงออก การเป็นตัวของตัวเอง การรักษาสัมพันธภาพ การปรับเปลี่ยนการแสดงออก การคาดการณ์ความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นความสามารถในส่วนของบุคคล นักจิตวิทยาบางท่าน เช่น วาซิลโลวา (Vasilova, 2005) ระบุว่า เป็นสติปัญญาทั่วไปที่บุคคลประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ร่วมกับการมีทักษะทางสังคม ส่วนองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมในมุมมองของโกลแมนและโบบาตชีจะมีส่วนประกอบด้านการตระหนักรู้และความร่วมรู้ที่ก้าวไปด้วย เนื่องจากทั้งสองท่านเป็นกลุ่มนักจิตวิทยากลุ่มแรกที่เสนอทฤษฎีความฉลาด

ทางอารมณ์สู่แวดวงจิตวิทยา โอ ซันลิเวน และคณะ (O'sullivan et al, 1967) มีมุมมองต่อความฉลาดทางสังคมว่าเป็นการรู้คิด (Cognition) และ บางท่านจะนำองค์ประกอบที่เป็นการสื่อสารระหว่างกันคือ การฟังอย่างตั้งใจ เช่น ซิลเบอร์แมน (Silberman, 1997) บูซาน (Buzan, 2002) เออร์วิน (Erwin, 2013) เป็นต้น สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงองค์ประกอบความฉลาดทางสังคม

กลุ่ม นักจิตวิทยา/ นักวิจัย	จำนวน องค์ประกอบ	มิติการรู้คิด (cognition)	มิติพฤติกรรม/ทักษะ (Skill)
Moss&Hunt, 1927	6 องค์ประกอบ	1. การประเมินสถานการณ์ 2. การจดจำใบหน้า 3. การสังเกตพฤติกรรมของผู้คน 4. การรับรู้สภาวะจิตใจ เบื้องหลังคำพูด 5. การรับรู้สภาวะจิตใจ จากการแสดงสีหน้า 6. การรับรู้ข่าวสารทางสังคม	การมีอารมณ์ขัน
O sullivan et al, 1967	6 องค์ประกอบ	1. การรู้คิดในจิตใจผู้อื่น 2. การรู้คิดในการจำแนกกลุ่มคน 3. การรู้คิดในความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม 4. การรู้คิดเกี่ยวกับระบบพฤติกรรม 5. การรู้คิด ด้านการยึดหยุ่น 6. การรู้คิดด้านการคาดการณ์	
Hendrik et al, 1969	6 องค์ประกอบ	-	1. ความสามารถในการวางท่าทาง 2. ความสามารถในการ รับรู้ท่าทาง 3. ความสามารถในการเป็นตัวของตัวเอง 4. ความสามารถในการรักษาสัมพันธภาพ 5. ความสามารถ ในการแสดงออกตามสถานการณ์ 6. ความสามารถในการ คาดการณ์

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

กลุ่ม นักจิตวิทยา/ นักวิจัย	จำนวน องค์ประกอบ	มิติการรู้คิด (cognition)	มิติพฤติกรรม/ทักษะ (Skill)
Kozmitzki & John,1993	7 องค์ประกอบ	1. การรับรู้อารมณ์ และสภาวะจิตใจ 2. การรู้ในทฤษฎี สังคมและชีวิต 3. ฐานการรู้สังคม แลบริบท 4.การร่วมรู้สึ้อย่างแท้จริง	5. การจัดการสัมพันธภาพ 6.การบริหารจัดการบุคคล 7. การปรับตัว
Moss&Hunt, 1927	6 องค์ประกอบ	1. การประเมินสถานการณ์ 2. การจดจำใบหน้า 3. การสังเกตพฤติกรรมของผู้คน 4. การรับรู้สภาวะจิตใจ เบื้องหลังคำพูด 5. การรับรู้สภาวะจิตใจ จากการแสดงสีหน้า 6. การรับรู้ข่าวสารทางสังคม	การมีอารมณ์ขัน
O sullivan et al, 1967	6 องค์ประกอบ	1. การรู้คิดในจิตใจผู้อื่น 2. การรู้คิดในการจำแนก กลุ่มคน 3. การรู้คิดในความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม 4. การรู้คิดเกี่ยวกับระบบพฤติกรรม 5. การรู้คิดด้านการ ยึดหยุ่น 6. การรู้คิดด้านการคาดการณ์	-

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

กลุ่ม นักจิตวิทยา/ นักวิจัย	จำนวน องค์ประกอบ	มิติการรู้คิด (cognition)	มิติพฤติกรรม/ทักษะ (Skill)
Hendrik et al, 1969	6 องค์ประกอบ	-	1. ความสามารถในการวางท่าทาง 2.ความสามารถ ในการรับรู้ท่าทาง 3. ความสามารถในการเป็นตัว ของตัวเอง 4. ความสามารถในการรักษาสัมพันธภาพ 5. ความสามารถในการแสดงออกตามสถานการณ์ 6.ความสามารถในการคาดการณ์
Kozmitzki& John,1993	7 องค์ประกอบ	1. การรับรู้อารมณ์ และสภาวะจิตใจ 2. การรู้ในทฤษฎี สังคมและชีวิต 3. รู้สถานการณ์สังคม แลเบริบท 4.การร่วมรู้สึกลอย่างแท้จริง	5. การจัดการสัมพันธภาพ 6.การบริหารจัดการบุคคล 7.การปรับตัว
Silberman, 2000	8 องค์ประกอบ	1. การเข้าใจผู้อื่น 6. การสร้างสรรค์หนทางในการ แก้ปัญหา 8. การปรับทัศนคติ	2. การแสดงออกทางความคิดและความรู้สึก 3. การแสดง ความต้องการ 4. การให้และรับข้อเสนอแนะ 5. การจูงใจ และการโน้มน้าวจิตใจ 7. การทำงานร่วมกับผู้อื่น

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

กลุ่ม นักจิตวิทยา/ นักวิจัย	จำนวน องค์ประกอบ	มิติการรู้คิด (cognition)	มิติพฤติกรรม/ทักษะ (Skill)
Silvera et al, 2001	3 องค์ประกอบ	การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูล ข่าวสารในสังคม	ทักษะทางสังคม
Buzan, 2003	8 องค์ประกอบ	1. การอ่านใจคน การเข้าใจและรู้ใจบุคคลจากภาษา พูดและภาษาท่าทาง	2. การฟังอย่างตั้งใจ 3. การมีศักยภาพทางสังคม 4. การมีอิทธิพล ต่อผู้อื่น 5. การเป็นที่ชื่นชม 6. การเจรจาต่อรองและการจัดการ ปัญหา 7. การสร้างแรงจูงใจ 8. การรู้วิธีการเป็นสื่อกลาง
Chadda & Ganasan, 2004	8 องค์ประกอบ	-	ความอดทน ความร่วมมือ ความเชื่อมั่น ความไวในการรับรู้ ความรู้สึก การรู้จักสิ่งแวดล้อมทางสังคม ความมีไหวพริบและ ปฏิพาน ความเป็นมนุษย์ และความจำ
Goleman, 2006	2 องค์ประกอบ	Social Awearness: Primal Empathy, Attunement, Empathic Accuracy, Social Cognition	Social Facility : Synchrony, Self-Presentation, Influence

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

กลุ่ม นักจิตวิทยา/ นักวิจัย	จำนวน องค์ประกอบ	มิติการรู้คิด (cognition)	มิติพฤติกรรม/ทักษะ (Skill)
Albracht, 2006	5 องค์ประกอบ	การตระหนักรู้ในสถานการณ์ทางสังคม ความร่วมมือรู้สึก	การแสดงตน การแสดงออกที่จริงใจ การแสดงออกที่ชัดเจน
Conzelmann et al, 2013	5 องค์ประกอบ	การเข้าใจสังคม ความจำเกี่ยวกับสังคม การรับรู้ทางสังคม	-
Erwin, 2015	5 องค์ประกอบ	-	การสื่อสารในสังคม การมีอิทธิพลในสังคมการมีความสามารถ ในสังคม การตกผลึกทางสังคม ความกล้าหาญทางสังคม

จากตารางที่ 1.1 แสดงองค์ประกอบความฉลาดทางสังคม เมื่อพิจารณาสถานการณ์ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันขณะใดขณะหนึ่ง เขาเหล่านั้นจะต้องใช้ประสาทรับสัมผัสส่วนต่าง ๆ รับรู้ทั้งบุคคลและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และถูกส่งไปในสมองส่งผลให้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นภายในส่วนที่เรียกว่าสมอง ทั้งที่รู้สึกตัวและเกิดขึ้นแบบอัตโนมัติ สิ่งที่ได้รับผ่านอวัยวะรับสัมผัส โดยเฉพาะตา หู จมูก จะถูกแปลความด้วยความรู้และประสบการณ์เดิม จากนั้นบุคคลแสดงออกเป็นพฤติกรรม ปฏิบัติต่อบุคคลในสถานการณ์นั้น ในงานวิจัยนี้จึงใช้องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม ที่เป็นมิติด้านการรู้คิด (cognition) ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม และกระบวนการที่เกิดต่อการตระหนักรู้ ที่นำไปสู่การเข้าใจสังคมซึ่งเกิดขึ้นภายใน กับ มิติที่ 2 เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อผู้อื่น ซึ่งจัดเป็นองค์ประกอบที่ 3 ทักษะทางสังคม องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมที่ใช้ในงานวิจัยนี้มี 3 องค์ประกอบดังนี้ การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม (Social Information Processing) ทักษะทางสังคม (Social Skill)

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของความฉลาดทางสังคม

ปัจจุบันความฉลาดทางสังคมได้รับความสนใจจากนักวิชาการและนักวิจัยมากขึ้น เนื่องจากความฉลาดทางสังคมไม่เพียงแต่เข้ามามีบทบาทสำคัญในกลุ่มของผู้นำองค์กรเท่านั้น ในบุคคลทั่วไปทุกเพศทุกวัยความฉลาดทางสังคมก็ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในชีวิตทั้งการศึกษาเล่าเรียน ชีวิตส่วนตัว ใน ประเทศอังกฤษ โล (Lau, 2016) รายงานว่าความฉลาดทางสังคมได้ถูกกำหนดให้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานในปัจจุบัน

โกลแมน ระบุว่าเมื่อคน 2 คนมาพบเจอกัน เขาแต่ละคนเปรียบเสมือนขดลวดที่พร้อมที่จะปฏิบัติการ “เชื่อมต่อ” (Goleman, 2006) ความฉลาดทางสังคมจึงเป็นสติปัญญาของเราที่จะพัฒนารักษาความสัมพันธ์ซึ่งเป็นเรื่องของคน 2 คน นั่นคือ ในทุก ๆ การสนทนา “ความฉลาดทางสังคม” จะเข้ามาแสดงบทบาท บุคคลที่มีความฉลาดทางสังคมสูงจะเข้าใจอารมณ์ของกลุ่มสนทนาจากการเห็น การได้ยินเป็นการรับรู้ และเข้าใจ และกระทำการตอบสนองต่อสถานการณ์เหล่านั้น เขาสามารถรู้ว่าทำไมผู้คนถึงประพฤติเช่นนั้น เขาจะเข้าใจมุมมองที่ต่างกันและรู้วิธีที่จะตอบสนอง ความสถานการณ์ที่ขัดแย้งด้วย ความสุขุมและใจเย็น (Tutorials Point Pvt. Ltd, 2015) ส่วนนายแพทย์พงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์ กุมารแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการและพฤติกรรม คณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล ได้ชี้ให้เห็นถึงการวิจัยล่าสุดที่พบว่า เอสคิว (SQ) หรือความฉลาดทางสังคม เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนเราประสบความสำเร็จและมีความสุขมากถึงร้อยละ 85 และความฉลาดทางสังคมนั้นมาจากการอบรมสั่งสอน และการเรียนรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งประสบการณ์ในอดีตของตนเองที่อาจจะล้มเหลวหรือสำเร็จ (พสุ เศษะรินทร์, 2558)

นอกจากนี้ พสุ เตชะรินทร์ (2558) เขียนบทความเกี่ยวกับความฉลาดทางสังคม โดยกล่าวว่า ปัจจุบันคนไทยดูเหมือนจะเริ่มมีปัญหาในด้านนี้กันมากขึ้น โดยเฉพาะคนเหล่านี้รู้ตัวว่า สิ่งทีพูดหรือทำไปนั้น ทำให้บุคคลอื่นเดือดร้อน ไม่สบายใจ แต่ก็ไม่สนใจเนื่องจากคิดว่าตนเองมีสิทธิ์ในการพูด ในการแสดงออก และมักจะชอบอ้างกับตนเองว่า “เป็นคนพูดตรง” พูดหรือกระทำอะไรบางอย่างที่รู้สึกผิด กาลเทศะหรือไม่ควรจะพูดหรือแสดงออกมา โดยไม่นึกถึงบุคคล หรือ สังคมรอบข้าง ลักษณะเช่นนี้คือตัวอย่างของบุคคลที่มีปัญหาด้านความฉลาดทางสังคม ขณะที่คนที่มีความฉลาดทางสังคมสูง ส่วนใหญ่จะมีความสามารถในการร่วมรู้สึกหรือ “Empathy” เป็นหลัก ซึ่งคนที่มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรานั้น สามารถที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับอารมณ์ และความรู้สึกของคนอื่นรอบตัวได้ง่าย ซึ่งก็จะทำให้การบริหารสัมพันธภาพทางสังคมง่ายขึ้น รวมทั้งการขจัดความขัดแย้งให้หายไปและเพิ่มการเข้าใจจุดยืนที่แตกต่างของคนอื่นง่ายขึ้นตามมา (ณัฐวุฒิ เผ่าทวี, 2557)

ความฉลาดทางสังคมอยู่กับเราในทุกที่ในการอยู่ร่วมกันที่บ้าน ที่ทำงาน ในสนามเด็กเล่น (Lau, 2016) เนื่องจากเราต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่อยู่รอบข้างทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กอปรกับปัจจุบัน โลกของเราเต็มไปด้วยเทคโนโลยี ส่งผลให้เรามีปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้ากันมีน้อยลง ความฉลาดทางสังคมช่วยป้องกันการทะเลาะวิวาทในเด็ก โดยเด็กเรียนรู้ที่จะแสดงออกที่ช่วยรักษา/ยึดเพื่อน ไว้จากการสื่อสารที่ผิดพลาดที่ไม่ใช้เล่ห์เหลี่ยม สามารถช่วยให้การสื่อสารในครอบครัวมีประสิทธิภาพ สมาชิกอ่านพฤติกรรมของกันและกันออก และถามหาสิ่งที่จะช่วยให้ครอบครัวความรักใคร่กลมเกลียว ความฉลาดทางสังคมช่วยเพิ่ม โอกาสในการเข้าสู่งานอาชีพ จัดเป็นเกณฑ์หนึ่งของการสัมภาษณ์เพื่อเพื่อคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน และในผู้ใหญ่ ความฉลาดทางสังคมสำคัญกับทุกอาชีพ ใน เชกคารและคณะ (Shekarey et al, 2013) ระบุว่ายิ่งนักเรียนมีความฉลาดทางสังคมมากเท่าไร เขาก็จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวมีน้อยลง ขณะที่ โล (Lau, 2016) ระบุว่า ทักษะนี้ไม่สามารถแทนที่ด้วยเทคโนโลยี และเป็นความสามารถที่สำคัญต่อการ โคลงเล่นไปในโลกของงาน อาทิเช่น การสร้างความสัมพันธ์ การเจรจาต่อรอง และการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับผู้อื่นและมีปฏิสัมพันธ์ เข้าใจกันในสถานที่ทำงานที่แตกต่างกัน

ด้านความมีประสิทธิภาพในการทำงาน ลีริพัฒน์ เสวีกุล (2559) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางสังคมและประสิทธิผลในการทำงานของพนักงานในบริษัท ประกันภัยในประเทศไทยพบว่าความฉลาดทางสังคมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการทำงาน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .472 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความฉลาดทางสังคมสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลในการทำงานของตัวแทนขายบริษัทประกันภัยได้ ร้อยละ 48.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถของบุคคลที่จะอยู่ร่วมกับ

บุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขสามารถสร้างสัมพันธ์ที่ดีรวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (Goleman, 2006, pp. 4-12) สามารถเข้าใจ ปรับตัว สร้างสัมพันธ์ กับผู้อื่นทั้งชายหรือหญิง ได้อย่างชาญฉลาด (Klhistrom and Cantor, 2000, p. 359)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ความฉลาดทางสังคมมีความสำคัญกับคนทุกคนในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ความฉลาดทางสังคมยังเป็นคุณลักษณะที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานอาชีพ และนำความสำเร็จมาสู่องค์กร เนื่องจากในการทำงานบุคคลจะใช้ทักษะความสามารถที่เป็น IQ. เพียง 15 เปอร์เซ็นต์ อีก 85 เปอร์เซ็นต์ คือ บุคลิกภาพและการปรับตัว” (พงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์, 2558)

1.5 การพัฒนาความฉลาดทางสังคม

ความฉลาดทางสังคมเป็นคุณลักษณะที่ได้รับการพิจารณาว่าสำคัญจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และในการทำงานของบุคคลทุกเพศทุกวัย ความฉลาดทางสังคมจะปรากฏอยู่ในทุกที่ที่ผู้คนเข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน ในสนามเด็กเล่น ในที่ทำงาน ในโรงเรียน และในบ้าน ความฉลาดทางสังคมได้รับความสนใจ ให้ความสำคัญจากหน่วยงานและองค์กรเอกชนในยุโรปและอเมริกา จัดเป็นวิชาให้เรียนทั้งในหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว เช่น บริษัททรacom (Tracom Group) ในสหรัฐอเมริกา บริษัททิวเทอร์เรียน (Tuterian.Ltd) เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทย การพัฒนาความฉลาดทางสังคมมีการดำเนินการในกลุ่มนักวิชาการ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนเช่น ทัชชา สุริโย (2558) พัฒนาความฉลาดทางสังคมให้กับนักเรียนที่มีความเสี่ยงเป็นโรคซึมเศร้า และ คุษฎี เล็บขาว (2559) พัฒนาความฉลาดทางสังคมให้กับนักเรียนวัยรุ่นในภาคอีสาน โดยใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษา กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์ (2557) จัดทำโปรแกรมฝึกอบรมสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในภาคใต้ ส่วนการพัฒนาในกลุ่มคนทำงาน เพ็ชรยุพา บุรณ์ศิริจรุงรัฐ (2558) พัฒนาความฉลาดทางสังคมของบุคลากรในองค์กรด้านสื่อสารและโทรคมนาคม เป็นต้น

ในต่างประเทศ ชัวตราและคณะ (2015) สร้างหลักสูตรออนไลน์สำหรับครูเป็นภาษาสเปนใช้สอนความฉลาดทางสังคม จำนวน 50 ครั้ง ใช้แนวคิดงานวิจัยสังคมและการรู้คิดทางประสาทวิทยา (Social and Cognitive Neuroscience Research) มี 2 องค์ประกอบ คือความไวต่อผู้อื่นและความเชื่อมั่นในการจัดการสถานการณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา 207 คน จากมหาวิทยาลัยในมาดริดเป็นส่วนหนึ่งการเรียนในมหาวิทยาลัยใช้ภาษาสเปน ทำการวัดก่อน-หลัง นักศึกษา 87 คน จากห้องที่คล้ายกันเป็นกลุ่มควบคุมวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนเพศ และระดับความฉลาดทางอารมณ์ แบบวัดซ้ำ พบว่าความฉลาดทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เขาสรุปว่าโปรแกรมทดสอบ

ความฉลาดทางสังคมช่วยเพิ่มความตั้งใจของกลุ่มตัวอย่างที่จะรับรู้มุมมองของผู้อื่นและส่งเสริมความสามารถที่จะเริ่มต้น และรักษาความสัมพันธ์ให้ยั่งยืน

สุคราบา และคณะ (Sudraba et al, 2005) พัฒนาโปรแกรมการรักษาผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยว่าใช้สิ่งเสพติดในเพศชาย เขาทำการศึกษาการเปลี่ยนตัวชี้วัดของความฉลาดทางสังคมในกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลัง ใช้โปรแกรมการรักษา ทำการวัดสองครั้ง ก่อนและหลัง และวัดครั้งที่สามในหกเดือนต่อมา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยว่าใช้สิ่งเสพติด ผู้ชาย 79.4 เปอร์เซ็นต์สูรา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัด Tromso Social Intelligence Scale (TSIS) มี 21 ข้อ ใช้วัดความฉลาดทางสังคมใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม (Social Information Processing: SP) ทักษะทางสังคม (Social Skills: SS) และการตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness: SA) ผลที่ได้คือตัวชี้วัดของความฉลาดทางสังคมในโปรแกรมเพิ่มขึ้นหลังหกเดือนต่อมา และในระยะติดตาม

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าความฉลาดทางสังคม เป็นคุณลักษณะทางจิตวิทยาที่สามารถพัฒนาได้ จากการพัฒนาความฉลาดทางสังคมข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดเป็นหลักสูตรอบรม และการวิจัยเชิงทดลอง ได้แก่การใช้การปรึกษาแบบกลุ่ม การใช้โปรแกรมการฝึกอบรม ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการพัฒนาความฉลาดทางสังคมเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน นักศึกษาเป็นส่วนใหญ่

1.6 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคม

หลังจากธอร์นไคค์ (Thorndike, 1920) ระบุว่า “ความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถของมนุษย์อีกด้านหนึ่ง” ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านผู้คน ความฉลาดทางสังคมก็ได้รับความสนใจศึกษา วิจัยจากนักจิตวิทยาอย่างยาวนาน ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 มีผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทำงานของสมองของมนุษย์ที่พบว่าสมองของมนุษย์แบ่งเป็นส่วน ๆ แต่ละส่วนทำหน้าที่แตกต่างกันไป และจากการศึกษาการทำงานของสมองของผู้ป่วยที่สมองถูกทำลายไปบางส่วน นักวิจัยกลับพบว่า สมองส่วนอื่นของผู้ป่วยยังทำหน้าที่ได้ปกติ จากความรู้นี้ในเวลาต่อมา โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner, 1983) นำเสนอทฤษฎีทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence: MI) ในหนังสือชื่อ “Flame of Mind” และ “Multiple Intelligence The Theory in Practice” โดยระบุว่า “ความสามารถของมนุษย์มีไม่น้อยกว่า 8 ด้าน โดยสติปัญญาระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) เป็นความสามารถหนึ่งใน 8 ด้าน ในขณะที่เดียวกันนักจิตวิทยากลุ่มการรู้คิด (Cognition Psychology) ซึ่งสนใจกระบวนการทำงานภายในสมองระบุว่า การรู้คิดทางสังคม (Social Cognition) เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลรับสารและส่งสารระหว่างกัน ผู้วิจัยจึงนำเสนอแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคมดังนี้

1.6.1 ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence Theory: MI)

โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner, 1983) ระบุว่า มนุษย์มีความสามารถมากถึง 8 ด้าน ประกอบด้วย ความสามารถด้านภาษา (Linguistic Intelligence) ความสามารถด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical-Mathematical Intelligence) ความสามารถด้านดนตรี (Musical Intelligence) ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Intelligence) ความสามารถด้านการเคลื่อนไหวและสัมผัส (Bodily-kinesthetic Intelligence) ความสามารถด้านการรอบรู้ตนเอง (Intrapersonal Intelligence) และ ความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence) แนวคิดของการ์ดเนอร์นี้ได้มีอิทธิพลต่อการศึกษาวิจัยของนักจิตวิทยาในระยะต่อมาถึงปัจจุบัน เริ่มจาก อัลเบิร์ต เจียนเลาไว้ในหนังสือ “ความฉลาดทางสังคม: ศาสตร์ใหม่แห่งความสำเร็จ” ว่าเมื่อพิจารณาทฤษฎีความสามารถที่มีหลายด้านของมนุษย์ซึ่งการ์ดเนอร์เสนอไว้และจากทฤษฎีความฉลาดทางอารมณ์ของโกลแมนแล้ว อัลเบิร์ตพิจารณาว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถ (Competence) หรือสติปัญญาที่เป็นความสามารถภายในบุคคล (internal competence) ประกอบด้วย ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) และ ทักษะการตอบสนองทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีพหุปัญญา ที่เป็นความสามารถด้านการรอบรู้ตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ส่วนการมีความสัมพันธ์ผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม เป็น “Interpersonal Intelligence” หรือ ความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งความสามารถนี้บุคคลมีมากน้อยแตกต่างกัน ความฉลาดทางสังคมตามแนวคิดของอัลเบิร์ตจึงมีทั้งส่วนที่เป็นการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) และการตระหนักรู้ในสถานการณ์ (Social Awareness) เราจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์เป็นแรงผลักดันให้เกิดจุดเปลี่ยนของความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับสติปัญญาหรือความสามารถของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือนอกจาก IQ. และ EQ. (EI.) แล้ว ยังนำมาสู่การค้นพบองค์ความรู้ด้านความฉลาดทางสังคม (SI: Social Intelligence) ในปัจจุบัน

1.6.2 แนวคิดเกี่ยวกับ Social Cognition

ปัจจุบันการศึกษาวิจัยทางสมองมีความก้าวหน้าไปมาก สักดีชัย ภูเจริญ (2559) ได้เขียนสรุปถึงการรู้คิดทางสังคมไว้ว่า จากการศึกษาด้านประสาทวิทยาสังคม (Social Neuroscience) ทำให้เราทราบว่า ในความสัมพันธ์ของมนุษย์เรา จะมีกิจกรรมเกิดขึ้นภายในสมองของเรา โดยมี เซลล์กระจกเงา (Mirror Neurons) เซลล์นี้จะตอบสนอง ต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ของมนุษย์ เช่นการตอบสนองต่อการมองเห็น การได้ยิน และการได้กลิ่น ตัวกระตุ้นที่เราได้รับผ่านประสาทสัมผัส เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทุกชนิด รวมถึงมนุษย์ โดยเฉพาะผ่านการกระทำของผู้อื่น ถ้าเราต้องการที่จะอยู่รอด เราต้องเข้าใจการกระทำของคนอื่น ถ้าปราศจากสิ่งนี้ มนุษย์ก็ไม่มีสังคม มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่น คือสามารถเรียนรู้จากการสังเกต และเลียนแบบผู้อื่น

ซึ่งเราสามารถอธิบายได้ด้วย ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา นักวิทยาศาสตร์ได้ยืนยันกลไกของเซลล์กระจกเงาโดยใช้เครื่องตรวจสนามแม่เหล็ก หรือที่เรียกกันว่า MRI. (Magnetic Resonance Imaging) เพื่อศึกษาตำแหน่งของสมอง ที่ถูกกระตุ้นเมื่อได้สังเกตเห็นการเคลื่อนไหวของผู้อื่นเช่น ปาก มือ เท้า พบว่าบริเวณของสมอง ที่เรียกว่า ปริมอเตอร์ คอร์เทกซ์ (Premotor Cortex) จะถูกกระตุ้นตามตำแหน่งของกล้ามเนื้อ การค้นพบครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิดการตื่นตัว ในการค้นคว้า วิจัยบทบาทของเซลล์ชนิดนี้ ทั้งในแวดวงวิทยาศาสตร์ การแพทย์ จิตวิทยา และสังคมวิทยา เป็นอย่างมาก รวมทั้งส่งผลให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองของมนุษย์ อย่างมากมาย ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา ในระยะเริ่มแรก ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในเรื่อง การพัฒนาเด็ก เพราะสมองของเด็กนั้น มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีให้เด็กเห็น และทำให้เด็กเกิดการเลียนแบบ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ ในการนำมาใช้ขัดเกลาคนในสังคม ขณะเดียวกันการพยายามที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับผู้อื่น ยังมีส่วนนำมาพัฒนาควบคู่กับการเข้าถึงภาวะจิตใจของผู้อื่นอีกด้วย กลายเป็นจุดเริ่มต้นของบุคลิกภาพของมนุษย์ (ศักดิ์ชัย ภูเจริญ, 2559)

ทฤษฎีความฉลาดทางสังคมของ โกลแมนจากหนังสือความฉลาดทางสังคมที่เขาตีพิมพ์ไว้เขาได้กล่าวถึงศาสตร์ด้านประสาทวิทยาศาสตร์สมองซึ่งเขานำมาอธิบายความฉลาดทางสังคม ว่าเป็นเหตุการณ์ภายในของคนสองคนขณะที่คนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งอธิบายว่าสมองส่วนสังคม (Social Brain) เป็นหน่วยที่ลงมือไปพร้อมความคิดและอารมณ์ความรู้สึกของเราในขณะที่เรามีปฏิสัมพันธ์กัน เป็นระบบทางสรีรวิทยาในตัวเราซึ่งปรับตัว (Attunes) อย่างต่อเนื่องและในมุมกลับทำให้ได้รับอิทธิพลจากสภาวะภายในของกลุ่มสนทนาที่เรามีปฏิสัมพันธ์ด้วย (Goleman, 2006, pp. 10 -11) ดังนั้นเราจึงกล่าวได้ว่าความฉลาดทางสังคมเป็นภาวะที่บุคคลใช้กระบวนการภายในของสมองด้วย หน้าที่หลักของสมองส่วนสังคม (Social Brain) ช่วยให้การปฏิสัมพันธ์มีความราบรื่น มีความร่วมรู้สึก การห่วงใยใส่ใจต่อผู้อื่น ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดนี้ชี้แนะมุมมองใหม่ของความฉลาดทางสังคมซึ่งเป็นการวัดความสามารถของมนุษย์และรู้ว่าสติปัญญา สามารถรวมความสามารถที่ไม่ใช่ความสามารถทางการรู้คิดด้วย

1.6.3 กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารทางสังคม (Social Information Processing

Model: SIP)

นักจิตวิทยาการรู้คิดทางสังคม สนใจกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองของบุคคล และเมื่อบุคคลรับตัวเนทางสังคม (Social Cues) ผ่านช่องทางประสาทสัมผัส ที่เป็นภาพ เสียง กลิ่น และหรือการสัมผัส บุคคลจะตอบสนองเช่นไรขึ้นอยู่กับใช้กระบวนการภายใน ซึ่งคริกและดอดจ (Crick and Dodge, 1994) ตั้งชื่อว่าการดำเนินการด้านข้อมูลสารสนเทศ (Social information processing: SIP) กระบวนการนี้มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย การถอดรหัส (Deciphering) และการเข้าใจ

สัญลักษณ์ทางสังคม (Understanding Social Signs) การระบุเป้าหมาย (Outlining Goals) การตอบสนอง (Creations of Response) การตัดสินใจ (Decision of Action) และ ลงมือกระทำการใด ๆ แสดงออก (Behavior of Action) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าขณะที่บุคคลเข้าไปในสถานการณ์ทางสังคมในสถานการณ์ใดใด ความรู้ความจำทางสังคม และประสบการณ์ในอดีตที่มีการจัดเป็นกลุ่ม (Schemas) ในสมองจะติดตัวบุคคลไปด้วย

การศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางสังคมที่ผู้วิจัยพิจารณานำมาเสนอเพื่อใช้ประกอบการทำความเข้าใจความฉลาดทางสังคมอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นแนวคิดของ เอิร์ดเลย์และคณะ (Erdley et al, 2000) ซึ่งขยายแนวคิดของ Crick and Dodge (1994) ที่เป็นรูปแบบการรู้คิดทางสังคม ในชื่อว่า The Model of Social Information Processing (SIP Model) ที่ Crick and Dodge (1994) ระบุว่า มี 6 ขั้นตอนออกไป โดยเอิร์ดเลย์และคณะ (Erdley et al, 2000) ระบุว่ากระบวนการนี้ไม่ได้เป็นเส้นตรง ซึ่งเขาเชื่อว่าในแต่ละขั้นของกระบวนการ จะมีอิทธิพลต่อขั้นต่าง ๆ ผ่านวงรอบ (Loop) ของการตอบสนอง เมื่อบุคคลได้รับชุดของสิ่งเร้าแล้วบุคคลจะตอบสนองอย่างไรขึ้นอยู่กับว่าเขาคิดให้ความหมายกับสิ่งเร้าที่ได้รับนั้นอย่างไร เป็นขั้นที่หนึ่ง และเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เขาจะเริ่มเข้ารหัส และแปลความ ระหว่างสองขั้นแรก บุคคลถูกนำโดยความรู้ทางสังคมจากประสบการณ์เดิม ความรู้นี้จะมีบทบาทสำคัญ ในการระบุลักษณะทางสังคม เช่นเด็กที่เคยถูกรังแก ถูกกลั่นแกล้งมาก่อน จะแปลความตั้งใจของเพื่อนในลักษณะที่มีความไม่เป็นมิตร หรือเป็นศัตรูเป็นต้น ในขั้นที่ 3 ของกระบวนการ บุคคลจะสร้างเป้าหมายที่เป็นไปได้ของสถานการณ์นั้น เป้าหมายใดมีความเป็นไปได้มากที่สุด เขาจะเลือกเป้าหมายนั้นเพื่อตอบสนอง บุคคลประเมินการตอบสนอง ค้นหาวิธีการ ในขั้นที่ 4 บุคคลจะต้องประเมินการตอบสนอง โดยค้นหาประสบการณ์ในความจำระยะยาว วิธีการใดที่ใช้แล้วประสบผลสำเร็จ นำไปสู่ขั้นที่ 5 บุคคลตัดสินใจตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งขั้นนี้ สมองเข้ามามีบทบาทสำคัญ เมื่อตัดสินใจจะตอบสนองแบบใด บุคคลจะต้องรู้สึกมั่นใจว่าจะประสบความสำเร็จ เช่นรู้สึกมั่นใจในตนเอง ยิ่งกว่านั้นบุคคลคาดหวังว่าจะเกิดผลทางบวก ในที่สุดบุคคลจะมีการตอบสนองที่เหมาะสม ขึ้นอยู่ ค่านิยม และหลักคุณธรรม สรุปว่า การประเมินในทางบวกถูกพิจารณาเพื่อเลือกพฤติกรรม ขั้นที่ 6 บุคคลจะตอบสนองต่อผู้อื่นตามที่เลือกไว้เช่นการพูด การยอมตาม ขณะที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เขาหรือหล่อนเริ่มเข้ารหัสและแปลความหมาย ในขณะนั้น ตัวนะทางอารมณ์ของบุคคลเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญต่อการเข้ารหัส และแปลความ (Erdley et al, 2000) เลอเมอร์ริส และอเชนิโอ (Lemerise and Arsenio, 2000) เสนอเพิ่มว่า Social Information Processing Model นี้เป็นรูปแบบการบูรณาการกระบวนการทางอารมณ์ และการรู้คิด ซึ่งอารมณ์ (Emotion) จะเข้ามามีบทบาทสำคัญ ในแต่ละขั้นโดยบุคคลที่กำลังเผชิญสถานการณ์กับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งเขาจะมีรูปแบบ

การแสดง ทางอารมณ์ ระดับของอารมณ์ขณะนั้นมาด้วย ขณะมีปฏิสัมพันธ์ ตัวนะทางอารมณ์ ความรู้สึก เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการเข้ารหัสและตีความ เขาทั้งสองสรุปว่าคล้ายกับ การเลือก เป้าหมาย วิธีการตอบสนอง การตัดสินใจ และการแสดงบทบาท สามารถถูกกระทบจาก ประสบการณ์ทางอารมณ์ของบุคคลและผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยตัวอย่างเช่นอารมณ์ทางลบที่ถูกปลูก ขึ้นมาในการตอบสนองต่อคู่สนทนาอาจจะสร้างแรง ผลักดันไปสู่การเลือกเป้าหมายที่เป็นการ ต่อต้านสังคมเป็นความก้าวร้าวในเวลาต่อมา แลคและคริก (Ladd and Crick, 1989) ระบุว่า องค์ประกอบด้านอารมณ์ ก็รวมอยู่ใน โมเดลของกระบวนการรู้คิดทางสังคมด้วย การตอบสนองต่อ สถานการณ์ทางสังคม บุคคลจะใส่ใจตอบสนองที่สถานการณ์ทางสังคมด้วยเป้าหมายที่ชัดเจน การรับรู้ตนเอง และอารมณ์จะเข้ามาแสดงบทบาทสำคัญ ในกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสาร

มาซาริน (Jade Mazarin, 2005) นักจิตวิทยาอีกท่านหนึ่งอธิบายกระบวนการ ข่าวสารทางสังคม (Social Information Processing) ของบุคคลในชีวิตประจำวันว่า บุคลิกภาพ อารมณ์ การเลี้ยงดูและชีวภาพ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องเพียงเล็กน้อย วิธีที่บุคคลคิดและให้ความหมายกับ สถานการณ์ทางสังคมต่างหาก ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญโดยนำทฤษฎีของ เคนเน็ท ดอจ (Kenneth Dodge) ที่อธิบายกระบวนการทางารรู้คิด (Cognitive Processes) ของบุคคลเมื่อเขาต้องเข้าใจโลก หรือ สังคมรอบตัว และมีปฏิสัมพันธ์กับโลกรอบตัวเขา ทฤษฎีกล่าวว่า “บุคคลเลือกที่จะกระทำอย่างใด อย่างหนึ่งในสถานการณ์ใดใด (Individuals Choose to Act a Certain Way in a Given Situation) ผ่าน ขั้นตอน 5 ขั้นตอน ด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอนที่ประกอบด้วย การเข้ารหัส (Encoding) การแทนค่า (Mental Representations) การประเมินการตอบสนอง (Response Accessing) การประเมิน (Evaluation) และการมีปฏิสัมพันธ์ (Enactment) แต่ละขั้นจะเกิดขึ้นต้องได้รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม รู้สึกมีความหมาย นำสู่การกระทำ โดยในสถานการณ์ทางสังคม (Social situation) บุคคล (เด็ก) จะจับคู่สีหน้า ของบุคคล (Facial Expressions of Anonymous People) กับความจำเดิม (With Memories of Past Experiences) สิ่งนี้ช่วยตีกรับรู้อารมณ์ของบุคคล (or Apparent Nature of the Person) ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย นอกเหนือจาก สีหน้าที่แสดงออกมาแล้ว ภาษากาย (Body Language) ก็เป็นอีกปัจจัยที่เข้ามามีบทบาท สำคัญในการตัดสินใจว่าจะประพฤติตนอย่างไรในสถานการณ์สังคมที่กำลังประสบอยู่และ เมื่อต้องเผชิญ (Encounter) กับสถานการณ์ในสังคม ก่อนตอบสนองใด ๆ ได้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นภายใน ซึ่งเนื้อหา สารจะมี 2 รูปแบบ คือเป็นข้อสนเทศที่เป็นอารมณ์ความรู้สึก และการรู้คิด (Emotion and Cognition) อธิบายได้ว่าอารมณ์ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ และการรู้ การคิดขึ้นอยู่กับความรู้ ความคิด (Notion) สถานการณ์ในสังคมที่เกิดขึ้นสะท้อนว่าบุคคลได้รับอิทธิพลจากผู้อื่นอย่างไร พฤติกรรมทางสังคมที่ เกิดขึ้นตามลำดับของกระบวนการ (Process in Sequence) ได้แก่ การถอดรหัส การเข้าใจสัญลักษณ์ การระบุเป้าหมาย คิดถึงการตอบสนอง การตัดสินใจ และ กระทำพฤติกรรม/แสดงออก มีพฤติกรรม

ทางสังคมมากมาย เหตุการณ์ในสมองของบุคคลจะเกิดขึ้นเป็นลำดับ การเข้าใจสัญลักษณ์ จัดลำดับ
เป้าหมาย คิดตอบสนอง ตัดสินใจ และกระทำพฤติกรรม นี้เป็นกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสาร
ของบุคคล

1.6.4 แนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์และการสื่อสาร

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์สร้างสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยการสื่อสารตั้งแต่
เกิดจนตายหรือกล่าวได้ว่าตลอดชีวิต โดยใช้ภาษาและ สัญลักษณ์ กริยาท่าทาง ในทุกการสื่อสารไม่ได้
รับประกันว่าผลจะดีเสมอไป การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เราทุกคนจึงใช้เทคนิคของการมีมนุษย์
สัมพันธ์ ซึ่งเป็นส่วนที่เป็นความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติต่อผู้อื่น และปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่าง
เหมาะสม โดยมีกิจกรรมหลักของการปฏิสัมพันธ์คือการสื่อสาร โบลตัน (Bolton, 1979) กล่าวว่าในทุก
ปฏิสัมพันธ์มีการสื่อสาร และ เนลสัน โจนส์ (Nelson Jones, 2011, p. 12) ได้อธิบายถึงทักษะมนุษย์
สัมพันธ์ว่า การสื่อสารและทักษะขณะปฏิบัติการสื่อสารจะมีพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้
(Communication and Action Skills Involve Observable Behaviours) ทักษะการสื่อสารจะเป็นเรื่อง
เกี่ยวกับเราจะทำอะไร (สื่ออะไร) และทำอะไร (จะปฏิบัติอย่างไร) แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจาก
ทฤษฎีความฉลาดทางสังคมของโกลแมน (Goleman, 2006) ซึ่งเขาระบุว่า ความฉลาดในความสัมพันธ์
ต่อกัน เป็นความสามารถในการสื่อสารของบุคคลขณะมีปฏิสัมพันธ์เป็นความสามารถที่จะสื่อให้คู่
สนทนาเข้าใจและมีปฏิสัมพันธ์ที่มีความหมายของผู้คน (Nijholt, Stock and Nishida, 2009)
ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ความสัมพันธ์ของมนุษย์มี
คุณภาพ ดังนั้นผู้ที่มีความฉลาดในความสัมพันธ์ จึงต้องมีความสามารถในการสื่อสารอย่างเพียงพอ

ในมุมมองของนักมนุษยสัมพันธ์ เนลสัน โจนส์ (Nelson Jones, 2011) ระบุว่า
ทักษะแห่งความสัมพันธ์จะประกอบด้วยทักษะ ดังนี้

- 1) การฟังและการแสดงให้เห็นว่าเข้าใจ (Listening and Showing Understanding)
- 2) การจัดการความเขินอาย (Managing Shyness)
- 3) ความตั้งใจและมิตรภาพ/ความเป็นเพื่อน (Intimacy and Companionship)
- 4) การยืนหยัด และการจัดการความโกรธ (Assertiveness and Managing Anger)
- 5) การจัดการปัญหาความสัมพันธ์ และการยุติความสัมพันธ์ (Managing Relationship Problems and Ending)

Relationship Problems and Ending)

ทักษะเหล่านี้จะใช้แตกต่างกันไปตามสถานที่ เช่น ในความสัมพันธ์ส่วนบุคคลหรือที่ทำงาน มีวิธีที่เราจะส่งทักษะความสัมพันธ์หลักใหญ่ 5 ประเด็น และการสื่อสารอื่นใด
และสารแห่งการกระทำ ได้แก่คำพูด เสียงในระดับต่าง ๆ กริยาท่าทางที่เป็นภาษากาย (การสบตา
สีหน้าท่าทาง รูปร่าง เสื้อผ้าที่สวมใส่ การสัมผัส โดยเฉพาะชุดของภาษากายที่สัมผัสเป็นส่วนใด

นุ่มนวลอย่างไร สารที่สื่อในบทบาท แบบเจาะเจอบนหน้ากัน หรือส่งมาให้โดยทางอื่น โทรศัพท์ หรือไลน์ มากกว่าเรารู้สึกและคิดอะไร

ดังได้กล่าวแล้วว่า ปฏิสัมพันธ์ของบุคคลเกิดได้ทุกที่ ที่บ้าน ตลาด สวนสาธารณะ บนรถโดยสาร ห้องตรวจผู้ป่วย ฯลฯ และในทุก ๆ ปฏิสัมพันธ์ก็มีการสื่อสารเป็นกิจกรรมหลัก โล (Lau, 2016) ระบุว่าในการสื่อสารบุคคลต้องใช้ความสามารถที่จะอ่านสัญลักษณ์ทางสังคม และการปฏิบัติต่อบุคคล ในสถานการณ์ หรือสภาพการที่เป็นที่ทำงาน เราต้องติดต่อกับบุคคลขณะทำงาน ในบุคคลเราใช้วิธีการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมงาน กับผู้รับบริการ กับลูกค้า กับนักเรียน กับคนไข้ อย่างหลากหลาย จากวิธีดั้งเดิม แบบนั่งคุยกันแบบเจอบหน้ากัน มีการขยายกว้างออกไปในเครือข่ายสังคมทั้งที่รู้จัก และไม่รู้จัก แบบเห็นหน้าด้วยเครื่องมือสื่อสารแบบ Real Time ในความแตกต่างระหว่างบุคคล นักวิชาการระบุว่าความสามารถที่เป็นพื้นฐานของการสัมพันธ์ของมนุษย์ก็คือ ความฉลาดทางอารมณ์

ดังนั้น เราอาจกล่าวได้ว่า การมีความฉลาดในความสัมพันธ์ บุคคลจะมีการรับสารและส่งสาร ที่เป็นวงจรวาจาและอวงจรวาจา ในการสื่อสารกันนั้นบุคคลจะต้องใช้ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจภาษาที่บุคคลสื่อต่อตนได้อย่างเพียงพอ การรับรู้และเข้าใจ มันเป็นงานซึ่งต้องการความสามารถที่จะอ่านสัญลักษณ์ทางสังคมต่าง ๆ และการปฏิบัติ ซึ่งไม่สามารถแทนได้ง่ายด้วยคอมพิวเตอร์ (Lau, 2016) ความสามารถของความฉลาดทางอารมณ์ (ความฉลาดทางสังคม) เป็นพื้นฐานสำหรับ การมีความสัมพันธ์ระหว่างกันของมนุษย์ ความสามารถในการสื่อสารความรู้สึกไวต่อสิ่งที่ผิดปกติ ซึ่งได้รับการอธิบายว่าเป็นความฉลาดทางสังคม

ในการสื่อสารและการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ในมิติของตัวผู้สื่อสาร นักจิตวิทยาการรู้คิดทางสังคมพิจารณาว่าบุคคลทำการรับรู้สิ่งเร้าภายนอก ทั้งตัวบุคคล และบริบทแวดล้อม รวมถึงสารที่บุคคลสื่อผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ การรับรู้และเข้าใจ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผ่านการเข้ารหัส (Encoding) การถอดรหัส (Decoding) แปลความ และทำการตอบสนองโดยปฏิบัติต่อบุคคลที่เป็นคู่สนทนาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เหตุการณ์เหล่านี้ นักจิตวิทยาด้านจิตวิทยาการรู้คิด (Cognition Psychology) ระบุว่า เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองก่อนที่จะมีการแสดงออกใดใด ดังนั้นในการทำความเข้าใจความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ เราจึงต้องพิจารณาในส่วนการรู้คิดหรือกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารของบุคคลขณะที่ทำการติดต่อกันด้วย (Erdley et al, 2000)

1.6.5 การตระหนักรู้ในสังคม (Social Awareness)

การตระหนักรู้ในสังคม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความฉลาดทางสังคม ทฤษฎีความฉลาดทางสังคมทั้งของโกลแมน อัลเบิร์ต หรือซิลเวอร์ราและคณะ ระบุตรงกันว่า การตระหนักรู้ทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญของผู้ที่มีความฉลาดทางสังคม ซึ่งอัลเบิร์ต

จะให้ชื่อที่ต่างออกไปว่า การตระหนักรู้ในสถานการณ์ (Situation Awareness) นักจิตวิทยา ระบุว่า ความตระหนักรู้ทางสังคม เป็นการมองเห็นที่อยู่ภายนอกเพื่อเรียนรู้และซาบซึ้งผู้อื่น (Janet Sprimont, 2017) ความตระหนักรู้ทางสังคม จะพุ่งความสนใจไปที่ การรู้จักและจำได้ และความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ซึ่งต่างจากการตระหนักรู้ในตนเองซึ่งบุคคลจะมองเข้าข้างในตน

อัลเบรคท์ ให้ความหมาย การตระหนักรู้ในสถานการณ์ว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการอ่านสถานการณ์ และ ตีความพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ในด้านอารมณ์ ความต้องการและความมุ่งหมายที่จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

โกลแมน (2006, p. 84) ให้ความหมายว่าเป็นความสามารถของบุคคล ในการรับรู้ภาวะอารมณ์ภายในของผู้อื่น การเข้าใจความรู้สึก ความคิด และเข้าใจ สถานการณ์สังคมที่ซับซ้อน ที่รวมการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกจากภาษากาย สัญลักษณ์ทางอารมณ์ การฟังอย่างตั้งใจ การเข้าใจความคิดอารมณ์ ความรู้สึก และรู้ว่าสังคมโลกที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้นทำงานอย่างไร หรือเป็นเรื่องเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับผู้อื่นและสถานการณ์สังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง

นักจิตวิทยาของคัลการ เสนอว่ามี 8 เทคนิค ที่ช่วยให้มีความตระหนักรู้มากขึ้น โดยเฉพาะผู้นำ ขณะมี การตระหนักรู้ทางสังคม เราจำเป็นต้องฟัง และสังเกต โดยเข้าใจความหมาย ผ่านการฟังที่แท้จริง การพูดซ้ำจากเรื่องที่ได้ฟัง ใส่ใจฟังระดับเสียงพูด สังเกตสีหน้า และภาษากาย พร้อมทั้งจะรับรู้อารมณ์ สังเกตรายละเอียด หลีกเลี่ยงการเดินทางโดยไม่ทักทาย และ หยุดการจดบันทึก คำแนะนำข้างต้นสามารถนำมาใช้เพื่อฝึกเพิ่มความตระหนักรู้ในสังคมของแต่ละคนได้ การตระหนักรู้นี้ เป็นการรับรู้ ตระหนักรู้ในสังคมซึ่งจะเกิดจากการรู้จัก จำได้ และเข้าใจ เพื่อเรียนรู้ และซาบซึ้งผู้อื่น แตกต่าง ไปจากการตระหนักรู้ในตนเอง ที่มองเข้ามาในตนเอง เพื่อเรียนรู้เข้าใจตนเอง

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคม

1.7.1 งานวิจัยในประเทศไทย

ในประเทศไทยความฉลาดทางสังคมได้รับความสนใจจากกลุ่มนักวิชาการ ทั้งในกลุ่มการศึกษา และกลุ่มพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรภาคธุรกิจ มีการศึกษาวิจัยในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา การศึกษา สํารวจ หาความสัมพันธ์ความฉลาดทางสังคมกับคุณลักษณะทางจิตวิทยาต่าง ๆ เช่นการศึกษาความสัมพันธ์ของความฉลาดทางสังคมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ (Mali et al, 2015) การศึกษาความฉลาดทางสังคมและพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนิสิต (ศิริพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน, 2558) การศึกษาความฉลาดทางสังคมและประสิทธิผลในการทำงาน (ศิริพัฒน์ เสวีกุล, 2559) เป็นต้น ในส่วนของงานวิจัยเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ นวัตกรรมที่นำมาใช้

เช่น โปรแกรมการอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมในนักศึกษา (กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์, 2556) การปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมให้กับนักเรียน (ทัชชา สุริโยและคณะ, 2016) (คุชฎี เล็บขาว, 2559) และเพชรยุพา บุรณ์ศิริจรูญรัฐ (2558) จัดทำรูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางสังคมให้กับพนักงานกลุ่มธุรกิจสื่อสารมวลชนในประเทศไทย ส่วนมาลีและคณะ (Mali et al, 2015) ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางสังคม และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยในภาคใต้ โดยหาความสัมพันธ์ของปัจจัยข้อมูลสามโนประชากร ความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางสังคม กับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 569 คน ขณะกำลังศึกษาภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา ผลพบว่า นักศึกษามีความฉลาดทางอารมณ์ และ ความฉลาดทางสังคมสูง ขณะที่พฤติกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับกลาง ๆ เมื่อทำการวิเคราะห์ถดถอยระดับชั้น (hierarchical multiple regression) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยข้อมูลสามโนประชากร ฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางสังคม กับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา ผลพบว่า การศึกษาของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยกับพฤติกรรมการเรียนรู้ ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม ความฉลาดทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นการรู้จักทางสังคม การนำเสนอตัวเอง (Self-Presentation) ความมีอิทธิพล (Influence) และความห่วงใย (Concern)

เพชรยุพา บุรณ์ศิริจรูญรัฐ (2558) ศึกษารูปแบบการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของพนักงานบริษัทจำกัด (มหาชน) ที่เกี่ยวกับธุรกิจสื่อสารมวลชนในประเทศไทย และทำการพัฒนาความฉลาดทางสังคมในองค์กร โดยใช้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อสร้างสังคมที่น่าอยู่ นำไปสู่สังคมอุดมปัญญา แนวคิดความฉลาดทางสังคมของที่นำมาใช้เป็นแนวคิดของอัลเบิร์ต (2006) ที่ระบุว่า ความฉลาดทางสังคมของมนุษย์มี 5 องค์ประกอบ ชื่อ S.P.A.C.E โดยให้นิยามความฉลาดทางสังคมว่าหมายถึงความสามารถในการเข้ากับคนอื่นได้ดีและทำให้คนอื่นให้ความร่วมมือ มีห้าองค์ประกอบ โดยเชื่อว่า มนุษย์ที่จะมีความฉลาดทางสังคมนั้นต้องมีองค์ประกอบด้านวิถีคิดและวิถีปฏิบัติ

กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์ (2557) ศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้ โดยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ทำการศึกษารายประกอบของความฉลาดทางสังคมจากแนวคิดโกลแมน และ อัลเบิร์ต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบวัดความฉลาดทางสังคม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1-4

ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐภาคใต้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 900 คนทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้พบว่าองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาอาชีพจะมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การรับรู้ผู้อื่น การเข้าใจผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น องค์ประกอบด้านการรู้คิดทางสังคม มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การรู้คิดในพฤติกรรม การมีข้อเสนอแนะทางสังคม การตัดสินใจทางสังคม และองค์ประกอบด้านการมีทักษะทางสังคม มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การแสดงออกทางอารมณ์ การแสดงออกทางสังคม การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม องค์ประกอบทั้งหมดนี้ มีค่าความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์สูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถวัดองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมได้

ทัชชา สุริโยและคณะ (2016) ทำการพัฒนาความฉลาดทางสังคมสำหรับวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า โดยใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มที่นำทฤษฎีของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบเผชิญความจริง และทฤษฎีของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาจำนวน 5 คน ตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะโปรแกรม และประเมินผลโปรแกรมการปรึกษาที่พัฒนาขึ้น กลุ่มเป้าหมายในการทดลองได้รับการเลือกแบบเจาะจงจากนักเรียน ที่เสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า จำนวน 4 คน และไม่มีความเสี่ยง จำนวน 4 คน ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มที่พัฒนาขึ้นใช้ระยะเวลาจำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที โดยรายละเอียด ของโปรแกรมประกอบด้วย (1) ชื่อของโปรแกรม (2) หลักการ (3) จุดมุ่งหมายของโปรแกรม (4) วิธีดำเนินการซึ่งประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเริ่มต้นการให้คำปรึกษา ขั้นดำเนินการให้คำปรึกษา และขั้นยุติการให้คำปรึกษา และ (5) การประเมินผล ซึ่งโปรแกรมนี้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม 2 ปัจจัย ปัจจัยแรกคือ การตระหนักรู้ทางสังคม ได้แก่ การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การให้ความสนใจผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการรับรู้ทางสังคม ปัจจัยที่สองคือ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ ความสามารถในการเข้าร่วมกับบุคคล ความสามารถในการแสดงตนเอง ความสามารถในการชี้นำพฤติกรรมของบุคคล และความสามารถในการคำนึงถึงผู้อื่น ระยะเวลาในการใช้โปรแกรม คือ 4 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน วันละ 90 นาที ในช่วงเวลา 15.30 -17.00 น. ซึ่งโปรแกรมนี้มีการประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาคำนวณค่าดัชนีสอดคล้องระหว่างเนื้อหา (IOC) ซึ่งพบว่ามีค่าระหว่าง 0.80 -1.00 และ เมื่อนำโปรแกรมไปทดลองใช้

พบว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มที่พัฒนาขึ้นนี้มีคุณภาพสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนาสามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างความฉลาดทางสังคมในวัยรุ่นได้

คุณฉวี เล็บขาว (2559) ศึกษาผลการใช้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาเชาวน์สังคมนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 13-15 ปี ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 คน เป็นนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนเชาวน์สังคมนับตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา และสุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน กลุ่มทดลองได้รับการพัฒนาเชาวน์สังคมนโดยใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่ใช้ช่วงการปรึกษากลุ่มจำนวน 10 ครั้ง ๆ ละ 90 นาที รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นแบบผสมผสานแนวคิดทฤษฎีและเทคนิคต่างๆ ของการปรึกษา ประกอบด้วย ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีเกสตัลท์ ทฤษฎีที่เน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการวิเคราะห์การสื่อสาร ทฤษฎีการเผชิญความจริง ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม รูปแบบการปรึกษาประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินการ และขั้นสรุป ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการสามารถเพิ่มเชาวน์สังคมนักเรียนวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การศึกษาวิจัยพัฒนาความฉลาดทางสังคมในประเทศไทยยังมีไม่มากนักได้เป็นกลุ่ม ๆ คือกลุ่มพัฒนาเครื่องมือวัด (คณิตพันธ์ ทองสีบสาย, 2552) กลุ่มศึกษาสำรวจระดับความฉลาดทางสังคมและความสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางจิตวิทยา (สิริวัฒน์ เสวีกุล, 2559) และกลุ่มพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มความฉลาดทางสังคม (กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์, 2557; คุณฉวี เล็บขาว, 2559) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจะมีมากในนักศึกษา นักเรียน ในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานมีน้อย และในกลุ่มผู้ใหญ่ทำการศึกษาค้นคว้าความฉลาดทางสังคมในกลุ่มครู (ปวีรีสา ภวเจริญผล, 2559) ส่วนในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ ผู้วิจัยไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาความฉลาดทางสังคมในกลุ่มตัวอย่างนี้ สำหรับแนวคิดทฤษฎีความฉลาดทางสังคมที่ทำการศึกษาวิจัย นักวิจัยเลือกใช้ทฤษฎีความฉลาดทางสังคมของ โกลแมน หรือทฤษฎีของ อัลเบิร์ตเพียงทฤษฎีเดียว และใช้การสังเคราะห์องค์ประกอบขึ้นใหม่ ส่วนการพัฒนาความฉลาดทางสังคมตามแนวคิดของซิลเวอร์รา และคณะนั้น ผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยใดที่พัฒนาตามแนวคิดนี้

1.7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ฮูดาและคณะ (Hooda et al, 2009) ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง สุขภาพทางบวก และความฉลาดทางสังคม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใหญ่วัยทำงาน 300 คน ชาย 170 คน และหญิง 130 คน สุขภาพทางบวกวัดโดยแบบวัดจากแบบวัด 3 ชนิด คือ 29-Oxford Happiness Scale, แบบวัดความพึงพอใจในชีวิต และ Life Orientation Test-Revised. ความฉลาดทางสังคมประเมินโดยแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่ประกอบด้วย ความอดทน ความร่วมมือ ความเชื่อมั่น

ความไวในการรับรู้ความรู้สึก การรู้จักเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคม ความมีไหวพริบและปฏิภาณ
 ความมีอารมณ์ขันและความจำ ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แสดงนัยสำคัญของความสัมพันธ์
 ทางบวกระหว่าง 2 องค์ประกอบ สุขภาพทางบวกที่เป็นความพึงพอใจในชีวิตและความสุข
 หกปัจจัยของความฉลาดทางสังคม ประกอบด้วยความร่วมมือ ความเชื่อมั่น ความไวในการรับรู้
 ความรู้สึก ความมีไหวพริบและปฏิภาณ ความมีอารมณ์ขันและความจำเมื่อวิเคราะห์การถดถอยส
 เต้ไปไ ผลพบว่า มี 7 องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมทำนายในหนึ่งมิติของสุขภาพ บุคคลที่
 มีความฉลาดทางสังคมสูง จะเป็นผู้ที่มีความสุขทางจิตวิทยาเชิงบวก ดังนั้นเราจึงสามารถมีความสุข
 เชิงบวกโดยปรับปรุงความฉลาดทางสังคม เขาแนะนำว่าในงานวิจัยข้างหน้าผู้วิจัยอาจจะดำเนินการ
 โดยออกแบบเครื่องมือ นวัตกรรม ที่ส่งเสริมสนับสนุนความฉลาดทางสังคมนั้นเท่ากับเราได้
 ปรับปรุงสุขภาพทางบวกของเราด้วย

แซงเกิตาและคณะ (Sangeeta et al, 2014) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพ
 ทางบวกกับความฉลาดทางสังคมของนักเรียนวัยรุ่น ที่พิการทางกาย การเห็น การได้ยิน
 และไม่พิการ 180 คน อายุระหว่าง 12-17 ปี ในรัฐ Haryana ทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย
 เลือกมาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์สหสัมพันธ์โดยใช้สหสัมพันธ์เพียร์สันโปรดักโมเมนต์
 วัดระดับความสุขด้วยแบบวัด Oxford Happiness Questionnaire Developed ของ Hills, P. & Argyle, M.
 (2002) จำนวน 21 ข้อ และวัดความฉลาดทางสังคมด้วย Tromso Social Intelligence Scale (TSIS)
 ที่พัฒนาโดย ซิลเวอร์ราและคณะ (Silvera et al, 2001) ที่ปรับปรุงสำหรับนักเรียนโดย กิณี (Gimi, 2005)
 มี 23 ข้อ วัด 5 ด้าน ผลพบว่าความสุขทางบวกกับความฉลาดทางสังคมมีความสัมพันธ์กัน พบความสุข
 กับความฉลาดทางสังคมของเด็กพิการทางการเห็นและร่างกายมีความสัมพันธ์ทางบวกและไม่พบ
 ความสัมพันธ์ของความสุขกับความฉลาดทางสังคมในเด็กที่พิการทางการได้ยิน ความสุขของเด็กที่
 พิการทางการเห็นและความสุขของเด็กพิการทางกายมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางสังคม นักเรียน
 พิการทางสายตา และทางกายที่มีความสุข มีความฉลาดทางสังคมด้วย ไม่พบความสัมพันธ์
 ของความสุขกับความฉลาดทางสังคมในนักเรียนที่พิการทางการได้ยิน

ฮอนามาน และคณะ (Hornaman et al, 2014) ศึกษาความสัมพันธ์ของ
 ความฉลาดทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิต กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ 149 คน วิเคราะห์
 สหสัมพันธ์เพียร์สัน ผลแสดงให้เห็นว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างความฉลาดทางสังคมกับ
 องค์ประกอบของความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

เชคคาร และคณะ (Shekarey et al, 2013) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
 ความฉลาดทางสังคมและความก้าวร้าวระหว่างนักเรียนมัธยมปลายชายในเมืองคาสซาน
 ของประเทศอิหร่านใช้การวิจัยแบบบรรยาย (Descriptivemethod) เพื่ออธิบายความฉลาดทางสังคม

และความก้าวร้าวของนักเรียนประชากรที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางสังคมและความก้าวร้าวในครั้งนี้เป็นนักเรียนชายจากเมืองคาสซาน ในปีการศึกษา 2010-2011 จำนวน 3,850 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 423 คนจากการสุ่มกลุ่มแบบหลายขั้นตอน ใช้แบบวัดความก้าวร้าว (Aggression Questionnaire) ของ Buss Perry (1992) และ แบบวัดความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence Questionnaire) ของ เทาท์ (Thout, 1995) ทำการวิเคราะห์หาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางสังคมและความก้าวร้าว โดยเฉพาะความก้าวร้าวทางภาษา (Verbal Aggression) ความก้าวร้าวทางกาย (Physical Aggression) ความรุนแรง (Violence) และความไม่เป็นมิตร (Hostility) ระหว่างนักเรียนชาย ผลยังแสดงว่ายิ่งนักเรียนมีความฉลาดทางสังคมมากเท่าไร เขาก็จะมีพฤติกรรมก้าวร่วมน้อยลงและเพื่อลดความก้าวร้าวให้กับนักเรียน เราควรพัฒนาความฉลาดทางสังคมโดยจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมและจัดให้อยู่ในโปรแกรมบริการทางการศึกษา

ซาเล็มและมาฮ์มูด (Saleem and Mahmood, 2013) พัฒนาแบบวัดความฉลาดทางสังคม สำหรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐในปีที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่าง 431 คน อายุ 18- 25 ปี กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมิน และจัดลำดับลักษณะของบุคคลตามค่านิยมของความฉลาดทางสังคมที่ได้รับจากผู้วิจัย นำรายการที่ได้ไปตรวจสอบภาษา นำรายการข้อความไปให้นักจิตวิทยาคลินิก 13 คน ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี พิจารณาด้วยมาตรประเมิน 5 ระดับ จาก 0 - 4 ซาร์เดียและซาฮิด นำรายการข้อความ ที่ได้มาสร้างแบบวัดความฉลาดทางสังคม (SIS: Social Intelligent Scale) นำแบบวัดไปให้นักศึกษาประเมินตนเอง นำผลไปวิเคราะห์หองค์ประกอบ พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ การจัดกระทำทางสังคม (Social Manipulation) การเอื้ออำนวยทางสังคม (Social Facilitation) ความเข้าใจร่วมรู้สึกทางสังคม (Social Empathy) การกล้าแสดงออก (Extroversion) และการปรับตัวทางสังคม (Social Adaptability)

ฟินเคิน (Finken, 2015) ศึกษาความสัมพันธ์ของความฉลาดทางสังคม การสูญเสียการได้ยินของกลุ่มผู้ใหญ่ที่สูญเสียการได้ยินอย่างถาวร จำนวน 66 คน และผู้ใหญ่ที่มีการได้ยินระดับปกติ วัตถุประสงค์เพื่อกำจัดช่องว่างผู้ใหญ่ที่สูญเสียการได้ยินอย่างถาวรสามารถเข้าใจสถานการณ์ทางสังคม และสื่อสารกับผู้อื่นได้เมื่อข้อจำกัดของการได้ยิน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบวัดความฉลาดทางสังคม Tromso Social Intelligence Scale (TSIS) เพื่อดูว่ากลุ่มสูญเสียการได้ยินจะมีคะแนนความฉลาดทางสังคม กับคะแนนในองค์ประกอบด้าน Information Processing and Social Awareness สูงกว่ากลุ่มที่มีสูญเสียการได้ยิน ทำการทดสอบค่าที่ พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของคะแนนในองค์ประกอบด้าน Information Processing and Social Awareness ผลวิจัยนี้จะช่วยกลุ่มผู้ใหญ่ที่สูญเสียการได้ยินมาให้ความสนใจความฉลาดทางสังคมและพัฒนาความมั่นใจในการสื่อสาร จากสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ผลที่ได้จาก

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าความฉลาดทางสังคมของผู้สูญเสียการได้ยินกับไม่สูญเสียการได้ยินเมื่อเปรียบเทียบกับกัน ผลนี้ชี้ว่าขณะที่กลุ่มผู้สูญเสียการได้ยินไม่ได้มีคะแนนสูงในความฉลาดทางสังคม เขาก็ไม่ได้มีความบกพร่องในความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์ของสังคมอิบราฮิมพูและคณะ (Ebrahimpoor et al, 2013) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมิติของ ความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) ทักษะทางสังคม (Social Skills) กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารทางสังคม (Social Information Processing) การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) ความพึงพอใจทางสังคม (Social Desirability) ของการปฏิบัติงานในองค์กร Organizational Performance ประชากรประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ช่วย ผู้จัดการภาคของบริษัทน้ำ ในจังหวัดอดาบิล 164 คน ได้รับการสุ่มเลือก เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดความฉลาดทางสังคม ใช้แบบวัด Tromso Questionnaire พฤติกรรมองค์กรที่ใช้ บาลานซ์สกอการ์ด วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสหสัมพันธ์เพียร์สัน ผลพบว่า ทักษะทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม การตระหนักรู้ในสังคม และความพึงพอใจในสังคมเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากที่สุด ในกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสาร และการตระหนักรู้ในสังคม และทักษะทางสังคม มีบทบาทรองลงมาในการปรับปรุง พฤติกรรมการทำงาน

งานวิจัยของอิบราฮิมพู แสดงให้เห็นว่าในการจะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรนั้น สิ่งที่ต้องมีคือ ทักษะทางสังคมของพนักงาน กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม การตระหนักรู้ในสังคม และความต้องการทางสังคม และความตระหนักรู้ทางสังคมและทักษะทางสังคมจะมีบทบาทเป็นอันดับสองในการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานขององค์กร

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

“ผู้สูงอายุ”เป็นคำใช้เรียกบุคคลที่ “ชรา” หรือใช้เรียกแทนบุคคลที่มีอายุมาก ผมนวหน้าตาเหี่ยวแห้ง การเคลื่อนไหวเชื่องช้า ซึ่งในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า347) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ชรา” แปลว่า “แก่” แสดงถึง ชำรุดทรุดโทรมโดยอายุ เมื่อได้ยินได้ฟังเกิดความรู้สึกหดหู่ใจ และท้อแท้สิ้นหวัง ภายหลังเปลี่ยนมาใช้ว่า “ผู้สูงอายุ”ตามผลการประชุมของคณะผู้อาวุโส ซึ่งมี พลตำรวจตรีหลวงอรรถสิทธิสุนทร เป็นประธานเริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2512 เป็นต้นมา ความหมายของคำเรียกผู้ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป แสดงการยกย่องให้เกียรติแก่ ผู้ที่ชราภาพว่าเป็นผู้ที่สูงทั้งวัยวุฒิ คุณวุฒิ และประสบการณ์

“ผู้สูงอายุ” (Older/Elderly Person) เป็นคำที่ใช้เรียก บุคคลชาย หญิงที่มีช่วงชีวิตผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีอายุตามปีปฏิทินเต็ม 60 ปี

ราชกิจจานุเบกษา (2546) ให้ความหมาย ผู้สูงอายุ ว่าหมายถึงบุคคล ซึ่งมีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

ศรีเรื่อน แก้วกั้งวาล (2549, หน้า. 540) กล่าวถึงผู้สูงอายุสรุปได้ว่า จะคว่าผู้ใดว่าเป็นผู้สูงอายุนั้นให้พิจารณาตามหลักสากล โดยดูจากปฏิกิริยาของบุคคลเป็นเกณฑ์ โดยทั่วไปผู้ที่อายุปฏิทินเข้าสู่ช่วงปีที่ 60-65 เริ่มนับได้ว่า “วัยสูงอายุ”

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้ความหมาย ผู้สูงอายุ ว่าเป็นบุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ยังไม่มีนิยามที่แน่นอนว่าอายุเท่าไรจึงจะเรียกว่าเป็น “ผู้สูงอายุ” (Older/Elderly Person) แต่องค์การสหประชาชาติใช้อายุ 60 ปีขึ้นไป ในการนำเสนอสถิติข้อมูลและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ (WHO, 2001)

สำหรับประเทศไทย กำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

ในรายงานผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558 “ผู้สูงอายุ” หมายถึงผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และ “ประชากรสูงอายุ” หมายถึงประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป

สำหรับคำที่ใช้เรียกผู้สูงอายุ องค์การอนามัยโลก (The World Health Organization: WHO) ใช้คำว่า “Elderly” สำหรับเรียกผู้สูงอายุ และได้ยอมรับความหมายว่า ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เช่นเดียวกับความหมายขององค์การสหประชาชาติ

สรุปความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” คือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและเพศหญิง และในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Elderly”

นักจิตวิทยาาระบุว่าการสูงอายุเป็นกระบวนการที่เกิดจากพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์และสังคมที่มีมาอย่างต่อเนื่อง และช่วงชีวิตหลังจากนี้ ยังมีความยืนยาวอีกไม่น้อยกว่า 10-15 ปี (ศรีเรื่อน แก้วกั้งวาล, 2549, หน้า. 540) ดังนั้นนักชราวิทยาจึงแบ่งอายุหลังจากอายุ 60 ปีไปแล้ว เป็น 4 ช่วง โดยใช้เกณฑ์ตามลักษณะจิตสังคม ชีววิทยา (Craig, 1991; อ้างถึงใน ศรีเรื่อน แก้วกั้งวาล, 2549, หน้า. 541) ดังนี้

1. ช่วงที่ยังไม่ค่อแก่ (The Young- Old)

เริ่มที่ช่วงอายุระหว่าง 60-69 ปี เป็นช่วงที่บุคคลต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต ที่เป็นภาวะวิกฤตในหลายด้าน เช่น การเกษียณอายุ การจากไปของเพื่อนสนิท คู่ครอง การมีรายได้ลดลง การสูญเสียตำแหน่งทางสังคม โดยทั่วไปในปัจจุบัน ช่วงนี้บุคคลยังเป็นคนแข็งแรง แต่อาจจะมีฟุ้งฟิงผู้อื่นอยู่บ้าง สำหรับผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง จะรู้จักปรับตัว การปรับตัวในช่วงนี้

นักชราวิทยาแนะนำว่าการปรับรูปแบบ “Engagement” คือยังมีการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมทั้งในครอบครัว และนอกครอบครัว “Disengagement” คือไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของครอบครัว และสังคมมากนัก

2. ช่วงแก่ปานกลาง (The Middle - Aged Old)

อายุประมาณ 70-79 ปี ช่วงนี้จะเริ่มมีอาการเจ็บป่วย เพื่อนและสมาชิกในครอบครัวที่อายุใกล้เคียงกันเริ่มเสียชีวิต หรือตายจากไป การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมจะลดลง ระยะนี้จะมีการปรับรูปแบบ

3. ช่วงแก่จริง (The Old- Old)

อายุประมาณ 80-90 ปี ผู้สูงอายุที่มีอายุยืนถึงช่วงนี้จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมยากขึ้น เนื่องจากสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุวัยนี้จะต้องมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น ไม่รบกวน เป็นช่วงชีวิตที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากกว่าช่วงอายุที่ผ่านมา เริ่มนึกย้อนถึงอดีตมากขึ้น

4. ช่วงแก่จริง ๆ (The Very Old- Old)

อายุ ประมาณ 90-99 ปี โดยทั่วไป ผู้สูงอายุที่จะอายุยืนถึงระดับนี้มีน้อย และองค์ความรู้ด้านสังคม ด้านชีววิทยา ด้านจิตใจของผู้สูงอายุวัยนี้ มีการศึกษาไม่มากนัก แต่จากกล่าวได้ว่าเป็นระยะที่มีปัญหาสุขภาพ กิจกรรมที่ควรเป็นไปตามความพอใจของผู้สูงอายุเอง เป็นช่วงชีวิตระยะสุดท้ายและเป็นระยะแห่งความสุขสงบพอใจในตนเอง

กระทรวงสาธารณสุข โดยกลุ่มงานสุขภาพ แบ่งกลุ่มสุขภาพของผู้สูงอายุไว้ 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มติดสังคม เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม ชุมชนได้

กลุ่มที่ 2 กลุ่มติดบ้านเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มติดเตียง เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ พิกัด/หรือทุพพลภาพ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ทำการสำรวจจำนวนประชากรผู้สูงอายุโดย แบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุออกได้เป็น 3 ช่วง คือ วัยต้น (อายุ 60-69 ปี) วัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) และวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) และผลสำรวจครั้งล่าสุด (มกราคม 2560) พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วผู้สูงอายุของประเทศไทยจะมีอายุอยู่ในช่วงวัยต้น (60-69 ปี) ถึงร้อยละ 56.5 ของผู้สูงอายุทั้งหมด

จากการให้ความหมายผู้สูงอายุข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป แบ่งได้หลายลักษณะ เป็นการแบ่งกลุ่มโดยใช้อายุปฏิทินเป็นหลัก โดยผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-69 ปี เป็นกลุ่มยังไม่ค่อยแก่ (The Young- Old) จัดเป็นผู้สูงอายุวัยตอนต้นและกลุ่มติดสังคม เป็นกลุ่มที่ไม่ใช่คนป่วย บุคคลกลุ่มนี้ยังเป็นคนแข็งแรงยังดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติ ในงานวิจัยนี้จะยึดแนวทางการจัดกลุ่มผู้สูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยจะเรียกผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-69 ว่าผู้สูงอายุวัยตอนต้น

2.2 ความสำคัญของผู้สูงอายุ

ปัจจุบัน จำนวนประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปี บริบูรณ์ของไทยที่มากมีถึงร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) นักวิชาการเรียกสถานการณ์สังคมไทยในช่วงนี้ว่า “สังคมสูงอายุ” (Aging Society) ผลกระทบของสถานการณ์สังคมสูงอายุต่อสังคมไทยมีหลายด้านทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค ผลกระทบในระดับมหภาค ได้แก่ ผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ต่อหัวประชากร การออม การลงทุน งบประมาณของรัฐบาลและการคลัง ผลิตภาพแรงงานและการจ้างงานและระดับจุลภาค ได้แก่ ผลต่อตลาดผลิตภัณฑ์และบริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเงินและด้านสุขภาพ เพื่อเตรียมความพร้อม และลดปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ประเทศไทยจึงมีกฎหมายแผนพัฒนาที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในหมวดต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในด้านสิทธิของผู้สูงอายุที่จะได้รับการคุ้มครอง สิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐบาล ตามนโยบายของภาครัฐ การจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564) ที่จะเตรียมความพร้อมของประชากรวัยสูงอายุ การส่งเสริมผู้สูงอายุ การคุ้มครอง การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ และการพัฒนานุเคราะห์ด้านผู้สูงอายุ

จากการเตรียมการของภาครัฐข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่าประชากรผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของสังคม รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญในทุกมิติ ให้ได้รับการคุ้มครองสนับสนุนส่งเสริม ให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุเป็น “ผู้สูงวัยที่เป็นหลักชัยของสังคม” รวมถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้

2.3 ธรรมชาติของผู้สูงอายุ

ธรรมชาติของผู้สูงอายุสามารถพิจารณาได้หลายลักษณะ ในที่นี้จะพิจารณาเป็น 2 กลุ่ม ตามทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ

2.3.1 ธรรมชาติของผู้สูงอายุตามทฤษฎีจิตวิทยา

มี 2 ทฤษฎี ดังนี้

1) *ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory)* ทฤษฎีนี้ได้กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขหรือมีความทุกข์นั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลัง และการพัฒนาด้านจิตใจของผู้นั้น ถ้าผู้สูงอายุเติบโตขึ้นมาด้วยความมั่นคงอบอุ่น มีความรักแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย เห็นความสำคัญของคนอื่น รักคนอื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ก็จะเป็นผู้สูงอายุที่ค่อนข้างมีความสุข สามารถอยู่กับลูกหลานหรือผู้อื่นได้โดยไม่ต้องมีความเดือดร้อน แต่ในทางกลับกันถ้าผู้สูงอายุที่เติบโตมาในลักษณะที่ร่วมมือกับใครไม่เป็น ไม่อยากช่วยเหลือผู้ใด จิตใจคับแคบ ผู้สูงอายุผู้นั้นก็มักจะเป็นผู้ที่ไม่ค่อยมีความสุข

2) *ทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence Theory)* ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุที่ยังปราดเปรื่อง และคงความเป็นปราชญ์อยู่ได้ก็ด้วยความเป็นผู้ที่มีความสนใจเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ มีการค้นคว้าและพยายามที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ผู้ที่จะมีลักษณะเช่นนี้ได้จะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีเพียงพอเป็นเครื่องเกื้อหนุน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีทางจิตวิทยา มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มองว่าการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้สูงอายุ นั้น เป็นพัฒนาการและการปรับตัวของความคิด ความรู้ ความเข้าใจ แรงจูงใจ การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะรับสัมผัสทั้งปวงตลอดจนสังคมวิทยา ที่มีผู้ศึกษานั้น ๆ อาศัยอยู่

2.3.2 ธรรมชาติของผู้สูงอายุตามทฤษฎีทางสังคมวิทยา

มี 4 ทฤษฎี ดังนี้

1) *ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)* มีแนวความคิดว่า การปรับตัวต่อการเป็นผู้สูงอายุน่าจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีบทบาท กล่าวคือ ในช่วงชีวิตของบุคคล เขาผู้นั้นได้รับบทบาททางสังคมที่แตกต่างกัน เช่น บทบาทการเป็นพ่อแม่ สามี ภรรยา ฯลฯ ความเป็นอยู่ของบุคคลจะถูกกำหนดโดยบทบาทหน้าที่ที่ตนได้รับหรือเป็นอยู่ขณะนั้น ซึ่งจะเหมาะสมเพียงใด ขึ้นอยู่กับอายุด้วยประการหนึ่ง ที่จะกำหนดบทบาทของแต่ละบุคคลในช่วงชีวิตที่ผ่านมาของตนเอง อันจะส่งผลไปถึงการยอมรับบทบาททางสังคมที่กำลังจะมาถึงหรือกำลังจะเปลี่ยนไปในอนาคต

2) *ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory)* เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมอยู่เสมอ ๆ จะมีบุคลิกภาพที่กระฉับกระเฉงและมีภารกิจอย่างสม่ำเสมอ จะรู้สึกมีความพึงพอใจในชีวิตและปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรมหรือบทบาทหน้าที่ใด ๆ ผู้สูงอายุจะมีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองในด้านบวกและชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ ทั้งยังเป็นการทดแทนบทบาทที่เสียไปจากการที่ต้องเกษียณอายุจากการปฏิบัติงาน ผู้สูงอายุจะมีความสุขได้ต้องมี

บทบาททางสังคมหรือกิจกรรมทางสังคมตามสมควร เช่น มีงานอดิเรกทำ หรือการเป็นสมาชิกกลุ่มสมาคม ชมรม เป็นต้น

3) ทฤษฎีการแยกตนเอง (Disengagement Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่ผู้สูงอายุไม่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรม และบทบาททางสังคมนั้น เป็นการถอนสถานภาพและบทบาทของตนเอง ตามปกติแล้วผู้สูงอายุจะลดกิจกรรมให้น้อยลง ในขณะที่จะปรับตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงตามปกติของกระบวนการของการเป็นผู้สูงอายุ

4) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) ความเชื่อของทฤษฎีนี้ คือผู้สูงอายุจะแสวงหาบทบาททางสังคมให้มาทดแทนบทบาททางสังคมเก่าที่ตนสูญเสียไป และยังคงสภาพที่จะพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่อยู่เสมอ อย่างต่อเนื่อง

จากทฤษฎีข้างต้นเราจะเห็นได้ว่า นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยามีความเชื่อว่าเมื่อบุคคลมีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ บุคคลกลุ่มนี้จะมีสถานะเป็น “ผู้สูงอายุ” ซึ่งโดยทั่วไปผู้สูงอายุจะมีการปรับตัวกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมของตน โดยยังคงทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องต่อไปได้ และจะดำเนินชีวิตไปตามบทบาทซึ่งจะมากหรือน้อย จะสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับพื้นฐานเดิมของแต่ละบุคคล ทั้งด้านความรู้ความสามารถ และบุคลิกภาพ

2.3.3 ธรรมชาติด้านจิตใจและอารมณ์

นักจิตวิทยาระบุว่าวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีความสงบเยือกเย็นความกระตือรือร้นจะลดลง วัยนี้ต้องการความสงบ ต้องการพักผ่อน กระทบกระเทือนทางใจได้ง่าย ใจน้อยและกังวล อันเนื่องมาจากภาวะเสื่อมความสามารถทางกาย และต้องพึ่งพิงผู้อื่น รวมถึงการสูญเสีย ผู้สูงอายุมีอารมณ์ต่าง ๆ ทุกประเภทเช่นเดียวกับช่วงวัยอื่นๆ ได้แก่ อารมณ์เหงา โดยอารมณ์เหงาและว่าเหว เป็นอารมณ์ที่มักเกิดร่วมกัน อารมณ์เหงาเกิดกับคนสูงวัยได้ง่าย นักจิตวิทยาสาขาชราวิทยา รายงานว่าอารมณ์เหงาในผู้สูงอายุมักจะมีอารมณ์อื่นร่วมด้วย ส่งผลกระทบทางกายใจหลายประการ เช่น ซึมเศร้า เบื่ออาหาร เกิดโรคร้าย หลง ๆ ลืม ๆ นอนไม่หลับ เจ็บปวดตามที่ต่าง ๆ ผู้สูงอายุที่เหงาจะมีสุขภาพทรุดโทรม และอาจเป็น โรคจิต โรคประสาท หรือฆ่าตัวตาย ผู้สูงอายุมักเหงากว่าวัยผู้ใหญ่อื่น ๆ สาเหตุ เนื่องมาจาก สุขภาพโดยทั่วไปเริ่มไม่ดี ขาดกิจกรรมที่ตนชอบ สายตาไม่ดี หูไม่ดี สาเหตุของอารมณ์และจิตใจที่เปลี่ยนไปมักเกิดควบคู่กับความเสื่อมที่เกิดกับทางกาย แต่ด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันผู้สูงอายุต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่บีบคั้นประสาทและจิตใจมากขึ้น จึงเป็นสิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับอารมณ์และจิตใจของคนสูงวัย วัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจค่อนข้างมาก เป็นวัยที่ต้องปรับตัวต่อโลกภายนอกและปรับตัวต่อการสูญเสียตามวัย เช่น สูญเสียความสามารถทางร่างกาย สูญเสียมรรควิธีในการปลดปล่อยแรงขับพื้นฐาน สูญเสียในวัฒนธรรมที่สนใจอนาคตแบบของคนหนุ่มสาว ผู้สูงอายุมักหวาดกลัวความเจ็บไข้ได้ป่วย

กลัวความตาย กลัวความสูญเสียเพื่อน ฉะนั้นจึงเป็นการยากที่จะให้ผู้สูงอายุเหล่านี้แสดง ความแจ่มใสร่าเริงเป็นนิจสินได้ ในเมื่อจิตใจของเขาเต็มไปด้วยความวิตกกังวล นอกจากนี้ผู้สูงอายุ มักจะยึดถือตนเองเป็นใหญ่ นิยมชมชอบแต่เรื่องและความคิดสมัยตนเอง จึงทำให้เข้ากับวัยอื่น ๆ ได้ยาก โดยเฉพาะกับวัยรุ่น ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของผู้สูงอายุเกิดความอึดอัด ยิ่งถ้าถูกทอดทิ้ง หรือปล่อยให้ยู่ตามลำพังสามิกรรยาเพราะลูกหลานต่างแยกย้ายไปมีครอบครัวหรือไปประกอบ อาชีพตามความถนัด พัฒนาการด้านอารมณ์ของผู้สูงอายุจะขึ้นอยู่กับลักษณะและรูปแบบที่เป็นมา ตั้งแต่เดิมของบุคลิกภาพจะยังคงไว้ได้

ปัญหาจิตใจที่พบบ่อยในผู้สูงอายุได้แก่ อาการซึมเศร้า ความวิตกกังวล และ ความรู้สึกสิ้นหวัง ซึ่งจากรายงานผลการวิจัย การสำรวจและศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ 4 ภาคของไทย ปี 2548-2549 โดยสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ พบว่า ภาวะสุขภาพจิต ในผู้สูงอายุที่เป็นปัญหาหนักที่สุด 3 อันดับต้น คือ ผู้สูงอายุมีภาวะอารมณ์ซึมเศร้ามากที่สุด ร้อยละ 87 อ่อนเพลีย ร้อยละ 22.6 และนอนตื่นขึ้นมาไม่สดชื่น ร้อยละ 20.6 ตามลำดับ (สถาบันเวชศาสตร์ ผู้สูงอายุ) ผู้สูงอายุภาคใต้ มีปัญหาสุขภาพจิตใจมากกว่าภาคอื่น ภาคใต้ ผู้สูงอายุมีภาวะอารมณ์ ซึมเศร้า สูงสุด ร้อยละ 15.5 ส่วนผู้สูงอายุภาคเหนือมีภาวะรู้สึกตนเอง ไม่มีคุณค่ามากที่สุดร้อยละ 10.9 ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครมีปัญหาภาวะสุขภาพจิต โดยเฉพาะภาวะคิดฆ่าตัวตายสูง ถึงร้อยละ 5.2 ส่วนผลการสำรวจประชากรไทยผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2550 โดยสำนักงาน สถิติแห่งชาติซึ่งพบว่าความรู้สึกที่เกิดกับผู้สูงอายุเป็นประจำสูงสุดคือรู้สึกเบื่ออาหารหรือ ความอยากอาหารลดลง (ร้อยละ 4.0) รองลงมาคือคิดมาก วิตกกังวลใจ ร้อยละ 3.4 และหงุดหงิด รำคาญใจ ร้อยละ 2.9 ตามลำดับ ความรู้สึกต่างๆ ดังกล่าวจะเพิ่มมากขึ้นตามวัยที่สูงขึ้น ผู้สูงอายุ หญิงมีสัดส่วนของความรู้สึกต่าง ๆ ที่กล่าวมาสูงกว่าผู้สูงอายุชายเพราะเพศหญิงมีความอ่อนไหว ทางอารมณ์มากกว่าเพศชาย

2.3.4 ธรรมชาติด้านความคิด สติปัญญา

ในอดีต มุมมองต่อผู้สูงอายุเกี่ยวกับความคิดมักเป็นเชิงลบ ปัจจุบันการศึกษา ในสาขาชีววิทยาที่ทำการศึกษาพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development) ของผู้สูงวัย แตกต่างไปจากเดิมโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่สุขภาพดี กระฉับกระเฉง กระตือรือร้นต่อชีวิตและสังคม เมื่อพิจารณาในด้านสติปัญญา ลักษณะสติปัญญาที่กล่าวถึงมี 2 ชนิดคือ Crystallization และ Fluid สติปัญญาชนิดที่เป็น Crystallization เป็นสติปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมความรู้ ความชำนาญ ในความรู้ ความคิดที่ได้จากประสบการณ์ตรง ความสามารถเชิงภาษาและวัฒนธรรม สติปัญญาในกลุ่มนี้ เพิ่มพูนไม่เสื่อมตามอายุ จนถึงช่วงวัยสูงอายุ ส่วน Fluid เป็นสติปัญญาที่เน้นความแม่นยำในทฤษฎี การมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องของสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับระบบประสาทเป็นอย่างยิ่ง

สติปัญญาชนิดนี้เป็นรากฐานของการให้เหตุผล สรุปเรื่องราว การแก้ปัญหา เมื่ออายุ 30 ปีไปแล้ว สติปัญญาด้านนี้จะลดลงเรื่อย ๆ

การเพิ่มขึ้น และลดลงของสติปัญญาจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ การเรียนรู้ การประมวลข้อมูลข่าวสาร การจดจำ รูปแบบการเรียนรู้และวิธีคิดแก้ปัญหา (Lefarncois, 1993, อ้างถึงในศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549, หน้า 491) การลดลงของสติปัญญา เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อถึงวัย แต่ยังไม่มียานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดของการสูญเสียสติปัญญาทั่วไป ผู้สูงอายุอาจจะมีการเรียนรู้ช้าและทำงานด้านจินตนาการ และการจำได้ไม่ดีเท่าคนหนุ่มสาว แต่สิ่งที่ผู้สูงอายุขาดหายไปนั้นเป็นการทำงานสมองเพียงบางส่วน ส่วนสิ่งที่ผู้สูงอายุยังมีอยู่ คือปัญญาหรือ ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ และความรู้ด้านการปฏิบัติที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ชีวิต

ปัจจุบันนักวิชาการมีมุมมองต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนไปจากเดิมมาก โดยมองว่า ผู้สูงอายุไม่ใช่ผู้ป่วยแต่ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เทียบพร้อมไปด้วยความรู้ และประสบการณ์ เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วันที่ร่างกายอ่อนแอ เสื่อมถอยแล้ว แต่ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่มีอยู่ของท่าน ยังพร้อมและสามารถสร้าง ประโยชน์ให้กับสังคมได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุวัยตอนต้น งานวิจัยหลายชิ้นพบว่า หลังเกษียณจากอายุ ราชการหรืองานประจำผู้สูงอายุวัยตอนต้นจำนวนถึงร้อยละ 34 เลือกที่จะทำงาน เข้าสู่โลกของงาน ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุจึงแตกต่างไปจากในอดีตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุในวัยต้นที่มีอายุ 60-69 ปี

เนื่องจากช่วงเวลาหลัง 60 ปีไปแล้ว เป็นช่วงเวลาที่ยาวอีกช่วงหนึ่ง การเป็น ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและดำรงชีวิตในสังคมสูงวัย (Aging Society) ได้อย่างมีความสุขจึงต้องมีการ เตรียมตัวที่ดี (สรันยา เสงพระพรหม, 2559, ออนไลน์) ในเรื่องนี้มีนักวิชาการให้แนวทางไว้ดังนี้

พรทิพย์ เกตุรานนท์ (2559) เสนอแนวทางสำหรับการสร้างความสุข ของผู้สูงอายุไว้ว่าเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุทุกคนจำเป็นต้องเอาใจใส่ดูแลตนเองให้มากขึ้นและ ไม่เพียงแต่ตัวผู้สูงอายุเองเท่านั้น ลูกหลานก็ต้องเอาใจใส่ในการดูแลผู้สูงอายุเป็นอย่างดีเช่นกัน ส่วนใหญ่ไม่ว่าตัวผู้สูงอายุหรือลูกหลานมักจะสนใจเฉพาะความเป็นอยู่ทั่วไปหรือดูแลสุขภาพกาย ของผู้สูงอายุเท่านั้นไม่ค่อยสนใจเกี่ยวกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ การที่จะให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตดี ต้องพิจารณาว่า “ทำอย่างไรที่จะให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน” บางคนคิดว่าเป็นเรื่องยาก เพราะคนเรามักคิดว่า ความสุขเป็นสิ่งที่หายาก และพยายามทุกวิถีทางที่จะหาความสุข ให้ตนเอง บ้างก็ประสบความสำเร็จ บ้างก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะยังหาความสุขที่ต้องการ ไม่พบ ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่รู้ว่าความสุขที่แท้จริงในชีวิตของคนนั้นอยู่ที่ไหน และมุ่งแสวงหา ความสุขจากภายนอกตัวเอง โดยไม่มองว่าความสุขนั้นอยู่ภายในตนเองและรอบ ๆ ตนเอง

และไม่ใช่ว่าเรื่องยากเท่าใดนักที่จะทำให้ตนเองและคนรอบข้างมีความสุข เพียงแต่ผู้สูงอายุและลูกหลานเริ่มต้นที่จะสร้างความสุขให้กันและกัน สำหรับวิธีการสร้างความสุขของผู้สูงอายุ มีดังนี้

1) วิธีการที่ผู้สูงอายุจะสร้างความสุขให้ตนเอง

การที่ผู้สูงอายุจะทำให้ตนเองมีความสุขได้นั้น ผู้สูงอายุจะต้องถามและตอบคำถามตนเองให้ได้ก่อนว่า “ความสุขคืออะไร?” และ “ความสุขที่แท้จริงของตนเองคืออะไร?” ผู้สูงอายุบางคนก็ตอบว่า ความสุขที่แท้จริงของตนเองนั้น คือ “การได้อยู่กับครอบครัวพร้อมหน้าพร้อมตา” “การได้เห็นลูกหลานที่ตนรักประสบความสำเร็จ” “การที่ตัวผู้สูงอายุเป็นที่ยอมรับหรือมีชื่อเสียงในวงสังคม” “การมีสุขภาพดี ไม่เจ็บไม่ป่วย” “การมีเงินหรือทรัพย์สินสมบัติสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน” “การได้ทำประโยชน์ให้กับลูกหลานหรือสังคม” “การเป็นที่รักของลูกหลาน” “การที่ลูกหลานให้ความสำคัญหรือเอาใจใส่” “การได้ไปวัดหรือโบสถ์เพื่อฟังเทศน์ฟังธรรมหรือสนทนาธรรมที่ทำให้จิตใจของตนสงบและเป็นสุข” “การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติ” เป็นต้น เมื่อตอบคำถามของตนเองได้แน่นอนแล้ว ว่าความสุขที่แท้จริงในชีวิตของตนเองคืออะไร ก็เริ่มสร้างความสุขให้กับตนเอง วิธีที่จะสร้างความสุขให้กับตนเองนั้นสรุปได้ดังนี้

(1) การปรับตัวของผู้สูงอายุ

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ จะมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายที่ผู้สูงอายุและครอบครัวต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุบางคนรับไม่ได้ต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น บางคนกับข้องใจในตนเอง บางคนมีความขัดแย้งกับลูกหลานหรือคนใกล้ชิด จึงเป็นที่มาของความเครียด อาการซึมเศร้าและการไม่มีความสุข การที่ผู้สูงอายุจะมีความสุขได้นั้น สิ่งแรกที่ผู้สูงอายุจะต้องทำ คือ การปรับตัวทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความคิด อารมณ์ และสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง โดยเริ่มจากการปรับใจของตนเองให้ได้ ด้วยการเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและสิ่งใหม่ ๆ ในสังคม เปิดรับและยอมรับความคิดเห็นของลูกหลานและคนอื่นให้มากขึ้น ไม่เก็บตัวหรือแยกตัวเองออกจากครอบครัวหรือสังคม การพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว เพื่อนฝูง ชุมชนหรือสังคม มีความยืดหยุ่นในเรื่องต่าง ๆ ให้คิดอยู่เสมอว่า ทำอย่างไรจึงจะอยู่ร่วมกับครอบครัวและคนอื่นให้ได้อย่างดีที่สุดเท่าที่ทำได้ ทำอย่างไรที่จะให้มีความขัดแย้งกันน้อยที่สุด ตลอดจนพยายามช่วยตนเองในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด และยอมรับความช่วยเหลือและการดูแลของลูกหลานเมื่อถึงเวลาที่จำเป็นเหล่านี้ก็จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

(2) การดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิต

การจะมีความสุขได้นั้น สุขภาพกายและสุขภาพจิตก็ต้องดีด้วย ผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องหมั่นไปตรวจร่างกายประจำปีอย่างสม่ำเสมอ และรีบไปพบแพทย์แต่เนิ่น ๆ เมื่อเริ่มมี

อาการที่บ่งชี้ว่าเจ็บป่วย ระมัดระวังและป้องกัน ไม่ให้ตนเองเจ็บป่วย หรือเกิดอุบัติเหตุ หมั่นคอยดูแลสุขอนามัยของตนเอง โดยออกกำลังกายทุกวันหรือสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละประมาณ 20-30 นาที เลือกริธออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของตนเอง รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ซึ่งให้คุณค่าทางอาหารครบ 5 หมู่ เหมาะสมกับวัย เป็นอาหารที่ย่อยง่าย และมีปริมาณเพียงพอในแต่ละวัน ดื่มน้ำให้เพียงพอับความต้องการของร่างกายอย่างน้อยวันละ 8 แก้ว ดูแลระบบขับถ่ายของตนเองให้เป็นปกติ นอนหลับให้เพียงพออย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง และอยู่ในที่ ๆ มีอากาศถ่ายเทได้ดี เมื่อผู้สูงอายุดูแลสุขภาพกายของตนเองเป็นอย่างดีแล้ว ก็ต้องดูแลสุขภาพจิตของตนเองด้วย โดยทำจิตใจให้เบิกบานอยู่เสมอ ไม่ให้ตนเองเกิดความเครียด หงุดหงิด ฉุนเฉียว ท้อแท้หรือน้อยใจ ด้วยการหากิจกรรมที่ทำให้ตนเองได้พักผ่อนหย่อนใจ มิฉะนั้น จะเป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตของตนเองและสัมพันธ์ภาพกับลูกหลานและคนอื่น

2) การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ชื่นชอบ เช่น การทำงานอดิเรกต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของตนเอง เช่น การปลูกต้นไม้ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเลี้ยงสัตว์เลี้ยง การเล่นดนตรี การฟังเพลง การสวดมนต์ การเขียนหนังสือ การอ่านหนังสือ การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ การช่วยทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคมหรือชมรมและ/หรือการประกอบอาชีพ

เล็กๆ น้อย ๆ เท่าที่ทำได้ เช่น การทำขนมขาย ฯลฯ เป็นต้น เพื่อคลายเหงา เกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ มีความสุข หารายได้เพิ่มขึ้น แถมยังเกิดประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคมอีกด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำ

3) การใช้ชีวิตที่เรียบง่าย

การดำเนินชีวิตประจำวันเรียบง่าย เป็นวิถีชีวิตที่จะพาไปสู่ความสุข ด้วยการทำตามสบาย ไม่ผูกมัดตนเองด้วยกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมาย ง่าย ๆ อยู่สบาย ดำรงชีวิตอยู่บนความพอเพียง ซึ่งไม่ได้หมายถึงการประหยัดจนอึดอัดหรือรัดตัวจนเกินไป แต่ให้ดำเนินชีวิตอยู่บนทางสายกลาง ใช้จ่ายหรือทำกิจกรรมต่างๆ ตามแต่สถานภาพของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ ไม่ทำให้ตนเองหรือคนอื่นเดือดร้อน ไม่ทำอะไรเกินตัวหรือเกินฐานะที่ตนเองมี และหาความสุขจากสิ่งใกล้ตัวที่มีอยู่ หรือเป็นอยู่ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข

4) การสร้างอารมณ์ขัน

อารมณ์ขันจะช่วยคลายความกดดันลง ทำให้ผู้สูงอายุที่เกิดอารมณ์ขันรู้สึกเป็นทุกข์น้อยลง เกิดความรู้สึกที่ดี จิตใจเบิกบาน การสร้างอารมณ์ขันจึงเป็นเรื่องที่ดี เพราะการที่ผู้สูงอายุได้หัวเราะและยิ้มจากใจจริงๆ ในแต่ละครั้งนั้น เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสุขที่เกิดขึ้น ทำให้

จิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุดีขึ้น เพราะเมื่อหัวเราะก็จะมีสารเอ็นโดรฟินที่เป็นสารแห่งความสุขหลั่งออกมา ทำให้คนนั้นมีความสุข ช่วยทำให้อายุยืนยาว มีสัมพันธภาพที่ดีกับลูกหลานและคนใกล้ชิด เพราะสามารถทำให้คนรอบข้างได้ยิ้ม หัวเราะ และมีจิตใจที่แจ่มใสตลอดเวลาที่อยู่ด้วยการหัวเราะจึงเป็นพลังหรือยาวิเศษที่ช่วยให้คนมีความสุขและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน การสร้างอารมณ์ขันให้ตนเองสามารถทำได้โดยเริ่มจากการรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ทำตัวให้ผ่อนคลาย แบบสบาย ๆ ไม่เคร่งเครียด จากนั้น การดูภาพยนตร์ตลก การแสดงตลกจากวีซีดีหรือรายการโทรทัศน์ เช่น ละครตลก คดีเด็ด การชมรายการตลก โขว์ที่สอดแทรกความตลก เป็นต้น อ่านหนังสือที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน เข้าไปพูดคุยหรืออยู่ในกลุ่มหรือสภาพแวดล้อมที่มีคนชอบพูดหรือเล่าเรื่องตลก และ/หรือพูดตลกด้วยตนเองด้วยการใช้คำพูดที่เล่นคำ เล่นคารม ล้อเลียนหรือเล่าเรื่องตลก เพื่อทำให้คนอื่นและตนเองได้หัวเราะและมีความสุข ตลอดจนฝึกยิ้มและหัวเราะทุกครั้งเมื่อมีโอกาส แต่ทั้งนี้ต้องเหมาะสมตามสถานการณ์และอยู่บนความพอดี

2.3.5 สัมพันธภาพของวัยกลางคน-วัยสูงอายุ

ช่วงอายุระหว่าง 60 - 64 ปี จัดเป็นช่วงอายุของวัยกลางคนตอนปลาย (ศรีเรือนแก้วกัवाल, 2549, หน้า 480) ที่ทับซ้อนกับช่วงวัยของผู้สูงอายุตอนต้น ผู้สูงอายุวัยนี้เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วย ความรู้และประสบการณ์ เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า การดำเนินชีวิตในช่วงวัยนี้จึงยังคงไม่ต่างไปจากช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น กล่าวคือ ผู้สูงอายุยังต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้อื่นมีการติดต่อกับกลุ่มเพื่อนสมาชิกชุมชนชุมชนที่เป็นสังคมภายนอก และสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์อยู่กับบุคคลหลายประเภท แต่ละประเภทล้วนมีปทัสถานในการปฏิบัติต่างกันออกไป นักวิชาการได้จัดจำแนกประเภทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยใช้ระดับความสัมพันธ์เป็นเกณฑ์ ตั้งแต่ความสัมพันธ์แบบผิวเผินไปสู่ความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง คนรู้จัก เพื่อน สามัญภรรยา พ่อแม่ ลูก พี่ น้อง เพื่อนสนิท คู่รัก เป็นต้น ซึ่งโอแกนและแฮมเมอร์ (Organ & Hamner, 1982) นักจิตวิทยาสังคม เสนอทฤษฎี และได้อธิบายการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไว้ดังนี้

1) ทฤษฎีอธิบายการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

(1) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน

ทฤษฎีนี้ได้อธิบายการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในรูปของกำไรและต้นทุน โดยที่กำไร หมายถึง สิ่งที่เราได้จากการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ขณะที่ต้นทุน หมายถึง สิ่งที่ไม่น่าพอใจ ในการสร้างความสัมพันธ์นั้น เช่น ความกลัว เบื่อ วิตกกังวล เป็นต้น คนเราจะประเมินกำไรจาก ความสัมพันธ์โดยอาศัยมาตรฐาน 2 ประการ ประการแรก ได้แก่ ระดับของการเปรียบเทียบในอดีต ซึ่งเป็นสิ่งที่เคยได้รับจากการมีความสัมพันธ์ในอดีต

เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบัน และประการที่สองได้แก่ระดับการเปรียบเทียบกับทางเลือกอื่น ๆ ในปัจจุบัน ในข้อนี้หมายถึงว่า บุคคลจะเลือกสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใดต้องคำนึงแล้วว่าระหว่างคนต่าง ๆ ที่แวดล้อมอยู่ ผู้ใดจะทำให้ได้สิ่งที่ต้องการมากที่สุด ไม่ว่าความสัมพันธ์กับคนปัจจุบันจะทำให้ได้ผลดีแค่ไหนก็ตาม หากบุคคลคิดว่าการสร้างความสัมพันธ์กับคนใหม่ให้ผลดีกว่า เขาก็มีแนวโน้มที่จะไปสร้างความสัมพันธ์กับคนใหม่หรือกลุ่มใหม่ในทางตรงข้ามแม้ความสัมพันธ์ในปัจจุบันจะทำให้ไม่พอใจขนาดใดก็ตามบุคคลจะยังคงความสัมพันธ์นั้นไว้ หากเปรียบเทียบแล้วว่าการไปสร้างความสัมพันธ์กับคนใหม่อาจทำให้ได้ผลร้ายกว่าเดิม

(2) ความคล้ายคลึงของเจตคติ

ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ผู้ที่มีเจตคติคล้ายกันจะดึงดูดเข้าหากันและเป็นองค์ประกอบสำคัญของการคบหากัน

(3) การเพิ่มความแตกต่างให้สมบูรณ์

ในบางกรณีพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกิดขึ้นได้แม้จะมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ลักษณะเช่นนี้อธิบายด้วยหลักของการเติมให้สมบูรณ์ โดยทฤษฎีนี้กล่าวว่า ลักษณะที่แตกต่างกันของบุคคลนั้นหากสามารถตอบสนองความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่งได้ ความต่างจะกลายเป็นเสมือนสิ่งดึงดูดใจอีกฝ่ายหนึ่งให้เข้ามาสร้างความสัมพันธ์ด้วย ทฤษฎีนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยน เนื่องจากลักษณะของอีกฝ่ายหนึ่งจะถือว่าเป็นกำไรของอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้เป็นเจ้าของลักษณะนั้น

(4) การเปรียบเทียบทางสังคม

ทฤษฎีนี้อธิบายว่า คนเราแต่ละคนมีความต้องการที่จะประเมินตนเอง ดังนั้นจึงต้องการทดสอบตนเองกับคนอื่น ๆ เพื่อทราบว่าสิ่งที่เรามีหรือเราคิดหรือ เราเป็นสอดคล้องกับความเป็นจริง ทางสังคมหรือไม่ และการที่จะกระทำเช่นนี้ได้จำเป็นที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ

(5) ตัวแบบเสริมแรง

ทฤษฎีนี้เสนอว่า การดึงดูดระหว่างบุคคลนั้นส่วนหนึ่งมาจากประสบการณ์ที่ได้รับการเสริมแรงเมื่อมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทฤษฎีนี้เสนอว่า คนเราจะชอบบุคคลที่มีความสัมพันธ์อยู่กับสิ่งเร้าที่ทำให้เราพอใจ นักทฤษฎีนี้ตั้งข้อเสนอกว่า ปฏิกริยาซึ่งเป็นความชอบพอที่เราจะตอบสนองต่อบุคคล หรือวัตถุเกิดขึ้นได้โดยการวางเงื่อนไขด้วยความใกล้เคียงกันในแง่ของพื้นที่หรือเวลา ตัวอย่างเช่น เราอาจมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อใครคนหนึ่งได้เพียง เพราะเขาปรากฏตัวอยู่ในขณะที่เรามีประสบการณ์ที่น่ายินดีและพึงพอใจ

2) สาเหตุโดยทั่วไปของการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

สำหรับสาเหตุโดยทั่วไปที่ควรจะนำมาพิจารณาประกอบด้วย

(1) การมีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกัน

การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับใครนั้นอาจเกิดขึ้นได้เพราะการมองเห็นประโยชน์ซึ่งอาจได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่าทั้งคู่มีจุดมุ่งหมายที่เข้ากันได้

(2) ความต้องการใฝ่สัมพันธ์

หากรับรู้ว่าการมีความสัมพันธ์กับใครสามารถจะตอบสนองความต้องการที่จะได้รับ ความรัก ความเป็นมิตรและการได้ผูกพัน ก็มีแนวโน้มที่เราจะเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับคนผู้นั้น

(3) ความพอใจในกิจกรรมของผู้อื่น

กิจกรรมที่ผู้อื่นทำอยู่เป็นสาเหตุที่ทำให้มีผู้เข้ามาสร้างความสัมพันธ์ด้วย เนื่องจากการมีความสัมพันธ์นั้นเป็นโอกาสให้ได้เข้าไปทำกิจกรรมที่ตนพอใจ

(4) การส่งเสริมสถานภาพส่วนตัวในบางกรณี

แม้ตัวบุคคลที่ตั้งใจจะมีความสัมพันธ์ด้วยนั้นไม่น่าสนใจและไม่ดึงดูดใจ แต่หากบุคคลนั้นมีสถานภาพทางสังคมหรือเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง ก็อาจเป็นปัจจัยดึงดูดให้เข้าไปมีความสัมพันธ์ด้วย เพราะจะได้รับเกียรติและการยกย่องว่าเป็นพวกเดียวกันกับบุคคลผู้นั้น

(5) การลดความวิตกกังวล

สาเหตุหนึ่งที่เราสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นก็เพื่อลดความวิตกกังวลอันเกิดจากความรู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่อต้องอยู่โดดเดี่ยว การมีความสัมพันธ์ลักษณะนี้จะเกิดขึ้นได้ง่ายเมื่อคนเรารู้สึกว่าถูกขู่หรือถูกทำให้กังวล การเข้าร่วมกับคนอื่นจะทำให้ความรู้สึกดังกล่าวลดลงเพราะคนอื่น ๆ ก็กังวลเหมือนกัน หรือเป็นไปได้ว่าเมื่อมาอยู่ร่วมกันก็สามารถจะหาทางจัดการกับความวิตกกังวลนั้น อย่างไรก็ตาม หากสถานการณ์นั้นทำให้กังวล ร่วมกับอับอาย คนเรามีแนวโน้มจะอยู่คนเดียวมากกว่าอยู่ร่วมกับผู้อื่น

(6) การใช้ความสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นเครื่อง

มือสำหรับการบรรลุจุดมุ่งหมายส่วนตัวการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลนั้น เป็นไปได้อีกเช่นกันที่คนเราจะทำไปเพราะเป็น ช่องทางที่ทำให้ตนเองได้ประโยชน์และบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนตัวได้ โดยที่มิได้พอใจในตัวบุคคลนั้นเลย

3) ขั้นตอนของการเกิดความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เกิดขึ้นอย่างมีเงื่อนไข และเงื่อนไขที่สำคัญคือ ทำดีและความรู้สึกที่เราแสดงต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ทำดีที่เหล่านี้มีผลอย่างยิ่ง ต่อการองงามและการสิ้นสุดความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ซึ่งกระบวนการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นเป็นไปตามขั้นตอน ดังนี้

(1) การเริ่มความสัมพันธ์

มีปัจจัยจำนวนมากที่มีอิทธิพลต่อการเริ่มความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่ได้รับความสนใจ กันมาก ได้แก่

- ก. การมีลักษณะทางกายที่ดึงดูดใจ
- ข. ความถี่ของการได้พบปะกัน และ
- ค. ความคล้ายคลึงกันในลักษณะต่าง ๆ

(2) การสร้างความสัมพันธ์

ขั้นตอนที่สองนี้ยากที่จะระบุให้ชัดเจนลงไป แต่โดยทั่วไปจะเกิดใน 2 ลักษณะ คือ

- ก. เกิดทีละน้อยตามเวลาของการที่ได้ติดต่อกัน และ
- ข. เกิดเพราะมีเหตุการณ์วิกฤตเกิดขึ้น แต่เมื่อเกิดความสัมพันธ์ขึ้นมาแล้ว ทั้งสองฝ่ายจะเพิ่มปริมาณของความสัมพันธ์ขึ้นเรื่อย ๆ เช่น อาจทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ใช้เวลาอยู่ร่วมกันมากขึ้น มีการป้องกันตนเองน้อยลง บอกถึงความต้องการของตนเองมากขึ้น และจะเริ่มรู้สึกสนิทกัน สามารถสื่อสารกันถึง เรื่องส่วนตัว ซึ่งก้าวไปไกลกว่าการคุยกันตามมารยาท

(3) การกระชับความสัมพันธ์

ในขั้นนี้ต่างฝ่ายต่างพยายามหาวิธีรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยการรักษาความน่าสนใจในการอยู่ร่วมกัน เรียนรู้นิสัยของอีกฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนา นิสัยบางอย่างของตนเพื่อ การตอบสนองและการปรับตัว ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างต้องทำเช่นนี้ด้วยกัน ความสัมพันธ์จะเริ่มองงามจนรับรู้ได้ ทั้งคู่จะขึ้นอยู่กับกันและกันมากขึ้น มีพันธะในการคบหากัน ในลักษณะของการทำประโยชน์ให้แก่กันและกัน

แนวคิดทั้งหมดทำให้มองเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ แปรเปลี่ยนไปได้เป็นระยะ หากเป็นไปตามขั้นตอนความสัมพันธ์จะก้าวคืบหน้าไปจนกระชับแน่น ในทางตรงข้ามหากขั้นตอนหมุนย้อนหลังความสัมพันธ์จะเสื่อมคลายลงและอาจมาถึงขั้นตอนที่ 4 คือ การจบความสัมพันธ์

(4) การจบความสัมพันธ์

ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือ มีการเริ่มต้นและมีการสิ้นสุดและ การสิ้นสุดความสัมพันธ์มักตามมาด้วยความรู้สึกทางลบหรือความขัดแย้งในการจบความสัมพันธ์มีขั้นตอนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนี้ (Duck, 1982)

ก. ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่ามีปัญหาเกิดขึ้นในความสัมพันธ์

ข. อีกฝ่ายหนึ่งจะเริ่มต้นสื่อให้อีกฝ่ายทราบถึงความรู้สึกนั้น

ค. คู่สัมพันธ์เผชิญหน้ากับปัญหาอันอาจนำไปสู่การปรับความเข้าใจกันหรือความขัดแย้ง

ง. หากไม่สามารถปรับความเข้าใจกันได้จะมีการหันไปหาฝ่ายที่สามซึ่งตรงจุดนี้จะมีการเข้าข้างหรือแยกฝ่าย

จ. ทั้งสองฝ่ายรู้ว่าความสัมพันธ์สิ้นสุดลงจึงอาจตัดสินใจยุติความสัมพันธ์หรือปรับรูปแบบความสัมพันธ์เสียใหม่

จากทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เสนอข้างต้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในมุมมองของนักจิตวิทยาสังคม ทำการศึกษาเข้าใจพฤติกรรมความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีโครงสร้างทางทฤษฎีต่างไปจากความฉลาดทางสังคมที่เสนอโดย โกลแมน (2006) อัลเบิร์ต (2006) หรือ ซิลเวอร์แมนและคณะ (2001)

2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

บริบททางสังคมที่เรียกว่าสังคมสูงอายุ (Aging Society) เป็นสังคมที่มีโครงสร้างประชากรที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์มีมากกว่าวัยเด็ก และวัยทำงาน เป็นสถานการณ์ที่สังคมต้องให้ความสนใจผู้สูงอายุในส่วนที่เป็นโอกาส และอุปสรรคของการพัฒนา งานวิจัยที่ศึกษาความฉลาดทางสังคมในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคมมีดังนี้

ฟินเคิน (Fincken, 2015) ศึกษาความสัมพันธ์ของความฉลาดทางสังคมกับการสูญเสียการได้ยิน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นการสูญเสียการได้ยินอย่างถาวร จำนวน 66 คน และผู้ใหญ่ที่ไม่มีปัญหาทางการได้ยิน ผลพบว่าผู้ใหญ่ที่สูญเสียการได้ยินอย่างถาวร สามารถเข้าใจสถานการณ์ทางสังคม และสื่อสารกับผู้อื่นได้เมื่อข้อจำกัดของการได้ยิน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบวัดความฉลาดทางสังคม Tromso Social Intelligence Scale (TSIS) เพื่อดูว่า กลุ่มสูญเสียการได้ยินจะมีคะแนนความฉลาดทางสังคมกับคะแนนในองค์ประกอบ ด้านกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Processing) และ การตระหนักรู้ในสังคม (Social Awareness) สูงกว่ากลุ่มที่มีสูญเสียการได้ยิน ทำการทดสอบค่าที พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของคะแนน

ในองค์ประกอบ ด้านกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Processing) และ การตระหนักรู้ในสังคม (Social Awareness) ผลวิจัยนี้ จะช่วยกลุ่มผู้สูญเสียการได้ยินให้มาสนใจความฉลาดทางสังคมและพัฒนาความมั่นใจในการสื่อสาร จากสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าความฉลาดทางสังคมของผู้สูญเสียการได้ยินกับไม่สูญเสียการได้ยินเมื่อเปรียบเทียบกับกัน ผลนี้ชี้ว่าแม้ว่าจะแนบความฉลาดทางสังคมของกลุ่มผู้สูญเสียการได้ยินจะไม่สูง ผู้ใหญ่ที่สูญเสียการได้ยินก็ไม่ได้มีความบกพร่องในความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์ของสังคม

ฮูด้าและคณะ (Hooda et al, 2009) ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพทางบวก และความฉลาดทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใหญ่วัยทำงาน 300 คน ชาย 170 คน และหญิง 130 คนสุขภาพทางบวกวัด โดย แบบวัด จากแบบวัด 3 ชนิด 29 แบบวัดความสุข แบบวัดความพึงพอใจในชีวิต และแบบวัดมุมมองชีวิต ความฉลาดทางสังคมประเมินโดยแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่มี องค์ประกอบ ด้านความอดทน ความร่วมมือ ความเชื่อมั่น ความไวในการรับรู้ การรู้จักเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมไหวพริบ อารมณ์ขัน และความจำ ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ แสดงนัยสำคัญของความสัมพันธ์ทางบวกระหว่าง 2 องค์ประกอบของสุขภาพทางจิตวิทยาเชิงบวก เช่นความพึงพอใจในชีวิต และความสุข มีความสัมพันธ์กับ 6 ปัจจัย ของความฉลาดทางสังคม ได้แก่ ความร่วมมือ ความเชื่อมั่น ความไวในการรับรู้ไหวพริบ อารมณ์ขัน และความจำ การมองโลกในแง่ดี พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความอดทน ความร่วมมือ ความเชื่อมั่น ไหวพริบ อารมณ์ขัน และความจำ มีความสัมพันธ์ทางลบกับความจำเมื่อทำการวิเคราะห์หัดถดถอยผลพบว่า เจ็ดองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมสามารถพยากรณ์ได้ 1 มิติ หรือ มิติอื่นของสุขภาพทางบวก สุขภาพทางบวกช่วยให้เข้าใจความพึงพอใจในชีวิตของบุคคล ความสุข และการมองบวก

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่าองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม ทำนายมิติต่าง ๆ ของสุขภาพทางจิตวิทยาเชิงบวก ได้อย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือบุคคลที่มีความฉลาดทางสังคมสูง จะมีสุขภาพทางบวกเชิงจิตวิทยาสูงได้ด้วย ดังนั้นการปรับปรุงพัฒนาความฉลาดทางสังคมของบุคคลสามารถส่งเสริมสุขภาพทางจิตวิทยาเชิงบวก ของบุคคลในทำนองเดียวกัน

ปวริศา ภาวเจริญผล (2559) ศึกษาความสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรสุขภาพจิตทางบวกกับกลุ่มตัวแปรความฉลาดทางสังคม ได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบต่อสังคม ทักษะการแก้ปัญหา การทดสอบความจริง การรู้จักยืดหยุ่น ความอดทนต่อความเครียดและการควบคุมแรงกระตุ้นของครูและเพื่อสร้างสมการทำนายสุขภาพจิตทางบวกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในจังหวัดปราจีนบุรี ปีการศึกษา 2555 จำนวน 240 คน ได้มาจากการสุ่มแบบ

หลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามตัวแปรความฉลาดทางสังคมกับตัวแปรสุขภาพจิตทางบวกของครูวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยใช้โปรแกรม LISREL ผลการวิจัยพบว่า สมการทำนายสุขภาพจิตทางบวกประกอบด้วย ตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (IPR) ตัวแปรทักษะการแก้ปัญหา (PBS) และตัวแปรการรู้จักยืดหยุ่น (FXB) และตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรสุขภาพจิตทางบวก (PPH) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

รสพร เพียรรุ่งเรือง และคณะ (Rosaporn Phainrungruang et al. (2015). ศึกษาปัญหาสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคลและภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษา พบว่าปัญหาสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคลที่พบมากที่สุดคือมีอารมณ์เศร้าโศกจากการสูญเสีย (ร้อยละ 45.0) ที่เกิดขึ้นแบบไม่ทันตั้งตัว ผู้ที่ประสบกับการเสียชีวิตของบุคคลใกล้ชิด แบบฉับพลันกะทันหันรวดเร็ว ($p < 0.01$) หรือไม่ทันคาดคิดมาก่อน ($p < 0.05$) กับการสูญเสียชีวิตของญาติพี่น้อง บิดา มารดาและคู่สมรส และพบว่าผู้ที่มีปัญหาการปรับตัวต่ออารมณ์เศร้าโศกจากการสูญเสีย คือ รongลงมา คือปัญหา รongลงมาคือ ความขัดแย้งทางบทบาทสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคล และความบกพร่องทางสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคล (ทั้งสองปัญหาเท่ากันเป็น ร้อยละ 13.8 โดยพบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาขัดแย้งกับญาติพี่น้อง บุตรหลาน และ คู่สมรส สำหรับความบกพร่องทางสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคล

จากงานวิจัยข้างต้นสรุปว่าผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคล จากภาวะการซึมเศร้าและภาวะซึมเศร้า สามารถพบได้บ่อยในผู้สูงอายุ โดยอารมณ์เศร้าโศกจากการสูญเสียเป็นปัญหาสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคลที่พบมากที่สุด และผู้สูงอายุมีความขัดแย้งทางบทบาทสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคล และความบกพร่องทางสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคล (ทั้งสองปัญหาเท่ากันเป็น ร้อยละ 13.8)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษากลุ่มในผู้สูงอายุ

เสาวณี เตชะพัฒนางษ์ (2553) ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลางที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ที่มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 10 คน ทำการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังเข้าร่วมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีที่ยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ t - test แบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่อิสระต่อกัน ผลการวิจัยสรุปได้ว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมการปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลางมีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณา

คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นรายด้าน พบว่าด้านการกล้าเปิดเผยตนเอง ด้านการเชื่อมั่นในตนเอง ด้านการยอมรับตนเองและผู้อื่นและด้านความต้องการกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการยอมรับสถานการณ์ที่ทำให้รู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ใจเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวกับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

กาญจน์กมล สุวิฑารัตน์ (2557) ศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐภาคใต้ หลังจากศึกษาระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาแล้ว ทำการพัฒนาความฉลาดทางสังคมให้กับนักศึกษากลุ่มที่มีคะแนนความฉลาดทางสังคม ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 20 คนโดยใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6 -1.0 โปรแกรมการฝึกอบรมที่สร้างขึ้นครอบคลุมสามองค์ประกอบ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม องค์ประกอบด้านการรู้คิดทางสังคม ผลพบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้าร่วม โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมมีความฉลาดทางสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งหลังสิ้นสุดการฝึกอบรม และระยะติดตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า โปรแกรมการฝึกอบรมที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้พัฒนาความฉลาดทางสังคมได้

วริศรา ใจเปี่ยม (2559) ศึกษาวิจัยรูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ โดยพัฒนารูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ ที่ใช้การบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคต่าง ๆ ของการให้การปรึกษากลุ่ม 7 ทฤษฎี ประกอบด้วย ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบเกสตัดท์ ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบกวนิยม ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบการเล่าเรื่องแบบมุ่งเน้นคำตอบ และการให้การศึกษาดูทางจิตวิทยา รูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จที่สร้างขึ้น มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 เมื่อนำไปใช้กับผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการที่ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้สูงอายุที่มีคะแนนการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมาและสมัครใจเข้าร่วมการทดลอง ผู้สูงอายุก่อนทดลอง

กลุ่มละ 10 คนที่ได้รับการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการมีค่าเฉลี่ยการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จโดยรวมและรายด้าน เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนได้รับการปรึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยการเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จโดยรวมและรายด้าน เพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทัชชา สุริโยและคณะ (2016) พัฒนาโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางสังคมสำหรับวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า โดยใช้ทฤษฎีของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบเกสตัต์ ทฤษฎีของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบเผชิญความจริงและทฤษฎีของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ รูปแบบการปรึกษากลุ่มที่สร้างขึ้นประกอบด้วย (1) ชื่อของโปรแกรม (2) หลักการ (3) จุดมุ่งหมายของโปรแกรม (4) วิธีดำเนินการ มีขั้นตอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเริ่มต้นการให้คำปรึกษา ขั้นดำเนินการให้คำปรึกษา และขั้นยุติการให้คำปรึกษา และ (5) การประเมินผล ระยะเวลาที่ใช้ฝึกอบรม จำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที ในช่วงเวลา 15.30 -17.00 น. โปรแกรมการฝึกอบรมมีคุณลักษณะของเครื่องมือที่ดีพิจารณาจากค่าดัชนีสอดคล้องระหว่างเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา จำนวน 5 คน ซึ่งพบว่ามีค่าระหว่าง 0.80 -1.00

เสาวณี เตชะพัฒนาวงษ์ (2553) ศึกษาผลของการให้การปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลางที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุมีความมุ่งหมาย เพื่อเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุก่อนและหลังเข้าร่วมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลางกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ที่มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ และโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลางที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ t - test แบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่อิสระต่อกัน ผลการวิจัยสรุปว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมการให้การปรึกษาแบบ กลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง ผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นรายด้าน พบว่าด้านการกล้าเปิดเผยตนเอง ด้านการเชื่อมั่นในตนเอง ด้านการยอมรับตนเองและผู้อื่นและด้านความต้องการ กระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการยอมรับสถานการณ์ที่ทำให้รู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ใจเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พรรณวดี สมกิตติกานนท์ (2558) พัฒนารูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาให้กับนักศึกษาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ คณะศิลปศาสตร์ สาขาวิชาจิตวิทยาชั้นปีที่ 1 จำนวน 24 คน และสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและ

กลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน รูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาของนักศึกษา พัฒนาการบูรณาการแนวคิด และเทคนิคของทฤษฎีต่าง ๆ ของการให้การปรึกษากลุ่ม ผลการใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่ม พบว่านักศึกษากลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ มีคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาสูงกว่าคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาของนักศึกษากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งหลังการทดลอง และการติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จริยา อัสวเพชรกุล (2558) ศึกษาการเสริมสร้างพลังทางบวกของนักเรียนวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมปลาย จำนวน 20 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน โดยการใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษารูปแบบบูรณาการที่ใช้ทฤษฎีและเทคนิคต่าง ๆ ของการให้การปรึกษากลุ่ม ประกอบด้วย ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบกวนิยม ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพ ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบเผชิญความจริง ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มแบบการรู้คิดและพฤติกรรมและทฤษฎีการให้การปรึกษาครอบครัว แบบโครงสร้าง มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 ผลการวิจัย สรุปได้ว่า การเสริมสร้างพลังทางบวกของนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการมีเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนได้รับการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คุณฉวี เล็บขาว (2559) ศึกษาผลการใช้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาเยาวชนสังคมของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 13-15 ปี ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 คน เป็นนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนเชาวน์สังคมตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา และสุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน กลุ่มทดลองได้รับการพัฒนาเชาวน์สังคมโดยใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่ใช้ช่วงการปรึกษากลุ่มจำนวน 10 ครั้ง ๆ ละ 90 นาที รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นแบบผสมผสานแนวคิดทฤษฎีและเทคนิคต่าง ๆ ของการปรึกษา ประกอบด้วย ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีเกสตัลท์ ทฤษฎีเน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการวิเคราะห์การสื่อสาร ทฤษฎีการเผชิญความจริง ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม รูปแบบการปรึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินการ และขั้นสรุป ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการสามารถเพิ่มเชาวน์สังคมของนักเรียนวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยที่ใช้กระบวนการปรึกษากลุ่มข้างต้น จะเห็นว่ารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยพิจารณานำทฤษฎีและเทคนิคมาใช้มีมากกว่า 2 ทฤษฎี งานวิจัยข้างต้นมีทั้งที่ใช้ทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม 3 ทฤษฎี (ทัชชา สุริโยและคณะ, 2016) ใช้ทฤษฎี 6 ทฤษฎี (คุษฎี เล็บขาว, 2559) และใช้ทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม 7 ทฤษฎี (จริยา อัสวเพชรกุล, 2558) และรูปแบบที่ใช้จะนิยมใช้กระบวนการปรึกษากลุ่มแบบ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้นการปรึกษากลุ่ม ขั้นดำเนินการปรึกษากลุ่ม และขั้นยุติการปรึกษากลุ่ม โปรแกรมปรึกษากลุ่มที่บูรณาการทฤษฎีและเทคนิคการปรึกษามาใช้เป็นนวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มคุณลักษณะทางจิตวิทยาให้กับกับบุคคลทั้งในกลุ่ม เด็กวัยรุ่น กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มผู้สูงอายุ

3.1 เอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการบูรณาการ

3.1.1 ความหมาย รูปแบบ (Model)

จากการตรวจสอบเอกสาร และตำรา คำว่า “รูปแบบ” หรือ “Model” นักวิชาการไทยใช้คำว่าตัวแบบ แบบจำลอง รูปแบบ รูป/หุ่นจำลอง เป็นต้น มีการใช้คำไทยแบบทับศัพท์ “โมเดล”

คีฟส์ (Keeves, 1997, p. 386) ให้ความหมาย “โมเดล” ว่าหมายถึงชุดของสมมติฐานของปัญหาวิจัยเพื่อตรวจสอบว่าได้รับการยืนยันหรือถูกปฏิเสธ สมมติฐานนี้มาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจากงานวิจัยและทฤษฎี

เสรี ชัดเข้ม (2538, หน้า 52) กล่าวถึงโมเดลเชิงแนวคิด (Concept Model) หมายถึง แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรของทฤษฎีเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่ออธิบายทฤษฎีที่มีอยู่แล้วให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้นหรือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไป

อุทุมพร จามรمان (2541, หน้า 22) กล่าวว่า โมเดล หมายถึง โครงสร้าง ความเกี่ยวข้องระหว่างหน่วยหรือตัวแปรต่าง ๆ ดังนั้นโมเดลจึงน่าจะมีมากกว่า 1 มิติ หลายตัวแปร และตัวแปรต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกันและกันเชิงเหตุผล

จากความหมายของโมเดล หรือ รูปแบบ ข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแบบ หรือแบบจำลอง อันได้แก่ ตัวแทนของความเป็นจริง หรือเป็นแบบจำลองของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจมีความแตกต่างกันที่ขนาด อาจมีขนาดเล็ก หรือใหญ่กว่าปกติ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงสภาพที่แท้จริงของสิ่งนั้นได้อย่างลึกซึ้ง ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการเขียนเชื่อมโยงให้เข้าใจได้ง่าย

3.1.2 การบูรณาการ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการ พบว่านักวิชาการนำคำในภาษาอังกฤษมาใช้อยู่ 2 คำด้วยกัน คือ “Eclectic” และ “Integrative”

พระธรรมปิฎก (2540, หน้า 29 -30) ใช้คำว่า “Integrative” โดยกล่าวไว้ในหลักการทั่วไปของการผสมผสานว่า เมื่อเรามองเห็นว่าการที่สิ่งทั้งหลายซึ่งเป็นหน่วยย่อยจะต้องมาประสานสัมพันธ์กลมกลืนกันได้ดี จึงเกิดความพอดีเป็นสมดุลและสิ่งนั้นจึงจะดำเนินไปได้ด้วยการนำเอาเข้ามาประมวลประสานเข้าหากันเป็นองค์รวม ในลักษณะที่ทำให้เกิดสมดุล เรียกว่าการผสมผสาน แปลว่าการกระทำให้สมบูรณ์ ภาษาอังกฤษ “Integration”

ขณะที่ คอเรย์ (Gerald Corey, 1996, p. 448) ใช้คำว่า “Eclectic” ในความหมายเดียวกับ “Integrative” โดยใช้คำว่า “หรือ” “or” มาเชื่อมคำทั้งสอง อย่างไรก็ตามนอร์ครอสและโปรคาร์ทสกา (Norcross&Prochaska,1988 อ้างถึงใน Corey, 1996, p. 448) รายงานว่า 40 % ของผู้ตอบแบบสอบถามนิยมใช้คำว่า “Integrative” มากกว่าคำว่า “Eclectic”

เบญจมาศ อยู่เป็นแก้ว (2545, หน้า 4) กล่าวถึงความหมายของการผสมผสานว่า หมายถึง การทำให้หน่วยย่อยทั้งหลายมีสัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้าร่วมร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว

ปิยะวรรณ เลิศพานิช (2547, หน้า 42) ให้ความหมายการผสมผสานว่า หมายถึงการทำให้หน่วยย่อยทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกันเข้าร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว นำไปใช้ในชีวิตจริงอย่างมีคุณค่า

จากการให้ความหมาย ข้างต้นสรุปได้ว่าการบูรณาการมีความหมายเช่นเดียวกับการผสมผสาน การเลือกใช้ขึ้นอยู่กับผู้วิจัย สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “บูรณาการ”

3.2 ทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

การปรึกษากลุ่มเป็นศาสตร์แห่งการช่วยเหลือที่สำคัญของศตวรรษที่ 20 ได้รับการพัฒนาอย่างยาวนาน นำมาใช้ในการช่วยเหลือผู้ป่วยครั้งละหลาย ๆ คน นักจิตวิทยาให้ความหมายไว้ดังนี้

3.2.1 ความหมายของการให้คำปรึกษาแบบบูรณาการ

คอเรย์ (Corey,1996, p. 448) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาแบบบูรณาการ และการบำบัดทางจิตวิทยา (Integration Counseling and Psychotherapy) เป็นกระบวนการของการเลือกมโนทัศน์และวิธีการจากระบบหลาย ๆ ระบบมาใช้ จากการตอบแบบสำรวจ ของนักจิตวิทยาคลินิก

และนักจิตวิทยาการศึกษา พบว่า 30%- 50% ใช้วิธีการแบบผสมผสานหรือบูรณาการ (Eclectic or Integrative) (Norcross&Newman, 1992 อ้างถึงใน Corey, 1996, p. 448)

คอเรย์ (Corey, 2001, p. xv) กล่าวถึงแนวโน้มของศาสตร์ทางการศึกษาไว้ในหนังสือชื่อ “ศิลปะของการให้คำปรึกษาแบบบูรณาการ” (The Art of Integrative Counseling) ซึ่งมุ่งบูรณาการ หรือผสมผสานระบบการศึกษาหลาย ๆ เทคนิค หลาย ๆ ทฤษฎีไปใช้ในการศึกษา เขากล่าวว่าการบูรณาการหรือการผสมผสานมีประโยชน์ในเชิงปฏิบัติมากกว่า และผู้ที่ใช้เทคนิคนี้จะต้องมีพื้นฐานทางทฤษฎีการศึกษาแบบต่าง ๆ เพียงพอ เปิดใจรับแนวคิดวิธีการที่ต่างออกไป และทดสอบสมมติฐานของวิธีการที่ใช้ว่าปฏิบัติได้จริง และผู้สนใจให้คำปรึกษาแบบบูรณาการนี้จำเป็นต้องพิจารณาบุคลิกภาพของตนเอง และคิดถึงมโนทัศน์/เทคนิคที่ใช้ได้กับคนใช้ส่วนใหญ่ ความรู้ ทักษะ ศิลปะและประสบการณ์จะช่วยให้ตัดสินใจได้ว่าเทคนิคใดเหมาะกับปัญหาใด และมันเป็นศิลปะของผู้ให้คำปรึกษาที่จะใช้เทคนิคนั้นเมื่อใดและอย่างไร (Gerald Corey, 2001, pp. 1-2) โดยในการบูรณาการมีแนวปฏิบัติดังนี้

- 1) อธิบายเทคนิคและมโนทัศน์ที่บูรณาการและปฏิบัติในการปรึกษา
- 2) สาธิตการนำมโนทัศน์และเทคนิคที่ยืมมาจากทฤษฎีต่าง ๆ และประยุกต์สู่กระบวนการปรึกษาดังแต่ต้นจนจบช่วงการปรึกษา
- 3) แนะนำวิธีการออกแบบการปรึกษาแบบบูรณาการ

พ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545, p. 228) นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการให้การปรึกษาและการพัฒนาแนวปฏิบัติในการให้การปรึกษา โดยนำแนวคิดของ ธอร์น (Thorne, 1964) นักจิตบำบัดที่ริเริ่มนำการปรึกษาแบบผสมผสานมาใช้ในการให้การปรึกษา ดังนี้

การให้การปรึกษาแบบบูรณาการ เป็นกระบวนการของการช่วยเหลือ โดยผสมเทคนิคของทฤษฎีต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและผู้รับบริการ ในกระบวนการจะก่อให้เกิดสัมพันธภาพของการช่วยเหลือระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้รับบริการ ผู้ให้จะเป็นผู้มีความรู้ มีความสามารถ ประสบการณ์ในการปรึกษา มีเจตคติที่ดีต่อการปรึกษา มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม พร้อมที่จะช่วยเหลือผู้รับบริการ เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม ได้ดีขึ้น สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสบายใจขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเจตคติ ความรู้สึก ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ในวิถีทางที่ดีขึ้นและสามารถวางโครงการในอนาคตของตนเองได้อย่างเหมาะสม

คอเรย์ (Corey, 1996, p. 448) กล่าวว่ามโนทัศน์หลายวิธีที่จะเข้าถึงการบูรณาการหรือผสมผสาน สองวิธีที่คุ้นเคยที่สุดคือ Technical Eclecticism กับ Theoretical Integration

วิธีการของ Technical Eclecticism มุ่งไปพิจารณาที่ความแตกต่างของแนวคิด ทฤษฎี เลือกวิธีการจากกระบวนการหลาย ๆ กระบวนการ และเป็นการรวบรวมเทคนิคหลาย ๆ เทคนิคไว้ด้วยกัน วิธีการนี้ต้องการการใช้เทคนิคจากกลุ่มแนวคิดต่าง ๆ โดยปราศจากการเห็นพ้อง กับจุดยืนตามแนวทฤษฎีที่ก่อกำเนิดขึ้นมา

ส่วนวิธีการของ Theoretical Integration กล่าวถึง กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี หรือ การสร้างเชิงทฤษฎีซึ่งมุ่งไปที่การผสมผสานเทคนิคเข้าด้วยกัน วิธีนี้มุ่งที่จะสร้างกรอบแนวคิดซึ่ง ผ่านการสังเคราะห์สิ่งที่ดีที่สุดของทฤษฎีตั้งแต่ 2 ทฤษฎีขึ้นไป ภายใต้ข้อตกลงเบื้องต้นที่ว่า ผลที่ได้ จะมีจุดดีมากกว่าทฤษฎีเพียงทฤษฎีเดียว (Norcross & Newman, 1992 อ้างถึงใน Corey, 1996, p. 448) อาจจะเป็นแบบรวมและสังเคราะห์ทฤษฎีเล็ก ๆ หรือ ใช้การรวมองค์ประกอบจากระบบต่าง ๆ ของการ บำบัดทางจิตวิทยาที่ช่วยเพิ่มระดับความสำเร็จ จากทฤษฎีการปรึกษา 2 หรือมากกว่า 2 ทฤษฎี เมื่อนำมาบูรณาการจะได้วิธีการที่ดีกว่า การบูรณาการเชิงทฤษฎีจะมุ่งไปที่การรวม และการ สังเคราะห์ ทฤษฎีเล็ก ๆ ที่ระดับลึก ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งจะรวมองค์ประกอบของระบบการบำบัด ทางจิตวิทยาในระดับที่สูงขึ้น

จากการศึกษาของ นอร์คอส และ โพรคาสกา (Norcross & Prochaska, 1988 อ้างถึงใน Corey, 1996, p. 448) พบว่า นักจิตวิทยาคลินิกและนักจิตวิทยาการปรึกษาใช้ การบูรณา การใน 3 แนว ดังนี้

แนวทางที่ 1 บูรณาการ โดยเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมกับผู้รับการปรึกษาหรือเหมาะสมกับ ปัญหา

แนวทางที่ 2 การจับคู่ทฤษฎี 2 ทฤษฎี ไปใช้ในการให้การปรึกษาช่วยเหลือหรือ บำบัด

แนวทางที่ 3 การบูรณาการแนวการบำบัดหลาย ๆ แนว สำหรับนักบำบัดหรือ ผู้ให้การปรึกษาที่มีประสบการณ์

นอร์คอสและนิวแมน (Norcross & Newman, 1992 อ้างถึง Corey, 1996, p. 449) ระบุถึงแรงจูงใจที่ผลักดันให้เกิดการบูรณาการและการผสมผสาน ดังนี้

1. ความต้องการการบำบัดที่มีจำนวนมาก
2. ความไม่เพียงพอของทฤษฎี ๆ เดียวที่จะนำไปใช้กับคนไข้และปัญหาทุก ๆ ปัญหา
3. สภาพความเป็นจริงของเศรษฐกิจสังคมภายนอก ซึ่งได้แก่การถูกจำกัดการ ใช้เงินประกันและความคาดหวังของการประกันสุขภาพแห่งชาติ

- ปัญหาเป็นหลัก
4. ความนิยมการใช้เวลาช่วงสั้นที่มีเพิ่มขึ้น การนำเสนอ และการบำบัดที่ยืด
 5. โอกาสที่จะสังเกตและทดลองทฤษฎีหลาย ๆ ทฤษฎี
 6. การใช้ประสิทธิผลอย่างละเอียดอย่างละเอียดของการบำบัดแบบต่าง ๆ
 7. การบำบัดรักษาแบบปกติทั่วไปมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจผลของการบำบัด
 8. สังคมของผู้เชี่ยวชาญมุ่งเป้าไปที่การบูรณาการหรือการผสมผสานของการบำบัดเชิงจิตวิทยา

3.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

1) มุมมองธรรมชาติของมนุษย์ตามแนวทฤษฎีการปรึกษาแบบบูรณาการมีดังนี้

- (1) มนุษย์มีทั้งเหตุผลและไม่มีเหตุผล แต่ปรารถนาจะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
- (2) มนุษย์เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึก มีสติ และปัญหาที่จะช่วยเหลือตนเอง แต่ในบางโอกาสจะประสบปัญหา ประสบความยุ่งยากในชีวิตแม้ว่าจะพยายามช่วยเหลือตนเองในเบื้องต้นแล้ว แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้น ๆ จึงปรารถนาที่จะได้รับความช่วยเหลือจากการปรึกษา เพื่อให้สามารถเรียนรู้ที่จะเผชิญปัญหา และมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ

3.2.3 เป้าหมายการปรึกษาของทฤษฎีการปรึกษาแบบบูรณาการ

- 1) เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาสุขภาพจิตของผู้รับบริการที่มีปัญหาในการปรับตัว
- 2) เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการคลายความวิตกกังวลและเรียนรู้ขั้นตอนในการลดความวิตกกังวล
- 3) เพื่อให้ผู้รับบริการที่มีความรู้สึกล้มเหลวในชีวิตเรียนรู้ที่จะต่อสู้ชีวิตและมีชีวิตที่ดีขึ้น
- 4) เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการเรียนรู้ที่จะเผชิญปัญหาหรือฟันฝ่าอุปสรรคในชีวิต

3.2.4 รูปแบบการบูรณาการทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม

คอเรย์ (Corey, 2004, pp. 457- 465) ได้เสนอรูปแบบการบูรณาการหรือการผสมผสานการปรึกษากลุ่มไว้ เป็นรูปแบบที่จะมี ปัจจัยด้านการคิด ความรู้สึก และการกระทำประกอบอยู่ด้วย ซึ่งจะมีการเลือกใช้ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการรู้การคิด (Cognitive) อารมณ์ความรู้สึก (Feeling) และพฤติกรรม (Behavior) และในแต่ละขั้นการปรึกษากลุ่ม

ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการกลุ่ม ขั้นเริ่มต้นกลุ่ม ขั้นการเปลี่ยนแปลง ขั้นการศึกษา ขั้นยุติกลุ่ม ขั้นติดตามผลจะพิจารณาการพัฒนาผู้รับคำปรึกษาเป็นหลัก

ธอร์น (Thorne, 1950 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ 2545, หน้า 229) จำแนกขั้นตอนการศึกษาแบบผสมผสานไว้ 3 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นสร้างสัมพันธภาพในการให้การศึกษา
2. ขั้นดำเนินการ
3. ขั้นยุติการให้การศึกษา

ส่วน กิลลิแลนด์ เจมส์ และ โบว์แมน (Gilliland, James & Bowman, 1994 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ 2545, หน้า 230) ได้พัฒนาขั้นการศึกษาแบบบูรณาการเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสำรวจปัญหา (Problem Exploration)
2. ขั้นกำหนดนิยามของปัญหา (Dimensional Problem Definition)
3. ขั้นการระบุทางเลือก (Identification of Alternatives)
4. ขั้นวางแผน (Planning)
5. ขั้นปฏิบัติตามแผน (Action)
6. ขั้นประเมินและให้ข้อมูลย้อนกลับ (Assessment and Feedback)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเป็น 3 ขั้นตอน โดยยึดขั้นตอนการศึกษาของธอร์นที่มี 3 ขั้นตอน เป็นหลัก

3.2.5 ทฤษฎีการศึกษากลุ่ม และเทคนิคที่ใช้ในการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

ธอร์น กล่าวว่า การช่วยเหลือให้ผู้รับบริการที่ประสบปัญหา สามารถคลี่คลายปัญหาและดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ผู้ให้การศึกษาต้องประเมินผู้รับการศึกษาในภาพรวม ดังนั้น เทคนิคที่เลือกมาใช้ ได้แก่ เทคนิคการสัมภาษณ์ การสังเกต การแสดงบทบาทสมมติ การเลียนแบบ จากตัวแบบ การอธิบายการให้กำลังใจ การสอน การวิเคราะห์การสื่อสาร การวิเคราะห์ทรนสนะชีวิต การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย การเชื่อมโยงอย่างเสรี การตีความ การฝึกการกล้าแสดงออก การเสริมแรง การผ่อนคลาย การบริหารจัดการตนเอง หรือการควบคุมตนเอง (Sherzer and Stone, 1974; Gilliland James and Bowman, 1994 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ 2545, หน้า 231)

ในการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิค และทฤษฎีการศึกษากลุ่มมาบูรณาการในการศึกษากลุ่ม ซึ่งได้ทำการศึกษาทฤษฎีการศึกษา พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์

เป้าหมายการปรึกษา เทคนิคที่ใช้ในการปรึกษา และกระบวนการให้การปรึกษา ทฤษฎี เทคนิคที่เลือกใช้ในงานวิจัยนี้ดังนี้

1) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม

(Rational Emotional Group Counseling Theory: REBT)

อัลเบิร์ต เอลลิส (Albert Ellis) ผู้นำกลุ่มมีแนวคิดสำคัญคือ บุคคลในสังคมเป็นจำนวนมากมีวิถีคิดที่ไม่สมเหตุผล ผู้ซึ่งมีความคิดความเชื่อที่ไม่สมเหตุผลนี้ จะนำไปสู่การมีอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นการให้คำปรึกษาแก่บุคคลกลุ่มนี้ ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องช่วยให้เขาเรียนรู้และปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อที่ไม่สมเหตุผลมาเป็นความคิดความเชื่อที่มีเหตุผลมากขึ้น

คอเรย์ (Corey, 2004) อธิบายถึงธรรมชาติมนุษย์ เป้าหมาย และเทคนิคที่นำมาใช้ในการปรึกษากลุ่ม ดังนี้

(1) ธรรมชาติของมนุษย์

ทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรมมีความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ดังนี้

ก. มนุษย์เกิดมาพร้อมกับศักยภาพทางการคิด 2 ด้าน การคิดที่สมเหตุผล กับความคิดที่ไม่สมเหตุผล

ข. มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความคิดที่จะเข้าข้างตนเอง และสามารถคิดอย่างสมเหตุผล แต่บางเวลาอาจจะหลีกเลี่ยงที่จะคิดอย่างรอบคอบเพราะไปคำนึงถึงแต่อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง จึงทำให้คิดไม่สมเหตุผลได้ และประสบการณ์ในอดีตมีแนวโน้มที่จะทำให้มนุษย์มีความคิดตามประสบการณ์เดิมที่ได้รับมา

(2) เป้าหมายการปรึกษากลุ่ม

ก. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาสามารถรับผิดชอบอารมณ์และการแสดงออกของตนเอง

ข. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษามองเห็นสิ่งที่เข้ามารบกวนจิตใจของตนเอง หรือพฤติกรรมของตนเองอันเนื่องมาจากความคิดที่ไม่สมเหตุผล

ค. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาได้เรียนรู้มุมมองที่เป็นจริงจากการฝึกฝน

ง. เพื่อให้ผู้รับการปรึกษามีประสบการณ์เกี่ยวกับตนเอง เกิดการยอมรับและพึงพอใจในชีวิตของตนเอง โดยการพัฒนามุมมองที่เป็นจริง

(3) เทคนิคการปรึกษา

เทคนิคการปรึกษาตามแนวทฤษฎีแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม (Rational Emotional Group Counseling Theory: REBT) มีหลายเทคนิค สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคดังนี้

ก. การโต้แย้งกับความเชื่อที่ไม่สมเหตุผล (Disputing of Irrational Beliefs) เป็นเทคนิคที่ช่วยเพิ่มความมีเหตุผล และลดความคิดไม่สมเหตุผล โดยการคิดอย่างรอบคอบและตอบคำถามอย่างเหมาะสม โดยการจดบันทึกคำถามและคำตอบนั้นไว้ด้วยเพื่อเป็นการสอนให้ผู้รับคำปรึกษาได้ค้นพบและมีมุมมองที่หลากหลาย แตกต่างจากความเชื่อเดิม ๆ

- เทคนิคการปรับเปลี่ยนการใช้ภาษา (Changing One's Language) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้การปรึกษาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนภาษาของผู้รับคำปรึกษาให้เหมาะสมขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมมากขึ้น

- เทคนิคการใช้อารมณ์ขัน (Humor) เป็นเทคนิคที่จะช่วยแก้ไขความเชื่อที่ไม่สมเหตุผล เพราะการใช้อารมณ์ขันจะช่วยทำให้ผู้ขอรับการปรึกษาเกิดความกระจำงในพฤติกรรมตนเอง หรือทำให้ความหวาดกลัวหมดสิ้นไป โดยผู้ให้การปรึกษาพยายามที่จะให้ผู้รับการปรึกษาเกิดอารมณ์ขันในความไม่สมเหตุผลของตนเอง และให้มีความรับผิดชอบต่อสิ่งนั้น

2) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-center group counseling theory)

มีแนวคิดสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

(1) แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพ

จากคำกล่าวที่ว่า “ถ้าเราหยิบยื่นความสัมพันธที่ดีให้แก่ผู้อื่นก่อนแล้วผู้อื่นก็จะมี ความสัมพันธ์ที่ดีตอบ” โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับการปรึกษาที่จะเกิดขึ้นจะมาจากความจริงใจ (Congruence) ผู้ให้การปรึกษาจะต้องมีความจริงใจต่อผู้รับการปรึกษา แสดงออกอย่างไม่เสแสร้ง ไม่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นไปในทางลบ การยอมรับทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard and Acceptance) ความเข้าใจร่วมรู้สึก (Empathic Understanding) ผู้ให้การปรึกษาต้องมองผู้รับการปรึกษาด้วยความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจในปัญหาและสภาพที่เป็นทุกข์ของผู้รับการปรึกษา และพร้อมที่จะช่วยเหลือ ให้ผู้รับการปรึกษาค้นพบแนวทาง หรือวิธีการที่จะพ้นความทุกข์นั้น เข้าใจความรู้สึกและสิ่งที่ผู้รับการปรึกษากำลังประสบอยู่

(2) แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์

มนุษย์แต่ละคนมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าในตนเอง

มนุษย์มีพื้นฐานที่เป็นคนดี น่าเชื่อถือ และไว้วางใจได้

มนุษย์ต้องการความรัก ความเอาใจใส่และต้องการได้รับการยอมรับ
จากบุคคลอื่น

มนุษย์มีความสามารถและความต้องการที่จะพัฒนาตนเองไปสู่สภาพที่
ดีกว่า

สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ คือ อัตมโนทัศน์

(3) ขั้นตอนและเทคนิค การศึกษาแบบผู้รับเป็นศูนย์กลาง

การศึกษาแบบผู้รับบริการเป็นศูนย์กลางแบ่งการศึกษาเป็น
3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ ประกอบด้วย ขั้นเริ่มต้นการศึกษา ขั้นดำเนินการศึกษาและขั้นยุติการศึกษา
เนื่องจากขั้นตอนการศึกษาแบบผู้รับเป็นศูนย์กลางจะเน้นเรื่องของกระบวนการที่ช่วยให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงในตัวผู้รับการศึกษา ซึ่งสังเกตได้จากพฤติกรรมของผู้รับดังนี้

ก. ผู้รับการศึกษาจะค่อย ๆ ลดความกังวลความตึงเครียดและเริ่มให้
ความไว้วางใจและมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ให้การศึกษา

ข. ผู้รับการศึกษาจะมีการพิจารณาใคร่ครวญ ทบทวนสิ่งต่าง ๆ รวมถึง
ประสบการณ์ ในช่วงชีวิตที่ผ่านมา มีการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ทำให้ผู้รับการศึกษาเกิด
การบิดเบือนไปจากความจริง

ค. ผู้รับการศึกษาพิจารณาใคร่ครวญ ทบทวน สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และ
เกิดการรับรู้ความรู้สึกที่แท้จริงของตนเอง ผ่านการสะท้อนความรู้สึกจากผู้ให้การศึกษา

ง. ผู้รับการศึกษาเริ่มที่จะยอมรับความจริง ลดการปฏิเสธความจริง
กล้าเผชิญ ความจริงได้มากขึ้น และไม่ใช้กลไกปกป้องตนเอง

จ. ผู้รับการศึกษามองเห็นคุณค่า และความสามารถของตนเอง
เกิดแนวทางการพัฒนาปรับปรุงตนเอง

ผู้ให้การศึกษาจะใช้เทคนิคพื้นฐานของการศึกษาซึ่งประกอบด้วย

1. การฟัง (Listening) เป็นการฟังที่แสดงความใส่ใจทั้งเนื้อหาและ
ความรู้สึกที่แสดงออกมาด้วยคำพูด ท่าทาง น้ำเสียงของผู้พูด และต้องแสดงให้เห็น
ว่าผู้ให้การศึกษาให้ความสนใจ และเข้าใจสิ่งที่ผู้รับพูดและแสดงออก พิจารณาได้จากสายตา
ลักษณะท่าทาง การแสดงกริยาอาการ และการสนทนาโต้ตอบ อย่างตั้งใจ มีการแสดงท่าทางที่
อบอุ่นเป็นกันเอง มีการประสานสายตากับผู้พูด

2. การถาม (Questioning) เป็นการตั้งคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้รับการ
ศึกษาได้พูด อธิบายเรื่องราว ช่วยให้สมาชิกมีการแลกเปลี่ยนความคิดที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและ

กัน และเปิดโอกาสให้สมาชิกพูดถึงความต้องการ อารมณ์ และความรู้สึก เพื่อให้สมาชิกได้เกิด ความกระจำง และนำไปสู่การสำรวจตนเอง

3. การทำให้กระจ่าง (Clarifying) เป็นการดึงเอาปัญหาของสมาชิก ที่ซ่อนเร้นอยู่ในความคิด ความรู้สึกที่ขัดแย้งกันออกมาเปิดเผย เพื่อให้สมาชิกมีเข้าใจในปัญหา ที่สำคัญ ผู้ให้การปรึกษาจะต้องมีการยอมรับผู้รับการปรึกษาอย่างไม่มีเงื่อนไข เน้นให้ผู้รับการ ปรึกษาเกิดความเข้าใจ และอยู่กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

4. การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feelings) เป็นการสื่อให้สมาชิก ทราบว่าผู้นำกลุ่มมีความเข้าใจความรู้สึกของสมาชิก จากการฟังสิ่งที่สมาชิกพูด และสะท้อนออกมา เป็นคำพูดที่ชัดเจนให้สมาชิกได้ทราบถึงอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง

5. การสนับสนุน (Supportive) เป็นการให้การเสริมแรงแก่สมาชิกที่ พยายามเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่ม เช่น การเปิดเผยถึงอารมณ์ของตนเอง เรื่องราวส่วนตัว การแสดง ความคิดเห็นต่อสิ่งที่มีการอภิปรายในกลุ่ม

6. การให้กำลังใจ (Encouraging) เป็นการเสริมแรงให้กับสมาชิก โดยการใช้คำพูด ท่าทาง เพื่อให้สมาชิกมีความมั่นใจในการพัฒนาตนเอง

7. การเงียบ (Silence) เป็นช่วงเวลาการปรึกษาที่ไม่มีการสื่อสารด้วย วาจา แต่ผู้ให้การปรึกษาเปิดโอกาสให้ผู้รับการปรึกษาทบทวนความคิด ความรู้สึกหรือเรียบเรียง เรื่องราว

นอกจากนี้ยังมีการใช้ การทวนซ้ำ (Restating) การสรุปความ (Summarizing) การตีความ (Interpreting) การเผชิญหน้า (Confronting) การเอื้ออำนวย (Facilitating) การให้ข้อมูล ย้อนกลับ (Giving feedback) การให้คำแนะนำ (Suggesting) การเชื่อมโยง (Linking) เป็นต้น

3) ทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ (Gestalt Group Counseling Theory)

ก. ธรรมชาติของมนุษย์

ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ของทฤษฎีนี้ มาจากแนวความคิดทาง จิตวิทยาที่หลากหลาย ทั้งผลการทดลองของนักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์ แนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่ม มนุษยนิยม รวมถึงแนวคิดจากปรัชญาตะวันออก และแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มภวนิยม โดยรวม เพิลส์ (Pearl) เจ้าของทฤษฎีเชื่อว่าบุคคลแต่ละคนย่อมมีศักยภาพในตนเอง สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และแต่ละคนก็มีวิธีการเฉพาะเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่จะต้องเผชิญ นอกจากนี้ บุคคลยังมีศักยภาพที่จะพัฒนาชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นได้ (สุขอรุณ วงษ์ทิม, 2558, หน้า 3-37) ส่งผล ให้นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ดังนี้

ก) มนุษย์มีลักษณะเป็นหนึ่งเดียว และเป็นหน่วยที่สมบูรณ์ในตัวเอง
 ข) มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม
 ค) มนุษย์มีความสามารถที่จะรับรู้และสัมผัสถึงความคิด อารมณ์ และ
 การรับรู้ของตนเอง

ง) มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และสามารถดำรงชีวิต
 อยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จ) มนุษย์ไม่สามารถนำพาตนเองไปเผชิญกับอดีตหรืออนาคตได้ แต่เขา
 สามารถที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันเท่านั้น

ข) โดยพื้นฐาน มนุษย์ไม่ตี ไม่แกล้งโดยกำเนิด

ช) มนุษย์พยายามที่จะพัฒนาตนเอง

ข. เป้าหมายแบบเกสตัลท์

ก) การช่วยให้ผู้รับการปรึกษาสามารถมีชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างเต็ม
 ความสามารถและเต็มศักยภาพเท่าที่ตนเองมีอยู่และลดการพึ่งพิงผู้อื่น

ข) ส่งเสริมให้ผู้รับการปรึกษามีวุฒิภาวะและความเจริญงอกงาม

ค) ส่งเสริมให้ผู้รับการปรึกษามีความรับผิดชอบ สามารถเลือกสิ่งที่
 ต้องการอย่างเหมาะสมตามศักยภาพของตน

ง) ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาตระหนักรู้ในตนเอง

จ) ส่งเสริมให้ผู้รับการปรึกษามีสติรับรู้ว่าตนเองกำลังรู้สึก คิด ทำอะไร
 ในขณะปัจจุบัน อยู่กับปัจจุบันมากกว่าอดีตหรืออนาคต

ช) ช่วยปลดปล่อยความรู้สึก ละความคิดและ สิ่งที่ยึดค้างในใจ โดยช่วยทำให้
 สิ่งที่ยึดค้างในอดีต สำเร็จ เสร็จสมบูรณ์

ซ) ช่วยให้ผู้รับการปรึกษารู้จักควบคุมตนเอง และเข้าใจว่าความวิตก
 กังวลเป็นเรื่องธรรมชาติ

ฅ) ช่วยเพิ่มความรู้สึกภาคภูมิใจ มีการยอมรับตนเอง และใช้ศักยภาพ
 ของตนลดความคิดที่สุดโต่งที่เกิดขึ้น

ฉ) ช่วยเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตให้ประสบความสำเร็จ
 โดยไม่ละเมิดผู้อื่น

ฎ) ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาคิดอย่างรอบคอบ มีการบูรณาการในชีวิต
 เพื่อช่วยในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ

ค. เทคนิคการปรึกษาแบบเกสตัลท์

เทคนิคของการปรึกษาแบบเกสตัลท์ที่สำคัญ

- ก) เทคนิค ที่นี่ และเดี๋ยวนี้ (Here and Now) เป็นเทคนิคที่ทำให้ผู้รับการปรึกษาเกิดสติ รับรู้ความรู้สึก ความคิดและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองในขณะนั้น
- ข) การใช้คำถาม “อะไร” “อย่างไร” แทน “ทำไม”
- ค) การอยู่กับความรู้สึก (Staying with Feeling)
- ง) การใช้สรรพนามแทนตัวเอง (I and Thou)
- จ) ความรับผิดชอบต่อตนเอง (I take Responsibility)
- ช) การเปลี่ยนประโยคคำถามเป็นประโยคบอกเล่า (Change Question to State)
- ซ) เทคนิคเก้าอี้ที่ว่างเปล่า (The Empty Chair Technique)

4) ทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างบุคคล

(Transactional Analysis)

อีริก เบิร์น (Bem, 1964, p. 126) ผู้ริเริ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างบุคคลนี้ สำเร็จการศึกษาทางจิตเวชจากมหาวิทยาลัยเยล ประเทศสหรัฐอเมริกา จากประสบการณ์และความรู้พื้นฐานด้านจิตวิเคราะห์ เหน่าเสนอวิธีการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบ “TA” หรือ Transactional Analysis ผ่านหนังสือชื่อ “Transactional Analysis in Psychotherapy” และ “Games People Play” แนวคิดนี้เป็นที่รู้จักยอมรับอย่างกว้างขวาง ในแวดวงนักจิตวิทยา

(1) แนวคิดสำคัญของการปรึกษาแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างบุคคล

การปรึกษาแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีแนวคิดครอบคลุม ถึง ทรนนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ โครงสร้างบุคลิกภาพ หรือสภาวะของบุคลิกภาพ รูปแบบของสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ตำแหน่งของชีวิต บทชีวิต และรูปแบบของการใช้เวลา ของบุคคล ดังนี้

ก. ทรนนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์

ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่สำคัญ 5 ประการ

- ก) บุคคลสามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้
- ข) บุคคลมีคุณค่า และมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมของตนเอง
- ค) บุคลิกภาพของบุคคลได้รับอิทธิพลที่สำคัญจากการอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์จากเขาว่าวัย

ง) บุคคลสามารถตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสมสำหรับตนเองได้ โดยการสำรวจและทำความเข้าใจกับบุคลิกภาพของตนเองอย่างมีเหตุผล กล้าปรับเปลี่ยนตำแหน่งชีวิต และรูปแบบการใช้เวลาของตนเพื่อการมีชีวิตที่ดีกว่า ตลอดจนวางแผนไปสู่เป้าหมายที่สร้างสรรค์ และพึงปรารถนา

จ) บุคคลที่มีความประสงค์จะปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อการดำรงชีวิต ที่มีคุณค่าและมีความสุขมากขึ้น มีความตระหนักรู้ตนเอง และไม่ยอมตกเป็นทาสในอดีต จะมีความเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง

ข. โครงสร้างบุคลิกภาพหรือสภาวะของบุคลิกภาพ

เบิร์น ใช้คำว่า “Ego” จากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud) เพื่อแทนสภาวะของบุคลิกภาพของบุคคล หรือ “Ego States” ซึ่งบุคคลจะมีการแสดงออกตามสภาวะจิต 3 สภาวะ คือสภาวะความเป็นพ่อแม่ (Parent Ego State : P) สภาวะความเป็นผู้ใหญ่ (Adult Ego State: A) และสภาวะความเป็นเด็ก (Child Ego State: C) เรียกย่อว่า P-A-C นำเสนอโดยสรุปได้ดังนี้

ก) สภาวะความเป็นพ่อแม่ (Parent Ego State : P) สภาวะความเป็นพ่อแม่มี 2 ลักษณะ

(ก) สภาวะความเป็นพ่อแม่เมตตา (Nurturing Parent : NP) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลที่ให้ความเอาใจใส่ห่วงใย ช่วยเหลือ ชมเชย ให้เกียรติ ยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงความรักด้วยความจริงใจ พุดจาอ่อนหวาน ให้กำลังใจ ซึ่งเป็นการแสดงความเอาใจใส่ทางบวก (Positive Strokes)

(ข) สภาวะความเป็นพ่อแม่ติเตียน (Critical Parent : CP) หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลที่ให้เห็นเป็นผู้ปกครอง ชอบใช้คำสั่ง แสดงตนเหนือผู้อื่น คุกคาม ติเตียน คุกคาม ทำให้ผู้อื่นต่ำต้อย เช่น ชี้นิ้ว กอดคอ ถอนใจ สั่งสอนเชิงวิจารณ์ ใช้น้ำเสียงดุดัน ซึ่งสิ่งนั้นผิด สิ่งนั้นถูก เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ทางลบ (Negative Strokes)

ข) สภาวะความเป็นผู้ใหญ่ (Adult Ego State: A) เป็นสภาวะที่บุคคลที่มีพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่บรรลุนิติภาวะ ใช้ความคิด ใช้เหตุผล และข้อเท็จจริงในการพิจารณาและตัดสินใจเป็นสำคัญ จะไม่คำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึก บุคคลที่มีสภาวะของผู้ใหญ่จะเป็นผู้ที่รู้จักตนเองตามความเป็นจริง มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักปรับเปลี่ยนตนเองได้สมวัยและกาลเทศะ

ค) สภาวะความเป็นเด็ก (Child Ego State: C) เป็นสภาวะที่บุคคลมีพฤติกรรมเหมือนกับยังอยู่ในวัยเด็ก มีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไรก็จะแสดงออกตามนั้น แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย

(ก) สภาวะของความป็นเด็กเจ้าปัญญา (Little Professor: LP)

เป็นสภาวะที่บุคคลมีพฤติกรรมเสมือนเป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่มีการใช้ความคิดและเหตุผลคล้ายผู้ใหญ่ บุคคลที่มี LP จึงเป็นผู้ที่รู้ว่าควรจัดการกับบางสิ่งบางอย่างด้วยวิธีการอย่างไร ด้วยตนเอง แม้ว่าเขาจะยังอยู่ในขอบเขตแห่งโลกของเด็กก็ตาม

(ข) สภาวะของความป็นเด็กที่ได้รับการขัดเกลา (Adapted Child: AC)

เป็นสภาวะที่บุคคลมีพฤติกรรมเสมือนเป็นเด็กที่ได้รับการขัดเกลามาแล้วตั้งแต่เยาว์วัย จากการอบรม เลี้ยงดูของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ และครู บุคคลที่มี AC เค้นซัดจะเข้าสังคมได้ดี มีกิจกรรมที่เหมาะสมกับกาลเทศะ หรือในทางตรงกันข้าม อาจจะไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง เนื่องจากต้องฟังและรับคำแนะนำจากผู้อื่น

(ค) สภาวะของความป็นเด็กตามธรรมชาติ (Natural Child: NC)

เป็นสภาวะที่บุคคลมีพฤติกรรมเสมือนเป็นเด็กที่ยังขาดการขัดเกลา ดังนั้น เมื่อบุคคลมี NC เค้นซัด เมื่อมีความต้องการอะไร หรือรู้สึกอย่างไร เขาจะแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างเปิดเผย อยากรู้ อยากเห็น ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

สภาวะบุคลิกภาพทั้งสามมีการถ่ายเท เปลี่ยนแปลงจาก สภาวะหนึ่งเข้าไปในอีกสภาวะหนึ่ง ส่งผลให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่ผิดปกติและไม่เหมาะสม ขณะเดียวกัน การปิดกั้นของสภาวะบุคลิกภาพ ส่วน P A หรือ C ก็ส่งผลให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่ผิดปกติและไม่เหมาะสมได้เช่นกัน

ค. รูปแบบของสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (Transaction)

สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเป็นการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันที่มีการสื่อสารสัมพันธ์ที่ใช้การพูด หรืออากัปกิริยาท่าทาง น้ำเสียง กิริยาท่าทาง ซึ่งขณะสื่อสารกัน บุคคลต่างก็จะแสดงสภาวะบุคลิกภาพใดสภาวะหนึ่งออกมา และสามารถรับรู้ได้ว่าบุคคลกำลังใช้สภาวะใดสื่อสารต่อกัน รูปแบบการติดต่อสื่อสารมี 3 แบบ คือ

ก) การติดต่อสื่อสารแบบคล้อยตาม (Complimentary Transaction)

เป็นการสื่อสารที่แสดงให้เห็นถึงการคล้อยตามกัน การโต้ตอบเป็นไปตามความต้องการของทั้งสองฝ่าย

ข) การสื่อสารแบบขัดแย้ง (Crossed Transaction)

เป็นการติดต่อสื่อสารที่คู่สนทนากล่าวถ้อยคำหรือกิริยาท่าทางที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อการสนทนามีลักษณะขัดแย้ง ก็จะทำให้การสนทนาสะดุดในระยะเวลาหนึ่งหรืออาจตลอดไป เช่น

ค) การติดต่อสื่อสารแบบซ่อนเร้น (Ulterior Transaction)

เป็นการสื่อสารที่ผู้สื่อสารแอบแฝงความต้องการที่แท้จริงไว้ โดยคำพูดกับการแสดงออกที่ไม่ตรงกับความคิด เป็นการพูดระดับสังคม (Social Level) คำพูดที่ต้องการจะสื่อออกมาจริง ๆ นั้นถูกซ่อนไว้ภายในเรียกว่า การพูดระดับจิตวิทยา (Psychological Level) การสื่อสารแบบนี้ใช้สภาวะแห่งตนที่มากกว่าสองสภาวะในเวลาเดียวกัน เบิร์น เรียกรูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบนี้ว่า "การเล่นเกมทางจิตวิทยา" การติดต่อแบบนี้จำแนกเป็น 2 แบบ คือมีทั้งการติดต่อสื่อสารแบบซ่อนเร้นทางเดียว (Mono Transaction) และ การติดต่อสื่อสารแบบซ่อนเร้นสองเดียว (Duplex Transaction)

ง. ตำแหน่งของชีวิต (Life position)

เป็นเจตคติที่บุคคล หรือเป็นทัศนคติชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกหรือจิตใจของบุคคล มีทั้งดีและไม่ดี ที่บุคคลมีต่อตนเอง และผู้อื่น ซึ่งได้รับมาจาก ประสบการณ์รอบตัว ในวัยเด็ก ในมุมมองของทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างบุคคล จะพิจารณาว่าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลจะเป็นไปในรูปแบบใด ส่วนหนึ่งเป็นการเลือกวางตำแหน่งของชีวิตของแต่ละบุคคลที่มีอิทธิพลมาจากการอบรมเลี้ยงดู และสภาพแวดล้อมวัยเด็ก ตำแหน่งของชีวิตมี 4 แบบ คือ

แบบที่หนึ่ง “ฉันก็ดี-เธอก็ดี” (I'm ok - You're ok) เป็นตำแหน่งชีวิตของบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี เข้าใจ และยอมรับตนเองได้ตามความเป็นจริง เป็นตัวของตัวเอง เห็นคุณค่าของตนเอง ขณะเดียวกันก็เห็นคุณค่าของผู้อื่น ยอมรับ ให้เกียรติผู้อื่น ใ้วางใจผู้อื่น บุคคลที่วางตำแหน่งของชีวิตแบบนี้ เมื่อประสบปัญหาหมักไม่หนีปัญหา แต่พยายามแก้ไข ปัญหาด้วยความรู้ความสามารถของตนและปรับตัวได้ดี

แบบที่สอง “ฉันนั่นดี-เธอเสีย” (I'm ok - You're not ok) เป็นตำแหน่งชีวิตของบุคคลที่มีเจตคติว่าตนเองถูก ผู้อื่นผิด ไม่มีผู้ใดเก่งหรือดีเท่าตนเอง ยึดมั่นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ ไม่ใ้วางใจผู้อื่น มองผู้อื่นในแง่ลบ บุคคลที่วางตำแหน่งของชีวิตแบบนี้ เมื่อประสบปัญหาหมักจะโทษหรือตำหนิผู้อื่น และมักจะเข้าข้างตนเอง

แบบที่สาม “ฉันเสีย-เธอนั่นดี” (I'm not ok - You're ok) เป็นตำแหน่งชีวิตของบุคคลที่มีเจตคติว่า ตนเองด้อยกว่าผู้อื่น มีความสามารถน้อย ด้อยคุณค่ากว่าผู้อื่น ต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่กล้าแสดงออก ชอบปลีกตัวอยู่ตามลำพัง และเก็บกอดความรู้สึกของตนเองไว้ บุคคลที่วางตำแหน่งของชีวิตแบบนี้ เมื่อประสบปัญหาหมักจะหลีกเลี่ยงปัญหา ไม่พยายามแก้ไข

แบบที่สี่ “ฉันก็แย่-เธอก็แย่” (I'm not ok - You're not ok) เป็นตำแหน่งชีวิตของบุคคลที่มีเจตคติว่าไม่ดีทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ไม่เห็นคุณค่าของชีวิต ท้อแท้สิ้นหวัง ดำรงชีวิตอย่างเศร้าหมอง หมกมุ่นตายอยาก และปราศจากเป้าหมาย ขณะเดียวกันก็มองผู้อื่นในแง่ร้าย เห็นคนอื่นไร้คุณค่าหรือไร้ความหมาย บุคคลที่วางตำแหน่งของชีวิตแบบนี้ มักเป็นผู้ป่วยโรคจิต โรคประสาทที่สามารถทำร้ายตนเองและผู้อื่นได้โดยไม่รู้สึกลึกซึ้ง

จ. รูปแบบการใช้เวลา (Structuring Time) นักจิตวิทยาการปรึกษาแบบวิเคราะห์สัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคลมีแนวคิดที่ว่า รูปแบบการใช้เวลาในชีวิตประจำวันของแต่ละคนนั้นเกิดจากความต้องการการยอมรับและการเอาใจใส่ (Stroke) ดังนั้นบุคคลจึงใช้เวลาในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยแรงจูงใจภายในของตน ตามแนวคิดของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบวิเคราะห์สัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคล เชื่อว่ารูปแบบการใช้เวลาจะมี 6 แบบ บุคคลใดจะใช้เวลาแบบใดขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของเขา บุคคลที่มีรูปแบบการใช้เวลาอย่างสอดคล้องกับกาลเทศะ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย บุคคลนั้นจะได้รับการยอมรับและเอาใจใส่ตามที่พึงประสงค์ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

รูปแบบการใช้เวลาทั้ง 6 แบบ มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

แบบที่ 1 แบบ “เลียงหนี” (Whitdrawal) เป็นรูปแบบการใช้เวลาซึ่งบุคคลไม่ต้องการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เขาอาจจะใช้วิธีการหลีกเลี่ยงการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือบางคนอาจจะใช้วิธีการเลียงหนี โดยไม่สนใจและไม่รับรู้ต่อสภาพแวดล้อมทั้ง ๆ ที่ตนอยู่ ณ ที่นั้นด้วย

แบบที่ 2 แบบ “พิธีการ” (Ritals) เป็นรูปแบบการใช้เวลาซึ่งบุคคลติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีพิธีการ เป็นไปตามมารยาทที่ดีในการเข้าสังคม หรือตามธรรมเนียมซึ่งถือปฏิบัติติดต่อกันมา เช่นเมื่อพบกันก็กล่าวสวัสดิ หรือถามไถ่ทุกข์สุขกัน เมื่อไปร่วมงานมงคลสมรสก็แสดงความชื่นชมยินดี หรือเมื่องานพิธีศพก็แสดงความเสียใจ เห็นอกเห็นใจ

แบบที่ 3 แบบ “ฆ่าเวลา” (Partimes) เป็นรูปแบบการใช้เวลาซึ่งบุคคลติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไม่ลึกซึ้ง เพราะเป็นการพูดคุยกันทั่ว ๆ ไป หรือในเรื่องที่ห่างไกลตัว และไม่จำเป็นต้องมีจุดหมายที่ชัดเจน เช่นการพูดคุยเกี่ยวกับข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ดินฟ้าอากาศ แหล่งท่องเที่ยว

แบบที่ 4 แบบ “กิจกรรม” (Activity) เป็นรูปแบบการใช้เวลาซึ่งบุคคลติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีเป้าหมายและได้สาระประโยชน์ เช่น การติดต่อสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานหรือผู้ร่วมกิจกรรมจากการประกอบอาชีพ การทำงานอดิเรก หรือการทำกิจกรรมต่าง เพื่อสังคม เป็นต้น

แบบที่ 5 แบบ “เกม” (Games) เป็นรูปแบบการใช้เวลาซึ่งบุคคลมีโอกาสดูระบายความรู้สึกที่สะสมไว้ของตน (มักเป็นความรู้สึกทางลบ เช่น โกรธ กลัว ริษยา) กับบุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์ด้วย เพื่อให้ตนได้รับการยอมรับและเอาใจใส่ตามที่ต้องการแม้ว่าบุคคลที่ใช้เวลาแบบเกมจะมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องค่อนข้างใกล้ชิดและยาวนาน แต่มักเป็นสัมพันธภาพที่ไม่จริงจังต่อกัน และอาจจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพจิตได้

แบบที่ 6 แบบใกล้ชิด (Intimacy) เป็นรูปแบบการใช้เวลาซึ่งบุคคลติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างใกล้ชิดสนิทสนม ใจกว้างใจกัน และจริงจังต่อกัน เช่น สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนคู่หู คู่รัก สามีภรรยา รวมทั้งผู้ให้การศึกษาและผู้รับบริการ

(2) เป้าหมายของการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างบุคคล

เป้าหมาย ของการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างบุคคล มี 2 ชนิด คือ เป้าหมายหลัก และเป้าหมายระยะสั้น

เป้าหมายหลัก คือการช่วยให้ผู้รับบริการเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง (Autonomus) หรือเป็นอิสระจากการถูกควบคุมจากประสบการณ์ในอดีต ซึ่งบุคคลสามารถแสดงออกได้ 3 ลักษณะ คือ มีความตระหนักรู้ ความเป็นธรรมชาติ มีความใกล้ชิด

ส่วนเป้าหมายระยะสั้น คือช่วยให้ผู้รับบริการหลุดพ้น จากบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสมที่เกิดขึ้นจาก ความเลอะเลือนของสภาวะผู้ใหญ่ การปิดกั้นสภาวะบุคลิกภาพส่วนต่าง ๆ หรือเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะของบุคลิกภาพที่เร็วเกินไป หรือหลุดพ้นจากตำแหน่งชีวิตที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการได้รับการยอมรับหรือให้การยอมรับและการเอาใจใส่เชิงบวก

(3) ขั้นตอนและเทคนิคของการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างบุคคล

สุขอรุณ วงษ์ทิม (2558, หน้า 4-50) ระบุว่าขั้นตอนการปรึกษากลุ่มมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษา

ขั้นนี้ผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษาเริ่มต้นทำความเข้าใจซึ่งกันและกันผู้ให้การศึกษาช่วยให้ผู้รับการศึกษา รู้สึกอบอุ่นใจ และช่วยให้มีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อย่างจริงจัง รวมทั้งช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าจะมีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นหลังจากนั้น

ขั้นที่สอง การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน

ผู้ให้การปรึกษาและผู้รับการปรึกษาจะเจรจา พูดคุย ถึงเป้าหมายที่ ต้องการบรรลุ รวมถึงบทบาทของผู้ให้และผู้รับ ซึ่งต้องมีการกำหนด ตั้งแต่ช่วงแรก ๆ ในขั้นนี้มีการ ใช้เทคนิคคือ เทคนิคการกำหนดข้อตกลง (Contact Technique) ซึ่งเป็นหนึ่งในเทคนิคที่สำคัญของ การปรึกษากลุ่มในทฤษฎีนี้ เพื่อช่วยให้ผู้ให้และผู้รับบริการได้ร่วมกันพิจารณา

ขั้นที่สาม การวิเคราะห์

นี้จะมีการวิเคราะห์ผู้รับการปรึกษาใน 4 ประเด็น ได้แก่ โครงสร้าง บุคลิกภาพ สภาวะบุคลิกภาพ การวิเคราะห์การเล่นทางจิตวิทยา การวิเคราะห์ห้วงชีวิต (สุขอรุณ วงษ์ทิม, 2558, หน้า 4 -51) โดยผู้ให้การปรึกษาชี้แจงให้ผู้รับการปรึกษา ู้ เข้าใจธรรมชาติของ โครงสร้างบุคลิกภาพของบุคคล กับช่วยให้ผู้รับการปรึกษาระบุสภาวะบุคลิกภาพทั้งสามส่วนของ เขา เข้าใจถึงสภาวะการทำงานของบุคลิกภาพส่วนต่าง ๆ เรียนรู้ที่จะใช้อย่างเหมาะสม ซึ่งสามารถ ใช้วัสดุสิ่งพิมพ์ หรือแบบฝึกปฏิบัติโดยผู้ให้การปรึกษากระตุ้นสมาชิกกลุ่ม อาจจะช่วยกันวิเคราะห์ สภาวะบุคลิกภาพของสมาชิก อาจจะมีการบันทึกและนำกลับมาพูดคุยเพื่อพิจารณาว่า ระหว่างการ สนทนาได้ตอบกับสมาชิกกลุ่มใช้สภาวะบุคลิกภาพในส่วนใด ถ้ามีส่วนที่ไม่เหมาะสมผู้ให้การ ปรึกษาจะช่วยให้ผู้รับการปรึกษาได้เกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม

ขั้นที่สี่ การเรียนรู้ใหม่

ผู้ให้การปรึกษาช่วยให้ผู้รับการปรึกษามีความพร้อมที่จะออกไปเผชิญกับ โลกแห่งความเป็นจริงภายนอกกลุ่ม ผู้ให้การปรึกษาจะคอยให้ข้อมูล ให้การฝึกฝน และให้กำลังใจ เพื่อสนับสนุนให้ผู้รับการปรึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ และปรับตัวได้

ขั้นที่ห้าการยุติ

เมื่อผู้รับการปรึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในข้อตกลง กระบวนการช่วยเหลือก็จะยุติลง ผู้ให้การปรึกษาชี้แจงให้ผู้รับการปรึกษาได้ทราบ

ส่วนเทคนิคการปรึกษาที่นิยมนำมาใช้ คือเทคนิคการกำหนดข้อตกลง (Contact Technique) และเทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing Technique) เป็นเทคนิคที่ สามารถช่วยให้ผู้รับเกิดความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองและพฤติกรรม ของผู้อื่นในชีวิตประจำวัน ได้มากยิ่งขึ้น

และเทคนิคเก้าอี้ว่าง (Empty Chair Technique) เทคนิคนี้จะช่วยให้ ผู้รับบริการเข้าใจถึงรูปแบบการติดต่อสัมพันธ์ของผู้รับการปรึกษาที่มีต่อผู้อื่น ตลอดจนการ ตระหนักถึงจุดเด่นจุดด้อยที่ควรปรับเปลี่ยนหรือสร้างเสริม

5) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ (Solution-Focused Brief

Therapy in Groups: SFBT)

การให้การปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ (SFBT) เป็นการบำบัดที่มีแนวคิดมุ่งถึงอนาคต มีเป้าหมายที่ชัดเจน และใช้ระยะเวลาสั้น ได้รับการพัฒนาเป็นครั้งแรกในปี 1980 โดย Steve de Shazer และ Insoo Kim Berg ณ สถาบันบำบัดครอบครัวระยะสั้น ในมิววอคกี การปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ หรือ SFBT เน้นในเรื่องพลังและความยืดหยุ่นของแต่ละบุคคล โดยมุ่งประเด็นไปที่เรื่อง “ข้อยกเว้น” ของปัญหา และการคิดหาคำตอบให้กับปัญหาด้วยการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ผู้ให้การปรึกษาจะกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษามีพฤติกรรมดังกล่าว Exception and Solution) เพิ่มขึ้น หลังจากที่ได้เคยทำสำเร็จมาก่อนหน้านี้ (de Shazer & Dolan, 2007)

การให้การปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ (SFBT) เป็นรูปแบบการบำบัดที่มีประสิทธิผล และใช้ได้กับผู้รับการปรึกษาที่มีปัญหาหลากหลายรูปแบบ เช่น ซึมเศร้า คิดฆ่าตัวตาย ปัญหาการนอน ปัญหาการกินผิดปกติ ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูก ปัญหาสัมพันธภาพของกลุ่มสมรส ปัญหาทางเพศการถูกคุกคามทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว และปัญหาการเห็นคุณค่าแห่งตน เป็นต้น

1) แนวคิดหลัก

(1) แนวคิดเชิงบวก (Positive Orientation)

การให้คำปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ (SFBT) มีหลักการอยู่บนสมมติฐานของการมองโลกในแง่ดี ที่ว่ามนุษย์เต็มไปด้วยพลังและศักยภาพ และความสามารถที่จะค้นหาทางออก คำตอบ หรือวิธีการ (Solution) ที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของพวกเขา ผู้ให้การปรึกษามีบทบาทในการช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเข้าถึงพลังและศักยภาพที่อยู่ในตัวเขา เช่น ความยืดหยุ่น ความกล้าหาญ และความมีปัญญาที่จะแก้ไขปัญหาค้นหาด้วยการสนทนา ผู้รับการปรึกษาเห็นภาพของตนเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ในชีวิต ความเป็นไปในอนาคตและอะไรที่จะนำพาเขาไปสู่ความสำเร็จ เป็นการให้การปรึกษาที่เต็มไปด้วยความเคารพและความหวัง บนพื้นฐานมิตีเชิงบวก เช่น พลังในตัวบุคคล และวิธีการหาคำตอบให้กับปัญหาซึ่งได้รับแนวทางมาบ้างแล้วจากสถานการณ์อื่นๆ

การให้การปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ มีฐานคิดเช่นเดียวกับจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งเน้นสิ่งที่ถูกต้องและกำลังขับเคลื่อนอยู่ในตัวบุคคล มากกว่าที่จะเน้นจุดด้อย ความอ่อนแอ และปัญหาของเขาด้วยการดึงเอามิตีเชิงบวกมาเป็นจุดเด่น ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวคิดของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

การให้การปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ (SFBT) ให้ความสำคัญกับปัจจุบันและอนาคต ผู้ให้การปรึกษามุ่งเน้นกับสิ่งที่เป็นไปได้ ในการหาคำตอบให้กับปัญหา มากกว่าความสนใจในตัวปัญหาและการสำรวจเรื่องราวในอดีต de Shazer (1988, 1991) ให้คำแนะนำว่า ไม่จำเป็นที่จะรู้ถึงสาเหตุของปัญหาเพื่อที่จะหาวิธีการแก้ปัญหา และไม่จำเป็นที่จะต้องมีการเชื่อมโยงกันระหว่างตัวปัญหา กับวิธีการแก้ปัญหา ไม่จำเป็นที่จะต้องรวบรวมข้อมูลรายละเอียดของปัญหาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ขั้นตอน และเทคนิคการปรึกษา

ขั้นตอนของการปรึกษาตามทฤษฎีแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. การอธิบายปัญหา (Describing the Problem)
2. การพัฒนาเป้าหมาย (Developing Well-formed Goals)
3. การค้นหาข้อยกเว้น (Exploring for Exceptions)
4. การให้ข้อมูลย้อนกลับในช่วงสิ้นสุดชั่วโมงการปรึกษา

(End-of-Session Feedback)

5. การประเมินความก้าวหน้าของผู้รับบริการปรึกษา

(Evaluating Client Progress)

เทคนิคการปรึกษา

1. คำถามปาฏิหาริย์ (The Miracle Question)

ผู้ให้การปรึกษาจะใช้การสนทนาที่มองโลกในแง่ดีพูดคุยกับผู้รับ การปรึกษา ให้บรรลุเป้าหมายเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ วิธีการบรรลุเป้าหมายได้ถูกพัฒนา ด้วยสิ่งที่ de Shazer (1985, 1988) เรียกว่า “คำถามปาฏิหาริย์” ซึ่งปกติจะมีรูปแบบคำถามดังนี้ “ถ้ามีปาฏิหาริย์เกิดขึ้น ปัญหาที่มีอยู่มันอันตรายหายไปในช่วงข้ามคืน คุณรู้ได้อย่างไรว่าปัญหา หหมดไปแล้ว? และอะไรที่จะแตกต่างไปจากเดิม?” สมาชิกจะถูกกระตุ้นให้ตอบคำถามที่ว่า “อะไรที่จะแตกต่างไปจากเดิม” แทนที่จะมามัวนั่งมองดูปัญหา ตามความเห็นของ Sklare (2005) เขามีความเห็นว่าการถามปาฏิหาริย์ถูกออกแบบมาเพื่อให้สมาชิกสามารถวาดภาพใน ความคิดว่าชีวิตจะเป็นอย่างไรเมื่อปัญหาหมดไป การกระตุ้นให้สมาชิกวาดฝันในสิ่งที่พวกเขาอยาก เป็นอยากทำ อยากไปในที่ไม่เคยไป เป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้ให้การปรึกษาเชิญชวนให้สมาชิกกล้าฝันแม้ จะเป็นฝันที่เป็นไปไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับบริการปรึกษาเกิดพลังที่จะประสบความสำเร็จ ดีกว่าที่จะ ไปจำกัดจินตนาการของพวกเขา คำถามปาฏิหาริย์เป็นตัวอย่างหนึ่งของคำถามข้อยกเว้นที่เกี่ยวกับ

อนาคต (โดยปกติคำถามข้อยกเว้นจะเกี่ยวกับปัญหาในอดีต) และเป็นเทคนิคหนึ่งในการตั้งเป้าหมายซึ่งมีประโยชน์สำหรับสมาชิกที่ยังไม่เห็นภาพของปฏิกิริยาที่จะเกิดขึ้น

2. คำถามข้อยกเว้น (Exception Questions)

ทฤษฎีการปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ SFBT มีแนวคิดว่าในช่วงเวลาชีวิตของเราโดยเฉพาะในยามที่มีปัญหาหรรษา ก็ต้องมีบ้างบางขณะที่ปัญหาไม่ได้ถูกมองว่าเป็นปัญหาโดยบุคคลนั้นช่วงเวลานี้เองที่เราเรียกว่า ข้อยกเว้นของปัญหา (Exceptions) คำถามข้อยกเว้นจะชี้นำให้ผู้รับการปรึกษาเห็นว่าบางครั้งปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นน้อยลงหรือไม่รุนแรง ข้อยกเว้นเป็นเรื่องของเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นกับสมาชิก ซึ่งคาดคะเนด้วยเหตุผลว่าปัญหาต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่สุดท้ายปัญหาก็ไม่ได้เกิดอย่างที่คิด (de Shazer, 1985; Murphy, 2008) ครั้นเมื่อผู้รับการปรึกษาสามารถระบุข้อยกเว้นได้แล้ว ตัวอย่างของความสำเร็จหรือข้อยกเว้นนั่นเองจะถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ด้วยการให้ผู้รับการปรึกษาสำรวจเป้าหมายที่สำคัญของพวกเขา รวมถึงพลังและทรัพยากรที่อยู่ในตัวเองออกมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Murphy, 2008)

3. คำถามเผชิญ (Coping Questioning)

ผู้ให้การปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ จะใช้การตั้งคำถามเพื่อเปลี่ยนแปลงความสนใจของผู้รับการปรึกษา ช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ใหม่ในสิ่งที่ผู้รับการปรึกษาได้ทำไปแล้ว เขาอยู่ในสภาพนั้นได้อย่างไร เผชิญกับอะไรบ้างในเวลานั้น เป็นวิธีการที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์ของสมาชิกกลุ่ม แทนที่จะใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลให้การปรึกษาไม่ควรตั้งคำถามที่ตนเองรู้คำตอบอยู่แล้ว เขาต้องตั้งคำถามด้วยท่าทีของความเคารพ ความอยากที่จะรู้อย่างแท้จริง ความสนใจอย่างจริงใจ และเปิดเผย คำถามต้องเกี่ยวข้องกับผู้รับการปรึกษา และผลที่ตามมา คือคำตอบที่มาจากตัวผู้รับการปรึกษาเองในฐานะผู้เชี่ยวชาญ คำตอบนี้เองกลับกลายเป็นข้อมูลที่จะไปกระตุ้นความสนใจของผู้ให้การปรึกษาให้คิดตั้งคำถามต่อไป ดังนั้นคำถามจึงมาจากคำตอบก่อนหน้านี้ ส่วนผู้รับการปรึกษาที่เหลือจะถูกกระตุ้นให้ตอบรับไปพร้อมกับผู้ให้การปรึกษาเพื่อสร้างความร่วมมือกันในกลุ่ม การสร้างกระบวนการกลุ่มที่มีความร่วมมือกันเป็นเรื่องสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม

4. การสร้างงานในครั้งแรก (Formula First Session Task)

เทคนิคนี้ ผู้ให้การปรึกษาจะมอบหมายงานให้สมาชิกนำกลับไปทำที่บ้านหลังปิดกลุ่มครั้งแรกและนำกลับมารายงานในการเปิดกลุ่มครั้งต่อไป โดยกล่าวดังนี้ “ระหว่างนี้จนถึงการทำกลุ่มครั้งต่อไป ดิฉันจะมอบการบ้านให้คุณไปทำ คือ ให้คุณสังเกตว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับชีวิตของคุณ กับครอบครัว ชีวิตสมรส สัมพันธภาพ ซึ่งคุณอยากให้มันเกิดขึ้นต่อไป

แล้วนำกลับมาเล่าให้กลุ่มฟังในการพบกันครั้งหน้า” (de Shazer, 1985, p.137) de Shazer เชื่อว่าการบ้านที่มอบให้นี้จะเพิ่มทัศนคติเชิงบวกของสมาชิกแต่ละคนที่มีต่อปัจจุบันและอนาคตมีงานวิจัยที่ยืนยันประโยชน์ของ FFST ว่าในการทำกลุ่มครั้งที่ 2 มีสมาชิกถึง 89 % ของสมาชิกกลุ่มที่ถูกมอบหมายงานให้กลับไปทำที่บ้าน นำกลับมารายงานในทำที่เชิงบวกและเต็มไปด้วยคุณค่า และ 57 % ของสมาชิกกลุ่มรายงานว่าสถานการณ์ชีวิตของพวกเขาดีขึ้น (de Shazer, 1985)

5. คำถามลำดับขั้น (Scaling questions)

ผู้ให้การปรึกษาจะใช้คำถามลำดับขั้นเมื่อไม่สามารถสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงในตัวสมาชิกผู้รับการปรึกษาในเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก และการสื่อสาร เช่น ถ้าสมาชิกกลุ่มบอกว่ารู้สึกกังวล ผู้นำกลุ่มจะตั้งคำถามว่า “มีคะแนน 0 ถึง 10 คะแนน 0 เท่ากับความรู้สึกของคุณที่เต็มไปด้วยความกังวลขณะเมื่อเริ่มทำกลุ่ม และคะแนนเต็ม 10 เท่ากับความรู้สึกของคุณเมื่อมีปาฏิหาริย์เกิดขึ้น และความกังวลทุกอย่างหายไปสิ้น ณ เวลานี้คุณลองให้คะแนนตัวเองว่าคุณรู้สึกกังวลมากน้อยในระดับใด?” แม้ว่าสมาชิกจะให้คะแนนตนเองแค่ 1 คะแนน มันก็บ่งบอกถึงความก้าวหน้าที่เขาได้พัฒนาจาก 0 ไปเป็น 10 ผู้นำกลุ่มต้องถามต่อว่าสมาชิกก้าวหน้าได้อย่างไร? และต้องการสิ่งใดเพื่อจะก้าวหน้าไปในระดับคะแนนที่สูงขึ้น คำถามลำดับขั้น (scaling question) ช่วยให้สมาชิกกลุ่มสนใจมากขึ้นในสิ่งที่พวกเขาทำอยู่ และทำอย่างไรที่จะก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่พวกเขาตั้งใจไว้

6) ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบแอดเลอร์

Alfred Adler ผู้นำเสนอทฤษฎีจิตวิทยาเอกัตบุคคล เกิดที่ประเทศออสเตรีย ถือกำเนิดในครอบครัวชาวยิวที่มีฐานะปานกลาง Adler เป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้อง 6 คน หลังจากจบการศึกษาเบื้องต้นแล้ว เขาได้เข้าศึกษาในคณะแพทยศาสตร์ที่ Vienna Medical School เขามีโอกาสทำงานร่วมกับฟรอยด์ เป็นเวลา 8-10 ปี ภายหลังจากแอดเลอร์ได้ก่อตั้งสมาคมจิตวิทยาเอกัตบุคคลและนำเสนอทฤษฎีจิตวิทยาเอกัตบุคคล (Individual Psychology) หรือ “Adlerian Therapy” ทฤษฎีนี้ได้ขยายไปสู่ครู แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ และวิชาชีพอื่น ๆ ในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น แม้ว่าเขาจะเสียชีวิตไปแล้วแนวคิดนี้ก็ยังได้รับความสนใจ นำไปเผยแพร่ พัฒนาปรับปรุง และนำมาประยุกต์ใช้ในด้านการศึกษา การบำบัดรายบุคคล และรายกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน

(1) ทรรศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์

มองมนุษย์แบบองค์รวม (Holistic) และมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละคน (Uniqueness of Individual) การมีเป้าหมายและจุดประสงค์ การแสวงหาความสำคัญหรือ

ปมเด่น (Significance or Superiority) การสนใจสังคม (Social Interest) แบบแผนชีวิต (Lifestyle Assessment) ความเชื่อที่ผิด (Mistaken Beliefs) การปกป้องตนเอง (Safeguarding)

(2) โครงสร้างบุคลิกภาพ

ก. พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ

ข. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ

ค. การพัฒนาบุคลิกภาพที่ผิดปกติ

(3) เป้าหมายของการปรึกษา

สุขอรุณ วงษ์ทิม (2558) ได้รวบรวมแนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญด้านการปรึกษาเชิงจิตวิทยาเกี่ยวกับเป้าหมายของการปรึกษาแบบแอดเลอร์ เช่น ไดรเคอร์ส แกลดดิ้ง คอเรีย เบิร์สทและสติวเวิร์ด โมสแซค และมานิแอกซ์ เป้าหมายหลักของการปรึกษาแบบแอดเลอร์ คือ เพื่อส่งเสริมความสนใจในสังคมและความรู้สึกเท่าเทียมผู้อื่น เป็นสมาชิกที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม เข้าใจในแบบแผนชีวิตปรับเปลี่ยนแผนชีวิต ปรับเปลี่ยนเป้าหมายในชีวิต ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง ลดการประเมินตนเองในทางลบ มีความเชื่อและการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นที่ถูกต้อง เปลี่ยนแปลงความรู้สึก เจตคติและแรงจูงใจที่ผิด เอาชนะความรู้สึกขลาดและความรู้สึกด้อย มีพฤติกรรมใหม่ที่เหมาะสม และปรับเปลี่ยนวิถีทาง ดำเนินชีวิตใหม่ ภายใต้สัมพันธภาพที่มีความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างผู้ให้และผู้รับการปรึกษา

(4) ขั้นตอนการปรึกษาแบบแอดเลอร์

ขั้นตอนการปรึกษาแบบแอดเลอร์มี 4 ขั้นตอน

ก. ขั้นการสร้างสัมพันธภาพ

การสร้างความคุ้นเคยซึ่งกันและกันระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้รับการปรึกษา จะเกิดขึ้นในระยะที่มีเพื่อให้เกิดความร่วมมือและสร้างความรับผิดชอบต่อชีวิตตนเองของผู้รับ รวมถึงมีความพร้อมที่จะยอมรับ เปิดเผยเรื่องราวหรือประสบการณ์ส่วนตัว และพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง ขั้นนี้จะมีมีการร่วมกันกำหนดเป้าหมาย

ข. ขั้นการสำรวจพลวัตทางจิต

ในขั้นนี้ผู้ให้การปรึกษามีเป้าหมายที่จะสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจของผู้รับการปรึกษา ซึ่งมุ่งที่จะทำความเข้าใจในแบบแผนชีวิตอย่างลึกซึ้ง ตามบริบทแวดล้อมของผู้รับการปรึกษา และทำการสัมภาษณ์เพื่อประเมินแบบแผนชีวิต อาจจะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวให้ผู้ให้การปรึกษาฟังให้มากที่สุด ร่วมด้วยการสัมภาษณ์ความรู้สึก

ค. ขั้นการส่งเสริมความเข้าใจในตนเองและการหยั่งรู้

เป็นระยะที่ผู้ให้การปรึกษาส่งเสริมให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความเข้าใจในตนเองและเกิดการหยั่งรู้ ซึ่งเกิดจากการแปลความหมายการกระทำและแรงจูงใจต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตของ ของผู้รับการปรึกษา เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ซ่อนเร้นซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่พฤติกรรมใหม่

ง. ขั้นการกำหนดทิศทางใหม่และการเรียนรู้ใหม่

เป็นการลงมือแก้ไขปัญหา โดยนำการหยั่งรู้สู่การปฏิบัติ เน้นให้ผู้รับการปรึกษาค้นพบมุมมองใหม่ ค้นหาโอกาส และส่งเสริมให้เกิดความกล้าหาญที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ปรับเปลี่ยนเป้าหมาย จากทางเลือกต่าง ๆ

(5) เทคนิคการปรึกษาแบบแอดเลอร์

สุขอรุณ วงษ์ทิม (2558) ได้สรุปเทคนิคและทักษะที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการปรึกษาแบบแอดเลอร์นำไปใช้ในการช่วยเหลือผู้รับการปรึกษา ว่าจะต้องใช้ทั้งเทคนิคเฉพาะของการปรึกษาแบบแอดเลอร์และเทคนิคพื้นฐานของการปรึกษาทั่วไป เทคนิคของแอดเลอร์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ มีดังนี้

ก. เทคนิคเฉพาะของการปรึกษาแบบแอดเลอร์

1. การให้กำลังใจ (Offering Encouragement) การปรึกษาแบบแอดเลอร์ ใช้เทคนิคการให้กำลังใจ ช่วยในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของบุคคล เป็นวิธีที่นับว่ามีประสิทธิภาพ ที่ช่วยสื่อสารให้ผู้รับการปรึกษารับรู้ได้ว่าได้รับการสนับสนุน กระตุ้นให้เกิดความพยายาม เกิดศรัทธาในตนเอง หลักการ

2. การตั้งคำถาม (Asking Question) เป็นเทคนิคที่นำมาช่วยให้ผู้รับการปรึกษาได้มีการเปิดเผยความต้องการของตนเองให้เด่นชัดขึ้น เกิดการเข้าใจตนเองหยั่งรู้ในความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตและการกระทำของตน ช่วยให้ผู้ให้การปรึกษาเข้าใจผู้รับการปรึกษามากยิ่งขึ้น เช่น “ถ้าอาการ.....ของคุณไม่มี ชีวิตของคุณจะแตกต่างไปอย่างไร” หรือ “อะไรที่จะแตกต่าง ถ้าคุณสบายดี”

3. การกดปุ่ม (Push Button Technique) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเชื่อว่าเขาสามารถควบคุม ความรู้สึกของตนเองได้ โดยผู้รับจะต้องจินตนาการหลับตานึกถึงภาพของเหตุการณ์ 2 ภาพ ที่ผู้รับมีความรู้สึกแตกต่างกัน เช่นภาพเหตุการณ์ที่มีความสุข และภาพเหตุการณ์ที่มีความทุกข์ โดยให้ผู้รับการปรึกษาตั้งใจจับความรู้สึกที่เกิดขึ้นของตนเอง จากนั้นให้ผู้รับการปรึกษาลองจินตนาการถึงเหตุการณ์ที่เขาไม่ได้คาดหวังจะให้เกิด

วัตถุประสงค์เพื่อสอนให้ผู้รับการปรึกษารับรู้ว่า เขาสามารถสร้างความรู้สึกหรืออารมณ์อะไรก็ได้ตามที่เขาปรารถนา

4. การพึงพอใจในผู้อื่น (Pleasing Someone) เทคนิคนี้นำมาใช้กับผู้รับการปรึกษาที่ไม่สนใจในสังคม เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในผู้อื่น และกระทำสิ่งที่ดีเพื่อผู้อื่นให้มากขึ้น

5. การมอบหมายงานและข้อผูกพัน (Task Setting and Commitment)

เป็นการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมโดยใช้ความพยายามของผู้รับการปรึกษา โดยจะมีการกำหนดหน้าที่และมอบหมายภารกิจ เช่น การการฝึกให้มีความสนใจในสังคม การเขียนจดหมาย การแสดงบทบาทสมมติ และการคิดที่แตกต่างเป็นต้น ซึ่งจะมีการวางแผนที่จำกัดเวลาระยะเวลาช่วงสั้น ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามที่กำหนดและสามารถปรับปรุงแผนงานได้ใหม่ ส่วนภารกิจที่จะกำหนดให้ปฏิบัตินั้นต้องเป็นภารกิจเป็นไปได้จริง (Realistic) และสามารถบรรลุผลได้ (Attainable)

ข. ทักษะพื้นฐานของการปรึกษาทั่วไป

1. การเงียบ (Silence) เป็นการเงียบของผู้ให้การปรึกษา ที่ไม่พูดอะไรออกมาเพื่อรับฟังผู้รับการปรึกษาในกรณีที่เขาไม่สบายใจ จะช่วยให้เขาตระหนักรู้ในตนเอง

2. การฟัง (Listening) การฟังที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความไว้วางใจและเคารพนับถือกันและกัน ซึ่งทั้งสองประกอบเป็นปัจจัยที่สำคัญของการปรึกษาแบบแอดเลอร์

3. การแปลความ (Interpretation) เป็นการแปลความหมายพฤติกรรมของผู้รับการปรึกษา ที่แสดงออกอย่างไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของผู้รับการปรึกษาด้วยคำพูดที่ขึ้นต้นด้วย “จะเป็นไปได้ไหมที่...” หรือ “ฉันสงสัยว่าถ้า ...”

4. การสะท้อน

5. การเผชิญ

6. การให้คำแนะนำ (Giving Advice) เป็นการให้คำแนะนำแก่ผู้รับการปรึกษา หากผู้รับการปรึกษาพร้อมที่จะรับฟังและสามารถยอมรับได้

3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

มงคล ศัยยกุล (2556) ศึกษาการใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยสร้างรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการ และขั้นยุติ โดยบูรณาการเฉพาะเทคนิคการปรึกษาของทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้รับการศึกษา ครอบคลุมองค์ประกอบของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่ต้องการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยรวม และรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองที่ได้รับรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการปรึกษาใด ๆ ในระยะก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน แต่แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์โดยรวม และรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองหลังรับการปรึกษากลุ่มสูงกว่าของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในระยะหลังการทดลอง และระยะหลังการติดตามผล และ เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏที่ได้รับรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการกับของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏที่ไม่ได้รับการปรึกษาใด ๆ ในระยะก่อนการปรึกษา ระยะหลังการปรึกษา และระยะหลังการติดตามผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ 8 แห่ง จำนวน 960 คน ได้มาโดยการสุ่มหลายขั้นตอน เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน กลุ่มที่สอง คือนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 16 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงโดยเลือกจากผู้ที่มีคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายโดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความตรงเชิงโครงสร้าง โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและความแปรปรวนแบบวัดซ้ำสองทาง ผลการวิจัยพบว่า

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การตั้งเป้าหมายและการวางแผน ความมีอิสระแห่งตนและกล้าตัดสินใจ การรับรู้ความสามารถของตน และความรับผิดชอบต่อตนเอง ทั้ง 4 องค์ประกอบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งมีค่าน้ำหนักที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการและขั้นยุติ โดยบูรณาการเฉพาะเทคนิคการปรึกษาของทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้รับการศึกษา และสอดคล้องกับการพัฒนาองค์ประกอบของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ

3. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยรวม และรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองที่ได้รับรูปแบบการปรึกษากลุ่ม แบบบูรณาการ และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการปรึกษาใดๆ ในระยะก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน แต่แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์โดยรวม และรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองสูงกว่าของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในระยะหลังการทดลอง และระยะหลังการติดตามผล

ทัชชา สุริโยและคณะ (2016) ทำการพัฒนาความฉลาดทางสังคมให้กับนักเรียนที่มีภาวะซึมเศร้าโดยใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มที่บูรณาการทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเผชิญความจริง และทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพ โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มที่พัฒนาขึ้นใช้ระยะเวลาจำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที โดยแต่ละครั้งประกอบด้วยรายละเอียด ได้แก่ ชื่อของโปรแกรม หลักการ จุดมุ่งหมายของโปรแกรม วิธีดำเนินการ ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเริ่มต้นการให้คำปรึกษา ขั้นดำเนินการให้คำปรึกษา และขั้นยุติการให้คำปรึกษา และ การประเมินผล และครอบคลุมองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม 2 ปัจจัย ปัจจัยแรกคือ การตระหนักรู้ทางสังคม ได้แก่ การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การให้ความสนใจผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการรับรู้ทางสังคม ปัจจัยที่สองคือ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ ความสามารถในการเข้าร่วมกับบุคคล ความสามารถในการแสดงตนเอง ความสามารถในการชี้นำพฤติกรรมของบุคคล และความสามารถในการคำนึงถึงผู้อื่น ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา (IOC) ซึ่งพบว่ามีค่าระหว่าง 0.80 -1.00

เสาวณี เศษะพัฒน์ (2553) ศึกษาผลของการปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลางที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ โดยใช้ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ที่มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมการปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎียึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง มีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรรณวดี สมกิตติกานนท์ (2558) ทำการศึกษารูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาของนักศึกษาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ โดยใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการนำแนวคิด และเทคนิคของทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม จากหลายทฤษฎีพบว่าคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาของนักศึกษากลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จริยา อัสวเพชรกุล (2558) ศึกษาพลังทางบวกของนักเรียนวัยรุ่น และพัฒนาการ
 ปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพลังทางบวกของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้
 เป็นนักเรียนวัยรุ่นที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทพศิลา สังกัดสำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม
 กลุ่มทดลอง กลุ่มละ 10 คน กลุ่มทดลอง เข้ารับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการทฤษฎี และเทคนิค
 ต่าง ๆ ของการปรึกษากลุ่ม ประกอบด้วย ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัดท์ ทฤษฎีการปรึกษา
 กลุ่มแบบกวนิยม ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบ
 พฤติกรรมนิยม ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเผชิญความจริง ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบการรู้คิดและ
 พฤติกรรม และทฤษฎีการปรึกษาครอบครัวแบบโครงสร้าง การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ
 เพื่อเสริมสร้างพลังทางบวกของนักเรียนวัยรุ่น มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective
 Congruence) อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00

คุษฎี เล็บขาว (2559) การพัฒนาเชาวน์สังคมของนักเรียนวัยรุ่นนักเรียนที่มีอายุ
 ระหว่าง 13-15 ปี ในโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการปรึกษากลุ่มแบบบูรณา
 การเพื่อที่จะศึกษาและพัฒนาเชาวน์สังคม ที่มี 3 ขั้นตอน ขั้นนำ ขั้นดำเนินการ และขั้นสรุป
 กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการปรึกษากลุ่มเป็นนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนเชาวน์สังคมตั้งแต่เปอร์เซน
 ไทล์ที่ 50 ลงมา จำนวน 10 คน ที่เป็นกลุ่มทดลอง รับการพัฒนาเชาวน์สังคมโดยใช้รูปแบบการ
 ปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ จำนวน 10 ครั้ง ๆ ละ 90 นาที ทฤษฎีและเทคนิคต่าง ๆ ของการปรึกษา
 ประกอบด้วย ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีเกสตัดท์ ทฤษฎีเน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการ
 วิเคราะห์การสื่อสาร ทฤษฎีการเผชิญความจริง ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม ผลการวิจัย
 พบว่า) รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการสามารถเพิ่มเชาวน์สังคมของนักเรียนวัยรุ่นได้อย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ และพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ด้วยรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สำหรับผู้สูงอายุในภาคใต้ ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินวิจัยเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 วิเคราะห์องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ และระยะที่ 2 ศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ และระยะที่ 3 พัฒนาและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ การดำเนินการในส่วนต่าง ๆ มีดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการสร้างเครื่องวิจัย
3. การดำเนินการวิจัย
 - 3.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้
 - 3.2 การศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้
 - 3.3 การพัฒนารูปแบบและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรเป็นกลุ่มผู้สูงอายุวัยตอนต้น ที่มีอายุระหว่าง 60 – 69 ปี ในปี พ.ศ. 2560 ที่อาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ใน 14 จังหวัดภาคใต้ จำนวน 639,473 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557)

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์หึ่งค์ประกอบความฉลาดทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปี ในปี พ.ศ. 2560 และไม่เกิน 69 ปี ในจังหวัด ชุมพร พังงา ปัตตานี จำนวน 300 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยขั้นที่ 1 เขียนชื่อจังหวัดแยกตามกลุ่มจังหวัดได้ สามกลุ่ม จับสุ่มชื่อจังหวัดมากลุ่มละ 1 จังหวัด ขั้นที่ 2 เขียนชื่ออำเภอของจังหวัดที่สุ่มได้ แยกเป็น 3 กลุ่ม สุ่มชื่ออำเภอจาก จังหวัดชุมพร จังหวัดพังงา และ จังหวัดปัตตานี จังหวัดละ 4 อำเภอ

2.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความฉลาดทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปี ในปี พ.ศ. 2560 และไม่เกิน 69 ปี ในจังหวัด ชุมพร พังงา ปัตตานี 450 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอนเช่นเดียวกับระยะที่ 1

จัดทำตารางแสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในแต่ละอำเภอ และกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอโดยกำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่จะใช้ในการวิเคราะห์หึ่งค์ประกอบ 300 คน และใช้กลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางสังคม ตามสูตรของ ยามาเน่ (Yamane, 1967) ที่กำหนดให้ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน เมื่อจำนวนประชากร 500,000 คน ขึ้นไป ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5 % ดังนั้น เพื่อป้องกันกรณี ข้อมูลขาดหายหรือไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การศึกษาในครั้งนี้ 450 คน แสดงได้ดังตารางที่ 3.1 และ ตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนตัวอย่างสำหรับการศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ
ในจังหวัดภาคใต้

จังหวัด	จำนวนผู้สูงอายุวัยตอนต้น	ร้อยละ
ชุมพร	47,139	44.49
พังงา	19,183	18.10
ปัตตานี	39,642	37.41
รวม	105,965	100

ตารางที่ 3.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการศึกษาระดับ
ของความฉลาด ทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

(n=750)

จังหวัด	จำนวน (คน)	การวิเคราะห์	
		การศึกษาระดับ	องค์ประกอบเชิงยืนยัน
ชุมพร	468	268	200
พังงา	160	100	60
ปัตตานี	122	82	40
รวม	750	450	300

2.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบ
บูรณาการ ได้มาจากผู้สูงอายุที่มีคะแนนความฉลาดทางสังคมตั้งแต่ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25
ลงมา จำนวน 16 คน ที่สมัครใจ และทำการสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งเข้ากลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง
กลุ่มละ 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการสร้างเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือดังนี้

1. แบบวัดความฉลาดทางสังคม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มี 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย
การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม จำนวน 35 ข้อ
มีค่าความเที่ยง .92

2. รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม
ของผู้สูงอายุ ที่ใช้กระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการ และขั้นยุติการปรึกษา
ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.66 -1.00

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือข้างต้นสำหรับใช้ในการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. แบบวัดความฉลาดทางสังคม

ดำเนินการสร้างแบบวัดความฉลาดทางสังคม ตามลำดับดังนี้

1.1 ศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางสังคมของต่างประเทศ เพื่อรวบรวมแนวคิด และทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังของความฉลาดทางสังคม

1.2 ตรวจสอบแนวคิด เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับความฉลาดทางสังคมในประเทศไทย

1.3 สํารวจเบื้องต้นเพื่อตรวจสอบคุณลักษณะที่เกี่ยวกับความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ

1.4 สร้างแบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้ โดยพิจารณาแนวคิดความฉลาดทางสังคมของ ซิลเวอร์ราและคณะ (Silvera et al, 2001) คือ ความฉลาดทางสังคมมี 3 องค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม

1.5 เขียนนิยามศัพท์ ความฉลาดทางสังคม และองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม ที่ครอบคลุม 3 มิติ คือ มิตินิติการรู้คิด มิตินิติพฤติกรรม และ มิตินิติอารมณ์และความรู้สึก

1.6 สร้างข้อคำถามใน 3 องค์ประกอบ ; การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม ที่เป็นข้อความเชิงบวก และเชิงลบ รวม 75 ข้อ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาหลักเพื่อพิจารณาในเบื้องต้น จากนั้นผู้วิจัยจัดพิมพ์แบบสอบถามโดยมีรายการข้อคำถามแยกตามองค์ประกอบ ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามจำนวน 5 ท่าน (ภาคผนวก ก) เป็นการพิจารณาความสอดคล้องของข้อความกับนิยามศัพท์ในแต่ละด้านเป็นรายข้อ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้เกณฑ์การให้ความเห็นของข้อคำถาม ดังนี้

“+1” เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามที่สร้างขึ้นวัดได้ตรงตามคำนิยามศัพท์

“0” เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามที่สร้างขึ้นวัดได้ตรงตามคำนิยามศัพท์

“-1” เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามที่สร้างขึ้นวัดได้ตรงตามคำนิยามศัพท์

แบบวัดความฉลาดทางสังคมนี้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66 ถึง 1.00 เมื่อนำไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มผู้สูงอายุ ในตำบลนาชะอัง ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง เท่ากับ.92

จากนั้น นำแบบวัดความฉลาดทางสังคมไปให้ผู้สูงอายุ 300 ตอบ และทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

2. รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ

รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณานำทฤษฎีและเทคนิคการศึกษากลุ่มที่มีผลสูงต่อการพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคมให้กับผู้สูงอายุ ตามองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามลำดับดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการให้การปรึกษากลุ่มและแนวทางการบูรณาการทฤษฎี จากตำรา เอกสารของไทยและต่างประเทศเพื่อที่จะนำทฤษฎี และเทคนิคมาใช้ให้เหมาะสมกับการ พัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ขององค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม

2.2 ผู้วิจัยกำหนดใช้ทฤษฎี และเทคนิคการปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทาง สังคมที่มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม โดย ใช้ขั้นตอนการปรึกษากลุ่มที่มี ขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการ และขั้นยุติการ ปรึกษากลุ่ม

2.3 เขียนรายละเอียดของการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการสำหรับพัฒนาความฉลาด ทางสังคมของผู้สูงอายุ จำนวน 8 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมงครึ่ง ถึง 2 ชั่วโมง

2.4 จัดทำตารางสรุป เทคนิค และทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนา ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

2.5 การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ผู้วิจัยนำ รูปแบบการปรึกษากลุ่มที่ออกแบบและเขียนรายละเอียดเรียบร้อยแล้วส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ตรวจสอบเบื้องต้น จากนั้นนำส่งผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านจิตวิทยาการศึกษา 5 ท่าน โดยการเลือกแบบ เจาะจง (ภาคผนวก ก) หลังจากรับผลการตรวจสอบกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยทำการคำนวณค่าดัชนี ความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence : IOC) ของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบ บูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้ ค่าดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบ การปรึกษาแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมแสดงได้ดังภาคผนวก ค และนำรูปแบบการ ปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 ครั้ง เพื่อปรับ และแก้ไขความเหมาะสมของเทคนิคและภาษา และการใช้ขั้นตอน เทคนิคการปรึกษาของผู้นำกลุ่ม

3. การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยนำแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่สร้างขึ้นจำนวน 35 ข้อ ที่มีค่า ความเที่ยง .92 ไปให้ผู้สูงอายุวัยตอนต้นในจังหวัดชุมพร จังหวัดพังงา และจังหวัดปัตตานีที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่างของภาคใต้ จำนวน 300 คน ได้ตอบและรายงานตนเอง เพื่อนำคะแนนที่ได้ไปใช้

ในการวิเคราะห์ห้องค้ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัด

ระยะที่ 2 การศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ผู้วิจัยนำแบบวัดที่กลุ่มตัวอย่างตอบแล้ว จำนวน 450 คน จากจังหวัดชุมพร จังหวัดพังงา และจังหวัดปัตตานี มาวิเคราะห์หาระดับความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ระยะที่ 3 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีคะแนนความฉลาดทางสังคมตั้งแต่ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 16 คน ที่สมัครใจ ได้รับการสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน กลุ่มทดลองรับการปรึกษากลุ่ม ครั้งละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ถึง 2 ชั่วโมง รวม 8 ครั้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

4. แบบแผนการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แบบแผนการวิจัย แบบการสุ่มสองกลุ่ม วัดก่อน และวัดหลังการทดลอง (Randomized pretest-posttest control group design) แบบแผนการทดลองแสดงดังได้ดัง ตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 แสดงแบบแผนการทดลอง Randomized Pretest Posttest Control group Design (Kerlinger, 1986)

กลุ่ม		สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
กลุ่มทดลอง	R	O_1	X_1	O_2
กลุ่มควบคุม	R	O_1		O_2

ความหมายของสัญลักษณ์

R แทน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)

O_1 แทน การวัดก่อนทำการทดลอง (Pretest)

O_2 แทน การสอบหลังทำการทดลอง (Posttest)

X_1 แทน การจัดกระทำ (การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ)

การดำเนินการทดลอง

1. ก่อนทดลอง

ผู้วิจัยกำหนดหมายเลขให้กลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมที่อยู่ในตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมาและทำการสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งเพื่อจัดเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 8 คน จากนั้นนำหนังสือขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและหนังสือขออนุญาตจากจังหวัดชุมพรไปขอความร่วมมือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และหนังสือเชิญผู้สูงอายุร่วมการวิจัย พร้อมทั้งนัดวันเวลา สถานที่ ที่จะจัดกิจกรรมการศึกษากลุ่ม

2. ขณะทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุด้วยรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ที่มี 3 ขั้นตอน ประกอบด้วยขึ้นเริ่มต้นการศึกษากลุ่มขึ้นดำเนินการการศึกษากลุ่ม และขั้นยุติการศึกษากลุ่ม รวม 8 ครั้ง สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละ 90 นาที ถึง 120 ชั่วโมง ระหว่างวันที่ 22 กันยายน 2560 ถึง วันที่ 5 ตุลาคม 2560 รายละเอียดดังรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ที่แสดงไว้ใน ภาคผนวก ช สำหรับกลุ่มควบคุม จะดำเนินชีวิตตามปกติ ได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตามแผนงานของโรงพยาบาลเท่านั้น

3. หลังทดลอง

หลังจากกลุ่มทดลองได้รับการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 8 เรียบร้อยแล้วผู้วิจัยนำแบบวัดความฉลาดทางสังคมไปให้กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมตอบอีกครั้งหนึ่ง เป็นการวัดหลังการทดลอง (Posttest)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำส่งแบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดชุมพร จังหวัดพังงาและจังหวัดปัตตานี พร้อมหนังสือแจ้งขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

2. ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบวัดความฉลาดทางสังคมหลังจากรับแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่ตอบแล้วจากจังหวัดพังงา ชุมพร และปัตตานีก่อนทำการบันทึกข้อมูลลงโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และระดับความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ

3. ผู้วิจัยดำเนินการปรึกษากลุ่มด้วยตนเองตามรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ โดยใช้ห้องประชุม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขุนกระโทก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร รวม 8 ครั้ง กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสุ่มให้เป็นกลุ่มทดลองเข้ารับการปรึกษากลุ่ม ระหว่างเวลา 13.00 น. – 15.00 น.

4. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลหลังการทดลอง โดยให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตอบแบบวัดความฉลาดทางสังคมอีกครั้ง

5. ผู้วิจัยบันทึกคะแนนจากแบบวัดความฉลาดทางสังคมก่อน – หลังการทดลองของกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุมลงโปรแกรมสำเร็จรูป

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเที่ยงของแบบวัดความฉลาดทางสังคม และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลองและค่าเฉลี่ยของกลุ่มควบคุม ก่อน และหลังการทดลอง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด-ต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบวัดความฉลาดทางสังคม

2. วิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดความฉลาดทางสังคม โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) ของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางจิตวิทยาการปรึกษา จำนวน 5 ท่าน

3. วิเคราะห์หาค่าความเที่ยงทั้งฉบับของแบบวัด โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach' s Alpha Coefficient)

4. วิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบวัดความฉลาดทางสังคมด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

5. วิเคราะห์ประสิทธิผลของรูปแบบการปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยนำคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุก่อนรับการปรึกษา และหลังรับการปรึกษากลุ่มมาเปรียบเทียบกัน และทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อน และหลังการทดลองด้วยสถิติไม่อิงพารามิเตอร์ (Nonparametric Statistics) โดยใช้การทดสอบวิลคอกซัน (The Wilcoxon Signed - Rank test) และการทดสอบแมนวิทนี (The Mann-Whitney U Test) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน ค่าเฉลี่ย
SD	แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
p	แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
χ^2	แทน ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square)
CFI	แทน ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index)
GFI	แทน ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index)
AGFI	แทน ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index)
RMSEA	แทน ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation)
SRMR	แทน ค่าดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Standard Root Mean Square Residual)
b	แทน ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Score)
SE	แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error)
t	แทน ค่าสถิติที (t-test)
CR	แทน ค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability)
QR	แทน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Rang)

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัด

ภาคใต้

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบมาทำการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับหนึ่ง (First Order) พบว่า โมเดลการวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ค่าดัชนีความสอดคล้องและดัชนีเปรียบเทียบของโมเดลการวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

(n=300)

ดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติในโมเดล
χ^2	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรือสัดส่วน χ^2 / df ไม่เกิน 2.00	$\chi^2 = 0.06$ df=1 p=.80 0.06/1=0.06
GFI	มากกว่า 0.90	1.00
AGFI	มากกว่า 0.90	1.00
CFI	มากกว่า 0.95	1.00
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.00
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.00

จากตาราง 4.1 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ พบว่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) = 0.06, df= 1, p=.80, ค่า GFI=1.00, ค่า AGFI=1.00, ค่า RMSEA=0.00, ค่า SRMR=0.00 ส่วนในดัชนีกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า ค่า CFI=1.00 เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ตามสอดคล้อง พบว่า ค่าไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และดัชนีอื่น ๆ ยังชี้ให้เห็นว่า โมเดลการวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งหมายความว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสามารถนำมาอธิบายความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์ห้่องค์ประกอบเชิงยืนยันของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

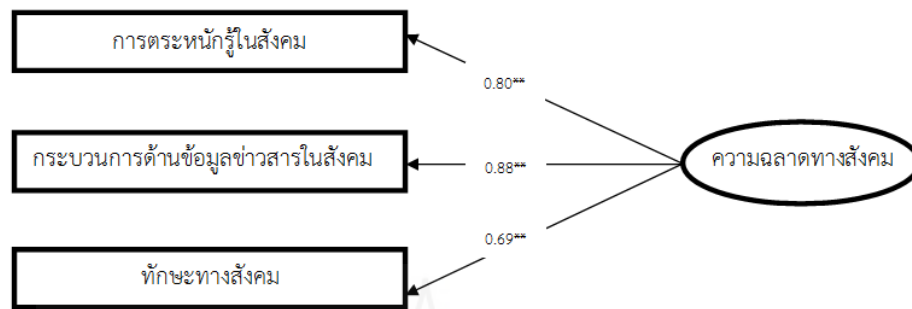
ความฉลาดทางสังคม	B	SE	t	CR
การตระหนักรู้ทางสังคม	0.80	0.05	15.19**	0.65
กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม	0.88	0.05	16.97**	0.77
ทักษะทางสังคม	0.69	0.05	13.16**	0.49

(n=300)

**p<.01

จากตาราง 4.2 ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่มีความแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2=0.06$, $df=1$, $p=.80$) ค่าดัชนีความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ค่าแล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.00 และค่าดัชนีของค่าเฉลี่ยกำลังสองความคลาดเคลื่อนของส่วนที่เหลือ (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.00 จึงสามารถสรุปได้ว่า ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

และเมื่อพิจารณาความฉลาดทางสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.69-0.88 ซึ่งทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดเท่ากับ 0.88 มีความแปรผันร่วมกับความฉลาดทางสังคมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 77.00) รองลงมาคือ การตระหนักรู้ทางสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.80 มีความแปรผันร่วมกับความฉลาดทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 65.00) ส่วนทักษะทางสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.69 มีความแปรผันร่วมกับความฉลาดทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 49.00) ตามลำดับ

$$\chi^2=0.06 \text{ df}=1 \text{ p}=.80 \text{ GFI}=1.00 \text{ AGFI}=1.00 \text{ CFI}=1.00 \text{ RMSEA}=0.00 \text{ SRMR}=0.00$$

ภาพที่ 4.1 แสดงโมเดลการวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

จากการคำนวณค่าสถิติพื้นฐานของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงบรรยาย ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ผลแสดงได้ดัง ตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

(n=300)

ความฉลาดทางสังคม	การตระหนักรู้ทางสังคม	กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม	ทักษะทางสังคม
การตระหนักรู้ทางสังคม	1.00		
กระบวนการด้านข้อมูล ฯ	0.71**	1.00	
ทักษะทางสังคม	0.56**	0.60**	1.00
\bar{X}	3.45	3.50	3.74
SD	0.42	0.40	0.57

**p<.01 Barlett's Test: $\chi^2=357.82$, df=3, p=.00 KMO=0.70 MSA มีค่าระหว่าง 0.66-0.79

จากตารางที่ 4.3 ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.45 - 3.74 โดยทักษะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 3.74 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 รองลงมาคือ กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ

0.40 ส่วนการตระหนักรู้ทางสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 ตามลำดับ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความฉลาดทางสังคม มีค่าอยู่ระหว่าง 0.56 - 0.71 โดยทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการตระหนักรู้ทางสังคมกับกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดเท่ากับ 0.71 รองลงมาคือกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคมกับทักษะทางสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.60 ส่วนการตระหนักรู้ทางสังคมกับทักษะทางสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดเท่ากับ 0.56 ตามลำดับ

ส่วนการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น พบว่า เมตริกซ์สหสัมพันธ์ของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ไม่เป็นเมตริกซ์เอกลักษณะ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้ (Bartlett's Test: $\chi^2=357.82$ df=3 p=.00) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า ไคเซอร์-ไมเยอร์-โอลกิน (KMO) เท่ากับ 0.70 และความเพียงพอของกลุ่มการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยรวม (MSA) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.66-0.79 แสดงให้เห็นว่า ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไปได้

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ผู้วิจัยทำการศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ด้วยการใช้สถิติเชิงบรรยาย ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่ตอบแบบวัดความฉลาดทางสังคมจำนวนทั้งสิ้น 450 คน คำนวณจากสุตรยามาเน่ ผลการศึกษา ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

(n=450)

ความฉลาดทางสังคม	\bar{X}	SD	ระดับ
การตระหนักรู้ทางสังคม	3.45	0.40	ปานกลาง
กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม	3.53	0.42	มาก
ทักษะทางสังคม	3.72	0.56	มาก
รวม	3.57	0.39	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีความฉลาดทางสังคมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.57 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.72$ SD=0.56) รองลงมาคือ กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม ($\bar{X}=3.53$ SD=0.42) และการตระหนักรู้ทางสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.45$ SD=0.40) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

3.1 การเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ในระยะก่อนการและหลังการศึกษากลุ่ม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ในระยะก่อนการและหลังการศึกษากลุ่ม ด้วยสถิติเชิงบรรยายและการทดสอบของวิลคอกซัน (Wilcoxon Signed Rank test for Matched) ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 การเปรียบเทียบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่มทดลอง	Mdn	Q.D.	The Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks Test	p-value
ก่อนการทดลอง				
การตระหนักรู้ทางสังคม	35.50	7.25	2.536	.005
กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม	43.37	7.25	2.521	.006
ทักษะทางสังคม	44.00	3.25	2.524	.006
รวม	1.23	21.75	2.521	.006

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

กลุ่มทดลอง	Mdn	Q.D.	The Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks Test	p-value
หลังการทดลอง				
การตระหนักรู้ทางสังคม	49.37	2.75		
กระบวนการด้านข้อมูล				
ข่าวสารในสังคม	60.25	3.75		
ทักษะทางสังคม	51.00	3.50		
รวม	1.60	5.75		

* $p < .01$

จากตาราง 4.5 ผลการวิจัย พบว่า ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ภายหลังจากทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และเมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบ พบว่า กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นสูงสุด รองลงมาได้แก่ การตระหนักรู้ทางสังคม และทักษะทางสังคม เป็นลำดับสุดท้าย

3.2 การเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

ผู้วิจัยได้การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้วยสถิติเชิงบรรยายและการทดสอบของแมนวิทนี (Mann-Whitney U Test) ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 การเปรียบเทียบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	Mdn	Q.D.	The Mann-Whitney U Test	p-value
กลุ่มทดลอง	160.62	21.75	3.363	.005
กลุ่มควบคุม	132.75	25.50		

(n=16)

* p<.01

จากตารางที่ 4.6 การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ผู้วิจัยสรุปผล อภิปรายผลและเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้” มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้
2. เพื่อศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้
3. เพื่อพัฒนารูปแบบและศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

1.2 สมมติฐานในการวิจัย

1. องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์
2. ภายหลังจากใช้รูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ กลุ่มทดลองมีความฉลาดทางสังคมสูงขึ้น
3. ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองที่ได้รับการศึกษากลุ่มด้วยรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมมีความฉลาดทางสังคมสูงขึ้นกว่าผู้สูงอายุกลุ่มควบคุมที่ได้รับคำแนะนำแบบปกติ

1.3 วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนาที่มี 3 ระยะ ระยะที่ 1 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ จากกลุ่มตัวอย่าง 300 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ระยะที่ 2 ทำการศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ กลุ่มตัวอย่าง 450 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และระยะที่ 3 ผู้วิจัยทำการพัฒนารูปแบบและศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนา

ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ใช้แบบแผนการวิจัย แบบกลุ่มสุ่ม วัตถุประสงค์ – หลัง การทดลอง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีคะแนนความฉลาดทางสังคมตั้งแต่ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา ที่อยู่ในจังหวัดชุมพร และสมัครใจเข้าร่วมการปรึกษากลุ่ม จำนวน 16 คน ทำการสุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน กลุ่มทดลองเข้ารับการปรึกษากลุ่มด้วยรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 8 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ถึง 2 ชั่วโมง กลุ่มควบคุมดำเนินชีวิตและรับการดูแลจากแผนการบริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตามปกติ

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1 แบบวัดความฉลาดทางสังคม

ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีข้อคำถาม 35 ข้อ ครอบคลุมใน 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสาร และ ทักษะทางสังคม มีค่าความเที่ยง .92 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .60 ถึง 1.00 ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัย ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคม และการศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

1.4.2 รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุตามกรอบแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาการศึกษาที่ใช้การบูรณาการ เทคนิค และ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม ซึ่งทำการพัฒนาปรับปรุงแล้ว มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence) ระหว่าง .80 – 1.00 และนำไปใช้เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. ผู้วิจัยนำแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่สร้างขึ้นไปให้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในอำเภอที่สุ่มได้จากจังหวัดชุมพร พังงา และ ปัตตานี รวม 750 คน ตอบและตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบวัดความฉลาดทางสังคม จากนั้นทำการบันทึกข้อมูลลงโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับวิเคราะห์ระดับความฉลาดทางสังคม เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และระดับความฉลาดทางสังคม

2. ผู้วิจัยนำรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่สร้างขึ้นไปดำเนินการ โดยจัดการปรึกษากลุ่มด้วยตนเองตามรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่สร้างขึ้น ณ ห้องประชุมโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลขุนกระโทง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร รวม 8 ครั้ง ระหว่างเวลา 13.00 น. ถึง 15.00 น. ตามตารางที่กำหนด

3. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลหลังการทดลอง โดยให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตอบแบบวัดความฉลาดทางสังคมอีกครั้ง

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือวิจัยนี้มีดังนี้

1. การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence) ของแบบวัดความฉลาดทางสังคม และรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เพื่อหาค่าความตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ และรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ

2. การวิเคราะห์ความเที่ยงของแบบวัดความฉลาดทางสังคมโดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยใช้สถิติไม่อิงพารามิเตอร์ (Non-parametric Statistic) เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้การทดสอบวิลคอกซัน (Wilcoxon Signed Rank test for Matched) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มทดลองควบคุม ด้วยการทดสอบแบบแมนวิทนี (Mann-Whitney U Test)

1.7 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1.7.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

จากการนำคะแนนจากแบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน มาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ทำการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับหนึ่ง (First Order) พบว่าโมเดลการวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดย พบว่า ค่าไค-สแควร์ (χ^2) = 0.06, df= 1, p=.80, ค่า GFI=1.00, ค่า AGFI=1.00, ค่า RMSEA=0.00, ค่า SRMR=0.00 ส่วนในดัชนีกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า ค่า CFI=1.00 เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ความสอดคล้อง พบว่า ค่าไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และดัชนีอื่น ๆ ยังชี้ให้เห็นว่า

โมเดลการวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงกล่าวได้ว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสามารถนำมาอธิบายความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

คะแนนความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถพิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่มีความแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2=0.06$, $df=1$, $p=.80$) ค่าดัชนีความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ค่าแล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.00 และค่าดัชนีของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนของส่วนที่เหลือ (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.00 จึงสามารถสรุปได้ว่า ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม จะอยู่ระหว่าง 0.69-0.88 ซึ่งทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดเท่ากับ 0.88 มีความแปรผันร่วมกับความฉลาดทางสังคมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 77.00) รองลงมาคือ การตระหนักรู้ทางสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.80 มีความแปรผันร่วมกับความฉลาดทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 65.00) ส่วนทักษะทางสังคม มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.69 มีความแปรผันร่วมกับความฉลาดทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 49.00) ตามลำดับ

สรุปว่าองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้ มี 3 องค์ประกอบ คือกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม การตระหนักรู้ทางสังคม และทักษะทางสังคม

1.7.2 การศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ผลการศึกษาระดับความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยาย ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่าความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$, $SD = 0.39$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ทักษะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.72$, $SD = 0.56$) และรองลงมาคือ กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม ($\bar{X} = 3.53$, $SD = 0.42$) และการตระหนักรู้ทางสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.45$, $SD = 0.40$) ตามลำดับ

1.7.3 การพัฒนารูปแบบและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบ บูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ

1) การพัฒนารูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยการบูรณาการเทคนิคการศึกษากลุ่มได้แก่ทฤษฎีการศึกษากลุ่มแบบผู้รับเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการศึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการศึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ ทฤษฎีการศึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ทฤษฎีการศึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ และทฤษฎีการศึกษากลุ่มแบบแอดเลอร์ มาใช้ในกระบวนการศึกษากลุ่มสามขั้นตอน กระบวนการศึกษากลุ่มสามขั้นตอน ได้แก่ขั้นเริ่มต้นการศึกษากลุ่ม ขั้นดำเนินการศึกษากลุ่มและขั้นยุติการศึกษากลุ่ม ใช้เวลาครั้งละ 1 ชั่วโมงครึ่ง ถึง 2 ชั่วโมง จำนวน 8 ครั้ง ซึ่งผู้วิจัยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยาการศึกษาจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา วัตถุประสงค์ แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค ทักษะ และการประเมินผลการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เมื่อทำการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .80 – 1.00 ซึ่งถือได้ว่ารูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพ

2) การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการศึกษากลุ่ม ผลการทดลอง พบว่า หลังจากได้รับการศึกษากลุ่มครบทั้ง 8 ครั้งแล้ว ผู้สูงอายุมีความฉลาดทางสังคมโดยรวมทุกองค์ประกอบเพิ่มขึ้น ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ได้แก่ การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคมเพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนการศึกษากลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ารูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิผล สามารถช่วยพัฒนาความฉลาดทางสังคมในผู้สูงอายุมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

และผลของการเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบว่า ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ของกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมข้างต้น ผู้วิจัยขออภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ผู้วิจัยขออภิปรายผลดังนี้

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้ พบว่าความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้มีสามองค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม ซึ่งสามารถวัดจากแบบวัดความฉลาดทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีจำนวน 35 ข้อ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ มีค่าความเที่ยง .92 ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.69 - 0.88 จัดอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ซึ่งทุกองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 องค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักในระดับมากที่สุด มี 2 องค์ประกอบ คือด้านกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และการตระหนักรู้ทางสังคม ส่วนทักษะทางสังคมมีค่าน้ำหนักน้อยที่สุดใน 3 องค์ประกอบ แสดงให้เห็นว่าแบบวัดความฉลาดทางสังคมเป็นแบบวัดที่สามารถวัดความฉลาดทางสังคมได้จริง ผลการศึกษาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ในครั้งนี้ แสดงผลไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ ซิลเวอร์ราและคณะ (Silvera et al, 2001) ซึ่งทำการศึกษาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยทรอมโฮ ในประเทศนอร์เวย์ และพบว่าองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมมี 3 องค์ประกอบคือการตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และ ทักษะทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนกมล สุวิทย์รัตน์ (2556) ที่พบว่าความฉลาดทางสังคมมีสามองค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการข้อมูลข่าวสารในสังคม (การรู้คิดทางสังคม) และทักษะทางสังคม สอดคล้องกับผลการศึกษาของบยอกวิส และคณะ (Björkqvist et al, 2000) ที่พบว่าความฉลาดทางสังคมมี 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย การรับรู้ การคิดวิเคราะห์ และการแสดงออก ซึ่งเป็นพฤติกรรม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ว่อง และคณะ (Wong et al, 1995) ที่พบว่าความฉลาดทางสังคมมีสามองค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้ทางสังคม (social perception) การเข้าใจ (social insight) และ การมีความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ กริยามารยาททางสังคมต่าง ๆ นั่นคือ ผู้ที่มีความฉลาดทางสังคม จะพัฒนา สร้างหรือรักษาสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ได้ดีนั้นจะแสดงออกทางพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมและบรรลุเป้าหมายทางสังคมที่ต้องการ (Björkqvist et al., 2000, p. 192, อ้างถึงใน Kihlstrom and Cantor, 2011) ซึ่งเป็นผลจากการรับรู้ ทางสังคม และเข้าใจผู้อื่น ผลการวิเคราะห์

ที่พบในครั้งนี้นี้นั้น ว่าองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมมี 3 องค์ประกอบ แม้ว่าจะใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ความฉลาดทางสังคมเป็นทฤษฎีที่มีโครงสร้างเป็นสากล แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้จะแตกต่างกัน องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมไม่ได้แตกต่างกัน เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุวัยตอนต้น อายุ 60-69 ปี ขณะที่กลุ่มตัวอย่างของซิลเวอร์รา และคณะ (2001) และ กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์ (2556) เป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดของงานวิจัยนี้เป็นองค์ประกอบด้านกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และรองลงมาเป็นการตระหนักรู้ทางสังคม สอดคล้องกับผลการศึกษาของกาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์ ที่องค์ประกอบที่มีน้ำหนักสูงสุดคือการรู้คิดทางสังคม (กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม) และต่างไปจากผลการศึกษาของซิลเวอร์รา และคณะที่พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักสูงสุดคือการตระหนักรู้ทางสังคม การวิเคราะห์องค์ประกอบครั้งนี้ได้ช่วยตรวจสอบและยืนยันว่า ความฉลาดทางสังคมมี 2 มิติ โดยองค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคมและกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคมจัดอยู่ในมิติด้านการรู้คิด ส่วนทักษะทางสังคมเป็นมิติทางพฤติกรรม เป็นส่วนที่เกิดหลังจากการรู้คิดหรือหลังการตระหนักรู้ทางสังคมและกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม อธิบายด้วยกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารทางสังคม (Social Information Processing: SIP) ของคริกและดอจ (Crick&Dodge, 1994) ได้ว่าขณะที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในรายบุคคล หรือ รายกลุ่มและในสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะใดขณะหนึ่ง (real time) นั้น บุคคลจะรับรู้สิ่งเร้าภายนอกผ่านประสาทสัมผัส เข้ารหัสสารที่ได้รับ สิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยินเสียง ได้สัมผัส และถอดรหัส ทำความเข้าใจ ให้ความหมาย คิดคาดการณ์ แปลความ เลือกตอบสนองแบบใดแบบหนึ่ง ซึ่งนำไปสู่การมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

การศึกษาความฉลาดทางสังคมในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้มุมมองจากจิตวิทยาด้านการรู้คิด ที่มุ่งพิจารณาเหตุการณ์ภายในสมองของผู้คน และการปฏิบัติที่บุคคลปฏิบัติต่อผู้อื่น องค์ประกอบที่ค้นพบจึงแตกต่างจากผลการศึกษาความฉลาดทางสังคมที่นักจิตวิทยาทำการศึกษาในยุคแรก ๆ ทั้งกลุ่มพัฒนามาตรวัดทางจิตวิทยา หรือกลุ่มนักจิตวิทยาทั่วไป เมื่อพิจารณาแนวคิดของฮอร์นไคส์ ผู้ซึ่งเป็นคนแรกที่กล่าวถึงและให้คำนิยาม “ความฉลาดทางสังคม” ไว้ว่าเป็นสติปัญญาเกี่ยวกับผู้อื่น และเป็นความสามารถของบุคคลในการเข้าใจผู้อื่นทุกเพศทุกวัยเพื่อที่จะจัดการสัมพันธภาพอย่างมีสติปัญญา เนื่องจากความฉลาดทางสังคม หรือ สติปัญญาเกี่ยวกับผู้อื่นนี้เป็นความสามารถของบุคคลขณะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นหน่วยอิสระ โดยหน่วยหนึ่ง คือตนเอง และอีกหน่วยหนึ่งคือผู้อื่นดังกล่าวของ โกลแมน (2006) ที่ว่าเราเป็นหน่วยพลังงาน (Hardwired)

ที่มาเชื่อมต่อกันขณะมีปฏิสัมพันธ์ บุคคลที่มีสติปัญญาด้านผู้คนหรือความฉลาดทางสังคมจึงเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มีการรับรู้ผ่านอวัยวะรับสัมผัส ข่าวสารข้อสนเทศที่เป็น พฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึก ทั้งจวนจวนและอจวนจวนของผู้อื่นหรือหน่วยปฏิบัติการอื่น กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคลจึงเริ่มจากการตระหนักรู้ทางสังคม ซึ่งเป็นการรับรู้บุคคลที่เป็นหน่วยปฏิบัติการอื่น บริบทสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทางสังคมในขณะนั้น โดยเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับอีกบุคคลหนึ่ง เขามีการรับรู้ผ่านการมองเห็น การได้ยิน การสังเกต คิดประเมิน เป็นส่วนที่ใช้ความรู้ ความจำ การคิดหาเหตุผล ซึ่งก่อนที่บุคคลจะตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง ความรู้ กฎ กติกา มารยาท ประสบการณ์เดิมด้านสังคม มาใช้คิดพิจารณาในการทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการแสดงออกของผู้อื่นทั้งทางบวกและทางลบ การนำความรู้ ประสบการณ์มาช่วยในการทำความเข้าใจเรื่องราว ข่าวสาร ข้อสนเทศที่เป็นพฤติกรรมของบุคคลอื่นจึงเป็นกระบวนการทางปัญญาภายในบุคคล ขณะมีปฏิสัมพันธ์ที่ครอบคลุมสององค์ประกอบคือ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม และองค์ประกอบด้านกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองกับผู้อื่น บุคคลนั้นจะต้องแสดงออกในขณะมีปฏิสัมพันธ์โดยการพูด คิด และกระทำ อย่างมีทักษะ สอดคล้องตามวัฒนธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านทักษะทางสังคม

เมื่อพิจารณาการศึกษาความฉลาดทางสังคมหรือสติปัญญาด้านผู้คนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ในประเทศไทย กลุ่มผู้วิจัยศึกษาความฉลาดทางสังคมโดยใช้แนวคิดพื้นฐานและทฤษฎีความฉลาดทางสังคมของ โกลแมน (2006) และอัลเบิร์ต (2006) ทั้งสองทฤษฎีได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีปัญหาของการ์เดนอร์ (1983) และความฉลาดทางอารมณ์ของโกลแมน (Goleman, 1987) ในส่วนการศึกษาความฉลาดทางสังคมในครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาแบบวัดความฉลาดทางสังคมโดยใช้ องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมจากผลการศึกษาของซิลเวอร์ร่าและคณะ (2001) แม้ว่าทฤษฎีพื้นฐานของความฉลาดทางสังคมที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจะต่างกัน แต่กลับพบผลตรงกันว่า องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความฉลาดทางสังคม เช่นเดียวกับผลวิจัยของ คณิตพันธุ์ ทองสืบสาย (2552) กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์ (2556) และ คุชฎี เล็บขาว (2559) การศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้ในครั้งนี้ ได้ช่วยขยายองค์ความรู้ของความฉลาดทางสังคมเพิ่มเติมจากซิลเวอร์ร่าและคณะ (Silvera et al, 2001, p. 317) ที่เสนอแนะในบทอภิปรายผลของบทความวิจัย ให้มีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างออกไป ซึ่งผู้วิจัยนำองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมที่พบในการศึกษาของ ซิลเวอร์ร่า และคณะ (2001) มาเป็นกรอบการศึกษาความฉลาดทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ผลการศึกษาค้นคว้านี้ได้พบเช่นเดียวกันกับผลการศึกษาของกาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์ (2556) ที่พบว่าองค์ประกอบ

ด้านการรู้คิด (กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารทางสังคม) เป็นองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด

2. การศึกษาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้

จากการนำแบบวัดความฉลาดทางสังคมฉบับ 35 ข้อ ไปให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุตอนต้นในจังหวัดภาคใต้ 3 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัดชุมพร จังหวัดพังงา และจังหวัดปัตตานี รวม 450 คน ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าผู้สูงอายุในภาคใต้มีระดับความฉลาดทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถอธิบายได้ว่า อาจจะเป็นเนื่องจาก

ประการที่หนึ่ง ผู้สูงอายุในภาคใต้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุอยู่ในช่วงตอนต้น 60-69 ปี ซึ่งนักวิชาการด้านพัฒนาการระบุว่าจะไม่แก่ หรือยังไม่จัดว่าสูงวัย และยังดำเนินชีวิต โดยมีการประกอบอาชีพ ยังมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ผู้อื่นในสังคม ทั้งในงานอาชีพ และส่วนตัว

ประการที่สอง กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ในสังคมมาเป็นเวลากว่า 50 ปี ความรู้เกี่ยวกับผู้คน สังคม เหล่านั้นสั่งสม ตกผลึก ความรู้และประสบการณ์ที่เก็บจำไว้ และพร้อมที่จะนำมาใช้ขณะมีปฏิสัมพันธ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างมีทักษะ จึงส่งผลให้ระดับความฉลาดทางสังคมโดยรวมจึงอยู่ในระดับมาก

และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า องค์ประกอบด้านทักษะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในขณะที่คะแนนในองค์ประกอบด้านกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคมในอันดับรองลงมา และจัดอยู่ในระดับมาก และการตระหนักรู้ทางสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ แต่คะแนนเฉลี่ยนี้ก็จัดอยู่ในระดับปานกลาง

องค์ประกอบด้าน กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม นั้นที่มีคะแนนอยู่ในระดับมาก เป็นองค์ประกอบที่เป็นมิติด้านการรู้คิด และมิติด้านพฤติกรรม เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางจิตสังคมของเอริกสัน (Erikson) และเพค (Pack) จะเป็นเรื่องของการปรับตัวของผู้สูงอายุ ซึ่งได้เสนอเป็นขั้นพัฒนาการขั้นที่ 8 ด้านการปรับตัว ลักษณะพัฒนาการประจำขั้นคือ สำนึกรู้ตัว ตลอดเวลา รู้เท่าทันอดีต พร้อมเผชิญอนาคตอันไม่เที่ยง และเอริกสัน (Erikson) และเพค (Pack) ก็ระบุลักษณะของจิตสังคมขั้นนี้ถือว่าผู้สูงอายุจะต้องมีความฉลาด รู้เท่าทันโลก รู้เท่าทันชีวิต (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549) ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าพัฒนาการขั้นจิตสังคมนี้เป็นผลของการคิด เข้าใจ หรืออีกนัยหนึ่งคือผลที่เกิดจากกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม

หากจะเข้าใจผู้สูงอายุจากมุมมองของนักจิตวิทยาด้านการรู้คิด (Cognition) องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้เป็นปฏิบัติการที่เกิดจากประสาทสัมผัสของบุคคล ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 (ดวงกลม ท้องอยู่, 2559) เมื่อบุคคลได้ เห็นภาพ ได้ยินเสียงหรือได้สัมผัสสิ่งเร้า

ภายนอก ที่เกี่ยวกับบุคคล (Boron & Byrne, 1977) ที่เป็นด้านแรกของกระบวนการรู้คิด สารที่ส่งไป ยังสมอง จะถูกตีความหรือให้ความหมาย โดยเฉพาะการรับรู้ผ่านประสาทตาซึ่งมีมากถึงร้อยละ 75 การตระหนักรู้ทางสังคมในงานวิจัยนี้ เป็นการรับรู้ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการ ที่เป็นภาวะภายในของบุคคล ซึ่งผู้สูงอายุจะต้องแปลท่าทีการแสดงออกทั้งสีหน้า แววตา ที่เป็นทั้ง จนวนวจา และหรืออวจนวจา การรับรู้ (ดวงกมล ทองอยู่, 2559) ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย สิ่งเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นได้น้อยกว่าการรับรู้เกี่ยวกับตนเองของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ จากธรรมชาติด้านอารมณ์และ จิตใจบางประการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549) ได้แก่ การมีอารมณ์หงาและ ว้าเหวของผู้สูงอายุที่มีมากกว่าวัยอื่น ๆ การประสบกับการพลัดพรากจากกันของผู้คนใกล้ชิด และ ผู้เป็นที่รัก การรู้สึกด้อยค่า สุขภาพที่ไม่ดี ความเสื่อมของอวัยวะรับสัมผัส โดยเฉพาะสายตา น่าจะเป็นเหตุให้การตระหนักรู้ทางสังคมของผู้สูงอายุต่ำกว่าองค์ประกอบด้านอื่น ๆ

ผลการศึกษาที่พบว่าผู้สูงอายุมีองค์ประกอบด้านกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารใน สังคมลดลงมา สามารถอธิบายด้วยทฤษฎีของเค็ทเทล (Cattell, 1971) ที่แยกสติปัญญาของมนุษย์ เป็นสองชนิดคือ สติปัญญาที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาและการใช้เหตุผล (Fluid Intelligence) และ สติปัญญาที่ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมา (Crystallized Intelligence) ในการเข้าใจ ด้านสังคมผู้สูงอายุจะต้องใช้ความรู้ที่สั่งสมไว้ ทั้งที่เป็นความรู้เกี่ยวกับโลก รอบ ๆ ตัว รวมถึง คำศัพท์เกี่ยวกับพฤติกรรมและสถานการณ์ต่าง ๆ (Kihlstrom and Cantor, 2011) และผู้สูงอายุยังต้อง ใช้ความสามารถด้านเหตุผลในสถานการณ์ในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์ได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง เพื่อที่จะ ปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ผลวิจัยที่พบในครั้งนี้แตกต่างจาก การศึกษาของมาโลว์ (Marlowe, 1986; อ้างถึงใน Kihlstrom and Cantor, 2011) ที่ได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ ของความฉลาดทางสังคมพบว่า ความฉลาดทางสังคมมีห้าด้าน ประกอบด้วย ความสนใจและ ห่วงใยผู้อื่น (Interest and Concern for Other People) ทักษะการปฏิบัติทางสังคม (Social Performance Skills) ความสามารถด้านการร่วมรู้สึก (Empathic Ability) การแสดงออกทางอารมณ์ (Emotional Expressiveness) และ ความไวต่อการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้อื่น และความวิตกกังวลในสังคม และการขาดความมั่นใจในตนเอง คะแนนองค์ประกอบทั้ง 5 ไม่มีความสัมพันธ์กับ การใช้ภาษาและสติปัญญาที่เป็นนามธรรม (of Verbal and Abstract Intelligence)

3. การพัฒนารูปแบบและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ผู้วิจัยจะอภิปรายดังนี้

3.1 การพัฒนารูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในงานวิจัยนี้เป็นรูปแบบของการปรึกษากลุ่มที่ใช้กระบวนการปรึกษา 3 ขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการ และขั้นยุติการปรึกษา โดยในขั้นดำเนินการผู้วิจัยนำเทคนิคจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มจากหลายทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบผู้รับเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพ ทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ และทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบแอดเลอร์ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม ผลจากการดำเนินการทำให้ได้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง มีค่าดัชนีความสอดคล้องจากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิทางจิตวิทยาการปรึกษา จำนวน 5 ท่าน อยู่ระหว่าง .80 -1.0 ซึ่งมีความสอดคล้องกันสูง นอกจากนี้ผู้วิจัยนำไปทดลองใช้ ก่อนใช้จริง (Try out) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ผู้วิจัยขออภิปรายผลการพัฒนาโดยแยกเป็นด้าน ๆ ดังนี้

3.1.1 ด้านขั้นตอนในกระบวนการการปรึกษากลุ่ม

ขั้นตอนการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยออกแบบการปรึกษาที่มีกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการ และขั้นยุติการปรึกษา ซึ่งจากอบและคณะ (2009) ระบุว่า สามารถนำไปใช้ได้กับทุกกลุ่ม รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการในแต่ละครั้ง ตั้งแต่ ครั้งที่ 1 ถึง ครั้งที่ 8 เมื่อนับเป็นหนึ่งช่วงของการปรึกษาจะมี 3 ระยะ คือ ระยะต้น ระยะกลาง และระยะยุติการปรึกษากลุ่ม โดยกำหนดให้ครั้งที่ 1 เป็นระยะเริ่มต้น และครั้งที่ 8 เป็นระยะยุติกระบวนการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ นอกจากนี้ในการดำเนินการปรึกษากลุ่มครั้งที่ 1- ครั้งที่ 8 ซึ่งในแต่ละครั้งของการปรึกษาผู้วิจัยก็แบ่งช่วงเวลาที่ใช้ในการปรึกษากลุ่มในช่วง 1 ชั่วโมงครึ่งถึงสองชั่วโมง เป็น 3 ระยะ ๆ ต้น ระยะกลาง และระยะยุติกลุ่ม โดยระยะต้น ผู้วิจัยจะเปิดช่วงการปรึกษาแต่ละครั้งด้วยการทักทาย มีการสนทนาเรื่องทั่วไปและนำเข้าสู่การปรึกษาโดยใช้การปรึกษากลุ่มแบบผู้รับเป็นศูนย์กลาง ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายให้สอดคล้องกับประเด็นของการปรึกษากลุ่ม ตามที่ จากอบและคณะ (Jacob et al, 2009. pp. 204-209) แนะนำไว้

ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยจะใช้เทคนิค จากทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม จากทฤษฎีการปรึกษาแบบผู้รับเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ และทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบแอดเลอร์ มาใช้เพื่อให้

สมาชิกกลุ่มเรียนรู้ ค้นพบประสบการณ์ใหม่ แลกเปลี่ยน อารมณ์ ความรู้สึก และมีการพัฒนาความฉลาดทางสังคม

ขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มทบทวนประสบการณ์ ประเมินความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลง ตรวจสอบเรื่องที่ค้างค้าง ให้ข้อมูลย้อนกลับ และมีการเสริมแรงเพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดกำลังใจในการพัฒนาตนเอง

3.1.2 การบูรณาการเทคนิค

ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาขึ้นภายหลังเข้ารับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการในครั้งนี้ น่าจะเกิดจากการออกแบบ โดยใช้การบูรณาการเทคนิคจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มที่สามารถใช้พัฒนาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม ได้แก่ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบผู้รับเป็นศูนย์กลาง ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ ทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ และทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบแอดเลอร์ และ เป็นการบูรณาการที่เลือกเทคนิคที่สอดคล้องกับปัญหา กล่าวคือสอดคล้องกับองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม โดยมีรายละเอียดของการบูรณาการเทคนิคในแต่ละองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมดังนี้

1) ด้านการตระหนักรู้ทางสังคม

การตระหนักรู้ทางสังคมเป็นสภาวะของบุคคลที่เกิดขึ้นภายในสมอง เป็นขั้นหนึ่งของกระบวนการทางการรู้คิด (Cognition) เป็นการรับรู้สิ่งเร้า เรื่องราว ผู้คน และตอบสนองของบุคคล ในด้านความสัมพันธ์ เกิดจากการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ในที่ต่าง ๆ นักจิตวิทยาเชื่อว่าภาษาพูด ภาษากาย ที่บุคคลใช้สื่อสารกัน มีความแตกต่างกัน ไปตามรูปแบบความสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อผู้อื่น อาจเป็นแบบตอบรับกัน มีความสอดคล้องกัน ไม่ขัดแย้ง เพื่อเพิ่มความสามารถในส่วนนี้ให้กับผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ในครั้งที่ 2 ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ (Transactional Analysis) โดยใช้การสื่อสารของบุคคล จากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ (Transactional Analysis) เป็นสื่อเพื่อนำไปสู่การปรึกษากลุ่ม จากการเห็น การได้ยินผู้อื่น บูรณาการและกับเทคนิค I-Message จากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ โดยผู้นำขอให้สมาชิกระบุ ว่าเห็นอะไร ได้ยินอะไรมาบูรณาการใช้เทคนิคคำถามบอกระดับ จากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ ระบุการรับรู้ผู้อื่นของสมาชิกกลุ่ม โดยให้สมาชิกกลุ่มพิจารณาพฤติกรรมของตนเองที่รับรู้ผ่านการเห็น การได้ยิน ได้สัมผัส และครั้งที่ 3 ผู้วิจัยใช้เทคนิคการปรึกษากลุ่มจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์

สัมพันธภาพ (Transactional Analysis) โดยใช้การพิจารณาโครงสร้างบุคลิกภาพและสภาวะตัวตน และใช้เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบผู้รับเป็นศูนย์กลาง

2) กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม

กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม เป็นการรู้คิด (Cognition) ของบุคคล เมื่อบุคคลรับรู้ผู้อื่น บุคคลใช้ความรู้และประสบการณ์ทางสังคมที่เคยเรียนรู้มาทำความเข้าใจ เหตุการณ์ บุคคล ช่วยให้เข้าใจความต้องการความรู้สึกของผู้อื่น เกิดการคิดเพื่อตอบสนองซึ่งจะเป็น การปรึกษากลุ่มในครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5 ผู้วิจัยใช้เทคนิคบทบาทสมมติ จากทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม แบบพิจารณาอารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรม ใช้เทคนิค.....ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบสั้นที่ มุ่งเน้นคำตอบ (Solution-Focused Brief Therapy: SFBT) ใช้เทคนิค.การมอบหมายการบ้านจาก ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์สัมพันธภาพใช้เทคนิค ...จากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบการ ปรึกษารอบครัวชะเทียร์ ใช้เทคนิคการมอบหมายงานจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบ ปรึกษากลุ่ม แบบเกสโตลท์ (Gestalt Therapy)

3) ทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นเป็นองค์ประกอบที่สมาชิกกลุ่มต้องได้รับการพัฒนา ในครั้งที่ 6 และ 7 เพื่อเพิ่มความสามารถด้านการสร้าง รักษา ยุติความสัมพันธ์ ผู้วิจัยนำแนวคิดการ สนใจในสังคม (Social Interest) จากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบแอดเลอร์ (Adler Therapy) มาใช้ ในการปรึกษากลุ่ม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เพิ่มความสัมพันธ์กับผู้อื่น ใช้เทคนิคจากทฤษฎีการปรึกษา กลุ่มแบบพิจารณาอารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรม และใช้เทคนิคจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบ วิเคราะห์สัมพันธภาพ (Transactional Analysis) บูรณาการ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบชะเทียร์ ใช้เทคนิคการมอบหมายงานเทคนิคตั้งคำถาม เทคนิคการฟังพอใจผู้อื่น การใช้ทักษะพื้นฐาน ของการปรึกษากลุ่ม ทักษะคำถามปลายเปิด ทักษะการฟังอย่างใส่ใจ ทักษะการสรุปความ ทักษะการทวนความ ทักษะให้กำลังใจเป็นต้น

3.2 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบ

3.2.1 ความฉลาดทางสังคมของกลุ่มทดลองภายหลังการทดลองสูงขึ้นกว่าก่อน

การทดลอง

ผลจากการเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่ม ทดลองที่พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมโดยรวมและทุกองค์ประกอบ ซึ่งได้แก่การตระหนักรู้ทางสังคมกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คะแนน เฉลี่ยความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองที่มีเพิ่มขึ้นน่าจะเป็นผลจากการได้รับการ

ปรึกษากลุ่มด้วยรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการที่ผ่านการพัฒนามีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการ และมีค่าดัชนีความสอดคล้องที่อยู่ในระดับ .80-1.00 โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเทคนิควิธีการปรึกษากลุ่มจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มมาใช้ใน 3 ขั้นตอน ได้อย่างเหมาะสม เช่นใช้เทคนิคและทักษะจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบยึดผู้รับเป็นศูนย์กลางในขั้นเริ่มต้นการปรึกษา ร่วมกับการใช้เทคนิคการปรึกษากลุ่ม ซึ่งในขั้นนี้ผู้วิจัยและผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ทั้ง 8 ท่าน ได้ทำความรู้จัก มีสัมพันธภาพระหว่างกัน ได้วิจัยได้ครอบคลุมทั้งมิติด้านการรู้คิด และมิติด้านพฤติกรรมขององค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม มาใช้ในขั้นตอนการปรึกษากลุ่มขั้นตอนการปรึกษากลุ่มที่พัฒนา

ในขั้นดำเนินการผู้วิจัยใช้เทคนิคการปรึกษากลุ่มจากทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสโตลท์ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาพ บูรณาการกับมาใช้พัฒนาคุณลักษณะตามองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมนั้น มีความเหมาะสมเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้กับกลุ่มทดลองจึงทำให้ผู้สูงอายุ กลุ่มทดลองมีคะแนนค่าเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมสูงขึ้น เนื่องจากการได้เข้ากลุ่มรับการปรึกษาดูด้วยรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการนี้ ทำให้ผลการทดลองที่พบว่าผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยคะแนนความฉลาดทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองได้เรียนรู้วิธีที่จะเพิ่มความสัมพันธ์กับผู้อื่นทั้งในด้านการตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคม

สำหรับกลุ่มควบคุม นั้นไม่ได้รับการปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมในครั้งนี้ กลุ่มควบคุมดำเนินชีวิตตามปกติ ไม่ได้รับ กิจกรรม หรือเอกสารความรู้ใด ๆ มีเพียงได้รับการบริการจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมของกลุ่มควบคุมจึงไม่เพิ่มขึ้น

3.2.2 ความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม ผลจากการเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองที่พบว่าผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมโดยรวมและทุกองค์ประกอบ ซึ่งได้แก่องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้คะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมนั้น ทั้งนี้เนื่องมาจากกระบวนการปรึกษากลุ่ม ภายหลังจากใช้รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ กลุ่มทดลองมีความฉลาดทางสังคมสูงกว่าผู้สูงอายุในกลุ่มควบคุม สมมติฐานข้อนี้เป็นการพิจารณาคะแนนความฉลาดทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง เมื่อเทียบกับควบคุม ผลการวิเคราะห์ ด้วยวิธี แมนวิทนี (Mann-Whitney

U Test) พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนความฉลาดทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุม โดย ค่าเฉลี่ยและ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมโดยรวมและ ทุกองค์ประกอบ ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งที่กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมต่างก็ได้รับการสุ่มมาจากกลุ่มตัวอย่าง เดียวกัน คือเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนความฉลาดทางสังคมในตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จึงกล่าวได้ว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางสังคมที่สูงขึ้นของกลุ่มทดลอง เป็นผลมาจาก รูปแบบการปรึกษากลุ่มอย่างแท้จริง สถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนการให้คำปรึกษากลุ่ม ผู้สูงอายุมีความฉลาดทางสังคมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.13 อยู่ใน ระดับปานกลาง ส่วนหลังการปรึกษากลุ่มมีความฉลาดทางสังคมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 มีส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.23 อยู่ในระดับมาก

จากผลที่พบว่าค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางสังคมโดยรวมและทุกองค์ประกอบ ของกลุ่มทดลอง ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในสังคม กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และทักษะทางสังคมเพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนการปรึกษากลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่ง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนา ความฉลาดทางสังคมเป็นรูปแบบการปรึกษากลุ่มที่ได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบในการนำ เทคนิคและทฤษฎีการปรึกษากลุ่มที่มีพลังสูงมาบูรณาการเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้สูงอายุผู้เข้ารับ การปรึกษากลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับความคิด ความเชื่อ ส่งผลให้พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุต่อผู้อื่นเปลี่ยนไปในทางที่พึงประสงค์ การออกแบบการปรึกษากลุ่มที่ ใช้เทคนิคและทฤษฎีการปรึกษากลุ่มหลายทฤษฎีครอบคลุมทั้งด้านความรู้คิด และพฤติกรรม ขณะที่ เทคนิคและทฤษฎีที่นำมาบูรณาการทฤษฎีและเทคนิคที่มีคุณค่าสำหรับสมาชิกกลุ่ม อันได้แก่ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาอารมณ์ และพฤติกรรม และ ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบ วิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ และ เป็นวิธีการที่มีพลังเหมาะสมที่จะนำมาใช้เพื่อพัฒนาความฉลาด ทางสังคม

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

3.1.1 องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ มี 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม องค์ประกอบด้านกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม และองค์ประกอบด้านทักษะทางสังคม จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะศึกษาหรือพัฒนาความฉลาดทางสังคมให้กับนักเรียน นักศึกษา บุคลากรที่ปฏิบัติงานบริการพนักงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหรือกลุ่มอื่น ๆ โดยก่อนนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัย ผู้ที่สนใจควรศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังการค้นพบองค์ประกอบข้างต้น

3.1.2 แบบวัดความฉลาดทางสังคม ที่มี 35 ข้อ มีค่าความเที่ยงอยู่ในระดับสูง นับได้ว่าเป็นแบบวัดที่มีคุณภาพ ผู้ที่สนใจจะนำแบบวัดไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ต้องปรับในส่วนของภาษาให้เหมาะสม

3.1.3 รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ ใช้เวลาในการปรึกษากลุ่ม 8 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที พัฒนาขึ้นโดยการนำเทคนิคและทฤษฎีการปรึกษาแบบกลุ่มหลาย ๆ ทฤษฎี หากจะนำไปใช้ ผู้ให้การปรึกษา ต้องเข้าใจพื้นฐานการปรึกษากลุ่มและผู้ให้การปรึกษาต้องได้รับการฝึกมาก่อน

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุตอนต้นในภาคใต้ ผู้วิจัยเชื่อว่า ความฉลาดทางสังคมมีความสำคัญกับทุกคนในสังคมปัจจุบันทั้งในการทำงานและการดำเนินชีวิตส่วนตัว ดังนั้นจึงมีความเห็นว่าผู้ที่ต้องประสานงาน ปฏิบัติงานด้านการให้บริการประชาชน ผู้ป่วย นักท่องเที่ยว เช่นครู พยาบาล ตำรวจ เจ้าหน้าที่ พนักงาน บุคลากรขององค์กร น่าจะได้มีโอกาสเพิ่มพูนความฉลาดทางสังคม เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีความราบรื่น และมีคุณภาพ นำไปสู่ผลสำเร็จทั้งในส่วนตัวและองค์กรเพิ่มขึ้น

3.2.2 ควรมีการติดตามผลเพื่อดูการคงอยู่ของคุณลักษณะในองค์ประกอบทั้ง 3 ของความฉลาดทางสังคมหลังการเรียนรู้อะยะ 3 เดือน ระยะเวลา 6 เดือน หรือ ระยะเวลา 1 ปี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์. (2557). *การศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้*. (ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- โกศล มีคุณ. (2554). วารสารพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย. ปีที่ 11, ฉบับที่ 1 และ 2 หน้า 1-3. ออนไลน์. <http://www2.nrct.go.th/e-publish1/moralbehavior/2554no1-2/mobile/index.html#p=10>
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2015). *การประชุมวิชาการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ครั้งที่ ๘ ประจำปี ๒๕๕๘ : “สุขภาพผู้สูงอายุไทย ก้าวไกลสู่อาเซียน”* สามเจริญพาณิชย์. (กรุงเทพ) จำกัด.
- คณิตพันธุ์ ทองสีบสาย. (2552). *การพัฒนาแบบวัดความฉลาดทางสังคมสำหรับนักศึกษาปริญญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- จรียา อัสวเพชรกุล. (2558). การเสริมสร้างพลังทางบวกของนักเรียนวัยรุ่น โดยการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ. *วารสารพยาบาลทหารบก*. ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 (ก.ย. - ธ.ค.) หน้า 79-86.
- จิราพร ทองดี ดารารวรรณ ร่องเมือง และ ฉันทนา นาคฉัตรีย์. (2556) *ภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*. หน้า 88-99.
- คุษฎี เล็บขาว. (2559). *การพัฒนาเขาวนสังคมของนักเรียนวัยรุ่น โดยการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ*. (ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ดวงมณี จงรักษ์. (2549). *ทฤษฎีการให้การปรึกษาและจิตบำบัดเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส.ส.ท.
- ทัชชา สุริโยและคณะ. (2559). การพัฒนาโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางสังคมสำหรับวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, Silpakorn University. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 9(1) เดือนมกราคม – เมษายน 2559.
- ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และฮานานมูฮิบบะตุลดิน นอจิ สุขใสว. (2558). *ผู้สูงอายุในโลกแห่งการทำงาน: มุมมองเชิงทฤษฎีทางกายจิตสังคม*. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*. 7(1). p. 245.

- นริศรา พึ่งโพธิ์สถ และ ฐาศุภร์ จันประเสริฐ. (2555). ลักษณะทางจิตและสังคมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ.
- ปิยะวรรณ เลิศพานิช. (2547). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาชาวอำมรมณ์แบบผสมผสาน. (ครุศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2545). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการให้คำปรึกษา หน่วยที่ 9 – 15. น. 229. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พสุ เตชะรินทร์. (2558). ความฉลาดทางสังคม. สืบค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/631041>
- _____. (2549). Social Intelligence. นิตยสารผู้จัดการออนไลน์ สิงหาคม.
- พงษ์ศักดิ์ น้อยพยัคฆ์. (2558). SQ : ความฉลาดทางสังคม คุณเจสร่างเด็กไทยยุคใหม่. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/593148>
- พิชาย รัตนคิดถ กุเกิด. (2556). จากปัญหาสู่นโยบาย: ศึกษากรณีผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้ From Problems to Policy : A Case Study of the Elderly in Southern Border Provinces. วารสารร่วมพฤษ, มหาวิทยาลัยเกริก, 31(3).
- เพชรบุภา บูรณ์ศิริจรรงรัฐ. (2558). หลักการพัฒนาความฉลาดทางสังคม. ดร.เพชรสำนักพิมพ์ ฉ. เดียมอง.
- พรทิพย์ เกษรานนท์. (2559). การสร้างความสุขในผู้สูงอายุ. สืบค้นจาก http://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_9.html
- พรรณวดี สมกิตติกานนท์. (2558). การพัฒนารูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของความสำเร็จในการบริหารเวลาของนักศึกษาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์. วารสารเกษมบัณฑิต, 18(1) มกราคม – มิถุนายน 2560.
- มงคล ศัยกุล. (2556). รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ. (ปริญญาปรัชญาคุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551. หน้า 16, [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. สืบค้นจาก: <http://www.thaitgri.org/images/document/ElderSituations/situationofthailandelderThai2551.pdf> [5 สิงหาคม 2556]

- ภักธีมา ตั้งชวาล. (2557). *นวัตกรรมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ มุมมองจากประเทศญี่ปุ่นถึงประเทศไทย*
โครงการพัฒนานักบริหารการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ รุ่นที่ 6 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557
รายงานการวิจัย. ผลงานงานชุดที่ 3.
- ระวี สัจจโสภณ. (2556). แนวคิดทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาภาวะพลัดพลังในผู้สูงอายุ.
บทความปริทัศน์. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม)*. ปีที่ 34 : 471 - 490 (2556)
ภาควิชาการพัฒนาศึกษาการมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต กำแพงแสน นครปฐม.
- แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. (2542). กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- วิศรา ใจเปี่ยม. (2558). รูปแบบการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างการเป็น
ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารพยาบาล
ทหารบก*, 16(1) (ม.ค. - เม.ย.).
- วิมา ธรรมเจริญ. (2555). *อิทธิพลของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุ*.
(ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์) ไม่ได้ตีพิมพ์).
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- วิไลพร ขำวงษ์, จตุพร หนูสวัสดิ์, วรรัตน์ ประทานวโรปัญญา และ จิดาภา ศิริปัญญา. (2011).
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์
สุขภาพ*, 5(2): กรกฎาคม – ธันวาคม. 32-40.
- วัฒนา พันธุ์ศักดิ์ และ สุชีรา สุนทรระกูล. (2554). วิธีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ. *วารสารพยาบาล
ทหารบก*, 12 (2). 14-22.
- ศรีเรือน แก้วถวัล. (2549). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย : วัยรุ่น-วัยสูงอายุ* (เล่ม 2).
(พิมพ์ครั้งที่ 9). แก้ไขเพิ่มเติม สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศักดิ์ชัย ภูเจริญ. (2513). สืบค้นจาก http://www.kruinter.com/show.php?id_quiz=701&p=1.
- ศูนย์ศตวรรษิกชน. (2556). สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นจาก
<http://www.thaicentenarian.mahidol.ac.th>
- สิริวัฒน์ เสวีกุล. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางสังคมและประสิทธิผลในการทำงาน
ของตัวแทนขายบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง. *การประชุมวิชาการระดับชาติ
ด้านบริหารธุรกิจราชชมงคลพระนคร และการนำเสนอผลงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์*.
วันศุกร์ที่ 16-17 ธันวาคม พ.ศ. 2559.

- สำนักงานประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2013). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553*. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. สืบค้นจาก <http://www.dpu.ac.th/dpurc/journal-read-29-192>
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2553). *ร่างยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559)*. ภาคใต้. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). *รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550*. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2555. จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/citizen/news/poll-elderly-3.jsp>.
- _____. (2554). *สรุปผลที่สำคัญ “การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย 2553”* สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2558 จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/lfs.53/olderLfsRes.pdf>
- _____. (2557). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557*. บริษัท เท็กซ์ แอนด์ นัล พับลิเคชั่น จำกัด, กรุงเทพมหานคร.
- _____. (2556). *สรุปผลที่สำคัญการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2555*. สืบค้น จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/elderlywork55.pdf>
- _____. (2554). *รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550*. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2555. จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/citizen/news/poll-elderly-3.jsp>
- เสรี ชัดเข้ม. (2547). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. *วารสารวิจัยและวัดผล*, 2(1) [รูปแบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์] ค้นจาก http://www.nitiphong.com/paper_pdf/phd/FactorAnalysis_concept.pdf
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2013). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553*. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุขอรุณ วงษ์ทิม. (2558). *ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ*. (หน่วยที่ 9). ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาเทคนิคการปรึกษาเบื้องต้น ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1*. (หน่วยที่ 8-15). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Abbas, S., Hajar J. L., Mostafa, S. R., and Monir J., (2013). *On the Relationship between the Social Intelligence and Aggression : A Case Study of High School Boy Students*.
- Albrecht, K., (2007). *Practical Intelligence: The Art and Science of Common Sense* Jossey-Bass.
- _____. (2006). *Social Intelligence : The new science of success*. San Francisco: Jossey-Bass.

- Aminpoor. (2013). *Relationship between social intelligence and happiness in Payame Noor University Students*.
- Babu, S. M., Islamia, J. M., (2007). *Social Intelligence and Aggression Senior Secondary School Students: A Comparative Sketch*.
- Bar-On, R. (2006). *The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI) I. Psicothema* Vol. 18, supl., pp. 13-25.
- Beheshtifar, Malikeh. (2012). *Role of Social Intelligence in Organizational Leadership*.
- Björkqvist, Kaukiainen Kaj., Lagerspetz, Kirsti., Österman, Karin., Salmivalli, Christina., Rothberg, Sari., and Ahlbom, Anne. (1999) *The Relationships Between Social Intelligence, Empathy, and Three Types of Aggression Aggressive Behavior* Vol. 25, pp. 81–89. Retrieved from doi.org/10.1002/(SICI)1098-2337(1999)25:2<81::AID-AB1>3.0.CO;2-M
- Buzan, T. (2002). *The Power of Social Intelligence: 10 Ways to Tap Into Your Social Genius*. New York, NY: Harper Collins Publishers Inc.
- Cantor, N., & Kihlstrom, J. F. (1987). *Personality and social intelligence*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall.
- Cantor N, Kihlstrom J. (1989). Social intelligence and cognitive assessments of personality. In: Wyer R, Srull T, editors. *Advances in social cognition*. Volume II: Social intelligence and cognitive assessments of personality. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. pp. 1–59.
- Corey, G. (2008). *Theory and practice of group counseling*. California: Thompson Brook/Cole Inc. Crowne. (2009).
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1996). Social information-processing mechanisms on reactive and proactive aggression. *Child Development*, 67, 993–1002.
- _____. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin*, 115, 74–101.
- Crick, N. R., & Ladd, G. W. (1990). Children's perceptions of the outcomes of social strategies: Do the ends justify being mean? *Developmental Psychology*, 26, 612–620.

- Dogan, T., & Cetin, B. (2009). The Validity, Reliability and Factorial Structure of the Turkish Version of the Tromso Social Intelligence Scale. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(2), 709-720. Retrieved January, 26, 2013. From www.sciedirect.com. <https://eric.ed.gov/?id=EJ847775>.
- Dodge, K. A. (1986). A social information-processing model of social competence in children. In M. Perlmutter (Ed.), *Minnesota symposium on child psychology* (Vol. 18, pp. 77–125). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Dodge, K. A. (1980). Social cognition and children's aggressive behavior. *Child Development*, 51, 162–170.
- Dodge, K. A., Murphy, R. R., & Buchsbaum, K. (1984). The assessment of intention-cue detection skills in children: Implications for developmental psychopathology. *Child Development*, 55, 163–173.
- Dogan, Tayfun and Eryilmaz, Ali. (2014). The Role of Social Intelligence in Happiness. *Croatian Journal of Education*, 16(3), 863-878. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/3539/2ec5819552154eafa265be67402569646d5a.pdf>
- Ebrahimpoor, Habib., Zahed, Adel., Elyasi, Azim. (2013). *The Study of Relationship between Social Intelligence and Organizational Performance. (Case Study: Ardabil Regional Water Company's Managers)*.
- Erdley, C. A., Rivera, M. S., Shepherd, E. J., and Holleb, L. J. (2010). Social-Cognitive Models and Skills. in *Practitioner's Guide to Empirically Based Measures of Social Skills* edited by Douglas W. Nangle, David J. Hansen, Cynthia A. Erdley, Peter J. Norton.
- Erwin. (2016). Development and Validation of a Social Intelligence Inventory. *International Journal of Information and Education Technology*, 3(2), April 2013.
- Finken, Deborah. (2015). *The Relationship Between Social Intelligence and Hearing Loss*. Walden University. <https://scholarworks.waldenu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article>
- Ford, M. E., & Tisak, M. S. (1983). A further search for social intelligence. *Journal of Educational Psychology*, 75, 196–206.
- Gardner. H., (1983). *Multiple Intelligence: The theory in Practice*. New York: Basic.

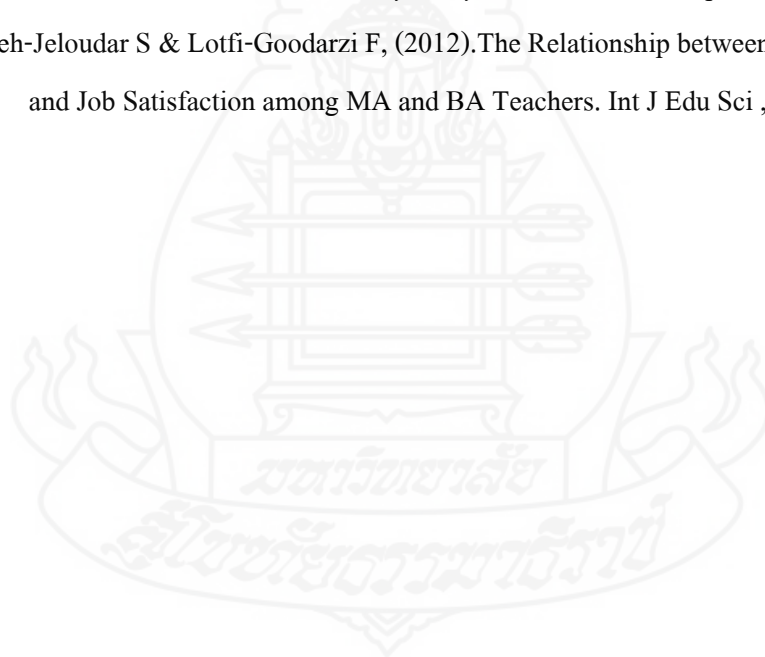
- Gini, G. (2006), Brief report: Adaptation of the Italian Version of the Tromsø Social Intelligence Scale to the adolescent population, *Journal of Adolescence*, 29(2), 307–312.
- Goleman, D., (2006). *Social Intelligence: The new science of human relationships*. Newyork: Bantam Books.
- Hooda, D, Sharma, N. R., & Yadava, A. (2009). Social Intelligence as a predictor of positive psychological health. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 35 (1), 143-150.
- Honarmand, Mahnaz Mehrabi Zadeh., Naami, Abdolzahra., Roshan, Khadijeh. (2014). Surveying the Role of Social Intelligence and its Components in Life Satisfaction of Elderlies. *International Journal of Psychology and Behavioral Research*. Vol., 3(3), 192-197, 2014 Available online at [http:// www. ijbrjournal.com](http://www.ijbrjournal.com) ISSN 2322-4002 ©2014 Victor Quest Publications.
- Hughes, M.,Thompson, H. L., & Terrell. J. Bradford. (2009). *Handbook for Developing Emotional and Social Intelligence: Best Practices*. (eds). Pfeiffer An Imprint of Wiley San Francisco, CA. www.pfeiffer.com.
- Joyce M. Terwase, Reuben Lubem Ibaishwa Joy Enemari. (2016). Parenting Styles and Gender as Predictors of Social Intelligence among Adolescents in Idoma Land Mediterranean. *Journal of Social Sciences*. Retrieved from Doi:10.5901/mjss.2016.v7n1s1p181.
- Kerlinger. F.N. (1986). *Foundations of Behavior research* 3rd (ed). New York Holt, Rhinehart and Winston.
- Kihlstrom, J. F. & Cantor, N. (2011). Social Intelligence. In R. J. Sternberg, & S. B. Kaufman (Eds.), *The Handbook of Intelligence Cambridge* (p. 564-581). New York: Cambridge University Press.
- Kosmitzki, C.,and John. O.P., (1993). The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. *Personality and Individual Differences* 15(1):11-23.
DOI: 10.1016/0191-8869(93)90037-4
- Lau. J. (2016). Social Intelligence and The Next Generation King's College London and NCS.
- Mali Praditsang, Hanafi, Zahyah., Walters, Tim. (2015). The Relationship among Emotional Intelligence, Social Intelligence and Learning. *Behaviour Asian Social Science*. 11(13).

- Marlowe, H. A. (1986). Social Intelligence: Evidence for multidimensionality and construct independence. *Journal of Educational Psychology*, 78(1), 52-58.
- _____. (1985). "Social intelligence: Implications for adult education," *Lifelong-Learning*, 8, 27.
- Moss, F.A., & Hunt, T. (1927). Are you socially intelligent? *Scientific American*, 137, 108-110.
- Nagra, Vipinder. (2014). Social Intelligence and Adjustment of Secondary School Students. *INDIAN JOURNAL OF RESEARCH* 3(4), April.
- Norcross, J. C., & Goldfried, M. R. (2005) *Handbook of psychotherapy Integration*. New York: Oxford University Press.
- Patel, Piyusumar Kantllal and Patel, Somabhaia. (2014) Social Intelligence for the Students of Higher Secondary School of Banaskantha District According to Some Variables. *International Journal for Research in Education (IJRE) (Psicothema 2006)*. Vol. 18, supl., .13-25.
- Renani et al. (2016). *Investigate the Relationship of Social Intelligence and Agility Municipal Staff (Case Study Central Municipality of Isfahan City)*.
- Riggio, R. & Reichard. R. (2008). The emotional and social intelligences of effective leadership, *Journal of Managerial Psychology*, 23(2), 169-185.
- Roasaei, Fateme and Beheshtifar, Malikeh. (2012). Role of Social Intelligence in Organizational Leadership. *European Journal of Social Sciences*, 28(2), 200-206.
<http://www.europeanjournalofsocialsciences.com>
- Rosaporn Phainrungruang et al. (2015). *J. Psychiatr Assoc Thailand*, 60(1) January – March.
- Safarinia, M., Solgi, Z. & Tavakoli, S. (2011). A preliminary study on the reliability and validity of social intelligence questionnaire in university students of Kermanshah Province. *Journal of Research in Social Psychology*. 1(3), 70-77.
- Sangeeta, RajniKumari & Shivani, (2014). *Correlates of Happiness and Social Intelligence Among Adolescent Students with And Without Disabilities*.
<https://ideas.repec.org/p/vor/issues/2014-09-05.html>
- Sameer, Babu. M, Islamia, Jamia Millia. (2007) Social Intelligence and Aggression among Senior Secondary School Students: A Comparative Sketch A Central University New Delhi.
Date of Publication: 31/12/ (It is a project done as a part of PGDHE of IGNOU)

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED500484.pdf>

- Silvera, D. H., Martinussen, M., & Dahl, T. I. (2001). The Tromsø Social Intelligence Scale, A self-report measure of social intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology*, 42, 313– 319.
- Sternberg, R.J., (Ed). (2000). *Handbook of Intelligence*, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Soleiman Yahyazadeh-Jeloudar & Fatemeh Lotfi-Goodarzi. (2012). The Relationship between Social Intelligence and Job Satisfaction among MA and BA Teachers. *International Journal of Educational Sciences*. 4(3) pp. 209-213 | Published online: 25 Sep 2017.
- Sternberg (Ed.). (2011). *Handbook of intelligence*, 2nd ed. (pp. 359-379). Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2000; an updated appeared in the 3rd ed.
- Sternberg (Ed.), *Handbook of intelligence*, 2nd ed. (pp. 359-379). Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2000; an updated appeared in the 3rd ed., 2011.
- Sternberg, Robert J. (2005) The Theory of Successful Intelligence. *Journal of Psychology*, 39(2). 189-202.
- Sudraba, V., Martinsone, K., and Arnis, V., (2014). *Changes of indicators of social intelligence for substance use disorders patients: Before Minnesota program, after program treatment and six months later* 4th International Interdisciplinary Scientific Conference Society, Health, Welfare <https://doi.org/10.1051/shsconf/20141000045> 09 September 2014.
- Thakur, Ruchi., Sharma, Shubhangana and Pathania, Raj (2013) *Social Intelligence of Adolescents: A Study of Himachal Pradesh Department of Human Department, CSKHPKV, Palampur.*
- Thorndike, E. L. (1936). Factor analysis of social and abstract intelligence. *Journal of Intelligence and its use*. Harper's Magazine, 140, 227–235. *Educational Psychology*, 27, 231–233.
- Toor, Kamalpreet Kaur. (2013). A Study of Social and Emotional Intelligence of Secondary School Teachers *International Journal of Behavioral Social and Movement Sciences (ISSN: 2277-7547)*.

- Tsai, Chien-Wen and Wu, Chen-Hui. (2014). The relationship between employee's social intelligence and service ethic in the international tourist hotel [online].
In: Chien, P.Monica. CAUTHE: Tourism and Hospitality in the Contemporary World: Trends, Changes and Complexity. Brisbane: School of Tourism, The University of Queensland.
- Tutorials Point.com. (2015). *Social Intelligence*. Tutorials Point (I) Pvt. Ltd.
- Wedek, J. (1947) The relationship between personality and psychological ability. *British Journal Psychology*, 37, 133-151.
- Yahyazadeh, J.S. & Lotfi- Goodarzi, F. (2012). Predicting Senior Secondary Schools Teachers' Social Intelligence by HEXACO-PI-R personality Traits based on Age Groups, *International Journal of Asian Social Science*, 2(5), 739-747.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09751122.2012.11890044>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York : Harper & Row.
- Yahyazadeh-Jeloudar S & Lotfi-Goodarzi F, (2012).The Relationship between Social Intelligence and Job Satisfaction among MA and BA Teachers. *Int J Edu Sci* ,4(3): 209-213.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

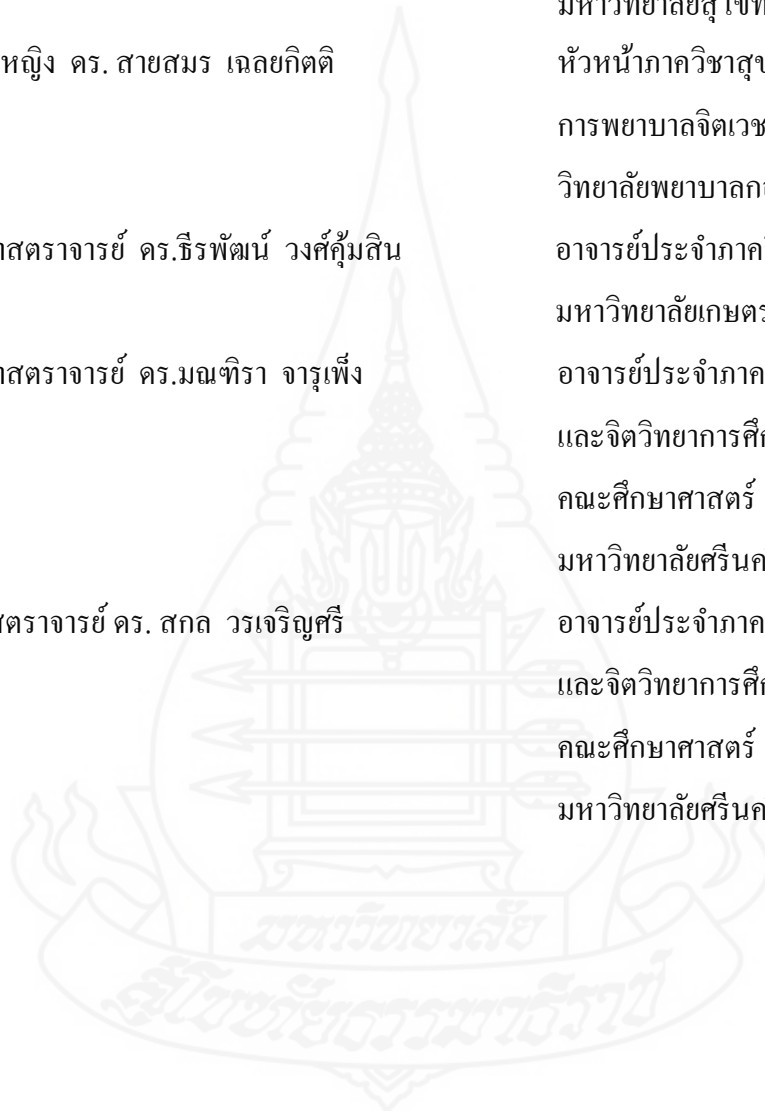

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญ/รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ/รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวรรณ ณ ระนอง	อาจารย์ประจำแขนงวิชาแนะแนว
สาขาศึกษาศาสตร์
2. พันเอกหญิง ดร. สายสมร เกลยภักดี	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
หัวหน้าภาควิชาสุขภาพจิตและ
การพยาบาลจิตเวชศาสตร์
วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน	อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง	อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนว
และจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. รองศาสตราจารย์ ดร. สกล วรเจริญศรี	อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนว
และจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข

ตารางแสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบวัดความฉลาดทาง
สังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้

ตาราง แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ข้อ	รายการข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					ดัชนี ความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5	
1	ฉันเลือกที่จะพูดคุยในส่วนที่ดีของกลุ่ม สนทนา	+1	+1	+1	+1	+1	1.
2	ผู้ที่มีสีหน้า ท่าทางที่ไม่สอดคล้องกับ คำพูด มักมีบางสิ่งบางอย่างที่ซ่อนเร้น	+1	+1	+1	0	+1	.80
3	ฉันคาดเดาความคิดของผู้ที่มีสีหน้าและ แววตาที่เรียบเฉยไม่ถูก	+1	+1	+1	0	+1	.80
4	ฉันสามารถบอกได้ว่าน้ำเสียง และกริยา ท่าทางที่เปลี่ยนไปของผู้คน บ่งบอกถึง อารมณ์ และความคิดเปลี่ยนไปด้วย	+1	+1	+1	0	+1	.80
5	การยิ้มให้กันเป็นการเริ่มต้นมิตรภาพที่ดี สำหรับทุกคน	+1	+1	+1	0	+1	.80
6	คำพูดของผู้ที่มีท่าทีหลุกหลิก อยู่ไม่นิ่ง ในขณะที่พูดนั้น ไม่น่าเชื่อถือ	+1	+1	+1	0	+1	.80
7	ฉันปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างให้เกิดริและเห็น คุณค่าของเขา	+1	+1	+1	0	+1	.80
8	ผู้คนที่สีหน้าที่เคร่งเครียด น่าจะกำลัง ทุกข์ใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง	+1	+1	+1	0	+1	.80
9	ฉันสังเกตเห็น ได้ว่าเสียงของเขาสั้นเครือ เมื่อพูดเล่าเรื่องราวที่สะเทือนใจ	+1	+1	+1	+1	+1	80
10	กริยามารยาทและคำพูดที่หยาบคายต่อ ผู้อื่นของผู้คนมักส่งผลแง่ลบใน ความสัมพันธ์ระหว่างกัน	+1	+1	+1	0	+1	80
11	ฉันปฏิบัติต่อผู้อื่น โดย คำนึงถึง กาละ และ เทศะ	+1	+1	+1	0	+1	80
12	น้ำเสียงที่เกรี้ยวกราดของผู้อื่นบ่งบอกถึง อารมณ์โกรธ	+1	+1	+1	0	+1	80
13	ฉันเข้าใจว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร ใน สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	+1	+1	+	+1	+1	80

ตาราง แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้
(ต่อ)

ข้อ	รายการข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					ดัชนี ความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5	
14	ฉันให้เวลาผู้อื่นเพื่อรับฟังเรื่องราวของเขา อย่างใส่ใจ	+1	+1	+1	+1	+1	80
15	ฉันไม่ใช้คำพูดเพื่อทำร้ายจิตใจผู้อื่น	+1	+1	+1	0	+1	80
16	ฉันใส่ใจในความรู้สึกและความต้องการ ของผู้อื่นเสมอ	+1	+1	+1	0	1+	80
17	ฉันพูดให้กำลังใจผู้อื่นเมื่อมีโอกาส	+1	+1	+1	0	+1	80
18	ฉันเข้าใจความปรารถนาและความต้องการ ของผู้อื่น โดยเขาไม่ต้องพูดอธิบาย	+1	+1	+1	0	0	.60
19	ฉันยินดีที่จะรับฟังความคิดเห็น ที่แตกต่างจากฉัน	+1	+1	+1	0	+1	80
20	ฉันสามารถคาดเดาปฏิกริยาของผู้อื่นที่มีต่อ พฤติกรรมของฉัน	+1	+1	+1	0	+1	80
21	ฉันปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ไม่ค่อยได้	+1	+1	+1	0	+1	80
22	ฉันรับรู้ได้ว่าเขามักเอาใจเอาเปรียบ ผู้อื่นเสมอ	+1	0	+1	+1	+1	80
23	ขณะฉันรู้สึกไม่พอใจ ฉันก็จะหลีกเลี่ยงการ ใช้คำพูดที่รุนแรงกับผู้อื่น	+1	+1	+1	+1	+1	1
24	ฉันไตร่ตรอง คำพูดและข้อความเรื่องราวที่ ได้รับจากสังคมออนไลน์	+1	+1	+1	0	0	.60
25	มิตรภาพที่ดีต่อกันช่วยให้ฉันรู้สึกอบอุ่นใจ	+1	+1	+1	0	+1	.80
26	ฉันต้องใช้เวลานานเพื่อที่จะรู้จักคนอื่นได้ดี	+1	+1	+1	0	+1	.80
27	ฉันไม่ไว้วางใจคนแปลกหน้า แม้ว่าเขาจะ แต่งตัวดี ใ้สูท และผูกเนคไท	+1	+1	+1	0	0	.60
28	น้ำเสียงและสีหน้าของผู้คน มักจะบอก ความรู้สึกได้ชัดเจนกว่าคำพูด	+1	0	+1	0	+1	.60
29	ฉันเข้าใจความรู้สึก และความต้องการของ คนในวัยเดียวกับฉัน	+1	+1	+1	+1	0	.80

ตาราง แสดงค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้
(ต่อ)

ข้อ	รายการข้อคำถาม	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					ดัชนี ความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5	
30	ฉันไม่เข้าใจว่าเขาต้องการอะไร เมื่อเขานิ่งเฉย	+1	+1	+1	0	+1	.80
31	เบื้องหลังคำชี้แนะของผู้คน มักมีความปรารถนาที่อยู่ด้วยเสมอ	+1	+1	+1	0	0	.60
32	สีหน้าที่หม่นหมองของเขา บ่งบอกว่าเขา ไม่มีความสุข	+1	+1	+1	0	+1	.80
33	การหยิบยื่นความมีน้ำใจให้แก่ผู้อื่น เป็นการ สร้างและรักษามิตรภาพที่ดีระหว่างกัน	+1	+1	+1	0	+1	.80
34	ฉันรับรู้ได้ว่าข่าวสารที่ส่งต่อกันผ่าน โทรศัพท์มือถือ มีทั้งเรื่องที่เชื่อถือได้ และเชื่อถือไม่ได้	+1	+1	+1	0	+1	.80
35	ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น เป็น พฤติกรรมที่มีเสน่ห์	+1	+1	+1	0	+1	.80

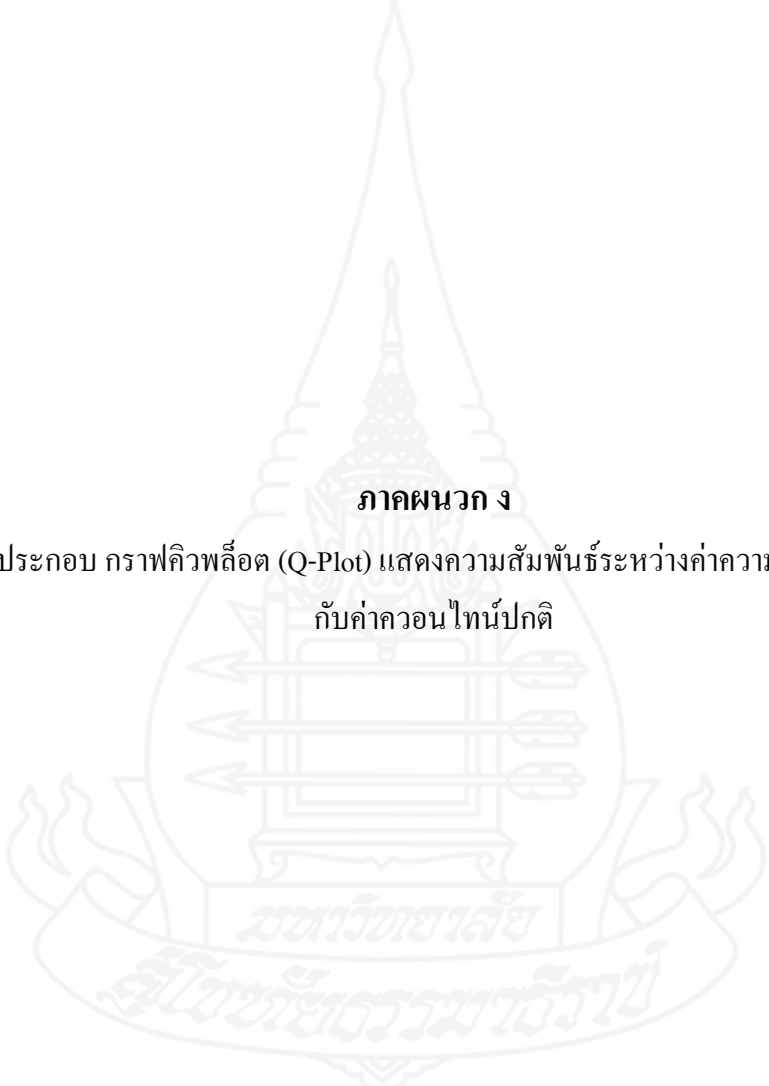
ภาคผนวก ค

ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม
แบบวัดความฉลาดทางสังคม

ตาราง 3 แสดงค่าความสอดคล้อง (IOC) ของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

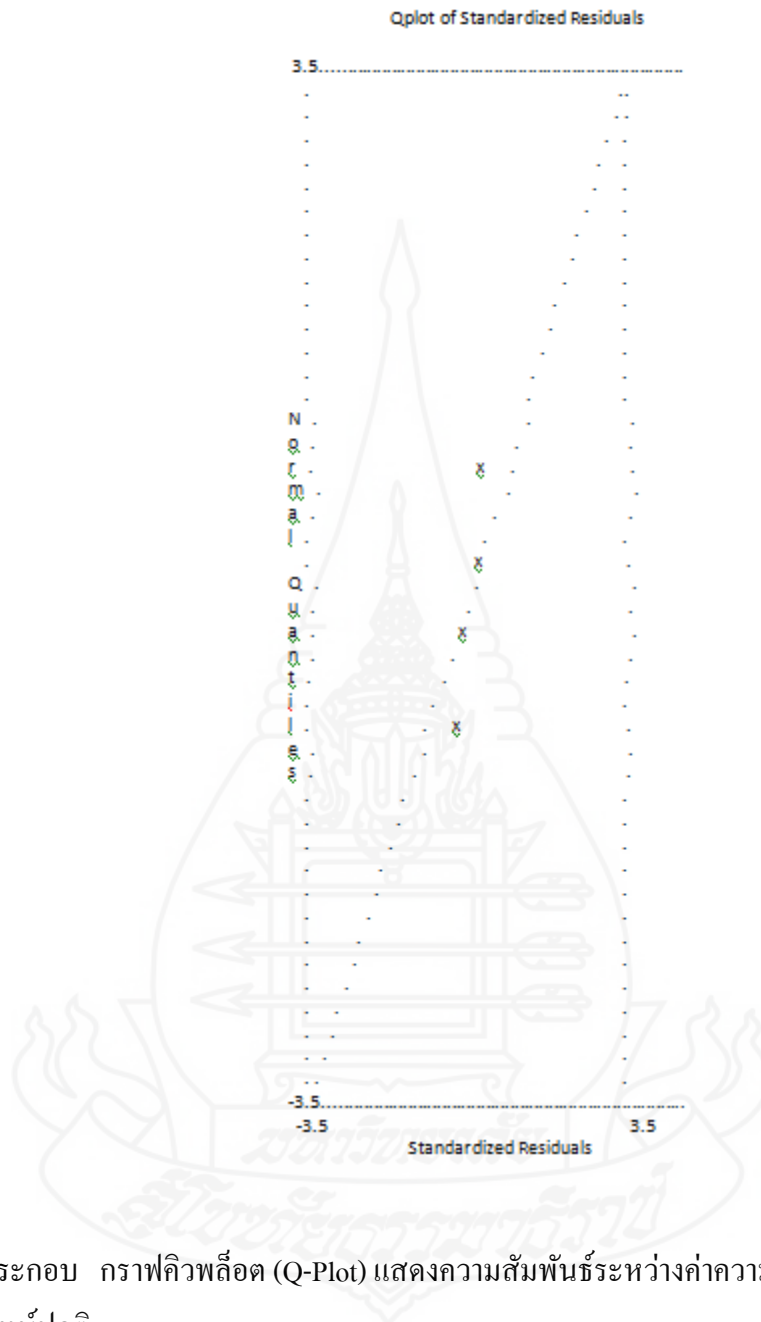
ครั้งที่	เรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิ					ค่า IOC	
		1	2	3	4	5		
1	การประชุมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	
2	การตระหนักรู้ในสังคม	+1	-1	+1	+1	+1	.80	
3	การตระหนักรู้ในสังคม	+1	-1	+1	+1	+1	.80	
4	กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสาร	+1	-1	+1	+1	+1	.80	
5	กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสาร	+1	-1	+1	+1	+1	.80	
6	ทักษะทางสังคม	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	
7	ทักษะทางสังคม	+1	-1	+1	+1	+1	.80	
8	ปัจฉิมนิเทศ	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	

ภาคผนวก ง

ภาพประกอบ กราฟคิวพล็อต (Q-Plot) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อน
กับค่าคอนโตน์ปกติ

กราฟควิล็อต (Q-Plot) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนกับค่าควอนไทล์ปกติ

ภาพประกอบ กราฟควิล็อต (Q-Plot) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนกับค่าควอนไทล์ปกติ

จากภาพประกอบ พบว่า เส้นกราฟที่ลากผ่าน x และ * มีความลาดเอียงมากกว่า 1.00 กล่าวคือ เส้นกราฟมีความชัน ใกล้เคียงกับเส้นทแยงมุมอันเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ แสดงว่า โมเดลการวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้ของผู้วิจัยก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนไม่มากนัก เนื่องจากเส้นกราฟที่ได้มีความใกล้เคียงกับเส้นทแยงมุม ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า โมเดลการวัดมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาคผนวก จ

แบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

แบบวัดความฉลาดทางสังคม
แบบวัดความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

- คำชี้แจง**
1. แบบวัดความฉลาดทางสังคมฉบับนี้ เป็นเป็นส่วนหนึ่งของคุณฉันทินิพนธ์
 การแนะแนวและการปรึกษา สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
 เรื่องรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของ
 ผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้
 2. แบบวัดความฉลาดทางสังคมฉบับนี้ ผู้วิจัยจัดทำข้อคำถามเป็น 2 ตอน
 ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว
 ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการแสดงออกและการปฏิบัติต่อผู้อื่นของผู้ตอบ
 แบบสอบถาม
 3. ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาการแสดงออกและการปฏิบัติเป็น 5 ระดับ
 ตามเกณฑ์ข้างล่างนี้
 ระดับ “5” หมายถึง จริงมากที่สุด
 ระดับ “4” หมายถึง จริงมาก
 ระดับ “3” หมายถึง จริงบ้างไม่จริงบ้าง
 ระดับ “2” หมายถึง จริงน้อย
 ระดับ “1” หมายถึง จริงน้อยที่สุด
 4. คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการเข้าใจผู้สูงอายุด้านความฉลาดทางสังคม
 และคำตอบของท่านจะได้รับการรักษาเป็นความลับ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นางเกศิณี เขียนด้วง

นักศึกษาระดับปริญญาเอกแขนงวิชาการแนะแนวและการปรึกษา
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดขีดเครื่องหมาย “√” ลงช่อง ตามความเป็นจริง

1. เพศ

เพศชาย เพศหญิง

2. อายุปี (นับถึงวันที่ 15 สิงหาคม 2560)

3. สถานภาพสมรส โสด สมรส หย่า คู่สมรสถึงแก่กรรม

อื่นๆ คือ.....

4. การศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น

มัธยมศึกษาตอนปลาย / อาชีวศึกษา (ปวช.)

อุดมศึกษา อื่นๆ คือ.....

5. ปัจจุบัน ประกอบอาชีพ ไม่ประกอบอาชีพ.....

อื่นๆ คือ.....

6. สุขภาพ แข็งแรง ไม่แข็งแรง / มีโรคประจำตัว

7. ข้าพเจ้าพักอาศัยอยู่ใน บ้านของตนเอง บ้านเช่า บ้านญาติ

อื่น ๆ คือ.....

8. ข้าพเจ้าพักอาศัยอยู่กับ

สามี/ภรรยา และบุตร – ธิดา มีครอบครัวแล้ว

สามี/ภรรยา บุตร – ธิดา ไม่มีครอบครัว

อื่น ๆ

9. ข้าพเจ้าต้องเลี้ยงดู

หลานก่อนวัยเรียน (อายุ 3 – 5) ปี จำนวน.....คน

หลานวัยเรียน (อายุ 7-12 ปี) จำนวน.....คน

หลานวัยรุ่น (อายุ 13 – 18 ปี) จำนวน.....คน

อื่น ๆ

ตอนที่ 2 โปรดพิจารณาการแสดงออก และการปฏิบัติของท่านต่อผู้อื่น โดยขีดเครื่องหมาย
ถูก (✓) ลงในช่องหลังรายการข้อความตามความเป็นจริง

ข้อ	รายการข้อความ	จริง น้อย ที่สุด	จริง น้อย	จริง บ้าง ไม่จริง บ้าง	จริง มาก	จริง มาก ที่สุด
1	ฉันเลือกที่จะพูดคุยในส่วนที่ดีของกลุ่ม สนทนา					
2	ผู้ที่มีสีหน้า ท่าทางที่ไม่สอดคล้องกับ คำพูด มักมีบางสิ่งบางอย่างที่ซ่อนเร้น					
3	ฉันคาดเดาความคิดของผู้ที่มีสีหน้า และแววตาที่เรียบเฉยไม่ถูก					
4	ฉันสามารถบอกได้ว่าน้ำเสียง และ กริยาท่าทางที่เปลี่ยนไปของผู้คน บ่งบอกถึงอารมณ์ และความคิด เปลี่ยนไปด้วย					
5	การยิ้มให้กันเป็นการเริ่มต้นมิตรภาพ ที่ดีสำหรับทุกคน					
6	คำพูดของผู้ที่มีท่าทีหลุกหลิก อยู่ไม่นิ่งในขณะพูดนั้นไม่น่าเชื่อถือ					
7	ฉันปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร้เกียรติและ เห็นคุณค่าของเขา					
8	ผู้คนที่มสีหน้าที่เคร่งเครียด น่าจะกำลังทุกข์ใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง					

ข้อ	รายการข้อคำถาม	จริง น้อย ที่สุด	จริง น้อย	จริง บ้าง ไม่จริง บ้าง	จริง มาก	จริง มาก ที่สุด
9	ฉันสังเกตเห็นได้ว่าเสียงของเขาสั้น หรือเมื่อพูดเล่าเรื่องราวที่สะเทือนใจ					
10	กิริยามารยาทและคำพูดที่หยาบคาย ต่อผู้อื่นของผู้คนมักส่งผลแง่ลบใน ความสัมพันธ์ระหว่างกัน					
11	ฉันปฏิบัติต่อผู้อื่นโดย คำนึงถึง กาละ และเทศะ					
12	น้ำเสียงที่เกรี้ยวกราดของผู้อื่นบ่ง บอกถึงอารมณ์โกรธ					
13	ฉันเข้าใจว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น					
14	ฉันใช้เวลาผู้อื่นเพื่อรับฟังเรื่องราว ของเขาอย่างใส่ใจ					
15	ฉันไม่ใช่คำพูดเพื่อทำร้ายจิตใจผู้อื่น					
16	ฉันใส่ใจในความรู้สึกและ ความต้องการของผู้อื่นเสมอ					
17	ฉันพูดให้กำลังใจผู้อื่นเมื่อมีโอกาส					
18	ฉันเข้าใจความปรารถนาและ ความต้องการของผู้อื่นโดยเขาไม่ต้อง พูดอธิบาย					
19	ฉันยินดีที่จะรับฟังความคิดเห็นที่ แตกต่างจากฉัน					

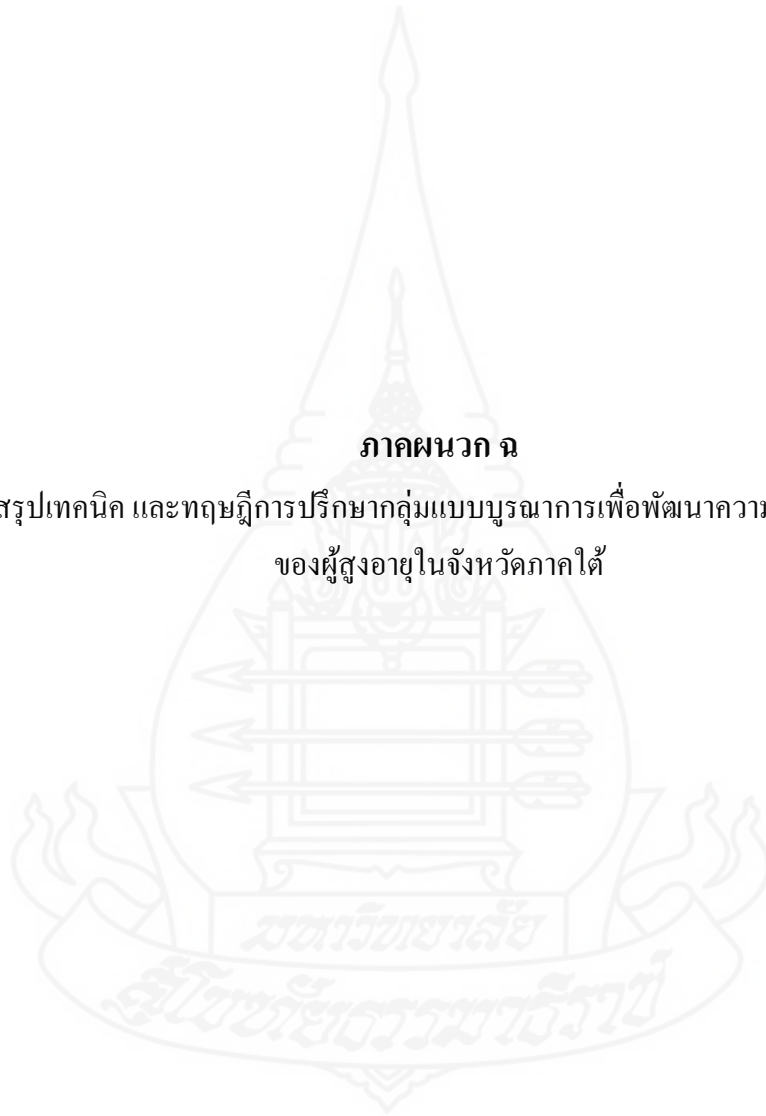
ข้อ	รายการข้อความ	จริง น้อย ที่สุด	จริง น้อย	จริง บ้าง ไม่จริง บ้าง	จริง มาก	จริง มาก ที่สุด
20	ฉันสามารถคาดเดาปฏิกิริยาของผู้อื่น ที่มีต่อพฤติกรรมของฉัน					
21	ฉันปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ไม่ค่อยได้					
22	ฉันรับรู้ได้ว่าเขามักเอาใจเปรียบ ผู้อื่นเสมอ					
23	ขณะฉันรู้สึกไม่พอใจ ฉันก็จะ หลีกเลี่ยงการใช้คำพูดที่รุนแรงกับ ผู้อื่น					
24	ฉันไตร่ตรอง คำพูดและข้อความ เรื่องราวที่ได้รับจากสังคมออนไลน์					
25	มิตรภาพที่ดีต่อกันช่วยให้ฉันรู้สึก อบอุ่นใจ					
26	ฉันต้องใช้เวลานานเพื่อที่จะรู้จักคน อื่นได้ดี					
27	ฉันไม่ไว้วางใจคนแปลกหน้า แม้ว่า เขาจะแต่งตัวดี ใส่สูท และผูกเนคไท					
28	น้ำเสียงและสีหน้าของผู้คน มักจะ บอกความรู้สึกได้ชัดเจนกว่าคำพูด					
29	ฉันเข้าใจความรู้สึก และความ ต้องการของคนในวัยเดียวกับฉัน					

ข้อ	รายการข้อความ	จริง น้อย ที่สุด	จริง น้อย	จริง บ้าง ไม่จริง บ้าง	จริง มาก	จริง มาก ที่สุด
30	ฉันไม่เข้าใจว่าเขาต้องการอะไร เมื่อ เขานิ่งเฉย					
31	เบื้องหลังคำชี้แนะของผู้คน มักมี ความปรารถนาดี อยู่ด้วยเสมอ					
32	สีหน้าที่หม่นหมองของเขา บ่งบอก ว่าเขาไม่มีความสุข					
33	การหยิบยื่นความมีน้ำใจให้แก่ผู้อื่น เป็นการสร้างและรักษามิตรภาพที่ดี ระหว่างกัน					
34	ฉันรับรู้ได้ว่าข่าวสารที่ส่งต่อกันผ่าน โทรศัพท์มือถือ มีทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องได้ และเกี่ยวข้องไม่ได้					
35	ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น เป็น พฤติกรรมที่มีเสน่ห์					

ขอขอบคุณทุกท่าน มา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ฉ

ตารางสรุปเทคนิค และทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม
ของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ตาราง 10 สรุปทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม เทคนิค และทักษะที่นำมาบูรณาการในรูปแบบการปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้ ครั้งที่ 1

ครั้งที่	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค/ทักษะ
1	ปฐมนิเทศ: การสร้าง สัมพันธภาพ และการแจ้ง จุดประสงค์ การปรึกษากลุ่ม	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้นำกลุ่มกับสมาชิกกลุ่ม และระหว่างสมาชิกกลุ่ม 2. เพื่อเตรียมความพร้อมให้สมาชิกกลุ่ม สามารถเข้ารับการปรึกษากลุ่มอย่าง มีเป้าหมาย 3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ทราบถึงประโยชน์ของการได้รับการปรึกษากลุ่ม 	<p>ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มที่ใช้ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบผู้รับเป็นศูนย์กลาง (Person-centered group counseling) <p>โดยใช้ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ (Rapport Skill) ที่ประกอบด้วย การยอมรับในทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) ความจริงใจ (Genuineness) และ ความเข้าใจร่วมรู้สึก (Empathic Understanding)</p>

รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้
ครั้งที่ 2

ครั้งที่	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค/ทักษะ
2	การ ตระหนักรู้ ในสังคม	<p>1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มระบุนรูปแบบการสื่อสารของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้</p> <p>2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มอธิบายการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ ที่ตนเองและของผู้อื่นใช้ในการสื่อสารได้</p> <p>3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกวิธีสื่อสารกับผู้อื่นแบบสอดคล้องในภาวะทั่วไปและภาวะวิกฤติได้อย่างเหมาะสม</p>	<p>ทฤษฎีที่ใช้</p> <p>ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Transactional Analysis Therapy) บูรณาการกับทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ (Gestalt Therapy) และทฤษฎีการปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ</p> <p>ใช้แนวคิดรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ของทฤษฎีวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ (Transactional Analysis) เทคนิคที่ใช้</p> <p>“I – Message” ของทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์</p> <p>เทคนิคคำถามบอกระดับของทฤษฎีการปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ และทักษะการถามปลายเปิด</p> <p>ทักษะการฟัง ทักษะการสรุปความ</p> <p>ทักษะการทำความเข้าใจ และ</p> <p>ทักษะการให้กำลังใจ</p>

รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้
ครั้งที่ 3

ครั้งที่	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค/ทักษะ
3	การ ตระหนักรู้ ในสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกเล่า ลักษณะการแสดงออกของผู้อื่น ในสภาวะบุคลิกภาพต่าง ๆ และทักษะต่อชีวิตได้ (การสื่อสาร ไม่มีประสิทธิภาพ ; พวกมีเหตุผล ขัดขา ช่างคิ) และการสื่อสารที่มี สิทธิภาพ) 2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มระบุสภาวะ บุคลิกภาพ และทักษะต่อชีวิต ของตนเองและผู้อื่นได้ 3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกวิธี สื่อสารกับผู้อื่นด้วยสภาวะ บุคลิกภาพทั้ง 3 ส่วน ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้อง กับกาลเทศะ ภายใต้อาชีพ ชีวิตนั้นดี เธอก็ดีและช่วยให้ สัมพันธ์ที่ดี กับผู้อื่น (วิเคราะห์การสื่อสารของผู้อื่น) 	<p>ทฤษฎีที่ใช้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ (Transactional Analysis Therapy) แนวคิดโครงสร้าง บุคลิกภาพ และทักษะชีวิตหรือ ตำแหน่งชีวิตและทฤษฎีการปรึกษา กลุ่มแบบผู้รับเป็นศูนย์กลาง เทคนิคที่ใช้ <ul style="list-style-type: none"> -เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ -เทคนิควิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ ระหว่างบุคคล <p>ทักษะที่ใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> -ทักษะการตั้งคำถาม -ทักษะการฟัง -ทักษะการเสนอแนะ -ทักษะการสนับสนุน และ -ทักษะการสรุปความ

รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ในภาคใต้
ครั้งที่ 4

ครั้งที่	ชื่อเรื่อง	วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค/ทักษะ
4	กระบวนการ ด้านข้อมูล ข่าวสาร ในสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มระบุกระบวนการรู้คิดขณะ ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ได้ 2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอก วิธีการใส่ใจสารที่เป็น วจนวจาและอวจนวจา ขณะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มวิเคราะห์ แยกแยะ สื่อสาร และ รับสารด้วยกระบวนการคิด ที่มีประสิทธิภาพ หรือไม่บิดเบือน 	<p>ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบวิเคราะห์ อารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรม ใช้ เทคนิคด้านการรู้คิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - การใส่ใจ - การแยกแยะข้อมูลข่าวสาร วจนวจาและอวจนวจาที่ได้จาก การได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัสในชีวิต ประจำวันทั่วไป และในภาวะขัดแย้ง บูรณาการกับทฤษฎีการปรึกษากลุ่ม แบบวิเคราะห์อารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรม และทฤษฎีการ ปรึกษา กลุ่มเกสต่อลท์ -กิจกรรม การควบคุมการสื่อสาร ใช้ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ ทักษะการสรุปความ และ ทักษะการเชื่อมโยง <p>เทคนิคที่ใช้</p> <p>เทคนิคการสอนคิด Listening with empathy</p>

รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ ในภาคใต้
ครั้งที่ 5

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค/ทักษะ
5	กระบวนการ ด้านข้อมูล ข่าวสารใน สังคม	1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอก รูปแบบการสื่อสาร ในชีวิตประจำวันของ ผู้อื่นและของตนเองได้ 3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มระบุวิธี และใช้รูปแบบการสื่อสาร ได้อย่างเหมาะสม และ ช่วยเพิ่มสัมพันธภาพ ที่ดีระหว่างกัน	ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบการปรึกษา ครอบครัวระยะที่ 1 แนวคิดทำที่ การสื่อสาร และทฤษฎีการปรึกษา แบบวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่าง บุคคล แนวคิดการสื่อสารตาม สถานะตัวตนและใช้เทคนิคการ แสดงบทบาทสมมติ มอบหมายการบ้าน ทฤษฎีการปรึกษา เทคนิคที่ใช้ เทคนิคการเสริมแรงทางสังคม - ฝึกวิเคราะห์การสื่อสาร - บทบาทสมมติ ทักษะพื้นฐาน - ทักษะการสนับสนุน (Supporting Skill) การให้กำลังใจทักษะพื้นฐาน - ทักษะคำถามแบบเปิด (Open Questioning Skill) - ทักษะการสะท้อน (Reflecting Skill) - ทักษะการเสนอแนะ (Suggesting Skill)

รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความลาดทางสังคมในผู้สูงอายุในภาคใต้
ครั้งที่ 6

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค/ทักษะ
6	ทักษะทางสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่ม ระบุนิเวศการสื่อสาร ที่ผ่าน การฟังอย่างใส่ใจ ในชีวิตประจำวันระหว่าง สมาชิกกลุ่มกับบุคคล ในครอบครัว ในสังคม ได้ถูกต้อง 2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มใช้ทักษะ การฟังอย่างใส่ใจขณะ มีปฏิสัมพันธ์ ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะ กับสมาชิกในครอบครัว ได้อย่างเหมาะสม 3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความ สนใจ สังคมเพิ่มขึ้น และเข้าร่วม กิจกรรม ชมรมสมาคมอย่างมีความสุข 	<p>ทฤษฎีการปรึกษาตามแนวคิดของ แอดเลอร์ (Adlerian Therapy) :</p> <p>แนวคิดความสนใจสังคม</p> <p>เทคนิคที่ใช้</p> <p>เทคนิคการประเมินแบบแผนชีวิต (lifestyle assessment) เพื่อรวบรวม ข้อมูลโครงสร้างของระบบครอบครัว (family constellation) และประวัติ ในวัยเด็ก (early childhood history) การตรวจสอบความผิดพลาดพื้นฐาน (basic mistakes) และใช้เทคนิค การตั้งคำถาม (Asking the question) เทคนิคการมีสติรู้จักระบายตัวเอง (catching oneself) เทคนิคการ กดปุ่ม (push button technique) เทคนิคการฟังพอใจผู้อื่น (pleasing someone) เทคนิคการถ่มน้ำลายลงในถ้วยชุปของ ผู้รับบริการ (spitting in the client's soup) เทคนิคการให้กำลังใจ (offering encouragement) และใช้ทักษะการให้ คำแนะนำ (giving advice)</p>

รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความลาดทางสังคมในผู้สูงอายุในภาคใต้
ครั้งที่ 7

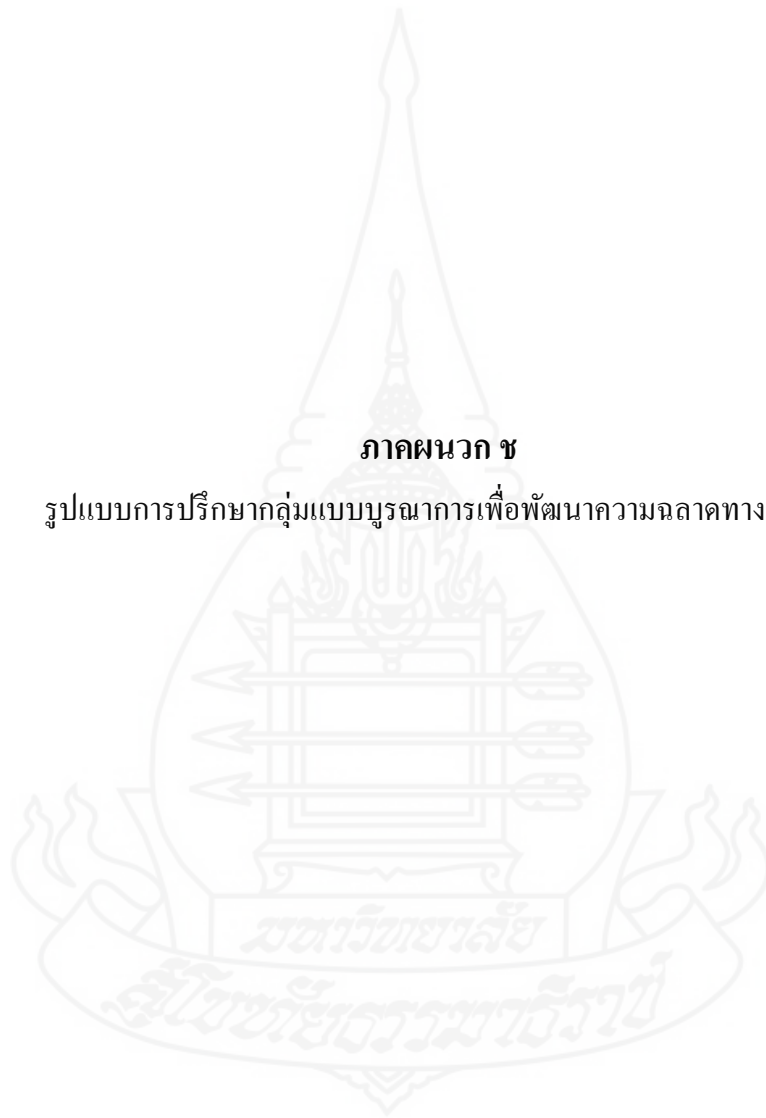
ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค/ทักษะ
7	ทักษะทางสังคม (Social Skills)	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกวิธีการสื่อสารที่ช่วยสร้างสัมพันธภาพระหว่างกันของบุคคลในครอบครัวในสังคม 2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มระบุวิธีการฟังอย่างใส่ใจและมีสัมพันธภาพจากการสื่อสาร 3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกวิธีการสื่อสารแบบสอดคล้องได้ที่ช่วยให้มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน 	<p>ทฤษฎีการปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ (Solution-Focused Brief Therapy: SFBT) ผู้วิจัยจะบูรณาการกับทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Group Counseling)</p> <p>เทคนิค</p> <ul style="list-style-type: none"> -เทคนิคคำถามระดับขั้น (Scaling Questions) -เทคนิคการเสนอตัวแบบ (Modeling) และ -การเสริมแรงทางสังคม (Social Reinforcement) และ -เทคนิคการมอบหมายการบ้านใช้ทักษะพื้นฐานของการปรึกษาได้แก่ - การถาม (Questioning) -การฟังอย่างใส่ใจ (Active Listening) -การเสนอแนะ (Suggesting) -การสรุปความ (Summarizing)

รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุในภาคใต้
ครั้งที่ 8

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	ทฤษฎี/เทคนิค/ทักษะ
8	ปัจฉิมนิเทศ	1.เพื่อให้สมาชิกกลุ่ม ประเมินผลการปรึกษากลุ่ม และตอบแบบความฉลาด ทางสังคม 2.เพื่อยุติการปรึกษากลุ่ม	ทฤษฎีที่ใช้ ปรึกษากลุ่มแบบผู้รับเป็น ศูนย์กลาง ใช้เทคนิค การจัดการกับ เรื่องที่ค้างค้ำของสมาชิกกลุ่ม การให้โอกาสสมาชิกกลุ่มพูดถึงสิ่งที่ ตนได้เรียนรู้และการประยุกต์ใช้ใน การดำเนินชีวิต ทักษะพื้นฐาน - ทักษะการยุติ (Termination Skill) - ทักษะคำถามแบบเปิด (Open Questioning Skill) - ทักษะการสรุปความ (Summarizing Skill) - ทักษะการสนับสนุน (Supporting Skill)

ภาคผนวก ข

รูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม

รายละเอียดรูปแบบการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม ของผู้สูงอายุในจังหวัดภาคใต้

ครั้งที่ 1

เรื่อง การปฐมนิเทศ : การสร้างสัมพันธภาพ

แนวคิดสำคัญ

การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการในครั้งนี้ ผู้นำกลุ่มพบสมาชิกกลุ่มที่เป็นผู้สูงอายุวัยตอนต้นเป็นครั้งแรก สมาชิกผู้เข้าร่วมกลุ่มไม่รู้จักหรือคุ้นเคยกันมาก่อน อาจมีความกังวลใจ มีความไม่แน่ใจ ไม่มีเป้าหมายของการเข้าร่วมกลุ่ม การดำเนินการในครั้งแรกนี้จึงเป็นกระบวนการที่ผู้นำกลุ่มจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มระบุเป้าหมาย (Goal identifications) ในการเข้ากลุ่มของตน สนับสนุนให้สมาชิกเปิดเผยตนเอง (Self-disclosure) และช่วยลดความวิตกกังวล โดยที่ผู้นำกลุ่มจะต้องทำตนเป็นแบบอย่าง (Modeling) ในการแสดงออกอย่างจริงใจ (Honesty) การใส่ใจทางบวก (Positive regard) และให้การยอมรับสมาชิกกลุ่ม (acceptance) (Corey, 2004: 87-93) ผู้นำกลุ่มจึงต้องดำเนินการในขั้นนี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกปลอดภัย เกิดความไว้วางใจ มีความพร้อมเพียงพอนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันที่ดีระหว่างผู้นำกลุ่มกับสมาชิก และระหว่างสมาชิกกับสมาชิก

ผู้นำกลุ่มใช้ทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบยึดผู้รับเป็นศูนย์กลาง (Person-centered group counseling) โดยใช้ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ (Rapport Skill) ที่ประกอบด้วย การยอมรับในทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) ความจริงใจ (Genuineness) และ ความเข้าใจร่วมรู้สึก (Empathic Understanding)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ข้อตกลงของการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม วัน เวลา สถานที่ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม
2. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้นำกลุ่มกับสมาชิกกลุ่ม และระหว่างสมาชิกกลุ่มด้วยกันเอง

เวลาที่ใช้ 90 นาที

สื่อ/อุปกรณ์

1. คอมพิวเตอร์โน้ตบุค จอสมาร์ททีวี
2. ดอกไม้แขวนแผ่นกระดาษรูปหัวใจติดสติ๊กเกอร์สี
3. เพลง “ดอกไม้ให้คุณ”
4. ใบความรู้ “ข้อตกลงการเข้าร่วมกลุ่ม”
5. ตารางการเข้าร่วมการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ
6. ใบความรู้ “กระตุ้นจุดลดความเสี่ยงต่อโรค”
7. ใบความรู้ “ความฉลาดทางสังคม”
8. แบบประเมินการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 1

ขั้นตอนการปรึกษาแบบกลุ่ม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้นำกลุ่มทักทาย กล่าวต้อนรับ แนะนำตนเองให้สมาชิกรู้จัก พูดคุยเรื่องทั่วไปของสมาชิกกลุ่ม การดำเนินชีวิตประจำวันของช่วงวัย และการเดินทาง
2. ผู้นำกลุ่มมอบ “ดอกไม้แห่งมิตรไมตรี” ให้คนละหนึ่งดอก พร้อมแผ่นกระดาษรูปหัวใจที่แปะสติ๊กเกอร์
3. ผู้นำกลุ่ม เปิดเพลง “ดอกไม้ให้คุณ” แล้วให้สมาชิกกลุ่มส่งดอกไม้ไปทางขวามือ จนกระทั่งเสียงเพลงจบลง ให้สมาชิกกลุ่มเปิดดูสติ๊กเกอร์สีที่ผูกติดกับดอกไม้ว่าเป็นสีอะไร จากนั้นลุกขึ้นยืน และเดินไปหาคู่ที่มีสติ๊กเกอร์สีเดียวกับตน เมื่อพบกับคู่แล้วขอให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคู่หาที่นั่ง พูดคุยเพื่อทำความรู้จักกันให้มากที่สุดในเวลา 3 - 5 นาที แล้วเขียนชื่อของตนเองในตำแหน่งที่กำหนด ตามด้วยชื่อของกลุ่มตน
4. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคู่ นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มตนตามเรื่องราวที่ได้จากการทำความรู้จักกัน และบอกความประทับใจในคู่ของตนต่อกลุ่ม ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มผู้อื่น ร่วมกันปรบมือให้กำลังใจ
5. ผู้นำกลุ่มชี้แจงวัตถุประสงค์ของการปรึกษากลุ่ม ประโยชน์ที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับ ข้อตกลง บทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม และ วันเวลาที่จะดำเนินการ

ขั้นตอนการ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทำกิจกรรม “กระตุ้นจุดลดความเสี่ยงโรค” โดยสาธิตการกระตุ้นจุดต่าง ๆ ในร่างกาย เพื่อช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรค ตามใบความรู้ “กระตุ้นจุดลดความเสี่ยงโรค”
2. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะคำถามปลายเปิด และทักษะการฟังอย่างใส่ใจ สอบถามความรู้สึกขณะปฏิบัติกิจกรรมกระตุ้นจุดลดความเสี่ยงโรค
3. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มนั่งแถวตอนเรียงหนึ่ง ให้สมาชิกทุกคน (ยกเว้นคนแรกแถว) ใช้มือจับบ่าของเพื่อนที่อยู่ข้างหน้า บีบและนวดให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และให้หันหน้ากลับเพื่อนวดสลับกลับแก่เพื่อน
4. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะคำถามปลายเปิด สอบถามสมาชิกกลุ่มถึงความคิด ความรู้สึกในขณะที่นวดให้เพื่อน และขณะที่เพื่อนนวดให้ และร่วมกันสรุปถึงการมีความรู้สึกในขณะที่เป็นผู้รับและผู้ให้ผ่านการสัมผัส
5. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มสนทนาในประเด็นดังนี้
 - ในแต่ละวัน สมาชิกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวอย่างไร
 - ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า นอกจากเราจะต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลในครอบครัวแล้ว การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นในสังคมก็มีความสำคัญเช่นกัน
 - เพื่อที่จะมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เราต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร
 - ท่านคิดว่าความฉลาดทางสังคมคืออะไร และมีประโยชน์ต่อท่านอย่างไร

ขั้นยุติ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกตอบประเมินการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 1
3. ผู้นำกลุ่มนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ในการเข้ารับการปรึกษากลุ่มครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากความกระตือรือร้นในการเข้ากลุ่ม
2. สังเกตจากความร่วมมือในการทำกิจกรรมและการร่วมแสดงความคิดเห็น
3. การตอบแบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 1

กิจกรรม “ดอกไม้แห่งมิตรไมตรี”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกลุ่มกับสมาชิก
2. เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิก

วัสดุ-อุปกรณ์

1. ดอกไม้ประดิษฐ์จากธนบัตรใบละ 20 สำหรับมอบให้สมาชิกกลุ่ม” จำนวนเท่าสมาชิก
2. กระดาษรูปหัวใจขนาด กว้าง ยาว 4 นิ้ว สูง 6 นิ้ว
3. สติกเกอร์สี 4 สี

ชื่อ.....

คลิปเพลง ดอกไม้ให้คุณ

ที่มา www.youtube.com/watch?v=5jI9aXBYXpQ สืบค้น วันที่ 25 สิงหาคม 2560

เพลง : ดอกไม้ให้คุณ

ขอมอบดอกไม้ในสวน นี้เพื่อมวล ประชา
 จะอยู่แห่งไหน จะใกล้จะไกล จนสุดขอบฟ้า
 ขอมอบ ความหวังดั่งดอกไม้ ผลิ สดใสงามตา
 เป็นกำลังใจให้คุณ เป็นกำลังใจให้เธอ เป็นสิ่งเสนอให้มา
 ดวงตะวัน ทอแสง มิถอยแรง อปรา เป็นเปลวไฟที่ไหม้นาน
 เป็นสายธารที่ชุ่มป่า เป็นแผ่นฟ้า ทานทน
 ขอมอบดอกไม้ในสวน ให้หอมอบอวล สู่ชน
 จงสบสิ่งหวัง ให้สมตั้งใจ ให้คลายหมองหม่น
 ก้าวต่อไปตราบชีวิตสุด ดุจกระแสด ชล
 เป็นกำลังใจให้คุณ เป็นกำลังใจให้เธอ เป็นสิ่งเสนอให้คุณ
 ขอมอบดอกไม้ในสวน ให้หอมอบอวล สู่ชน
 จงสบสิ่งหวัง ให้สมตั้งใจ ให้คลายหมองหม่น
 ก้าวต่อไปตราบชีวิตสุด ดุจกระแสด ชล
 เป็นกำลังใจให้คุณ เป็นกำลังใจให้เธอ เป็นสิ่งเสนอให้คุณ
 เป็นกำลังใจให้คุณ เป็นกำลังใจให้เธอ เป็นสิ่งเสนอให้คุณ

ใบความรู้ “ข้อตกลงการเข้าร่วมกลุ่ม”

1. รักษาเวลาและตรงต่อเวลานัดหมาย
2. งดใช้เครื่องมือสื่อสารคิดเห็นของทุกท่านมีคุณค่า
3. จะรับฟังกันและกันอย่างใส่ใจ
4. จะร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างเต็มความสามารถ
5. จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของกลุ่ม
6. มิตรภาพระหว่างเราเป็นสิ่งที่มีความยิ่ง

ใบความรู้“กระตุ้นจุดลดความเสี่ยงต่อโรค”

แนวคิด

ผู้นำกลุ่มใช้ กิจกรรมกระตุ้นจุดลดเสี่ยงโรค เพื่อดึงความสนใจ และอารมณ์
ความรู้สึกของสมาชิกกลุ่มให้มาอยู่กับตนเอง “ที่นี่และเดี๋ยวนี้”

วัสดุ/อุปกรณ์

คลิปวิดีโอทัศน์ “กระตุ้นจุดลดความเสี่ยงต่อโรค” (ดีลัญจกร; อ ศุภชัย จารุสมบุญ)

วิธีการ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มรับชมคลิปวิดีโอทัศน์ “กระตุ้นจุดลดความเสี่ยงต่อโรค”
2. ผู้นำกลุ่มสาธิตการกระตุ้นจุด
3. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกปฏิบัติ ตามจำนวนครั้งที่นับ ชุดละ 10 10 10 และ 6

จุดที่ 1 ง่ามนิ้ว (ระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วโป้ง)

ครั้งที่ 1

- ใช้นิ้วหัวแม่มือขวาจับเนื้อระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วโป้ง แล้วนับ

“หนึ่ง”

จับตึง จับตึง ชุดละ 10 ครั้ง สามชุด และอีก 6 ครั้ง

ครั้งที่ 2

- ใช้นิ้วหัวแม่มือซ้ายจับเนื้อระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วโป้ง แล้วนับ

“หนึ่ง”

จับตึง จับตึง ชุดละ 10 ครั้ง สองชุด ชุดที่สาม 16 ครั้ง

จุดที่ 2 หลังมือ (หัวเข่าไป)

ครั้งที่ 1

- หงายมือขวาตีไปที่หลังมือซ้าย ชุดละ 10 ครั้ง สามชุด และอีก 6 ครั้ง

ครั้งที่ 2

- หงายมือซ้ายตีไปที่หลังมือขวา ชุดละ 10 ครั้ง สามชุด และอีก 6 ครั้ง

ที่มา : รายการคนสู้โรค ช่องไทยพีบีเอส, สืบค้น เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2560

ภาพคลิป ตีลังกา บำบัดโรคด้วยมือ

ที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=v6xBAnHfHfg&t=18s> สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน

2560

ใบความรู้ “ความฉลาดทางสังคม”

ปัจจุบัน นักจิตวิทยามีความเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถมากถึงแปดด้าน (Howard Gardner, 1983) ความสามารถหลายด้านเป็นความสามารถด้านการคิด การจำ และความสามารถเหล่านั้นผู้คนได้มาผ่านกระบวนการทางพันธุกรรม สำหรับความสามารถด้านความสัมพันธ์เป็นความสามารถที่คนในทุกเพศทุกวัยต้องมีและใช้ในชีวิตประจำวัน ปริมาณคุณภาพมากน้อยแตกต่างกัน ในทุกที่ที่มีการปฏิสัมพันธ์ของผู้คน สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ ที่บ้าน ที่ทำงาน โรงเรียน ฯลฯ (Goleman, 2006) จะมีความฉลาดหรือความสามารถชนิดนี้เสมอ ธอร์นไคค์ นักจิตวิทยาช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ให้ความหมายว่าเป็นความฉลาดด้านความเข้าใจผู้อื่น และจัดการผู้คน เด็กชาย-หญิง เพื่อที่จะกระทำ/แสดงอย่างฉลาดในความสัมพันธ์ระหว่างกัน นักจิตวิทยาบางท่านให้ชื่อเรียกว่า “ทักษะมนุษย์” บางท่านเรียก “การรู้คิดทางสังคม” ความฉลาดนี้ได้มาจากการเรียนรู้ในสังคมตั้งแต่เริ่มจำความความได้ จนตลอดชีวิต

ความฉลาดทางสังคม เป็นมิติด้านการรู้คิด (cognitive dimension) ของบุคคล เป็นความสามารถของบุคคลในการตัดสินใจ ความรู้สึก อารมณ์ และแรงจูงใจของบุคคลอื่น ได้ถูกต้อง เป็นความสามารถที่จะเข้าใจความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมของผู้อื่น รวมถึงตัวเอง ผู้ที่มีความฉลาดทางสังคมจะมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น มีความรู้ในกฎเกณฑ์ทางสังคมและชีวิตทางสังคม ใฝ่ต่อการหยั่งรู้และรู้สึก ในสภาพการณ์ทางสังคมต่าง ๆ

โกลแมน (2006) ระบุว่าบุคคลที่มีความฉลาดทางสังคมสูงจะเข้าใจอารมณ์ของคู่สนทนา และสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างเหมาะสม ภายใต้อารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง เขาสามารถรู้ว่าทำไมผู้คนถึงประพฤติเช่นนั้น เขาจะเข้าใจมุมมองที่ต่างกันและรู้วิธีที่จะตอบสนอง สถานการณ์ที่ขัดแย้งด้วย ความสุขุมและใจเย็น การมีความฉลาดทางสังคมจึงเป็นการจัดการความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่มีสถานะเป็นหน่วยของอารมณ์อีกหน่วยหนึ่งหรือหลาย ๆ หน่วยในสังคม

อัลเบรทท์ (Albrecht, 2006) เชื่อว่าผู้คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่มงานอาชีพ จำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาให้มีความฉลาดทางสังคม เพื่อที่จะได้รับการยอมรับนับถือต่อกัน การสร้างความร่วมมือ การเข้าใจผู้อื่นและประสานเชื่อมต่อกัน และการบรรลุเป้าประสงค์ในงานที่ทำ รวมถึงการอยู่อาศัยของสมาชิกวัยต่าง ๆ ในครอบครัว

แบบประเมินการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ครั้งที่ 1

คำชี้แจง : ขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด

ข้อคำถาม	จริงน้อยที่สุด	จริงน้อย	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	จริงมาก	จริงมากที่สุด
1. ผู้นำกลุ่ม					
1.1 การเตรียมความพร้อม					
1.1.1 สถานที่
1.1.2 สื่อ/อุปกรณ์
1.1.3 ระยะเวลาที่ใช้
1.2 คุณสมบัติ					
1.2.1 ใช้ทักษะ เทคนิค ทฤษฎี การปรึกษาได้อย่างเหมาะสม
1.2.2 ให้การยอมรับสมาชิกกลุ่ม ทุกคน
1.2.3 ปฏิบัติต่อสมาชิกกลุ่มอย่าง เท่าเทียมกัน
2. สมาชิกกลุ่ม					
2.1 ทราบวัตถุประสงค์ ระยะเวลา สถานที่ของการปรึกษากลุ่ม
2.2 ทราบข้อตกลงในการเข้ารับ การปรึกษา
2.3 เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่าง ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม

ครั้งที่ 2

เรื่อง : การตระหนักรู้ในสังคม

แนวคิดสำคัญ

การตระหนักรู้ทางสังคม (Social awareness) เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้และเข้าใจผู้อื่นและเหตุการณ์ในสังคม เป็นการรับรู้ เข้าใจแบบหยั่งรู้ผู้อื่น ทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึก และวิธีการสื่อสารทั้งในส่วนที่เป็นคำพูด และกริยา ท่าทาง (Greenspan & Driscoll, 1997; Goldman, 2006; Black & Rojewski, 1998) เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นกิจกรรมหลักของชีวิต และเป็นงานของคนทุกคน (Bolton, 1979)

การเพิ่มความตระหนักรู้ทางสังคม จึงหมายถึง การเพิ่มทักษะที่จะเชื่อมต่อกับผู้อื่นและชุมชน ด้วยการใช้ภาษาพูดและภาษากาย (wikihow.com) ซึ่ง อีริค เบิร์น นักจิตวิทยาาระบุว่า ภาษาพูด และภาษากายที่บุคคลใช้สื่อสาร ไปยังผู้อื่นนั้นจะแตกต่างกันไปตามรูปแบบของความสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อผู้อื่น อาจเป็นการติดต่อสัมพันธ์ที่รับกัน สอดคล้องกัน หรือไม่ขัดแย้งกัน (Complementary or Parallel) การติดต่อสัมพันธ์แบบขัดแย้ง (Cross Transaction) และการติดต่อสัมพันธ์แบบที่มีนัยเคลือบแฝง (Ulterior Transaction)

จากการเรียนรู้และประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของผู้สูงอายุมากกว่า 60 ปี ผู้สูงอายุ อาจใช้การสื่อสารสัมพันธ์ในรูปแบบที่ไม่สอดคล้องกัน ผู้นำกลุ่มจึงใช้แนวคิดของทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบการวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ (Transactional Analysis) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ เพิ่มความตระหนักรู้ให้กับสมาชิก ให้สมาชิกกลุ่มตระหนักรู้ในคำพูด กริยาท่าทางของตนเองและผู้อื่นขณะมีปฏิสัมพันธ์กัน ปรับเปลี่ยนการสื่อสารสัมพันธ์ให้เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกัน จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างบุคคล และนำไปสู่การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน

การปรึกษากลุ่มครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ กิจกรรมการเคลื่อนไหวเดินไปรอบวง ใช้แนวคิดรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ ของทฤษฎีวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ (Transactional Analysis) ใช้เทคนิค "I – Message" ของทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ ใช้เทคนิคคำถามบอกระดับ ของทฤษฎีการปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ และใช้ทักษะการถามปลายเปิด ทักษะการฟัง ทักษะการสรุป ความ ทักษะการทำความเข้าใจ และทักษะการให้กำลังใจ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มอธิบายการสื่อสารสัมพันธ์ในรูปแบบที่ตนและผู้อื่นใช้ในการสื่อสารได้
2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มปรับเปลี่ยนการสื่อสารสัมพันธ์ให้เป็นรูปแบบที่สอดคล้องกัน

ระยะเวลา 90 นาที

สื่อ/อุปกรณ์

1. ใบความรู้ “รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์”
2. คลิปวีดิทัศน์ “เพราะการตัดสินใจของพ่อในวันนั้น ทำให้หนูมีวันนี้”
3. คลิปวีดิทัศน์ “ความลับของพ่อ”
4. ใบงาน “วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์”
5. แบบประเมินการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 2

ขั้นตอนการปรึกษาแบบกลุ่ม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทายและต้อนรับสมาชิกกลุ่มเข้าสู่การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการในครั้งที่ 2 พูดคุยเรื่องทั่วไป (Small talk)
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ในครั้งที่ 1 และการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
3. ผู้นำกลุ่มชี้แจงวัตถุประสงค์ของการปรึกษากลุ่มในครั้งนี้ และกล่าวย้ำถึงการร่วมกันรักษาข้อปฏิบัติพื้นฐานของกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มจัดที่นั่งแบบตัวยู
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวเดินไปรอบวง (Milling Round ; Jacob et al. 2009 ; p. 213) เพื่อให้สมาชิกเกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้นและสำรวจความรู้สึกด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ภายในเวลา 3 นาที โดยให้สมาชิกเดินไปรอบห้องรอบที่ 1 ก้มหน้าและไม่สบตากับสมาชิกคนใด จากนั้นผู้นำให้สมาชิกเปลี่ยนท่า โดยเดินวนไปพร้อมกับสบตาสมาชิกกลุ่มอื่น ยิ้มด้วยตา พร้อมกับใช้มือแตะอย่างนุ่มนวลที่ศอกหรือไหล่ พูดทักทายกัน 2-3 ประโยค
3. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มบอกถึงสิ่งที่ได้รับในการทำกิจกรรมเดินรอบวง โดยใช้ทักษะการถามปลายเปิด ทักษะการฟัง และทักษะการสรุปความ

4. ผู้นำกลุ่มอธิบายแนวคิดรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ ของทฤษฎีวิเคราะห์สัมพันธภาพ มอบบไคความรู้ ซึ่งมี 3 รูปแบบ ได้แก่ แบบสอดคล้อง แบบขัดแย้ง และแบบมีเลขนัย

5. ผู้นำกลุ่มเปิดคลิปรูปแบบการสื่อสารแบบสอดคล้อง “เพราะการตัดสินใจของพ่อในวันนั้น ทำให้หนูมีวันนี้” และ รูปแบบการสื่อสารแบบเคลือบแฝง/มีเลขนัย “ความลับของพ่อ” ให้สมาชิกกลุ่มรับ จากนั้นให้สมาชิกกลุ่มวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารจากคลิป ตามใบงาน “วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์”

6. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิค “I – Message” ของทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์ เพื่อให้สมาชิกรับรู้และตระหนักถึงผู้อื่นด้านการสื่อสาร โดยให้สมาชิกกลุ่มพิจารณาว่าบุคคลในคลิป มีอารมณ์อย่างไร ใช้คำพูดแบบใด สังเกตได้อย่างไร เพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถแยกแยะรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ แบบสอดคล้อง แบบมีเลขนัย และแบบขัดแย้ง ให้สมาชิกกลุ่มพุ่งความสนใจไปยังรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์แบบสอดคล้อง และผู้นำกลุ่มให้สมาชิกพูดโดยใช้คำสรรพนามแทนตนเองว่า “ฉัน” และใช้คำกริยา “สังเกต/เห็น” อธิบายลักษณะอาการที่บุคคลที่สื่อสารแบบสอดคล้อง เพื่อฝึกการตระหนักรู้ในผู้อื่นจากสีหน้า แววตา และกริยาท่าทาง ดังนี้

“ฉันสังเกตเห็น....(สีหน้า/แววตา/ท่าทาง) ของ.....(ชื่อ) สื่อสารแบบสอดคล้องกับ.....(ชื่อ)

7. ผู้นำกลุ่มสอบถามการใช้รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์แบบสอดคล้องกับสมาชิกในครอบครัว กับเพื่อนบ้านกันมากน้อยอย่างไร และถ้าสมาชิกกลุ่มเพิ่มการสื่อสารสัมพันธ์แบบสอดคล้องในชีวิตประจำวันให้มากขึ้นจะเกิดผลดีต่อสมาชิกกลุ่มอย่างไร

8. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคคำถามบอกระดับ ของทฤษฎีการปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ โดยให้สมาชิกกลุ่ม ระบุตัวเลขที่แทนปริมาณการใส่ใจในอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น โดยเลข 0 แสดงว่าไม่มีเลย และ เลข 10 แสดงว่ามีความใส่ใจในอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่นมากที่สุด

ขั้นยุติ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเข้าร่วมการปรึกษาในครั้งนี้ โดยใช้ทักษะการสรุปความ ทักษะการทำความเข้าใจ และทักษะการให้กำลังใจ

2. ผู้นำกลุ่ม นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ในการปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ความตั้งใจและความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การซักถามและการตอบคำถาม

บทความรู้ “รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์”

การวิเคราะห์การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์บุคลิกภาพของบุคคลนั้นได้ โดยสังเกตจากคำพูด ท่าทาง ที่แสดงออกมา รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การสื่อสารสัมพันธ์ที่รับกัน ไม่ขัดแย้งกันหรือสอดรับกัน (Complementary, Parallel Transaction) เป็นการสื่อสารที่มาจาก ego state แบบเดียวกัน ทำให้การสนทนาราบรื่น ถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่กระทบต่อสัมพันธ์ภาพ

“แม่จ๋า หนูหิวข้าว”

“อยากกินอะไรลูก เคี้ยวแม่ซื้อให้”

2. การสื่อสารสัมพันธ์ที่ไม่รับกัน ขัดแย้งกันหรือไม่สอดรับกัน (Crossed Transaction) เป็นการสื่อสารที่มาจาก Ego State คนละส่วน ทำให้เกิดความขัดแย้ง การสื่อสารหยุดชะงัก

“นี่ก็โมงแล้วคะ”

“เอ! ทำไมเธอไม่รู้จักหัดใส่नाฬิกาตัวเองบ้าง”

3. การสื่อสารสัมพันธ์ที่มีนัยเคลือบแฝง (Ulterior Transaction) เป็นการสื่อสารที่ผู้สื่อสารใช้ภาษาหรือแสดงพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้จากภายนอกอย่างหนึ่งที่ตั้งคมขอมรับ (social message) แต่มีความต้องการภายในอีกอย่างหนึ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ (psychological message) ใช้เพื่อดึงผู้อื่นมาเล่นเกมทางจิตวิทยา (psychological game) ที่ตนต้องการระบายความรู้สึกที่สะสมอยู่

“ยินดีด้วยนะที่สอบผ่านทุกวิชา”

(โถ ก็มีแต่วิชาง่ายๆ มันก็ต้องผ่านอยู่แล้ว)

“ขอบใจจ๊ะ”

(โถ เธอก็พูดไปอย่างนั้นเอง ไม่เคยจริงจังกับฉันหรอก)

การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี ควรเป็นการสื่อสารสัมพันธ์แบบไม่ขัดแย้งกัน แต่บางครั้งอาจใช้สื่อสารเพื่อให้ผู้อื่นรู้จักคิด เช่น ครูตักเตือนนักเรียน พ่อแม่สอนลูก

ภาพตัวอย่าง คลิปวิดีโอ “เพราะการตัดสินใจของพ่อในวันนี้ ทำให้หนูมีวันนี้”

เพราะการตัดสินใจของพ่อใน
วันนี้ ทำให้หนูมีวันนี้

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=1CtJS80ZfSM>, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

ภาพตัวอย่างคลิปวิดีโอ “ความลับของพ่อ”

ความลับของพ่อ - Generali
Thailand

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=lr4YM5T44QU>, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

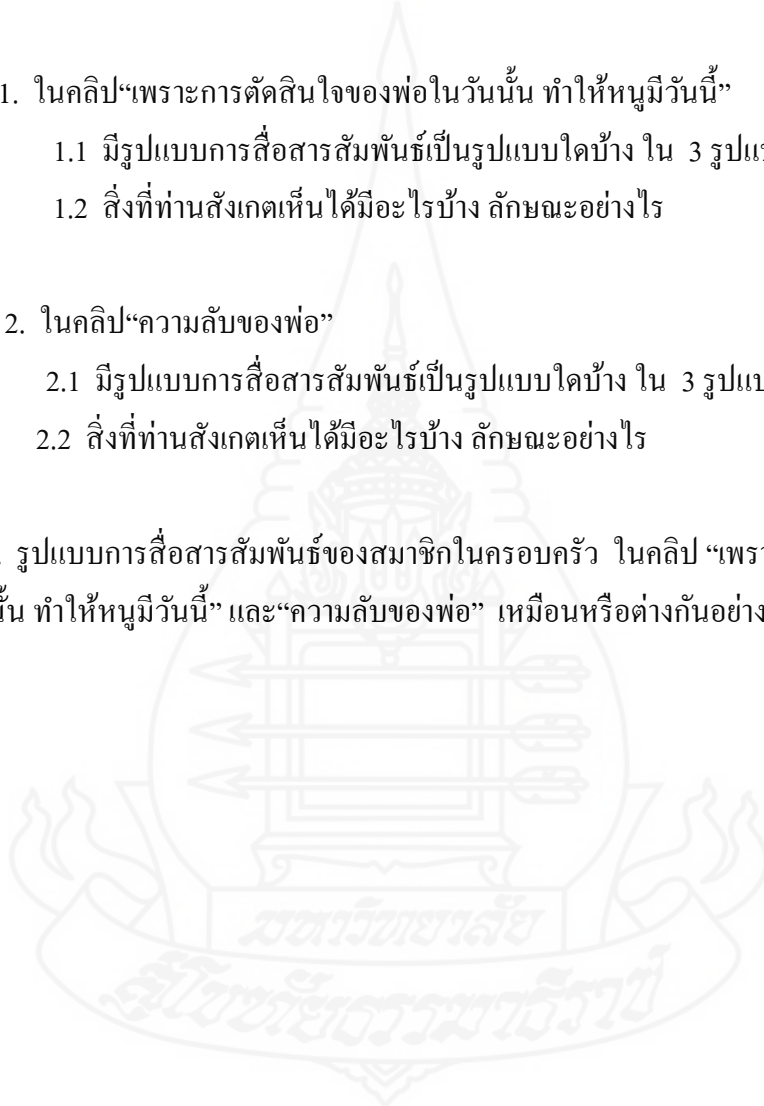
ใบงาน “วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์”

คำชี้แจง จากการอ่านใบความรู้ “รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์” และการรับชมคลิปวิดีโอทัศน จำนวน 2 เรื่องขอให้ท่านตอบคำถามต่อไปนี้

1. ในคลิป“เพราะการตัดสินใจของพ่อในวันนั้น ทำให้หนูมีวันนี้”
 - 1.1 มีรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์เป็นรูปแบบใดบ้าง ใน 3 รูปแบบ
 - 1.2 สิ่งที่ท่านสังเกตเห็นได้มีอะไรบ้าง ลักษณะอย่างไร

2. ในคลิป“ความลับของพ่อ”
 - 2.1 มีรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์เป็นรูปแบบใดบ้าง ใน 3 รูปแบบ
 - 2.2 สิ่งที่ท่านสังเกตเห็นได้มีอะไรบ้าง ลักษณะอย่างไร

3. รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ในคลิป “เพราะการตัดสินใจของพ่อในวันนั้น ทำให้หนูมีวันนี้” และ“ความลับของพ่อ” เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 2

คำชี้แจง : ขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด

ข้อคำถาม	จริงน้อยที่สุด	จริงน้อย	จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง	จริงมาก	จริงมากที่สุด
1. ผู้นำกลุ่ม					
2.1 มีความรู้ในเรื่องรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์
2.2 ใช้ทักษะ เทคนิค ทฤษฎีการปรึกษาได้อย่างเหมาะสม
2. สมาชิกกลุ่ม					
1.1 มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ที่ตนและผู้อื่นใช้ในการสื่อสารได้
1.2 นำความรู้รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์แบบสอดคล้องกันในไปประยุกต์ใช้ได้

ครั้งที่ 3

เรื่อง : การตระหนักรู้ในสังคม

แนวคิดสำคัญ

การตระหนักรู้ในสังคมนั้น เมื่อบุคคลมีความสามารถในการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่น และบริบทแวดล้อมแล้ว จำเป็นต้องมีการตอบสนองต่อผู้คนในบริบทแวดล้อมนั้น ๆ โดยแสดงออกให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ เวลา สถานที่

ในการปรึกษากลุ่มครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิด โครงสร้างบุคลิกภาพ และทัศนคติหรือตำแหน่งชีวิต ของทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบการวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ (Transactional Analysis Group Counseling) และใช้ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการฟัง ทักษะการเสนอแนะ ทักษะการสนับสนุน และทักษะการสรุปความ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการตระหนักรู้ในสังคมในลักษณะดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ของบุคคลในสภาวะตัวตนต่าง ๆ ได้
2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกทัศนคติของตนเองและผู้อื่นได้
3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกวิธีการสื่อสารตอบสนองต่อผู้อื่นด้วยบุคลิกภาพหรือสภาวะตัวตนทั้ง 3 แบบได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ เวลา สถานที่

ระยะเวลา 90 นาที

สื่อ/อุปกรณ์

1. ใบความรู้ “โครงสร้างบุคลิกภาพและตำแหน่งชีวิต”
2. ใบงาน “ทัศนคติกับการสื่อสาร”
3. คลิปวิดีโอทอล์กโชว์ เรื่อง “ลูกเกลียดแม่แทบตาย....”
4. แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 3
5. คอมพิวเตอร์ โน้ตบุค จอสมาร์ททีวี

ขั้นตอนการปรึกษาแบบกลุ่ม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้นำกลุ่มกล่าวต้อนรับสมาชิกกลุ่ม ทักทายและพูดคุยอย่างใส่ใจ
2. ผู้นำกลุ่มร่วมกับสมาชิกกลุ่มทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้ารับการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการในครั้งที่ 2 และ การนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
3. ผู้นำกลุ่มชี้แจงวัตถุประสงค์ของการให้การปรึกษากลุ่มในครั้งนี้

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทำกิจกรรม “ผืนน้ำและแผ่นดิน” เพื่อเตรียมความพร้อมของสมาชิกกลุ่ม และสร้างความรู้สึกสนุกสนาน ได้ออกกำลังกาย ดังนี้
 - 1.1 ให้สมาชิกกลุ่มยืนเข้าแถวเรียงหน้ากระดาน หันหน้าเข้าหาวิทยากร
 - 1.2 กติกาในการเล่นคือ หากผู้นำกลุ่มพูดว่า
 - “น้ำ” - ให้สมาชิกกลุ่ม ก้าวไปข้างหน้า 1 ก้าว หมุนสะโพกตามเข็มนาฬิกา 1 รอบ
 - “ทะเล” - ให้สมาชิกกลุ่มก้าวไปข้างหน้า 2 ก้าว หมุนสะโพกตามเข็มนาฬิกา 2 รอบ
 - “แผ่นดิน” - ให้สมาชิกกลุ่มก้าวถอยหลัง 1 ก้าว หมุนสะโพกทวนเข็มนาฬิกา 1 รอบ
 - “ภูเขา” - ให้สมาชิกกลุ่มก้าวถอยหลัง 2 ก้าว หมุนสะโพกทวนเข็มนาฬิกา 2 รอบ
2. ผู้นำกลุ่มมอบใบความรู้ “โครงสร้างบุคลิกภาพและทัศนะชีวิต” และใช้ทักษะการเสนอแนะทักษะการตั้งคำถาม เพื่ออธิบาย โครงสร้างบุคลิกภาพและทัศนะชีวิต ตามแนวคิดของ ทฤษฎีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล และสอบถามถึงการสื่อสารของสมาชิกกลุ่มในชีวิตประจำวัน ว่าใช้สภาวะตัวตน แบบ P แบบ A และแบบ C ในการสื่อสารกันอย่างไรบ้าง
3. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทำใบงาน “ทัศนะชีวิตกับการสื่อสาร”
4. ผู้นำกลุ่มเปิดคลิปวีดิทัศน์ เรื่อง “ลูกเกลียดแม่แทบตาย” ให้สมาชิกกลุ่มรับชม และให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ ดังนี้
 - 4.1 แม่ ใช้สภาวะตัวตนแบบใดบ้าง
 - 4.2 ลูกใช้สภาวะตัวตนแบบใดบ้าง

4.3 การสื่อสารในสถานการณ์ตัวอย่างมีการใช้ ภาษาพูด และภาษาท่าทางอย่างไร

4.4 แวดตา สีหน้า ท่าทาง การกระทำของลูก ที่ท่านสังเกตเห็น บ่งบอกอะไรได้บ้าง

4.5 ท่านเคยประสบกับสถานการณ์ในลักษณะนี้บ้างหรือไม่

5. ผู้นำกลุ่มสอบถามสมาชิกกลุ่มดังนี้

5.1 รูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ที่สมาชิกกลุ่มได้พบเห็นจากผู้ที่คนที่บ้านและในสังคม เป็นอย่างไร ขอให้สมาชิกกลุ่มยกตัวอย่าง และร่วมกันพิจารณาว่าเป็นการสื่อสารสัมพันธ์ที่รูปแบบใด

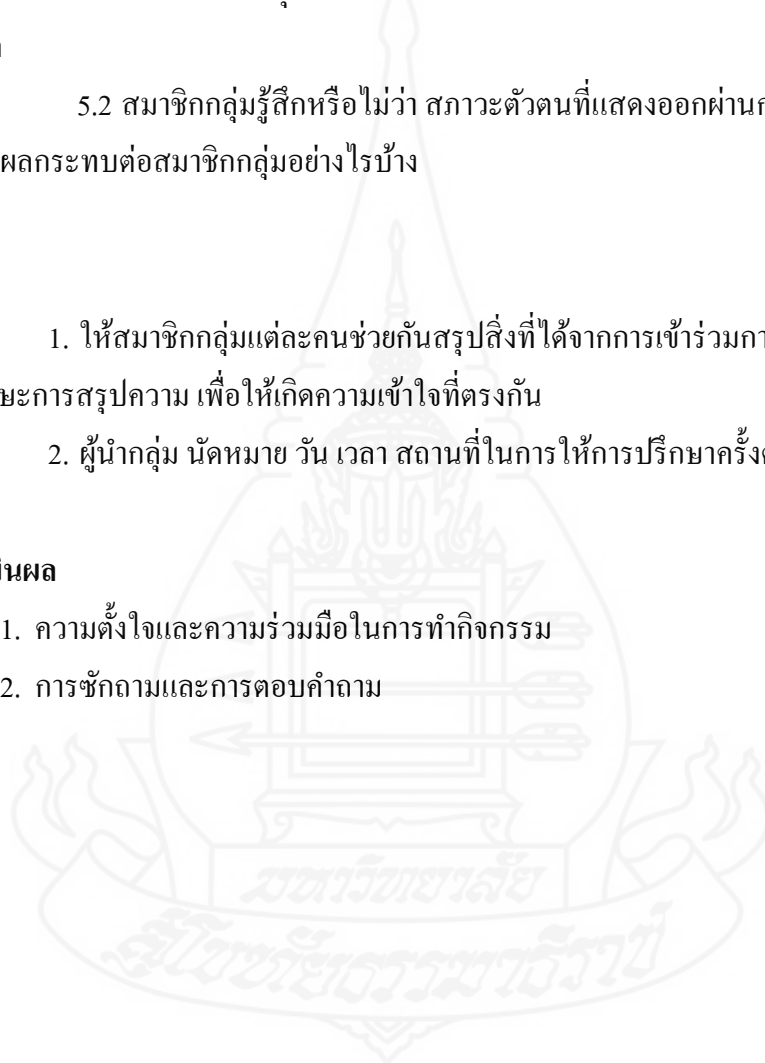
5.2 สมาชิกกลุ่มรู้สึกหรือไม่ว่า สภาวะตัวตนที่แสดงออกผ่านการสื่อสารที่ใช้บ่อย ๆ ส่งผลกระทบต่อสมาชิกกลุ่มอย่างไรบ้าง

ขั้นยুক্তิ

1. ให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้จากการเข้าร่วมการปรึกษาในครั้งนี้อยู่โดยใช้ทักษะการสรุปความ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน
2. ผู้นำกลุ่ม นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ในการให้การศึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ความตั้งใจและความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การซักถามและการตอบคำถาม

ภาพตัวอย่างคลิปวิดีโอ เรื่อง “ลูกเกลียดแม่แทบตาย....”

ลูกเกลียดแม่แทบตาย สุดท้าย
ดีกันเพราะ...

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=Cnfrlq9tAYo>, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

ใบความรู้ “โครงสร้างบุคลิกภาพและทัศนะชีวิต”

1. โครงสร้างบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพของบุคคลจะแตกต่างกันตาม สภาวะตัวตน (Ego States) 3 แบบ โดยแต่ละคน จะมีลักษณะบุคลิกภาพส่วนมากน้อยต่างกัน ดังนี้

1. สภาวะตัวตนแบบพ่อแม่ (The Parent Ego State) เป็นบุคลิกภาพที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูกระทำ ประกอบด้วยคำพูดที่ว่า “น่าจะ” (Should) และ “ควรจะ” (Ought)

1.1 พ่อแม่แบบวิพากษ์วิจารณ์ (Critical Parent) จะประเมินค่าโดยใช้มาตรฐาน ค่านิยม ความเชื่อ ยึดติด คำหิ จู้จี้ และลงโทษ

1.2 พ่อแม่แบบเมตตาการุณา (Nurturing Parent) จะช่วยเหลือ ปลอดภัย ปกป้อง เอื้ออาทร อบอุ่น และเข้าใจ

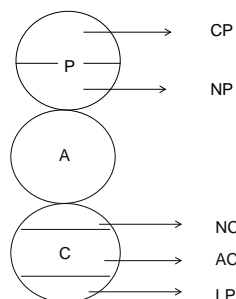
2. สภาวะตัวตนแบบผู้ใหญ่ (The Adult Ego State) เป็นสภาวะที่บุคคลรวบรวม ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงต่างๆ มีการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์ ไม่ใช้การลงโทษที่รุนแรง และแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าอกเข้าใจ (Empathy)

3. สภาวะตัวตนแบบเด็ก (The Child Ego State)

3.1 เด็กตามธรรมชาติ (Natural Child) จะหุนหันพลันแล่น ไม่ได้ฝึกหัด เป็นธรรมชาติ และแสดงออกเปิดเผย

3.2 เด็กที่ปรับตัว (Adapted Child) พัฒนามาจากการเลี้ยงดู มีการปรับตัวให้เข้ากับ ความคาดหวังของผู้อื่น ชอบบ่นคร่ำครวญ ยินยอม ทำตาม ฟังพา และตัดสินใจไม่เป็น

3.3 เด็กที่มีความคิด (Little Professor) จะเฉลียวฉลาดโดยไม่ต้องเรียนรู้ มีความสามารถพิเศษ สามารถจัดการ ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง และมีความคิดสร้างสรรค์

2. ทักษะชีวิตหรือตำแหน่งของชีวิต (Life Position)

เป็นความเชื่อ ความรู้สึก หรือมุมมองที่มีต่อตนเองและผู้อื่น มีพื้นฐานมาจากผลของการเข้าใจตนเองและสภาพแวดล้อมตั้งแต่เด็ก การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะเป็นรูปแบบใดขึ้นอยู่กับตำแหน่งชีวิตของคนนั้น การเลือกตำแหน่งชีวิตแบบใด เป็นผลจากการเลี้ยงดู และวิธีการสื่อสารสัมพันธ์ของพ่อแม่ (ใน 6 ปีแรก)

เมื่อบุคคลวางตนเองในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง (ดี หรือแย่) บุคคลก็จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยแสดงออกผ่านคำพูด และกริยาท่าทาง โดยเฉพาะในช่วงที่ต้องเผชิญปัญหา

1. **ฉันก็ดี คุณก็ดี (I'm OK- You're OK)** เป็นตำแหน่งสูงสุดของการปรับตัว มีสุขภาพจิตดี กล้าเผชิญปัญหา จะพัฒนามาจากการได้รับความไว้วางใจตั้งแต่เด็ก

เป็นจุดยืนของผู้ชนะ (Winner) การพูดหรือแสดงออกมากครั้งใด จะทำให้ผู้อื่นและตนเองมีความสุข เป็นทักษะแห่งความคิดสร้างสรรค์

เช่น คำพูดที่ว่า “ซื้อชุดมาใหม่หรือคะ สวยมากเลยนะ โดยเฉพาะกับคุณสวมแล้วดูงามสง่า”

2. **ฉันก็ดี คุณแย่ (I'm OK- You're not OK)** จะรู้สึกว่าตนดีกว่าผู้อื่น ถูกผู้อื่นว่าด้อยกว่าตน ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่รับฟังผู้อื่น เป็นตำแหน่งของเด็กที่ชอบคำเยินยอ ชอบคำสอพลอ

เป็นจุดยืนของผู้ขจัด (Sulk) การพูดหรือแสดงออกให้เห็นว่าตนเองอยู่เหนือกว่า ดี และถูกต้องเสมอ ทำให้ผู้อื่นต่ำด้อย เกิดความไม่สบายใจไร้ค่า

เช่น คำพูดที่ว่า “ซื้อชุดมาใหม่หรือฟ่อนจากบัตรเครดิตละซี ระวังเถอะเดือนไหนไม่มีฟ่อนเขาจะมายึดเสื้อคืน”

3. ฉันดีแน่ คุณเสีย (I'm not OK- You're OK) จะรู้สึกว่าคุณดีกว่าผู้อื่น ไร้ค่า ไม่กล้าแสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริง อมทุกข์ ปลีกตัว เป็นตำแหน่งของเด็กที่ถูกผู้ใหญ่บังคับไม่ให้อิสระ

เป็นจุดยืนของผู้ลึกลับ (Jerk) เป็นการแสดงออกหรือพูดอย่างต่ำ้อยด้อยค่า เป็นฝ่ายผิด ฟังดูเหมือนถ่อมตัว

เช่นคำพูดที่ว่า “ชื่อชุดใหม่หรือครับ สวยมากเลย เหมาะกับคุณจัง ถ้าคนอื่นอย่างฉันใส่คงดูน่าเกลียดพิลึก”

4. ฉันก็แน่ คุณก็แน่ (I'm not OK- You're not OK) จะรู้สึกหมดกำลังใจอยาก ไร้ค่า ซังกะตายหัดหู่เศร้าหมอง เป็นตำแหน่งของเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการเอาใจใส่

เป็นจุดยืนแห่งชีวิตของผู้แพ้ (Loser) จะพูดหรือแสดงออกมาโดยทำให้ทั้งตัวเอง และคนรอบข้างรู้สึกไม่ดี ผู้พูดจะเป็นบุคคลที่มองโลกในแง่ร้าย เป็นคนไม่มีความสุข

เช่น คำพูดที่ว่า “ชื่อชุดใหม่ไม่ได้ละชิ บัตรเครดิตหมดงบใช้ไปว ฉันนะอย่าว่าแต่ชื่อด้วยบัตรเครดิตเลย แม้แต่ตัวบัตรยังไม่เคยมีด้วยซ้ำ”

ใบงาน “ทักษะชีวิตกับการสื่อสาร”

คำชี้แจง จากภาพ จงเขียนเติมทักษะชีวิต

.....

.....

.....

ที่มา : <http://preeyanut003.blogspot.com/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2560

แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 3

คำชี้แจง : ขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด

ข้อคำถาม	จริงน้อยที่สุด	จริงน้อย	จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง	จริงมาก	จริงมากที่สุด
1. ผู้นำกลุ่ม					
1.1 มีความรู้ในวิธีการสื่อสารสัมพันธ์
1.2 ใช้ทักษะ เทคนิค ทฤษฎีการปรึกษาได้อย่างเหมาะสม
2. สมาชิก					
2.1 มีความเข้าใจสภาวะตัวตนของตนเองและผู้อื่น
2.2 มีความเข้าใจในรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์ในสภาวะตัวตนแบบต่าง ๆ
2.3 มีความเข้าใจในทัศนะชีวิตของตนเองและผู้อื่นได้
2.4 รู้วิธีการสื่อสารสัมพันธ์ตอบสนองต่อผู้อื่นด้วยบุคลิกภาพหรือสภาวะตัวตนทั้ง 3 แบบได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์เวลา สถานที่

ครั้งที่ 4

เรื่อง กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม

แนวคิดสำคัญ

กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม (Social information processing) เป็นความสามารถของผู้สูงอายุด้านการรู้คิด ขณะที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและการปฏิบัติตนทั่วไป โดยเข้าใจคำพูด กิริยาท่าทาง พฤติกรรมที่ผู้อื่นแสดงออกมา เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายใน ส่วนที่เป็นสมองของบุคคล ที่นักจิตวิทยาอธิบายกระบวนการทำงานของสมองด้วยทฤษฎีกระบวนการด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Processing Theory) กระบวนการรู้คิดจะเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ เริ่มจากการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และสิ่งใดที่เราใส่ใจ (Attention) จะถูกเก็บไว้ในระบบความจำระยะสั้น เกิดการเข้ารหัส และแปลความ ความรู้ที่ได้รับผ่านการอบรมเลี้ยงดู และการเรียนรู้ทางสังคมที่อยู่ในความจำระยะยาวจะถูกเรียกมาใช้โดยการถอดรหัส

กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม เป็นกระบวนการรู้คิด (Cognition) ที่เกี่ยวกับสังคม บุคคลจะเข้าใจสังคมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เมื่อเขาพบเหตุการณ์ อยู่ในสถานการณ์ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ หลังจากรับข้อมูลข่าวสารแล้วสมองจะปฏิบัติการด้วยกระบวนการรู้คิด (Crick & Dodge, 1994) คนแต่ละคนเปรียบเสมือนหน่วยพลังงานที่เคลื่อนที่และปฏิบัติการอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นวณนวจาและอวจนวจาที่ผู้อื่นส่งมา จะเข้าสู่กระบวนการรู้คิด โดยมีสมองเป็นหน่วยปฏิบัติการที่สำคัญในการจัดการข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นภาษาพูด ภาษากาย ได้แก่ สีหน้า แววตา น้ำเสียง ท่าทาง (Goldman, 2006)

สรุปได้ว่า ก่อนการแสดงพฤติกรรมของบุคคล จะมีกระบวนการทำความเข้าใจข้อมูลทางสังคม คือมีการรับรู้ผู้อื่น คำพูด สีหน้าท่าทาง น้ำเสียง ฯลฯ (การเข้ารหัสสถานการณ์ทางสังคม) และการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ (แปลความ/ให้ความหมาย) ซึ่งสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการทำความเข้าใจข้อมูลทางสังคม คือ ข้อมูลพื้นฐานเดิมของบุคคล คือความรู้และประสบการณ์ของบุคคล

โทมัส อาร์มสตรอง อธิบายไว้ในหนังสือ “ความแก่ 7 ชนิด” ว่า บุคคลผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นนั้นจะมีความเข้าใจผู้อื่นได้ดี ซึ่งเกิดจากการนำข้อมูลข่าวสาร ที่บุคคลได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังจากผู้อื่น มาจัดการ ด้วยการแปลความ เกิดเป็นความเข้าใจความต้องการ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ความรู้ความเข้าใจ ในวณนวจา และอวจนวจา ในบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเพียงพอ จะช่วยให้บุคคล มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม (อารี สันทนต์, 2546)

การปรึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กิจกรรม การควบคุมการสื่อสาร ใช้ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ ทักษะการสรุปความ และทักษะการเชื่อมโยง เพื่อพัฒนากระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารทางสังคมของผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ส่งเสริมความสามารถในการรู้คิด ขณะที่ปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้อื่นของสมาชิกกลุ่ม โดยเข้าใจคำพูด กริยาท่าทาง และพฤติกรรมที่ผู้อื่นแสดงออกมา
2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มระบุวิธีการสื่อสารในรูปแบบที่เป็นวจนภาษาและอวจนภาษาได้

ระยะเวลา 90 นาที

สื่อ/อุปกรณ์

1. คอมพิวเตอร์โน้ตบุค และจอสมาร์ททีวี
2. กิจกรรม “การควบคุมการสื่อสาร”
3. ลูกบอลพลาสติก
4. คลิปวีดิทัศน์ “เด็กน้อย เกียงแม่ค้า ปกป้องสาวน้อย”
5. ใบความรู้ “ภาษาเพื่อการสื่อสาร”
6. ใบความรู้ “อวจนภาษา”
7. ใบงาน “การอ่านใจจากดวงตา”
8. แบบประเมินการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ครั้งที่ 4

ขั้นตอนการปรึกษาแบบกลุ่ม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม พูดคุยเรื่องทั่วไป เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้รับรู้ถึงความห่วงใยและการเอาใจใส่ โดยใช้ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกทบทวนการศึกษากลุ่มครั้งที่ 3 และการประยุกต์ใช้ความรู้
3. ผู้นำกลุ่มชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการปรึกษาครั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจและให้ความร่วมมือ

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มเปิดคลิป “เด็กน้อย เกียงแม่ค้า ปกป้องสาวน้อย” ให้สมาชิกกลุ่มรับชม และให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันพิจารณาการสื่อสารของบุคคลในคลิปดังนี้

เด็กชายเห็นอะไร จึงคิดจะช่วย

- มีการใช้คำพูดและกริยาท่าทางอย่างไร (เสียงพูด สีหน้า กริยาท่าทาง และบรรยากาศ)
- แม่คำ เห็นกริยาอาการอะไรของเด็กขณะสื่อสารกัน บุคคลในคลิปมีอารมณ์และความรู้สึกอย่างไร

2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทำกิจกรรม การควบคุมการสื่อสาร (Controlling and Influencing Communication; Thompson , 2003, p. 40) โดยมีคิดว่าสมาชิกที่ถือครองลูกบอลเท่านั้นที่มีสิทธิ์พูด และสมาชิกที่ต้องการจะพูด จะต้องสื่อสารกับผู้ถือครองลูกบอลด้วยภาษาท่าทางหรืออวัจนภาษา เพื่อให้เขาส่งลูกบอลมาให้

3. ผู้นำกลุ่มมอบใบความรู้ “ภาษาเพื่อการสื่อสาร” และใบความรู้ “อวัจนภาษา” ให้แก่สมาชิกกลุ่ม และใช้เทคนิคการให้ข้อมูลเพื่ออธิบายเนื้อหาตามใบความรู้ และพูดคุยกับสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับ สารที่บุคคลรับและส่งกันขณะมีปฏิสัมพันธ์กัน ที่นอกเหนือจากคำพูด ซึ่งเป็นสารประเภทอวัจนภาษาได้แก่ น้ำเสียง สีหน้า และอากัปกิริยาต่าง ๆ

4. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ และทักษะการสรุปความ เกี่ยวกับการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการรู้จัก ในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ให้เข้าใจคำพูด กริยาท่าทาง พฤติกรรมที่ผู้อื่นแสดงออกมา ดังนี้

- การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกับสมาชิกในครอบครัวในช่วงเวลาต่าง ๆ เป็นอย่างไร
- เมื่อสมาชิกกลุ่มมีอารมณ์ ขุ่นเคือง น้อยใจหรือไม่ได้รับความสนใจจากลูกหลานสมาชิกกลุ่มใช้คำพูดอย่างไร
- เป็นไปได้หรือไม่ที่คำพูด กริยา ท่าทาง ที่ลูกหลานสื่อสารออกมา เป็นเหตุให้ท่าน ขุ่นเคือง
- อวัจนภาษาที่แสดงออกมา เมื่อสมาชิกกลุ่มสนทนาพูดคุยในสถานการณ์ทั่วไปกับลูกหลาน สามี ภรรยา และเพื่อนบ้าน เป็นอย่างไร
- อวัจนภาษาที่แสดงออกมา เมื่อสมาชิกกลุ่มสนทนาพูดคุยในภาวะขัดแย้งกับลูกหลาน สามี ภรรยา และเพื่อนบ้าน เป็นอย่างไร

5. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ทำใบงาน “การอ่านใจจากดวงตา” เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเรียนรู้การเข้าใจผู้อื่นจากแววตา

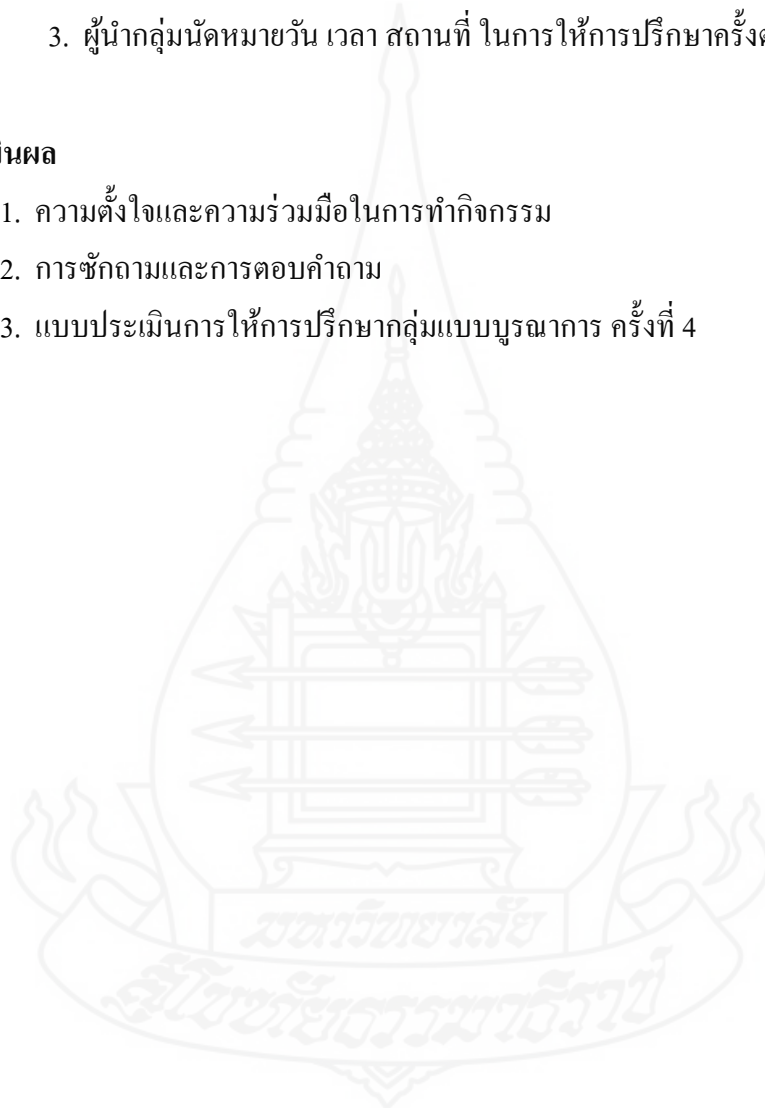
6. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการสรุปความ และทักษะการเชื่อมโยง ให้สมาชิกกลุ่มสรุปสิ่งที่ได้รับจากการทำใบงาน โดยเชื่อมโยงการรู้จักคิดของสมาชิกกลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้าใจกริยาท่าทาง และพฤติกรรมที่ผู้อื่นแสดงออกมา

ขั้นยุดิ

1. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการสรุปความ ให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนสรุปถึงสิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มในครั้งนี้ และซักถามข้อสงสัย
2. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการสนับสนุนและทักษะการให้กำลังใจแก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกรนำสิ่งที่ได้รับจากการปรึกษาครั้งนี้ไปปฏิบัติ
3. ผู้นำกลุ่มนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ในการให้การปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ความตั้งใจและความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การซักถามและการตอบคำถาม
3. แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ครั้งที่ 4

ภาพตัวอย่างคลิปวิดีโอ “เด็กน้อย เถียงแม่ค้า ปกป้องสาวน้อย”

ที่มา: www.youtube.com/watch?v=6-qCsPp9HJc, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2560

ใบความรู้ “ภาษาเพื่อการสื่อสาร”

การสื่อสารของบุคคลสามารถจัดแบ่งตามสัญลักษณ์ได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1.1 การสื่อสารที่ใช้ถ้อยคำ หรือวจนภาษา (Verbal Communication) คือ ภาษาพูดและภาษาเขียนที่เป็นถ้อยคำของมนุษย์ในแต่ละกลุ่ม สังคม หรือชาติ สร้างขึ้นโดยมีข้อตกลงร่วมกันเพื่อว่าภาษาเหล่านั้นแทนมโนภาพของสิ่งต่าง ๆ ภาษาพูดจะใช้เสียงพูดเป็นถ้อยคำ และภาษาเขียนจะใช้ตัวอักษรประสมเป็นถ้อยคำ “ภาษาถ้อยคำจึงเป็นภาษาที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างมีระบบ มีหลักเกณฑ์ทางภาษาหรือไวยากรณ์ ซึ่งคนในสังคมนั้นต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจและใช้ภาษาในการฟัง พูด อ่าน เขียนและคิด (อวยพร พานิช และคณะ ,2539 อ้างถึงใน มัลลิกา คณานุรักษ์, 2547 : 5) การใช้การสื่อสารเชิงวจนะ หรือภาษาถ้อยคำดังที่ เปลื้อง ณ นคร (2515 : 4) กล่าวว่า “เมื่อเราพูดกับเพื่อน พูดกับลูก พูดกับเมีย พูดกับนาย พูดกับครู เราย่อมใช้คำพูดไม่เหมือนกัน การวางตัวต่อบุคคลนั้นก็ ไม่เหมือนกัน ถ้าใคร ไปพูดกับนายเหมือนพูดกับเพื่อน คนนั้นเห็นจะไม่มี ความเจริญแน่” ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะภาษาพูดดังกล่าวว่า “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี” และ “กรรมเป็นต่อ รูปหล่อเป็นรอง”

การสื่อสารที่ประกอบด้วยการใช้อารมณ์และแสดงความรู้สึกออกมาในการพูด อ่าน และการเขียน เช่น พูดเสียงสั้นหรือยาว ดังหรือเบา การเน้นเสียง หรือพูดแบบมีหางเสียงหรือไม่มี เป็นการแสดงถึงความสุขภาพหรือก้าวร้าวของผู้พูดได้เช่นกัน

1.2 การสื่อสารที่ไม่ใช้ภาษาถ้อยคำ หรือวจนภาษา (Non – verbal Communication) ได้แก่ การใช้ท่าทีหรือท่าทางที่เรียกว่า “ภาษากาย” ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาให้เห็น ส่วนวัตถุและสัญลักษณ์ต่าง ๆ นั้น เรียกว่า “ภาษาวัตถุ” ซึ่งเป็นการสื่อสารเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน แบ่งออกเป็น ภาษากายหรือภาษาท่าทาง ภาษาวัตถุ ภาษาธรรมเนียมและมารยาท มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 ภาษากาย (Physical Language) ประกอบด้วย

1) สายตา (Eye Contact) ได้แก่ การมอง การสบตา การจ้อง การทำตาเชื่อมหรือตาขวาง เป็นการสะท้อนถึงความรู้สึกของผู้พูดได้ ดังคำที่ว่า “ดวงตาคือหน้าต่างของหัวใจ” เช่น บุคคลที่พูดโกหกมักจะพูดแล้วไม่สบตากับผู้ที่ตนพูดด้วย บุคคลที่มีความรู้สึกผิดปกติ อาจจะสังเกตได้จากดวงตาของบุคคลนั้น

2) การแสดงสีหน้า (Facial Expression) ได้แก่ การแสดงออกทางสีหน้าอันแสดงถึงลักษณะอารมณ์ เช่น บุคคลที่มีอารมณ์ดีใจ สบายใจ จะแสดงสีหน้าเป็นบวก หากมีอารมณ์โกรธ ไม่พอใจ ก็จะแสดงสีหน้าเป็นลบ เป็นต้น

3) การแสดงอากัปกิริยาท่าทาง (Gestures) ได้แก่ การใช้ส่วนของอวัยวะของร่างกายเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ เช่น การกวักมือ การชูสองนิ้ว การพยักหน้า

4) ระยะห่างของบุคคล (Personal Space) ได้แก่ การรักษาระยะห่าง ของร่างกายระหว่างบุคคล ซึ่งแสดงถึงระดับความสัมพันธ์ของบุคคลได้ เช่น ถ้าบุคคลใดชอบพอกันหรือสนิทสนมกันก็จะนั่งใกล้ชิดกัน เป็นต้น

ภาษากายอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาษาท่าทาง (Body Language) ในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ภาษากายควรสอดคล้องกับกับภาษาถ้อยคำด้วย อย่างไรก็ตามการทำความเข้าใจบุคคลอื่น ถ้าพิจารณาจากภาษาท่าทางเพียงอย่างเดียวก็อาจเข้าใจบุคคลผิดพลาดได้ เพราะบางคนมีความชำนาญในการปั้นสีหน้า ปกปิดความรู้สึกของตนเองไว้ คิดอีกอย่างพูดอีกอย่าง หรืออาจหลอกผู้อื่นได้เสมอๆ ดังนั้นในการสื่อสารกับบุคคลควรพิจารณาภาษากายและภาษาถ้อยคำ ควบคู่กันไปด้วย

ตัวอย่าง ภาษากายในลักษณะต่างๆ สื่อความหมายได้ดังนี้

การใช้สายตา

- ทำตาเศร้า ละห้อย แสดงว่า เศร้า หมดหวัง เสียใจ
- ทำตาหวาน ตาซึ่ง ตาเจ้าชู้ แสดงถึง อารมณ์รัก
- ทำตาลอกแล่ง ไม่หยุดนิ่ง แสดงถึง มีเล่ห์เหลี่ยม
- ทำตามิ่งทึ่ง จ้องตา แสดงว่า กำลังโกรธ
- ไม่สบตาคน แสดงว่า กำลังทำความผิด

การแสดงสีหน้า

- ขมวดคิ้ว แสดงว่า ไม่พอใจ สงสัย ไม่เข้าใจ
- ยักคิ้ว แสดงว่า ชั่วเข้า ล้อเลียน
- เม้มริมฝีปาก แสดงว่า ใช้ความคิด ใจจ้อจ่อ โกรธ

อากัปกิริยาท่าทาง

- ลั่นขา ไม่ว่าจะนั่งหรือยืน แสดงว่า ไม่มั่นใจในตนเอง
- ผุดลุกผุดนั่ง แสดงว่า วิตกกังวล ตัดสินใจไม่ได้ รอคอยเป็นเวลานาน
- เกาศีรษะ แสดงว่า ทำสิ่งใดพลาด ไม่ถูกใจ หงุดหงิด
- คอดอก ห่อไหล่ แสดงว่า ท้อแท้ หมดกำลังใจ รู้สึกสำนึกผิด
- มืออยู่ไม่นิ่ง (จับโน่น-จับนี่) แสดงว่า ก่อเงิน กระดากอาย ว่าแห้วเหงา
- การลูบหลัง โอบไหล่ กอด แสดงถึง ความสนิทสนม เอาใจช่วย ห่วงใย รัก
- การจับมือ แสดงถึง ความเข้าใจดีต่อกัน

ระยะห่างระหว่างบุคคล

- ระยะใกล้ชิด แสดงถึง ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนม
- ระยะห่างกัน แสดงถึง ความเกรงใจ ไม่คุ้นเคย

1.2.2 ภาษาวัตถุ (Object Language) คือ การตีความหมายของวัตถุและสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมายไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1) วัตถุประเภทโครงสร้างของร่างกาย (Body) บุคคลที่มีโครงสร้างสูงใหญ่ จะสื่อความหมายถึง ความแข็งแรง ความน่าเกรงขาม การให้ความคุ้มครอง ในทางตรงกันข้าม บุคคลที่มีโครงสร้างร่างกายเตี้ย ผอม และเล็ก จะสื่อความหมายถึง ความอ่อนแอ ความน่ารัก ต้องให้การดูแลทะนุถนอม เป็นต้น

2) วัตถุประเภทที่ประกอบเป็นบุคลิกภาพ (Personality) บุคคลจะเลือกใช้วัตถุลักษณะต่าง ๆ มาประกอบเป็นบุคลิกภาพของตนเอง เช่น เสื้อผ้าสีสรรต่าง ๆ แบบรูปทรง ตลอดจนรองเท้า กระเป๋า ซึ่งสื่อถึงความหมายของนิสัย ค่านิยม รสนิยม และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งประกอบเป็นบุคลิกภาพของบุคคลนั้น

3) วัตถุประเภทที่มีความหมายเฉพาะ (Specific) และความหมาย ไม่เฉพาะเจาะจง (Non Specific) วัตถุที่มีความหมายเฉพาะ เช่น

ดอกมะลิ สื่อความหมายถึง พระคุณของแม่

ดอกกุหลาบ สื่อความหมายถึง ความรัก

ดอกบัว สื่อความหมายถึง การระลึกถึงคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

สำหรับวัตถุประเภทความหมายไม่เฉพาะเจาะจง (Non Specific) มักเป็นวัตถุทั่วไป ได้แก่ กระจก ผ้าเช็ดหน้า กรรไกร ฯลฯ เช่น กระจก ถ้ามอบสิ่งของดังกล่าวให้กับบุคคลใดก็ตาม ผู้รับอาจสื่อความหมายว่า ผู้ให้ปรารถนาดี ให้ของเพื่อไปใช้ประโยชน์ ในทางตรงกันข้าม ผู้รับอาจสื่อความหมายว่า ผู้ให้กล่าวว่าคุณเป็นไม่ได้เรื่อง เป็นคนที่แย่มาก ต้องให้กระจกช่วยส่องให้เห็นความไม่ได้เรื่องของตนเอง ผู้รับอาจจะโกรธหรือไม่พอใจก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละคนจะให้ความหมายอย่างไร

1.2.3 ภาษาธรรมเนียมและมารยาท (Etiquette and Manners) ภาษาธรรมเนียมและมารยาท เป็นการแสดงพฤติกรรมตามธรรมเนียมและมารยาทของสังคมนั้น เช่น ธรรมเนียมไทย “ใครไปถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” ดังนั้นเมื่อมีบุคคลมาที่บ้านก็จะยกน้ำหรืออาหารมาให้ พุดคุยด้วยรอยยิ้มและไม่ตรีจิต เพื่อแสดงถึงการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ส่วนมารยาท เช่น การไหว้ จึงมีการปฏิบัติในลักษณะ “การไป-มา ลา-ไหว้” หรือมารยาทในการรับประทานอาหาร ไม่พูดขณะที่กำลังเคี้ยวอาหารหรืออาหารยังอยู่ในปาก เป็นต้น

ใบความรู้ “อวจนภาษา”

การแปลความหมาย เมื่อท่านเห็นบุคคลอื่นใช้สายตา ดังนี้

ตาเศร้า ละห้อย แสดงว่า(เศร้า หมดหวัง เสียใจ)

ตาวาน ตาขี้ ตาเจ้าชู้ แสดงถึง(อารมณ์รัก)

ทำตาลอก แล่ก ไม่หยุดนิ่ง แสดงถึง(มีเล่ห์เหลี่ยม)

ทำตาดมิงทิง จ้องตา แสดงว่า.....(กำลังโกรธ ไม่พอใจ)

ไม่สบตาคน แสดงว่า..... (กำลังทำความผิด)

- การแปลความหมาย เมื่อท่านเห็นบุคคลอื่นแสดงสีหน้า ดังนี้

ขมวดคิ้ว แสดงว่า(ไม่พอใจ สงสัย ไม่เข้าใจ)

ยักคิ้ว แสดงว่า (ขู่เข้า ล้อเลียน)

เม้มริมฝีปาก แสดงว่า(ใช้ความคิด ใจจ้อจ่อ โกรธ)

- การแปลความหมาย เมื่อท่านเห็นบุคคลอื่นอาการกระทำทาง ดังนี้

สั่นขา ไม่ว่าจะนั่งหรือยืน แสดงว่า(ไม่มั่นใจในตนเอง)

สะดุ้งสะดุ้ง แสดงว่า(วิตกกังวล ตัดสินใจไม่ได้ รอคอยเป็นเวลานาน)

เกาศีรษะ แสดงว่า(ทำสิ่งใดพลาด ไม่ถูกใจ หงุดหงิด)

คอดก ห่อไหล่ แสดงว่า(ท้อแท้ หมดกำลังใจ รู้สึกส้านึก

ผิด)

มืออยู่ไม่นิ่ง (จับโน้น-จับนี่) แสดงว่า (เก้อเขิน กระจกอาย ว้าเหว่ เหงา)

การลูบหลัง โอบไหล่ กอด แสดงถึง (ความสนิทสนม เอาใจช่วย ห่วงใย รัก)

การจับมือ แสดงถึง(ความเข้าใจดีต่อกัน)

- การแปลความหมาย เมื่อท่านเห็นบุคคลอื่นเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล ดังนี้

ระยะใกล้ชิด แสดงถึง (ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด สนิทสนม)

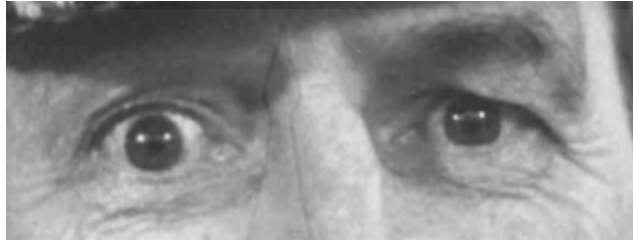
ระยะห่างกัน แสดงถึง (ความเกรงใจ ไม่คุ้นเคย)

ที่มา: มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. สำนักวิชาการศึกษาทั่วไป, 2554. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2560

ใบงาน“การอ่านใจจากดวงตา”

ตัวอย่าง ภาพดวงตา

ภาพที่ 1

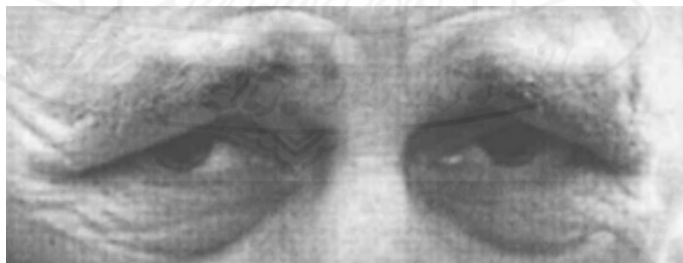
- ก) เกลียคซัง ข) อัจฉา ค) หยิ่งยะโส ง) ตื่นตระหนก

ภาพที่ 2

- ก) ขี้เล่น ข) ปลอบโยน
ค) ระคายเคือง ง) เบื่อหน่าย

ภาพที่ 3

- ก) หยิ่งยะโส ข) รำคาญ
ค) เสียใจ ง) หวาดกลัว

ที่มา : <https://www.scribd.com/doc/100670024/Reading-the-Mind-in-the-Eyes-Answers>

สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2560

แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ครั้งที่ 4

คำชี้แจง : ให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด

ข้อคำถาม	จริงน้อยที่สุด	จริงน้อย	จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง	จริงมาก	จริงมากที่สุด
1. ผู้นำกลุ่ม					
1.1 มีความรู้ในกระบวนการ ด้านข้อมูลข่าวสาร ทางสังคม
1.2 ใช้ทักษะ เทคนิค ทฤษฎี การศึกษา ได้อย่างเหมาะสม
2. สมาชิกกลุ่ม					
2.1 เพิ่มความสามารถในการรู้คิด ขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ของสมาชิกกลุ่มโดยเข้าใจ คำพูด กริยาท่าทาง และพฤติกรรมที่ผู้อื่นแสดง ออกมา
2.2 รู้วิธีการสื่อสารในรูปแบบ ที่เป็นวงนภาษาและ อวงนภาษา

ครั้งที่ 5

เรื่อง กระบวนการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคม

แนวคิด

การดำเนินชีวิตในแต่ละวัน นอกจากผู้สูงอายุจะต้องตระหนักรู้ผู้อื่นแล้ว ผู้สูงอายุยังจะต้องมีความสามารถในการจัดการด้านข้อมูลข่าวสารในสังคมด้วย โดยขณะที่ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ผู้สูงอายุต้องใช้ความสามารถในการรู้คิดเพื่อเข้าใจในสัญลักษณ์ เข้าใจเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ความรู้ ประสบการณ์ที่อยู่มาก และสั่งสมมาอย่างยาวนาน การได้ยิน ได้ฟัง เรื่องราว ของคู่สนทนา ที่สื่อออกมา ผ่านคำพูด และกริยาท่าทาง และเหตุผล เพื่อจะเข้าใจผู้อื่น และคาดเดาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ได้ขณะนั้น ทั้งที่แฝงอยู่และเปิดเผย การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สูงอายุ จะมีความเข้าใจในคำพูด กริยาท่าทาง และพฤติกรรมที่ผู้อื่นแสดงออก

เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการจัดการด้านข้อมูลข่าวสารทางสังคมที่มีประสิทธิภาพดังกล่าว ผู้สูงอายุจะต้องเข้าใจในท่าทีการสื่อสารของผู้อื่น ในลักษณะต่าง ๆ ตามแนวคิดของทฤษฎีการปรึกษารอบครัวแบบมนุษยนิยมของชะเทียร์ เห็นว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในครอบครัวทั้งภาษาพูดและภาษาภายในปัจจุบันมักจะเป็นรูปแบบที่ไม่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ อาจเกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ท่าทีการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Dysfunction Communication Stances) ที่แสดงออกมาทั้งภาษาพูดและภาษาภายในบุคคล มีอยู่ 4 รูปแบบ ได้แก่ ผู้ยอมตาม (placater) ผู้ตำหนิ (blamer) ผู้มากเหตุผล (super-reasonable) และผู้ขาดคอก (irrelevant) ในปฏิสัมพันธ์ในแต่ละครั้ง เราจะพบเจอและมีปฏิสัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้ ชะเทียร์ ยังเห็นว่าควรส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีการสื่อสารแบบสอดคล้อง (Congruency) ทั้งภาษาพูดและภาษาภายใน และลดการติดต่อดสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งที่เป็นการสื่อสารที่ไม่ตรงประเด็น (indirect) ไม่ชัดเจน (unclear) ไม่ครบถ้วน (incomplete) ไม่กระจ่าง (unclarified) ไม่ถูกต้อง (inaccurate) บิดเบือน (distorted) และไม่เหมาะสม (inappropriate) (Satir, 1972; อ้างถึงใน Goldenberg & Goldenberg, 2013, p. 260)

ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการรู้คิด โดยใช้ความรู้ ประสบการณ์และเหตุผลในขณะที่สื่อสาร เพื่อให้เข้าใจในสัญลักษณ์ กริยาท่าทาง ของผู้อื่น เข้าใจเหตุการณ์หรือเรื่องราว ทั้งที่แฝงอยู่และเปิดเผย รวมถึงเรียนรู้การสื่อสารภายใต้ความคาดหวังที่มีต่อผู้อื่น ด้วยรูปแบบที่สอดคล้อง ในสภาวะตัวตนแบบพ่อแม่ แบบผู้ใหญ่ และแบบเด็ก ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดท่าทีการสื่อสาร ที่บุคคลใช้การสื่อสารตามสภาวะตัวตน ของทฤษฎีการปรึกษาแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล และ

ใช้เทคนิคการมอบหมายการบ้าน เทคนิคการเสริมแรงทางสังคม ตามทฤษฎีการศึกษากลุ่มแบบ
พิจารณาอารมณ์ และพฤติกรรมความรู้สึก มาใช้ในการศึกษารั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกรูปแบบการสื่อสารในชีวิตประจำวันของผู้อื่นและของตนเองได้
2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพได้และช่วยเพิ่ม
สัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

เวลา 90 นาที

วัสดุ อุปกรณ์

1. คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก จอสมาร์ททีวี
2. ข้าว “น้อต กราบรถ”
3. ใบความรู้ “ท่าทีการสื่อสาร”
4. ใบงาน “การสื่อสารของฉัน”
5. แบบประเมินการศึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 5

ขั้นตอนการศึกษากลุ่ม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทาย สมาชิกกลุ่ม ชักถาม พูดคุยอย่าง เป็นกันเอง ใช้ภาษาท่าทาง
ที่แสดงถึงการยอมรับ การยิ้ม และแสดงความห่วงใย
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกทบทวนความรู้ครั้งที่ 4 และการประยุกต์ใช้
3. ผู้นำกลุ่ม ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการศึกษารั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกกลุ่ม
เข้าใจและให้ความร่วมมือ

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการตั้งคำถาม และทักษะการฟังอย่างตั้งใจ เพื่อสอบถามสมาชิก
กลุ่มเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาของการสื่อสารในครอบครัวและสังคมไทยในปัจจุบัน
2. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการให้ข้อมูล โดยใช้ทักษะการตั้งคำถาม และทักษะการ
เชื่อมโยง โดยให้สมาชิกกลุ่มดูภาพข้าว “น้อต กราบรถ” แล้วให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ และ
อภิปรายถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร
3. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการให้ข้อมูล และมอบใบความรู้ “ท่าทีการสื่อสาร” แก่สมาชิก
กลุ่ม

4. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ท่าทีการสื่อสารภายใต้สภาวะตัวตนแบบพ่อแม่ แบบผู้ใหญ่และแบบเด็ก ของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน โดยให้สมาชิกกลุ่มจับคู่กันแล้วแสดงบทบาทสมมติ ทีละคู่ตามใบงาน “การสื่อสารของฉัน”

5. ผู้นำกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ เกี่ยวกับท่าทีการสื่อสารที่มีในบุคลิกภาพหรือสภาวะตัวตนแบบพ่อแม่ แบบผู้ใหญ่ และแบบเด็ก ของบุคคล นำไปสู่การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน ด้วยรูปแบบการสื่อสารที่สอดคล้องกัน ชัดแย้งกัน และ มีเลขนัย

6. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการมอบหมายการบ้าน และเทคนิคการเสริมแรงในทางบวก ตามทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาอารมณ์ ความรู้สึกและ พฤติกรรม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารที่ชัดเจนเป็นรูปแบบการสื่อสารที่สอดคล้องกัน

ขั้นยุติ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนสรุปถึงสิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มในครั้งนี้
2. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการสนับสนุนแก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกนำสิ่งที่ได้รับจากการปรึกษาครั้งนี้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
3. ผู้นำกลุ่มนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ในการให้การปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ความตั้งใจและความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การซักถามและการตอบคำถาม
3. แบบประเมินผลการเรียนรู้

ข่าว “น็อต กราบรถ”

นายอัครณัฐ อริยฤทธิ์วิกุล อดีตนักแสดงและพิธีกรซึ่งมีผลงานภาพยนตร์ และละครทีวี และเป็นที่ยู่อักกันใววงการบันเทิงในาม น็อต เวคคลับ สังกัด บริษัทแกรมมี่ ตกเป็นข่าวดั่งทางหน้าหนังสือพิมพ์ และสื่อสังคมออนไลน์

เนื่องจาก เมื่อวันที่ 6 พ.ย. 59 ขณะที่นายอัครณัฐ อริยฤทธิ์วิกุล ขับรถส่วนตัวเก๋งมินิคูเปอร์ อยู่บนถนนหน้าห้างโรบินสันบางรัก เขาจอดรถ และลงไปต่อว่า ชายผู้ขับขีมอเตอร์ไซด์พร้อมกับดึงลงมาจากรถซึ่งจอดอยู่อีกฝั่งของถนน และพาเดินข้ามไปยังที่ท้ายรถมินิคูเปอร์สีเหลืองของตน ทั้งเกิดบันดาลโทสะ กระจกคอเสื้อ ต่อหน้าชายคนขับมอเตอร์ไซด์ และบังคับให้กราบรถมินิคูเปอร์ของตน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ถูกถ่ายเป็นคลิป และได้มีการส่งต่อในสังคมออนไลน์ การกระทำของ นายอัครณัฐ อริยฤทธิ์วิกุล ได้รับการวิพากษ์ วิจารณ์ ว่าเป็นความไม่เหมาะสม กระทำการโดยขาดสติ ระงับอารมณ์ไม่อยู่ เป็นเด็กหนุ่มเถื่อนรื้อน ไม่มีเหตุผล รวมถึงไม่ยอมรับผิดที่ไปทำร้ายร่างกายผู้อื่น ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน ผลที่ตามมา คือเขาถูกบอกเลิกสัญญาการทำงาน ถูกถอดรางวัลที่เคยได้รับ เขาถูกดำเนินคดี ให้จำคุก 1 ปี โดยรอลงอาญา

ภาพข่าว “น็อต....กราบรถ”

ที่อยู่: <https://www.thairath.co.th/content/796257> สืบค้นวันที่ 4 มิถุนายน 2560

ใบความรู้ “ท่าทีการสื่อสาร”

ท่าทีการสื่อสาร เป็นการแสดงออกผ่านสาร ที่เป็นคำพูด กริยาท่าทาง ซึ่งเวอร์จิเนีย ซาเทียร์ (Virginia Satir, 1976) ได้จำแนกท่าทีการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Dysfunction Communication Stances) ออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบ	ภาพ ที่แสดงออกมา	ภาษาท่าทาง	ความรู้สึกภายใน
ผู้ยอมตาม (placater)	บริการ (service)	กตัญญู ประจบ อ่อนวอน ทำร้ายตนเอง	ฉันเป็นคนที่ไม่ทำอะไร หากปราศจากคุณ ฉันคง จะแย่ ฉันเป็นคน ไร้ค่า
ผู้ตำหนิ (blamer)	มีอำนาจ (power)	ขี้ริ้ว เสียงดัง เผด็จการ กราดเกรี้ยว	โดดเดี่ยว และไม่ ประสบความสำเร็จใน ชีวิต
ผู้มากเหตุผล (super- reasonable)	ฉลาด (intellect)	น้ำเสียงราบเรียบ แข็ง ทื่อ เหมือนเครื่องจักร เหมือนคอมพิวเตอร์	ฉันรู้สึกอ่อนแอ
ผู้ขัดคอ (irrelevant)	มีลักษณะเฉพาะตัว (spontaneity)	ไม่อยู่นิ่ง พูดพล่าม นำ รำคาญใจ ทำให้เซว	ไม่มีใครใส่ใจฉัน ไม่มี สถานที่ใดสำหรับฉัน

ใบงาน “การสื่อสารของฉัน”

คำชี้แจง ขอให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคู่แสดงบทบาทสมมติ ตามสถานการณ์ดังนี้

คู่ที่ 1 (พ่อ-ลูก)

ลูกชาย – มีครอบครัวใหม่ แยกบ้านออกไป มีภาระงานมากและยุ่งกับครอบครัวใหม่ของตน จึงไม่มีเวลามาเยี่ยมพ่อที่อยู่บ้านเดิมกับคนรับใช้ตามลำพัง วันนี้พ่อก็มีเวลาว่างเล็กน้อยหลังเลิกงาน จึงแวะมาเยี่ยมพ่อ

พ่อ- ตัดพ้อลูกชายด้วยอารมณ์น้อยใจ ผิดหวัง และเสียใจ

คู่ที่ 2 (แม่-ลูก)

แม่ - นั่งคอยลูกสาวที่ยังไม่กลับจากทำงาน เพื่อรอทานข้าวด้วยกัน เมื่อพบหน้าลูก แม่จึงต่อว่าลูกด้วยความโกรธและเป็นห่วง

ลูกสาว - ไปซื้อของ ทานข้าว และดูภาพยนตร์กับเพื่อนต่อหลังจากเลิกงาน จึงทำให้กลับบ้านดึก

คู่ที่ 3 (สามี-ภรรยา)

สามี - ฟังเกษียรราชการ ที่มีนิสัยจู้จุกจิก หงุดหงิดโมโหง่าย บ่นว่าภรรยา และลูกๆ อยู่เป็นประจำ ใครทำอะไรให้ก็ไม่ถูกใจ และชอบใช้อำนาจในครอบครัว

ภรรยา – เป็นแม่บ้าน หวาดกลัว เกรงใจ ขอมทำตามสามีทุกอย่าง

คู่ที่ 4 (ภรรยา-สามี)

ภรรยา - ไม่มีความรับผิดชอบในครอบครัว ชอบออกไปเล่นไพ่กับเพื่อนนอกบ้านเป็นประจำ ไม่ดูแลบ้านเรือนจนสกปรกเลอะเทอะ และใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย

สามี - รู้สึกโกรธ หงุดหงิด อารมณ์เสีย ขณะที่ภรรยากลับมาจากนอกบ้านจึงต่อว่าอย่างรุนแรง

แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ครั้งที่ 5

คำชี้แจง : ขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด

ข้อคำถาม	จริงน้อยที่สุด	จริงน้อย	จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง	จริงมาก	จริงมากที่สุด
1. ผู้นำกลุ่ม					
1.1 มีความรู้ในประเด็นรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
1.2 ใช้ทักษะ เทคนิค ทฤษฎีการปรึกษาได้อย่างเหมาะสม
2. สมาชิกกลุ่ม					
2.1 มีการรู้จัก เพื่อสื่อสารให้เข้าใจในสัญลักษณ์ และเรื่องราว
2.2 รู้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

ครั้งที่ 6

เรื่อง การพัฒนาทักษะทางสังคม

แนวคิด

ทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นความสามารถของผู้สูงอายุในการสร้าง รักษาหรือยุติความสัมพันธ์ ด้วยกริยามารยาทที่เหมาะสม อย่างมั่นใจในตนเอง กล้าหาญ อดทน การปฏิบัติต่อผู้อื่นที่คำนึงถึงความรู้สึกดีศรีในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ด้วยพฤติกรรมที่ให้เกียรติและเห็นคุณค่าของผู้อื่น

ตามแนวคิดการสนใจในสังคม (Social Interest) ของทฤษฎีการปรึกษาแบบแอคเลอร์ เชื่อว่ามนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม ผู้ที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มในสังคมจะมีความสุขและมีความสำเร็จมากกว่าผู้ที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวและแยกตัวจากสังคม เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งไม่สามารถแยกตัวออกจากสังคมได้ การสนใจในสังคมทำให้บุคคลมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ต่อผู้อื่นและสังคม เป็นความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้รับการยอมรับ รู้สึกตนเองมีคุณค่า มีความรับผิดชอบ ลดความรู้สึกด้อยและความรู้สึกแปลกแยก รู้สึกเป็นเจ้าของ ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น มองโลกในแง่ดี แสดงการช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำไปสู่การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นอย่างให้เกียรติและเห็นคุณค่าของผู้อื่น (Holden & Marquis, 2010 ; Smith, 2012; อ้างถึงใน สุขอรุณ วงษ์ทิม, 2557)

ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ เคยได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมจากการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมมาก่อน เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุก็ยังคงต้องมีความสัมพันธ์กับผู้ร่วมวัยและผู้ต่างวัยในสังคมอย่างต่อเนื่อง แต่ด้วยพัฒนาการประจำวัยทางด้านอารมณ์และความรู้สึก การสื่อสารผู้สูงอายุจึงมีอารมณ์ ความรู้สึกเกี่ยวข้องกับวัย เช่น น้อยใจ ไม่อยากพูดคุยกับลูกหลาน เป็นต้น การส่งเสริมฟื้นฟูทักษะทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ จึงยังคงมีความจำเป็น เนื่องจากผู้สูงอายุไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ ผู้สูงอายุ

ยังต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่เป็นสมาชิกในครอบครัวและในสังคม (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549)

ในการปรึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดของทฤษฎีการปรึกษาแบบแอคเลอร์ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลโครงสร้างของระบบครอบครัว (family constellation) และประวัติในวัยเด็ก (early childhood history) การประเมิน โดยเลือกหัวข้อจากแบบประเมินแบบแผนชีวิต (lifestyle assessment) ซึ่งมีการตรวจสอบความผิดพลาดพื้นฐาน (basic mistakes) ที่ทำให้ผู้สูงอายุหลีกเลี่ยงการสนใจในสังคม และ

เห็นห่างจากผู้อื่น และใช้เทคนิคการตั้งคำถาม (Asking the question) เทคนิคการมีสติรู้จักระบายตัวเอง (catching oneself) เทคนิคการกดปุ่ม (push button technique) เทคนิคการพึงพอใจผู้อื่น (pleasing someone) เทคนิคการถ่มน้ำลายลงในถ้วยชุปของผู้รับบริการ (spitting in the client's soup) เทคนิคการให้กำลังใจ (offering encouragement) และทักษะการให้คำแนะนำ (giving advice)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกกระบวนการสื่อสารด้วยการฟังอย่างใส่ใจในชีวิตประจำวันระหว่างสมาชิกกลุ่ม กับบุคคลในครอบครัวในสังคมได้ถูกต้อง
2. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มใช้ทักษะการฟังอย่างใส่ใจในโอกาสต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะกับสมาชิกในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม
3. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความสนใจสังคมและเข้าร่วมกิจกรรมชมรม สมาคมอย่างมีความสุข

วัสดุ อุปกรณ์

1. คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก จอสมาร์ททีวี
2. แบบประเมินแบบแผนชีวิต
3. ใบงาน “การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ”
4. แบบประเมินการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 6

ขั้นตอนการปรึกษาแบบกลุ่ม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทาย สมาชิกกลุ่ม พูดคุยซักถาม อย่างเป็นกันเอง เพื่อแสดงถึงมิตรภาพที่ดีต่อกัน
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกทบทวนการปรึกษากลุ่มครั้งที่ 5 และการประยุกต์ใช้ความรู้
3. ผู้นำกลุ่มแจ้งวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการปรึกษากลุ่มครั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มทราบและให้ความร่วมมือ

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะคำถามปลายเปิด เพื่อสอบถามความเข้าใจของสมาชิกกลุ่มเกี่ยวกับทักษะทางสังคมและการสนใจในสังคม

2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มตอบ แบบประเมินแบบแผนชีวิต (Lifestyle Assessment) ในหัวข้อที่เกี่ยวกับประวัติวัยเด็ก จากนั้นให้สมาชิกแต่ละคนวิเคราะห์แบบแผนชีวิตของตนจากข้อมูลที่ตอบในแบบประเมิน ได้แก่ ปมด้อย ความผิดพลาดพื้นฐานและการสนใจในสังคม แล้วอภิปรายร่วมกัน

3. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะคำถามปลายเปิด เพื่อค้นหาปัญหาในการเข้าสังคมหรือการอยู่ร่วมกันกับบุคคลในครอบครัวและบุคคลอื่นในสังคมของสมาชิกว่ามีอะไรบ้าง เช่น ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิก ภรรยา ลูก เพื่อน หรือเพื่อนบ้าน เป็นต้น

4. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการตั้งคำถาม เพื่อให้สมาชิกเปิดเผยความต้องการของตนเองให้เด่นชัดขึ้น เกิดการเข้าใจตนเอง และหยั่งรู้ในความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตและการกระทำของตนเอง โดยถามสมาชิกกลุ่มว่า

“ถ้าคุณไม่มีอาการ...(เหงา, ท้อแท้, เศร้า) ชีวิตของคุณจะแตกต่างไปอย่างไร?” “อะไรที่จะแตกต่าง ถ้าคุณสบายดี”

5. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการมีสติรู้จักยับยั้งตนเอง เพื่อให้สมาชิกรู้จักเตือนสติตนเองที่จะกระทำพฤติกรรมที่มีความคิดที่ไม่สมเหตุผล (irrational beliefs) ที่ตนเคยกระทำหรือคิดจนติดเป็นนิสัย โดยการค่อยๆ ฝึกฝนการเตือนสติตนเอง ก่อนที่จะกระทำพฤติกรรมหรือมีความคิดที่ติดเป็นนิสัย เรียนรู้ในสิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการมีพฤติกรรมและความคิดเช่นนั้น จนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความคิดให้เหมาะสมได้ในที่สุด โดยกล่าวกับสมาชิกกลุ่มว่า

“ก่อนที่คุณจะแสดงอาการ.....(โกรธ, ขว้างปาสิ่งของ, คำทอ, ต่อว่า,).... ขอให้คุณใช้สติ เพื่อพิจารณาไตร่ตรอง และเตือนตัวเอง คิดถึงผลที่จะตามมาอย่างรอบคอบ ด้วยนะคะ ”

6. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการกดปุ่ม เพื่อช่วยให้สมาชิกเชื่อว่าเขาสามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้ โดยใช้ความคิดของตนจินตนาการ เสมือนการกดปุ่มความทุกข์ กับปุ่มความสุข โดยให้สมาชิกกลุ่มหลับตาจินตนาการถึงภาพของเหตุการณ์ 2 ภาพ ที่ทำให้ตนมีความรู้สึกแตกต่างกัน เช่น ภาพของเหตุการณ์ที่มีความสุขกับภาพของเหตุการณ์ที่มีความทุกข์ ให้สมาชิกตั้งใจจับความรู้สึกของตนที่เกิดขึ้นร่วมกับเหตุการณ์นั้น จากนั้นให้สมาชิกลองจินตนาการถึงเหตุการณ์ที่เขาไม่ได้คาดหวังอยากจะให้เกิดขึ้น

ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มกลับไปจินตนาการที่บ้านหลายๆครั้ง และแนะนำสมาชิกว่าเขาสามารถควบคุมด้วยตนเองได้ว่า เขาจะเลือกใช้ปุ่มไหนในสองปุ่มนี้ หรือเขาจะสามารถควบคุมความคิด ความรู้สึกของตนให้แสดงออกได้ทั้งในทางลบหรือทางบวก หรือให้แสดงออกได้ทั้งในอารมณ์เศร้าหรือสุข

7. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการฟังพอใจผู้อื่น เพื่อช่วยให้สมาชิกที่ไม่มีการสนใจในสังคม มีความพึงพอใจต่อผู้อื่นและกระทำสิ่งที่ดีเพื่อผู้อื่นให้มากขึ้น โดยกล่าวกับสมาชิกกลุ่มว่า

“ขอให้คุณลองพูดคุย ทักทาย หยิบยื่นน้ำใจไมตรีให้แก่เพื่อนบ้านใหม่ของคุณ นะคะ เขาอาจจะมီးอะไรที่ดี นำคบหา และอาจฟังพาช่วยเหลือกันได้”

8. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการถ่มน้ำลายลงในถ้วยชุปของผู้รับบริการ เพื่อช่วยให้สมาชิก กลุ่มเห็นถึงพฤติกรรมที่ไม่มีประโยชน์หรือพฤติกรรมในทางลบ ที่ทำลายตนเองของสมาชิกกลุ่ม หรือสิ่งที่สมาชิกกลุ่มเรียกร้องกล่าวอ้างว่าตนกำลังทุกข์ทรมาน เพื่อให้ผู้อื่นสนใจ โดยให้ สมาชิกกลุ่มเห็นว่ามันไม่มีประโยชน์ที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นๆ จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดการ ตระหนักรู้ว่าเขาทำพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง และไม่ได้ทำให้ตนมีความสุขสบายแต่อย่างใด และ ควรหยุดกระทำพฤติกรรมเช่นนี้

ตัวอย่าง เช่น ในกรณีที่พ่อทำงานหนักมานาน ที่ชอบอ้างกับลูกว่า ที่เขาต้องทำงาน หนักมากก็เพื่อต้องการให้ลูกมีความสุขสบาย ต้องการให้ลูกมีการศึกษา มีเกียรติในสังคม ผู้นำกลุ่ม ก็จะบอกกับสมาชิกกลุ่มตรงๆว่า เขาเรียกร้องความสนใจจากลูก เพื่อให้ลูกสงสารและซาบซึ้งใจ โดยพูดว่า “คุณกำลัง โอ้อครวญมากเกินไป เพื่อเรียกร้องความสนใจจากลูกของคุณ”

9. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการให้กำลังใจ และทักษะการให้คำแนะนำ เพื่อให้กำลังใจและ สนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มมีการสนใจในสังคมเพิ่มมากขึ้น โดยกล่าวกับสมาชิกกลุ่ม เช่น

“ขอให้คุณตั้งใจ ลองพูดคุย เสร็จจากกับเพื่อนของคุณดีๆ ในเรื่องที่คุณไม่สบายใจ เกี่ยวกับเขานะคะ ดิฉันเชื่อว่าหากคุณสามารถบอกความในใจแก่เพื่อนของคุณแล้ว ทุกอย่างน่าจะดีขึ้น ขอให้กำลังใจคุณให้ทำได้อย่างสำเร็จนะคะ”

10. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทำใบงาน “การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ” และ ร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้รับจากการทำงาน

ขั้นปฏิบัติ

1. ให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนสรุปถึงสิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มในครั้งนี้
2. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการสนับสนุนแก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกนำสิ่งที่ได้รับจากการ ปรึกษาครั้งนี้ไปปฏิบัติ

3. ผู้นำกลุ่มนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ในการให้การปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ความตั้งใจและความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การซักถามและการตอบคำถาม
3. แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ครั้งที่ 6

แบบประเมินแบบแผนชีวิต (Lifestyle Assessment)

ประกอบด้วย การประเมิน โครงสร้างของระบบครอบครัว (family constellation) ลำดับการเกิด (birth order) ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง (sibling relationships) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และกับลูกแต่ละคน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบริการปรึกษากับผู้อื่นในสังคม ความทรงจำในวัยเด็ก (early recollections) ความฝัน (dreams) และ ความเชื่อที่ผิด (mistaken belief) โดยมีรูปแบบและเรียงหัวข้ออย่างต่อเนื่องตามลำดับดังนี้ (Smith, 2012, pp. 100-105; อ้างถึงใน สุขอรุณ วงษ์ทิม, 2558)

ชื่อผู้รับบริการ ปรึกษา
วันที่มารับบริการ ปรึกษา
ชื่อผู้ให้บริการปรึกษา
ชื่อสกุลของ ครอบครัว
ชื่อบิดา
ชื่อมารดา

ชื่อของพี่น้อง ตามลำดับการเกิดรวมทั้งตัวผู้รับบริการปรึกษา

ชื่อ	ลำดับการเกิด	อายุ	เพศ	คำอธิบายลักษณะของพี่น้อง (3 คำ)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง: โปรดตอบตามคำถามต่อไปนี้เกี่ยวกับพี่น้องของท่าน

ประเด็น	คำตอบ
6. ในหมู่พี่น้องใครที่เหมือนคุณ	
7. เหมือนกันในทางไหน	
8. ในหมู่พี่น้อง ใครที่แตกต่างจากคุณ	
9. ต่างต่างกันในทางไหน	
10. ในหมู่พี่น้องใครที่ถูกตามใจมากที่สุด	
11. จากใคร	
12. เขาถูกตามใจด้วยเหตุผลอะไร	
13. ในหมู่พี่น้องใครที่ถูกทำโทษมากที่สุด	
14. โดยใคร	
15. ด้วยเหตุผลอะไร	
16. ใครในครอบครัวที่ต้องการความถูกต้องมากที่สุด	
17. พี่น้องคนไหนที่ดูแลคนในครอบครัวและคนอื่น	
18. พี่น้องคนไหนที่ทะเลาะและโต้แย้งมากที่สุด	
19. พี่น้องคนไหนที่เข้ากันได้ดีที่สุดในกับคนอื่น	

ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก : ขอให้คุณเขียนอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของพ่อแม่ของคุณ ตามที่คุณเห็นเมื่อตอนที่คุณเป็นเด็ก และเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่คุณเลือกตอบ

ประเด็น	พ่อ	แม่
21. จงอธิบายความสัมพันธ์ของคุณกับพ่อและแม่ เช่น อบอุน ไกล่ซิด ห้างเหิน หรือขัดแย้ง		
22. ลูกคนไหนที่เหมือนพ่อมากที่สุด ลูกคนไหนที่เหมือนแม่มากที่สุด		
23. พ่อหรือแม่ที่คุณมีความไกล่ซิด ทำไม		
24. คุณรู้สึกห่างเหินจากพ่อหรือแม่ใช่ไหม ทำไม		

ประเด็น	พ่อ	แม่
25. ใครที่คุณไว้วางใจ ทำไม		
26. ใครที่คุณต้องช่วยเหลือ ทำไม		
27. คุณจะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ของคุณอย่างไร (ใกล้ชิด ห่างเหิน โต้เถียง เป็นหนึ่งในขุ่นยากหรือขัดแย้ง คลอนแคลน เกือบแตกหัก)		
28. ใครที่มีอำนาจมากในครอบครัว ใครที่ยอมทำตาม ใครเป็นผู้ตัดสินใจในครอบครัว		
29. ใครที่เป็นคนกำหนดวินัยสำหรับลูก		
30. พ่อแม่ของคุณยอมรับความมีวินัยของคุณ และพี่น้องของคุณใช่ไหม		
31. คุณเห็นว่าพ่อแม่ของคุณเป็นแบบอย่าง ที่ดีใช่ไหม		
32. อะไรที่สำคัญที่สุด เพื่อพ่อแม่ของคุณ		
33. คุณมีบุคลิกภาพอะไร ที่เหมือนพ่อและแม่มาก ที่สุด		
34. ความคาดหวังของพ่อแม่สำหรับคุณคืออะไร		
35. เจตคติหรือพฤติกรรมอะไรที่ทำให้ได้รับการ ยกย่อง จากพ่อแม่ของคุณ		
36. พ่อแม่ของคุณมีอิทธิพลต่อคุณในทางไหน		

บุคคลอื่นที่สำคัญในชีวิตของคุณ

เขียนรายชื่อคนอื่นๆที่มีผลกระทบสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อชีวิตของคุณ แล้วอธิบายสั้นๆ ในสิ่งที่เขาทำอะไรให้คุณและการตอบสนองของคุณ

ชื่อ-สกุล	ความสัมพันธ์	อายุ	เขาทำอะไรให้คุณ	ผลกระทบต่อชีวิตของคุณ
1.				
2.				
3.				

การวิเคราะห์ความทรงจำในวัยเด็ก

ขอให้คุณลองระลึกย้อนถึงความทรงจำในวัยเด็ก ให้เด็กที่สุดเท่าที่จะจำได้ แม้ว่าสิ่งนั้นจะมีผลต่อเนืองมายังคุณหรือไม่ และควรเป็นความทรงจำที่มีอายุน้อยกว่า 8 ขวบ

ความทรงจำที่ 1	รายละเอียดของความทรงจำ
อายุ	
ส่วนที่ชัดเจนที่สุดของความทรงจำ	
บุคคลที่ปรากฏ	
ความรู้สึกที่เด่นชัด/อารมณ์ในความทรงจำ	
ผลของความทรงจำต่อคุณ	

ความทรงจำที่ 1	รายละเอียดของความทรงจำ
ประเด็นและความหมายในความทรงจำวัยเด็ก	
คุณเห็นประเด็นอื่นในความทรงจำของคุณอีกไหม	
ความสำคัญของความทรงจำต่อชีวิตคุณในปัจจุบัน	
ความทรงจำที่ 2	รายละเอียดของความทรงจำ
อายุ	
ส่วนที่ชัดเจนที่สุดของความทรงจำ	
บุคคลที่ปรากฏ	
ความรู้สึกที่เด่นชัด/อารมณ์ในความทรงจำ	
ผลของความทรงจำต่อคุณ	

ความทรงจำที่ 2	
ประเด็นและความหมายในความทรงจำวัยเด็ก คุณเห็นประเด็นอื่นในความทรงจำของคุณอีกไหม	
ความสำคัญของความทรงจำต่อชีวิตคุณในปัจจุบัน	

การวิเคราะห์ความฝัน

ความฝันในวัยเด็ก	รายละเอียด	ความฝันในวัยผู้ใหญ่	รายละเอียด
ฝันครั้งเดียวใช้ไหม			
ฝันซ้ำอีกใช้ไหม			
อะไรที่เกิดขึ้นในความฝัน			
สัญลักษณ์ในความฝัน			
ความรู้สึกดี/ความรู้สึกเด่นในความฝัน			
ผลของความฝันต่อคุณ			

ใบงาน “การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ”

คำชี้แจง ขอให้ท่านปรับเปลี่ยนการสื่อสารให้เป็นแบบใหม่ โดยเขียนลงในตารางด้านล่างนี้

ข้อ	การสื่อสารแบบเดิม	การสื่อสารแบบใหม่
1	<p>พูดกับเพื่อนบ้าน</p> <p>“นี่คุณ คุณจอดรถยังงิ ขวาง ประตูบ้านผมอยู่เรื่อยเลย ทั้งที่หน้าบ้านคุณก็ว่าง ผมจะถอยรถออกก็ไม่ได้ ยิ่งวันเสาร์อาทิตย์คุณไม่อยู่ ด้วย ผมยิ่งลำบาก คุณทำยงนี้ ไม่คิดถึงคนอื่นเลย”</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
2	<p>ภรรยาพูดกับสามี</p> <p>“นี่พ่อ ลูกไปต่างจังหวัดที่ไร พ่อชอบบอกว่าอันตราย เดี๋ยวลดชน รถคว่า เดี๋ยวลจะถู ข่มขืน พ่อมอง โลกแต่ในแง่ ร้าย พูดไม่ใช่อยงนี้ทุกทีเลย...”</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
3	<p>แม่พูดกับลูกชาย : “อะไรนะ ลูกว่าแม่จู้จี้บ่นหรือ แม่จู้จี้ บ่นก็เพราะลูกนั่นแหละ ทำตัว แบบนี้ จะไม่ให้แม่บ่นได้ยงง ไม่รับผิชอบหน้าที ไม่รู้จัก ตัวเองบ้างเลย”</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ข้อ	การสื่อสารแบบเดิม	การสื่อสารแบบใหม่
4	<p>แม่พูดกับลูกสาว “ผู้ชายก็เป็น อย่างนี้แหละ เป็นแฟนกันสัก พักหนึ่งมันก็เบื่อ มันก็ทิ้งเรา ไปหาแฟนใหม่ นิสัยไม่ดี ผู้ชายอย่างนี้ ให้มันไปซะได้ก็ ดี อย่าไปเสียน้ำตาให้มัน”</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
5	<p>พ่อพูดกับลูกสาว “ พ่อรอลูก มาเยี่ยมหลายวันแล้ว พ่อ เสียใจ ผิดหวังในตัวลูกมาก ทำ ไม้ไม้มาดูแลพ่อบ้างเลย ปล่อย ให้พ่อ เหงา คอยแก้ทุกที”</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ครั้งที่ 6

คำชี้แจง : ขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด

ข้อคำถาม	จริงน้อยที่สุด	จริงน้อย	จริงบ้างไม่จริงบ้าง	จริงมาก	จริงที่มากที่สุด
1. ผู้นำกลุ่ม					
1.1 มีความรู้ในทักษะทางสังคม
1.2 ใช้ทักษะ เทคนิค ทฤษฎีการปรึกษาได้อย่างเหมาะสม
2. สมาชิกกลุ่ม					
1.1 รู้วิธีการสร้าง รักษาหรือยุติความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวและผู้อื่น
1.2 รู้วิธีการสื่อสารและปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยคำนึงถึงความมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ให้เกียรติและเห็นคุณค่าของผู้อื่น

ครั้งที่ 7

เรื่อง การพัฒนาทักษะทางสังคม

แนวคิด

ในการมีทักษะทางสังคมของผู้สูงอายุนั้น นอกจากผู้สูงอายุจะต้องรู้จักวิธีการสร้าง รักษา หรือยุติความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวและผู้อื่น รู้วิธีการปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยคำนึงถึงควมมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ให้เกียรติและเห็นคุณค่าของผู้อื่นแล้ว ขณะมีปฏิสัมพันธ์ ผู้สูงอายุจะต้องมีความสามารถในการสื่อสาร การพูด การสนทนา ที่ใช้การฟัง ที่เรียกว่า การฟังอย่างใส่ใจ (active listening) การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจในทุกสถานการณ์ ก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเช่นกัน

การปรึกษารุ่นนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคคำถามระดับขึ้น (Scaling Questions) ตามทฤษฎีการปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ (Solution-Focused Brief Therapy: SFBT) ใช้เทคนิคการเสนอตัวแบบ (Modeling) และการเสริมแรงทางสังคม (Social Reinforcement) และเทคนิคการมอบหมายการบ้าน ตามทฤษฎีการปรึกษากลุ่มแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Group Counseling) ใช้ทักษะพื้นฐานของการปรึกษา ได้แก่ การถาม (Questioning) การฟังอย่างใส่ใจ (Active Listening) การเสนอแนะ (Suggesting) การสรุปความ (Summarizing) เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมิทักษะทางสังคมในลักษณะดังกล่าวข้างต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการพูดของสมาชิกกลุ่ม
2. สมาชิกกลุ่มบอกวิธีการฟังอย่างใส่ใจได้
3. สมาชิกกลุ่มระบุนวิธีการสื่อสารแบบสอดคล้องได้ ช่วยให้มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

เวลา 90 นาที

วัสดุ อุปกรณ์

1. คอมพิวเตอร์โน้ตบุค จอสมาร์ททีวี
2. ใบความรู้ “การฟังอย่างใส่ใจ”
3. คลิปวีดิทัศน์ เรื่อง “แม่คะ...หนูท้อง : Mom, I'm Pregnant”
4. แบบประเมินการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 7

ขั้นตอนการปรึกษาแบบกลุ่ม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้นำกลุ่ม กล่าวทักทายสมาชิกกลุ่ม ยิ้มให้และฟังอย่างใส่ใจ เพื่อสร้างมิตรภาพที่ดีระหว่างกัน

2. ผู้นำกลุ่ม ขอให้สมาชิกทบทวนความรู้ครั้งที่ 6 และ การประยุกต์ใช้ความรู้

3. ผู้นำกลุ่ม ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการปรึกษารั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจและให้ความร่วมมือ

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการถามและทักษะการฟังอย่างใส่ใจ เพื่อให้สมาชิกพิจารณาว่าในแต่ละวัน ผู้สูงอายุมีกิจกรรมการพูดและการฟังกันอย่างไรบ้าง

2. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคคำถามระดับขั้น (Scaling Questions) ตามทฤษฎีการปรึกษาแบบสั้นที่มุ่งเน้นคำตอบ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มตรวจสอบการฟังแบบใส่ใจของตนเอง โดยกล่าวกับสมาชิกกลุ่มดังนี้

“ถ้าบนเครื่องวัดมีเลข 0 ถึง 10 โดยเลข 0 แทนการฟังอย่างไม่ใส่ใจเลย ส่วนเลข 10 แทนการฟังอย่างใส่ใจมากที่สุด ท่านจะให้เลขใดเป็นตัวเลขที่แทนการฟังอย่างใส่ใจของคุณที่คุณปฏิบัติในชีวิตประจำวัน”

3. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่ม จับคู่กันเพื่อฝึกการฟังและการพูดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยระบุนบทบาทผู้พูด ให้พูดโดยใช้เวลานาน 3 นาที สำหรับผู้ฟังให้รับฟังอย่างใส่ใจ โดยไม่ต้องถามแต่แสดงท่าทางตอบรับได้ เมื่อคู่ของตนหยุดการพูดรอบที่ 1 แล้ว ให้สมาชิกกลุ่มสลับบทบาทจากผู้พูดเป็นผู้ฟัง และจากผู้ฟังเป็นผู้พูด

4. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการฝึกเป็นผู้ฟัง ในประเด็นดังนี้

- สมาชิกกลุ่มรู้สึกอย่างไร เมื่อเป็นผู้พูด
- สมาชิกกลุ่มปฏิบัติอย่างไรในขณะที่เป็นผู้ฟัง
- สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพูดและฟังที่มีประสิทธิภาพอย่างไร

5. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการเสนอตัวแบบ และเทคนิคการเสริมแรงทางสังคม เพื่อให้สมาชิกเห็นตัวอย่างของการเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี โดยกล่าวกับสมาชิกกลุ่มดังนี้

“ขอให้ท่านนำเสนอบุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้พูดและผู้ฟังที่ดี มาสัก 1 คน และบอกถึงความรู้สึกที่ท่านมีต่อบุคคลต้นแบบนี้”

6. ผู้นำกลุ่มใช้เทคนิคการมอบหมายการบ้าน เพื่อให้สมาชิกกลุ่มฝึกปฏิบัติการเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี ในชีวิตประจำวัน

7. ผู้นำกลุ่มมอบใบความรู้ “การฟังอย่างใส่ใจ” ให้แก่สมาชิกกลุ่ม และให้สมาชิกกลุ่มรับชม คลิปวิดีโอ เรื่อง “แม่คะ....หนูท้อง” เพิ่มพูนทักษะการฟังของตนเอง และให้สมาชิก ร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้รับ

8. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มจำนวน 2 คน เล่าเรื่องราวของเพื่อนที่สนิทสนมด้วยและ คิดว่าเพื่อนมีความจริงใจต่อตนมากที่สุด โดยให้บอกเล่าถึงสิ่งที่เพื่อนแสดงออกถึงความจริงใจต่อ ตนให้ชัดเจน และบอกความรู้สึกของตนที่มีต่อเพื่อน

9. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการสรุปความ โดยให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันสรุปวิธีการปฏิบัติต่อ ผู้อื่นด้วยความจริงใจว่าควรทำอย่างไร

ขั้นยุติ

1. ให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนสรุปถึงสิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มในครั้งนี้

2. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการสนับสนุนแก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกนำสิ่งที่ได้รับจากการ ปรึกษาครั้งนี้ไปปฏิบัติ

3. ผู้นำกลุ่มนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ในการให้การปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. ความตั้งใจและความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การซักถามและการตอบคำถาม
3. แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ครั้งที่ 7

ใบความรู้ “การฟังอย่างใส่ใจ”

การฟังอย่างใส่ใจ (Active listening) เป็นการฟังโดยไม่ใช้ความคิดเห็นของ (เรา) ผู้ฟังมา ตัดสินถูกผิด ไม่ตอบสนองแบบทันทีทันใดและขณะฟังไม่พูดแทรกหรือขัดจังหวะ สตีเฟน อาร์. โควเวีย เขียนไว้ใน หนังสือ วิชาการแขนงจิตวิทยาที่ได้รับการนิยมนิยมมากที่สุดในโลก ชื่อ “The Seven Habits of Highly Effective People” เขาได้แบ่งประเภทของการฟังออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 ฟังแบบไม่สนใจ (Non-Listening)

เป็นการฟังที่ระดับต่ำสุด กล่าวคือ ผู้พูดจะพูดอะไรก็แล้วแต่ ผู้ฟังก็ไม่สนใจที่จะฟัง การฟังแบบนี้ ส่วนใหญ่จะเห็นได้จากการเข้าชั้นเรียน เข้าอบรม หรือสถานที่ที่มีผู้ฟังจำนวนมาก หากเป็นการพูดเป็นการสนทนากันแล้วผู้ฟังไม่สนใจ การสนทนาครั้งนั้นก็จะไม่เกิดขึ้น เหมือนพูดอยู่กับคนเดียวหน้ากระจกนั่นเอง

ระดับ 2 ฟังแบบแกล้งฟัง (Pseudo listening)

เป็นการฟังที่ดูเหมือนจะดีกว่า แต่ในความเป็นจริงแล้วแย่งยิ่งกว่าการฟังแบบไม่สนใจอีก เพราะทั้งที่ไม่สนใจที่ฟังแล้วแต่กลับหลอกผู้พูดให้พูดต่อไปด้วยการแกล้งทำเป็นฟังเรื่องราวต่างๆ คล้ายกับว่าเต็มใจรับฟัง บางครั้งอาจจะมีการกลบเกลื่อนความจริงด้วยการแกล้งตอบรับด้วยคำว่า “อืมม” “อ้อ” “หรือ” เป็นต้น

ระดับ 3 ฟังแบบเลือกฟัง (Defensive Listening)

เป็นการฟังแบบโดยใช้หู ซึ่งเท่ากับ เพียงแค่ “ได้ยิน (Hearing)” เท่านั้น เป็นเพียงการฟังแบบที่จะเลือกฟังในสิ่งที่ตนเองสนใจเท่านั้น เรื่องใดที่ไม่สนใจก็จะฟังแบบไม่ได้ตั้งใจที่จะฟังจริงๆ อาจจะแสดงการตอบสนองด้วยคำว่า “ก็คืนะ” “จริงหรือ” “ไม่จริงมั้ง” เป็นต้น

ระดับ 4 ฟังแบบตั้งใจฟัง (Appreciative Listening)

เป็นการฟังที่ดีกว่าฟังด้วยหูเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ มีการใช้ประสาทส่วนอื่นร่วมรับรู้ด้วยคือทางสายตา สังเกตท่ากิริยาของผู้พูดประกอบด้วย เนื่องด้วยผู้ฟังมีความตั้งใจรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ จึงมักแสดงการตอบสนองคำว่า “โห เยี่ยม” “เราว่ามันคืนะ” “เป็นความคิดที่ดีมากเลย” เป็นต้น

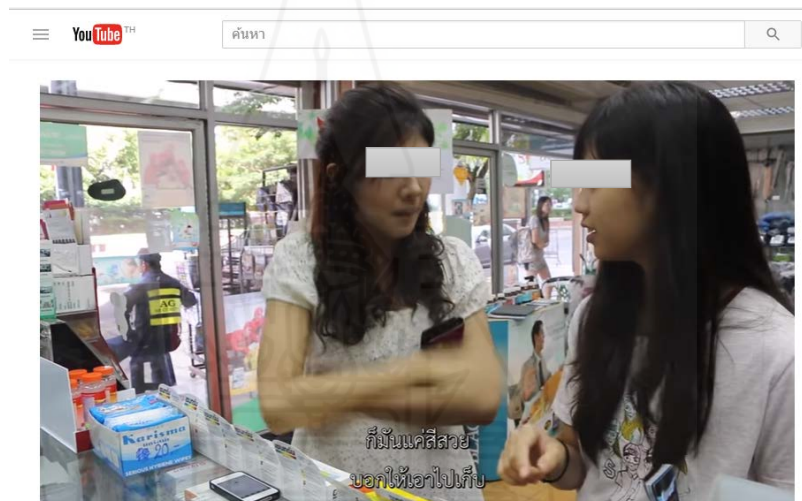
ระดับ 5 ฟังแบบเข้าอกเข้าใจ (Listening with Empathy)

เป็นการฟังที่เยี่ยมยอดที่สุด เป็นภาวะที่ผู้ฟังเปิดใจรับฟังอย่างเต็มที่ ละทิ้งความเป็นตัวตนของตนเอง และรับเอาความคิด อารมณ์ ความรู้สึก จากผู้พูดอย่างเต็มเปี่ยม นอกจากที่ใช้หูและตาในการที่จะตั้งใจฟังแล้ว ยังใส่ใจเข้าไปในการรับฟังครั้งนั้นด้วย นั่นหมายถึงการที่ผู้ฟัง ฟังแบบเข้าอก

เข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ นำไปสู่ความพร้อมที่จะเข้าไปเป็นส่วนทางความคิด และ จะสามารถ
นำพาให้ผู้ฟังก้าวข้ามปัญหาได้ด้วยการตั้งคำถามที่ทรงพลังได้เป็นอย่างดี

ที่มา : www.schoolofchangemakers.com สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2560

ภาพตัวอย่างคลิปวิดีโอ เรื่อง แม่คะ...หนูท้อง : Mom, I m Pregnant

[MDCU Series] - แม่คะ...หนูท้อง : Mom, I m Pregnant.

ที่มา : https://www.youtube.com/watch?v=_1HyVUyauUw สืบค้นวันที่ 10 มิถุนายน 2560

แบบประเมินการให้การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ ครั้งที่ 7

คำชี้แจง : ขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด

ข้อคำถาม	จริงน้อยที่สุด	จริงน้อย	จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง	จริงมาก	จริงมากที่สุด
1. ผู้นำกลุ่ม					
1.1 มีความรู้ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
1.2 ใช้ทักษะ เทคนิค ทฤษฎี การปรึกษา ได้อย่างเหมาะสม
2. สมาชิกกลุ่ม					
2.1 รู้วิธีการพูดและการฟังที่ดี
2.2 รู้วิธีการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจได้

ครั้งที่ 8

เรื่อง ปัจฉิมนิเทศ

แนวคิด

การปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการในครั้งนี้ เป็นครั้งสุดท้ายที่สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ผ่านกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม ภาระงานในครั้งนี้ของผู้นำกลุ่ม ได้แก่ การจัดการกับเรื่องที่ค้างค้ำของสมาชิกกลุ่ม การให้โอกาสสมาชิกกลุ่มพูดถึงสิ่งที่ตนได้เรียนรู้และการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ผู้นำกลุ่มจึงใช้ทักษะการยุติ ทักษะการให้กำลังใจ ทักษะคำถามแบบเปิด ทักษะการสรุปความ และทักษะการสนับสนุน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกเล่าความรู้และประสบการณ์จากการเข้าร่วมการปรึกษากลุ่ม
2. เพื่อให้สมาชิกได้ระบายสิ่งที่ยังค้างคาใจ
3. เพื่อยุติการปรึกษากลุ่ม

เวลา 90 นาที

วัสดุอุปกรณ์

1. คอมพิวเตอร์โน้ตบุค จอสมาร์ททีวี
2. แบบวัดความฉลาดทางสังคม
3. เพลง “เรามีเรา”

ขั้นตอนการปรึกษาแบบกลุ่ม ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้นำกลุ่มกล่าวทักทาย สมาชิกกลุ่ม พูดคุยเรื่องทั่วไปเพื่อมิตรภาพที่ดีต่อกัน
2. ผู้นำกลุ่ม ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการปรึกษาครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความ

ร่วมมือ

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้นำกลุ่มใช้ทักษะการถามและทักษะการฟังอย่างตั้งใจ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบอกถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลงจากการที่สมาชิกแต่ละคนได้เข้าร่วมการปรึกษากลุ่ม

2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกช่วยกันสรุปเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่ม และสิ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิต

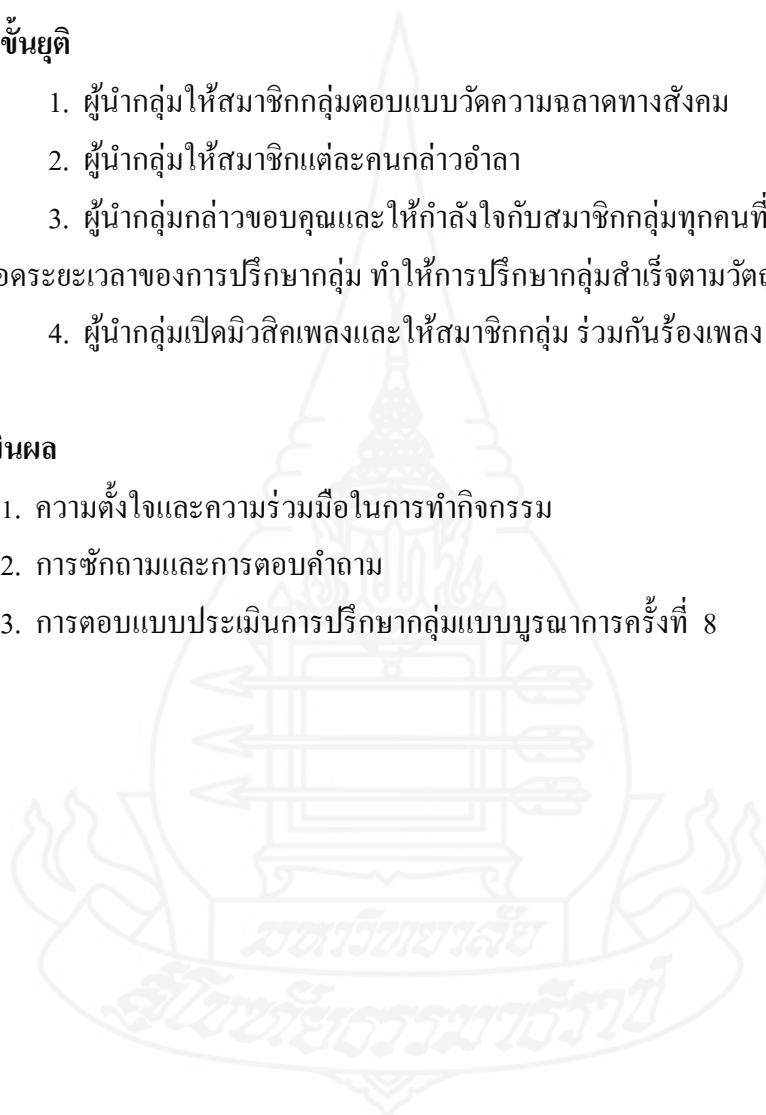
3. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกแต่ละคน บอกเล่าความรู้สึกของตนที่มีต่อเพื่อนสมาชิก และต่อผู้นำกลุ่ม ชักถามข้อสงสัย และเปิดโอกาสให้ระบายอารมณ์ความรู้สึกอย่างอิสระ

ขั้นยุติ

1. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มตอบแบบวัดความฉลาดทางสังคม
2. ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกแต่ละคนกล่าวอำลา
3. ผู้นำกลุ่มกล่าวขอบคุณและให้กำลังใจกับสมาชิกกลุ่มทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาของการปรึกษากลุ่ม ทำให้การปรึกษากลุ่มสำเร็จตามวัตถุประสงค์
4. ผู้นำกลุ่มเปิดมิวสิกเพลงและให้สมาชิกกลุ่ม ร่วมกันร้องเพลง “เรามีเรา”

การประเมินผล

1. ความตั้งใจและความร่วมมือในการทำกิจกรรม
2. การซักถามและการตอบคำถาม
3. การตอบแบบประเมินการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 8

เพลง: เรามี่เรา

ขับร้องโดย จุติมา จุติสุนทร

แต่ก่อนแต่ไรไม่เคยอุ่นใจ
 โดดเดี่ยวเดียวดายข้างกายไม่มีใครสักคน
 ฝ่าทางชีวิตทุกข์ภัยผจญ
 ฝ่าลมและฝนก็โดยลำพัง
 แต่มาวันนี้คลุกคลีกับเธอ
 อยู่เคียงกับเธอแล้วทำให้ใจมีพลัง
 จะเดินต่อไปไม่ยอมหยุดยั้ง
 หากเดินพลาดพลั้งฉันยังมีเธอ
 เราสองเคยผ่านชีวิต โดดเดี่ยว
 สองเราเคยเหนื่อยและท้อเต็มที
 หนทางยังอยู่แสนไกลจากวันนี้
 เพียงเรามีเรา หากจะเดินไปทางใดไม่หวั่น
 จับมือกันเดินด้วยใจจดทน
 หากใครสักคนล้มลงจุดมือกันขึ้นไป
 จะฝ่าประจันทุกข์อันตราย
 กอดคอกันไปไม่กลัวภัยพาล
 เราสองเคยผ่านชีวิต โดดเดี่ยว
 สองเราเคยเหนื่อยและท้อเต็มที
 หนทางยังอยู่แสนไกลจากวันนี้
 เพียงเรามีเรา หากจะเดินไปทางใดไม่หวั่น
 จับมือกันเดินด้วยใจจดทน
 หากใครสักคนล้มลงจุดมือกันขึ้นไป
 จะฝ่าประจันทุกข์อันตราย
 กอดคอกันไปไม่กลัวภัยพาล
 จับมือกันไปไม่กลัวภัยพาล
 กอดคอกันไปไม่กลัวภัยพาล

ที่มา <http://music.sanook.com/music/song/jXhLY27PK8tt0e0b+Uktuw==/lyric/> ลีปค้น

วันที่ 20 กรกฎาคม 2560

แบบประเมินการให้การศึกษากลุ่มแบบบูรณาการครั้งที่ 8

คำชี้แจง : ขอให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด

ข้อคำถาม	จริงน้อยที่สุด	จริงน้อย	จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง	จริงมาก	จริงที่มากที่สุด
1. ผู้นำกลุ่ม					
1.1 มีความรู้ในทักษะการยุติ กลุ่ม
1.2 ใช้ทักษะ เทคนิค ทฤษฎี การศึกษาได้อย่าง เหมาะสม
2. สมาชิกกลุ่ม					
2.1 ได้รับความรู้และ ประสบการณ์จาก การเข้าร่วมการศึกษากลุ่ม
2.2 ได้ระบายสิ่งที่ยังค้างคาใจ
2.3 สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกลุ่มไปใช้เพื่อพัฒนา ความฉลาดทางสังคมและ ในการดำเนินชีวิต

ภาคผนวก ข

ตารางการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

ตารางการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการ

ตาราง 3 ตารางการปรึกษากลุ่มแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของผู้สูงอายุ
(กลุ่มทดลอง)

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี/เวลา	การปรึกษากลุ่ม	สถานที่นัดพบ
1	วันศุกร์ 22 ก.ย.	การประชุมนิเทศ	ห้องประชุม โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล ตำบล ขุนกระโทก อ.เมือง จ.ชุมพร
2	วันอาทิตย์ 24 ก.ย.	การตระหนักรู้ในสังคม 1	
3	วันอังคาร 26 ก.ย. .	การตระหนักรู้ในสังคม 2	
4	วันพฤหัสบดี 28 ก.ย.	กระบวนการจัดการข้อมูลสาร 1	
5	วันเสาร์ 30 ก.ย.	กระบวนการจัดการข้อมูลสาร 2	
6	วันอาทิตย์ 1 ต.ค.	ทักษะทางสังคม 1	
7	วันอังคาร 3 ต.ค.	ทักษะทางสังคม 2	
8	วันพฤหัสบดี 5 ต.ค.	ปัจฉิมนิเทศ	

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางเกศิณี เขียนด้วง
วัน เดือน ปีเกิด	27 ตุลาคม 2502
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2525 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2534
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนศรีรักษ์ ๒ อำเภอเมือง ชุมพร
ตำแหน่ง	ครูแนะแนว

